

Διακρατικό Εγχειρίδιο Inclusive Horizon

Αναπτυγμένο στο πλαίσιο του έργου Erasmus+:

YOUTH IMPACT – Νεολαία στην Πράξη: Ένταξη και Κινητοποίηση Νέων για Θετικά
Αποτελέσματα και Μετασχηματισμό Ικανοτήτων

Ετοιμάστηκε από:

Την Ένωση Τυφλών Μαυροβουνίου, την Κροατική Ένωση Τυφλών, την Ένωση Τυφλών και
Μερικώς Βλεπόντων Σλοβενίας, την Ένωση Τυφλών Ερτσεγκ-Μπόσνα, και το Emphasys
Centre – Εκπαίδευση, Κατάρτιση ΤΠΕ, Έρευνα και Ανάπτυξη (Emphasys Centre)

Πρόγραμμα Erasmus+ 2025

Αποποίηση Ευθύνης

Το παρόν έργο συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση.

Οι απόψεις και τα συμπεράσματα που διατυπώνονται εκφράζουν αποκλειστικά τους συγγραφείς και δεν αντικατοπτρίζουν κατ' ανάγκη τις απόψεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης ή του Εκτελεστικού Οργανισμού Εκπαίδευσης και Πολιτισμού της Ευρωπαϊκής Ένωσης (EACEA). Ούτε η Ευρωπαϊκή Ένωση ούτε η αρμόδια αρχή χρηματοδότησης φέρουν ευθύνη για το περιεχόμενό τους.

Περιεχόμενα

Σχετικά με το Έργο Youth IMPACT	8
Εισαγωγή στο Εγχειρίδιο του Ορίζοντα Συμπερίληψης	10
Μεθοδολογία για την Ανάπτυξη του Εγχειριδίου του Ορίζοντα Συμπερίληψης	12
Η θέση των νέων με προβλήματα όρασης στις χώρες εταίρους	13
Εισαγωγή και Συγκριτική Επισκόπηση	13
Μαυροβούνιο.....	14
Σλοβενία	19
Νέοι με ολική ή μερική απώλεια όρασης	19
Νέοι με αναπηρίες	20
Κοινό πλαίσιο και τάσεις.....	21
Κροατία.....	22
Βοσνία και Ερζεγοβίνη	25
Κύπρος.....	26
Διεθνές Ευρωπαϊκό Πλαίσιο	26
Εθνική Νομοθεσία στις Χώρες Εταίρους.....	31
Νομοθετικό Πλαίσιο στο Μαυροβούνιο.....	32
Νομοθετικό Πλαίσιο στη Σλοβενία	37
Σχετικά δικαιώματα, νομοθετικό και στρατηγικό πλαίσιο	38
Νομοθετικό Πλαίσιο στην Κροατία.....	39
Νομοθετικό Πλαίσιο στη Βοσνία-Ερζεγοβίνη	42
Νομοθετικό Πλαίσιο στην Κύπρο.....	43
Διαθέσιμες υπηρεσίες, μηχανισμοί υποστήριξης και προγράμματα υποστήριξης – θεσμικά και μη κυβερνητικά	45
Μαυροβούνιο.....	45
Σλοβενία	50
Κροατία.....	52
Βοσνία - Ερζεγοβίνη	53
Κύπρος.....	53
Ευκαιρίες για Κινητικότητα, Εκπαίδευση, Απασχόληση και Συμμετοχή των Νέων	55
Μαυροβούνιο.....	55
Σλοβενία	61
Εκπαίδευση	61

Κινητικότητα.....	62
Εργασία	63
Συμμετοχή και κοινωνική ένταξη	63
Κροατία.....	64
Βοσνία και Ερζεγοβίνη	65
Κύπρος.....	65
Κοινά Εθνικά Εμπόδια.....	66
Μαυροβούνιο.....	67
Κινητικότητα.....	72
Σλοβενία	73
Εμπόδια στην εκπαίδευση	74
Εμπόδια στην κινητικότητα και στη φυσική προσβασιμότητα	74
Εμπόδια στην ψηφιακή και πληροφοριακή προσβασιμότητα	75
Εμπόδια στην απασχολησιμότητα.....	75
Κοινωνικά και ψυχοκοινωνικά εμπόδια	75
Κροατία.....	76
Βοσνία και Ερζεγοβίνη	77
Εθνικές πρωτοβουλίες και παραδείγματα καλών πρακτικών	80
Μαυροβούνιο.....	80
Σλοβενία	87
Ένωση Τυφλών και Ατόμων με Μερική Απώλεια Όρασης της Σλοβενίας	87
Διαδημοτικές ενώσεις τυφλών και ατόμων με μερική απώλεια όρασης – τοπική αποκατάσταση, κοινωνική ένταξη και συμμετοχή στην κοινότητα	88
Η Σλοβενική Ένωση Φοιτητών με Αναπηρίες (DŠIS) – ακαδημαϊκή υποστήριξη και ένταξη μέσω ομοτίμων φοιτητών με αναπηρίες.....	88
Πρόγραμμα Prehod mladih + project (Youth Transition + Project).....	89
Vključen svet – Inclusive World Initiative	89
National Center for Comprehensive Rehabilitation of the Blind and Visually Impaired (NC CRSS).....	89
Πρόσθετα παραδείγματα συμπεριληπτικών πρακτικών	89
Κροατία.....	90
Βοσνία και Ερζεγοβίνη	91
Κύπρος.....	91

Η Φωνή των Νέων με Προβλήματα Όρασης και των Νέων με Αναπηρίες: Συμπεράσματα Διακρατικών Συζητήσεων Πάνελ	92
Εισαγωγή στις διακρατικές συζητήσεις σε πάνελ.....	92
Συμπεράσματα της Πρώτης Διακρατικής Συζήτησης Πάνελ – Πρόσβαση στην Πληροφόρηση	93
Συμπεράσματα της Δεύτερης Διακρατικής Συζήτησης Πάνελ – Ανάγκες, Ευκαιρίες και Λύσεις για την Ισότιμη Συμμετοχή των Νέων με Αναπηρίες.....	96
Συστάσεις για τη βελτίωση της θέσης των νέων με προβλήματα όρασης και των νέων με αναπηρίες.....	98
Μαυροβούνιο.....	99
Σλοβενία	102
Με βάση την ανάλυση του εθνικού πλαισίου, έχουν εντοπιστεί σειρά μέτρων που θα μπορούσαν να ενισχύσουν περαιτέρω την ένταξη, τη συμμετοχή και την αυτονομία των νέων με αναπηρία όρασης και γενικότερα των νέων με αναπηρίες στη Σλοβενία. Οι παρακάτω συστάσεις απευθύνονται στη χάραξη πολιτικών, την εκπαίδευση, τις υπηρεσίες υποστήριξης, την εργασία με τη νεολαία και την κινητικότητα. Βασίζονται στις δεσμεύσεις που ορίζονται στο Πρόγραμμα Δράσης για τα Άτομα με Αναπηρία 2022–2030 και ευθυγραμμίζονται με τις αρχές της Σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία.	102
Ενίσχυση της έγκαιρης αναγνώρισης και της εξειδικευμένης υποστήριξης στη γενική εκπαίδευση	102
Διασφάλιση έγκαιρης πρόσβασης σε προσβάσιμα διδακτικά υλικά και ψηφιακό περιεχόμενο	103
Η διασφάλιση ισότιμης πρόσβασης σε σχολικά βιβλία, τετράδια εργασίας και ψηφιακά διδακτικά υλικά σε προσβάσιμες μορφές είναι απαραίτητη για την πλήρη συμμετοχή μαθητών και φοιτητών με αναπηρία όρασης. Όταν οι προσβάσιμες εκδόσεις δεν διατίθενται ταυτόχρονα με τα τυπικά υλικά, οι οικογένειες συχνά επιβαρύνονται με πρόσθετες οργανωτικές απαιτήσεις, καθώς καλούνται να συντονιστούν με σχολεία και παρόχους υπηρεσιών. Η Σλοβενία θα ωφελούνταν από εθνικές πρωτοβουλίες που θα προωθούσαν την τυποποίηση των διδακτικών υλικών και τη συστηματική παραγωγή προσβάσιμων μορφών ήδη από το αρχικό στάδιο. Οι δράσεις συνηγορίας της Ένωσης Τυφλών και Ατόμων με Μερική Απώλεια Όρασης της Σλοβενίας αναδεικνύουν τη σημασία της ενσωμάτωσης προσβάσιμων εκδόσεων στις καθιερωμένες εκδοτικές διαδικασίες, γεγονός που θα βελτίωνε την προβλεψιμότητα, θα μείωνε την πίεση στις οικογένειες και θα δημιουργούσε πιο συνεκτικές και συμπεριληπτικές συνθήκες μάθησης.	103
Διεύρυνση της πρόσβασης σε υποστηρικτικές τεχνολογίες και ενίσχυση της ψηφιακής ένταξης	103
Ενίσχυση της συμπεριληπτικής συμμετοχής των νέων και των δομών υποστήριξης από ομοτίμους.....	103

Βελτίωση της κινητικότητας και της προσβασιμότητας στις τοπικές κοινότητες..... 104

Η συνεργασία μεταξύ του εκπαιδευτικού συστήματος, των υπηρεσιών αποκατάστασης, της κοινωνικής προστασίας, των οργανώσεων νεολαίας και των πολιτιστικών φορέων θα πρέπει να ενισχυθεί περαιτέρω, ώστε να διασφαλίζεται η συνέχεια της υποστήριξης για τους νέους με αναπηρία όρασης και τους νέους με αναπηρίες. Η καθιέρωση πιο δομημένων μηχανισμών συνεργασίας —όπως κοινά προγράμματα, κοινή επαγγελματική κατάρτιση και σαφέστερες διαδικασίες παραπομπής— θα συνέβαλλε στη μείωση του κατακερματισμού και στη βελτίωση του συντονισμού μεταξύ των υπηρεσιών. Τέτοιες προσεγγίσεις συνάδουν με τις ευρωπαϊκές συστάσεις πολιτικής για την αναπηρία και θα συνέβαλλαν σε ένα πιο συνεκτικό και βιώσιμο σύστημα υποστήριξης. 105

Κροατία..... 105

Βοσνία - Ερζεγοβίνη 106

Κύπρος..... 107

Συμπεράσματα 108

Βιβλιογραφία 110

Σχετικά με το Έργο Youth IMPACT

Το έργο Youth IMPACT – Ένταξη και Κίνητρο Νέων για Θετικά Επιτεύγματα και Ανάπτυξη Δεξιοτήτων – αναπτύχθηκε για να καλύψει την σαφώς προσδιορισμένη ανάγκη ολοκληρωμένης υποστήριξης των νέων με προβλήματα όρασης, όσον αφορά την πρόσβαση στην πληροφόρηση, σε εκπαιδευτικές ευκαιρίες, σε προγράμματα κινητικότητας και την ενεργό συμμετοχή στην κοινωνική ζωή.

Στην σύγχρονη εποχή, όπου οι περισσότερες πληροφορίες, υπηρεσίες και ευκαιρίες παρέχονται μέσω ψηφιακών πλατφορμών, οι νέοι με προβλήματα όρασης συχνά αντιμετωπίζουν σημαντικά εμπόδια που περιορίζουν την πρόσβαση τους σε έγκαιρη και ακριβή πληροφόρηση. Οι λόγοι γι' αυτό είναι πολλοί: ανεπαρκώς ανεπτυγμένα πρότυπα προσβασιμότητας, έλλειψη κατανόησης και γνώσης εντός των εκπαιδευτικών ιδρυμάτων, έλλειψη τεχνικής υποστήριξης και πολυάριθμα κοινωνικά εμπόδια. Στο πλαίσιο του έργου Youth IMPACT συνεργάζονται οργανισμοί από πέντε Ευρωπαϊκές χώρες που μοιράζονται έναν κοινό στόχο: την βελτίωση της θέσης των νέων με προβλήματα όρασης μέσω της αμοιβαίας συνεργασίας, της ανταλλαγής γνώσεων και της ανάπτυξης πολιτικών και προγραμμάτων χωρίς αποκλεισμούς. Οι εταίροι του έργου είναι: η Κροατική Ένωση Τυφλών (συντονιστής έργου), η Ένωση Τυφλών και Μερικώς Βλέποντων της Σλοβενίας, η Ένωση Τυφλών της Βοσνίας-Ερζεγοβίνης, η Ένωση Τυφλών του Μαυροβουνίου και το Emphasys – Κέντρο Εκπαίδευσης, Κατάρτισης ΤΠΕ, Έρευνας και Ανάπτυξης από την Κύπρο.

Κάθε ένας από τους προαναφερθέντες οργανισμούς συνεισφέρει τις γνώσεις και την εμπειρία του σχετικά με τις συγκεκριμένες προκλήσεις, όπως προκύπτουν στο δικό του περιβάλλον. Μαζί, όλοι οι εταίροι διαμορφώνουν ένα συντονισμένο δίκτυο που περιλαμβάνει διαφορετικά ευρωπαϊκά πλαίσια, ενώ ταυτόχρονα μοιράζονται ένα κοινό όραμα για μια κοινωνία προσβάσιμη και υποστηρικτική, χωρίς αποκλεισμούς.

Το έργο αναγνωρίζει επίσης την ανάγκη οι νέοι με προβλήματα όρασης να έχουν τις ίδιες ευκαιρίες με τους συνομηλίκους τους στους τομείς της εκπαίδευσης, της απασχόλησης, της κινητικότητας, της συμμετοχής σε προγράμματα για νέους και στις διαδικασίες λήψης αποφάσεων. Ως εκ τούτου, το έργο περιλαμβάνει δραστηριότητες που έχουν σχεδιαστεί για να ενισχύσουν τις ικανότητες τους, να αυξήσουν την αυτοπεποίθησή τους και να παρέχουν συγκεκριμένα εργαλεία για ευκολότερη συμμετοχή σε τοπικά, περιφερειακά και διεθνή προγράμματα. Είναι ιδιαίτερα σημαντικό να τονιστεί η σημασία των δραστηριοτήτων που περιλαμβάνουν άμεση συνεργασία με νέους, εκ των οποίων ξεχωρίζουν δύο προγράμματα κινητικότητας, καθώς και ερευνητικές και εκπαιδευτικές δραστηριότητες. Ωστόσο, κεντρική θέση κατέχει η ανάπτυξη του διακρατικού εγχειριδίου που βρίσκεται ενώπιόν σας, του Εγχειριδίου του Ορίζοντα Συμπερίληψης.

Αυτό το εγχειρίδιο δημιουργήθηκε ως αποτέλεσμα συνδυαστικής διαδικασίας μάθησης, διαβούλευσης και ανταλλαγής, η οποία ξεκίνησε με την οργάνωση δύο διακρατικών διαδικτυακών συζητήσεων σε πάνελ με την συμμετοχή νέων με προβλήματα όρασης από τις χώρες εταίρους. Κατά την διάρκεια αυτών των συζητήσεων, οι νέοι είχαν την ευκαιρία να μιλήσουν ανοιχτά για τις εμπειρίες τους στην πρόσβαση σε πληροφορίες, για τα εμπόδια που περιορίζουν τη συμμετοχή τους, για τις ελλείπουσες υπηρεσίες και για συγκεκριμένες αλλαγές που αποσκοπούν να βελτιώσουν την ποιότητα της ζωής τους. Τα αποτελέσματα των συζητήσεων αποτέλεσαν την βάση για το περιεχόμενο του εγχειριδίου. Η συνεργασία μεταξύ των εταίρων βασίζεται στην αμοιβαία εμπιστοσύνη, τον σεβασμό και τη δέσμευση σε μια κοινή αποστολή. Κάθε οργανισμός συνεισφέρει ένα κομμάτι στο μωσαϊκό - εθνικούς κανονισμούς, υπάρχουσες υπηρεσίες, παραδείγματα καλών πρακτικών, καθώς και προκλήσεις στην προσβασιμότητα, την εκπαίδευση, την κινητικότητα και την απασχόληση. Η βελτίωση της θέσης των νέων με προβλήματα όρασης απαιτεί μια ολοκληρωμένη προσέγγιση. Το Youth IMPACT επιδιώκει, μέσα από τις δραστηριότητες του, να προσφέρει λύσεις που εφαρμόζονται σε διαφορετικά πλαίσια. Με αυτόν τον τρόπο, το έργο όχι μόνο αναλύει την υφιστάμενη κατάσταση αλλά παρέχει ένα σημείο εκκίνησης για την ανάπτυξη συμπεριληπτικών πολιτικών και πρακτικών βημάτων που μπορούν να συμβάλουν σε αλλαγές σε επίπεδο τοπικής κοινότητας και της κοινωνίας στο σύνολο της, καθώς και σε επίπεδο θεσμών και νομοθεσίας.

Το Εγχειρίδιο του Ορίζοντα Συμπερίληψης αποτελεί ένα από τα πιο σημαντικά αποτελέσματα του έργου, καθώς συνδέει την έρευνα, την πρακτική, τις εμπειρίες των νέων και τα Ευρωπαϊκά πρότυπα. Στόχος του είναι να παρέχει μια σαφή και ολοκληρωμένη επισκόπηση της υφιστάμενης κατάστασης στις χώρες εταίρους, να αναδείξει τα βασικά εμπόδια και να παρουσιάσει πρότυπα υποστήριξης που μπορούν να αποτελέσουν έμπνευση για περαιτέρω εργασία. Το εγχειρίδιο απευθύνεται σε νέους/ες, σε οργανισμούς που εργάζονται με νέους/ες, σε ιδρύματα, σε δημόσιες υπηρεσίες, σε επαγγελματίες και υπεύθυνους χάραξης πολιτικής. Πρόκειται για ένα εργαλείο για την κατανόηση των προκλήσεων και καταγράφει πιθανές λύσεις, βασισμένες στα βιώματα όσων ζουν με αυτές τις προκλήσεις σε καθημερινή βάση. Μέσα από το έργο και μέσα από την ανάπτυξη του εγχειριδίου, το Youth IMPACT επιδιώκει να ευαισθητοποιήσει σχετικά με τις ανάγκες των νέων με προβλήματα όρασης, να ενισχύσει την φωνή τους και να συμβάλει στην οικοδόμηση μιας κοινωνίας χωρίς αποκλεισμούς όπου όλα τα μέλη της κοινωνίας έχουν ίσες ευκαιρίες να μαθαίνουν, να μετακινούνται, να συνεισφέρουν και να επιτυγχάνουν τους στόχους τους.

Εισαγωγή στο Εγχειρίδιο του Ορίζοντα Συμπερίληψης

Το Εγχειρίδιο του Ορίζοντα Συμπερίληψης είναι ένα από τα σημαντικότερα αποτελέσματα του έργου Youth IMPACT και αποσκοπεί στην ενίσχυση των ικανοτήτων των νέων με προβλήματα όρασης. Αυτό το εγχειρίδιο δημιουργήθηκε με σκοπό να συμβάλει στην παροχή ενός ενιαίου, ολοκληρωμένου και προσβάσιμου εγχειριδίου που χαρτογραφεί την κατάσταση, τις ανάγκες, τις προκλήσεις και τις ευκαιρίες των νέων με προβλήματα όρασης στις χώρες εταίρους, παρουσιάζοντας παράλληλα πρότυπα και πρακτικές από την Ευρωπαϊκή Ένωση που μπορούν να συμβάλουν στην δημιουργία συμπεριληπτικών πολιτικών και προγραμμάτων.

Ο σκοπός του εγχειριδίου είναι διττός. Πρώτον, συγκεντρώνει και κατηγοριοποιεί τις πληροφορίες που συλλέχθηκαν κατά τη διάρκεια του έργου, συμπεριλαμβανομένων των γνώσεων που παρείχαν οι νέοι/ες κατά την υλοποίηση των διακρατικών συζητήσεων σε πάνελ και των αναλύσεων που εκπονήθηκαν από συνεργαζόμενους οργανισμούς. Δεύτερον, αποτελεί ένα πρακτικό εργαλείο που μπορεί να χρησιμοποιηθεί από ένα ευρύ φάσμα ενδιαφερόμενων μερών: νέους/ες με προβλήματα όρασης, τις οικογένειές τους, οργανώσεις νέων, εκπαιδευτικά ιδρύματα, δημόσιες αρχές, υπεύθυνους λήψης αποφάσεων, οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών και Ευρωπαϊκά ιδρύματα που καταπιάνονται με πολιτικές και πρακτικές ένταξης νέων.

Το εγχειρίδιο έχει σχεδιαστεί με σκοπό να ενθαρρύνει την αλλαγή. Μέσα από την εξέταση των εμποδίων που αντιμετωπίζουν οι νέοι/ες, την ανάλυση των υφιστάμενων υπηρεσιών υποστήριξης και την παρουσίαση συγκεκριμένων εισηγήσεων, το εγχειρίδιο αποτελεί το θεμέλιο για την βελτίωση των πρακτικών σε όλες τις πτυχές της ζωής των νέων που έχουν προβλήματα όρασης – από το εκπαιδευτικό σύστημα, μέσω της απασχόλησης και της κινητικότητας, έως την πρόσβαση στην πληροφόρηση και την ενεργό συμμετοχή στην κοινωνία.

Κατά την διαδικασία διαμόρφωσης του εγχειριδίου, δόθηκε ιδιαίτερη προσοχή στις απόψεις των νέων και στην διασφάλιση του σεβασμού και της κατανόησης των απόψεών τους. Οι εμπειρίες, οι ανάγκες και οι προσδοκίες τους, που συλλέχθηκαν κατά την πραγματοποίηση δύο διακρατικών διαδικτυακών συζητήσεων σε πάνελ, αποτελούν την βάση του εγχειριδίου. Οι συζητήσεις επέτρεψαν σε νέους/ες από το Μαυροβούνιο, την Κροατία, τη Σλοβενία και τη Βοσνία-Ερζεγοβίνη να μοιραστούν τις προκλήσεις που αντιμετωπίζουν στην πρόσβαση σε πληροφορίες, τα εμπόδια που συναντούν, τις ελλείψεις στην υποστήριξη και τις συστάσεις που θεωρούν κρίσιμες για την βελτίωση των ευκαιριών και της ποιότητας της ζωής τους. Επιπλέον, οι συνεργαζόμενοι οργανισμοί ετοίμασαν αναφορές σε εθνικό επίπεδο που παρέχουν μια ολοκληρωμένη επισκόπηση του νομικού πλαισίου, των θεσμικών πρακτικών, των διαθέσιμων υπηρεσιών και των πρωτοβουλιών στις αντίστοιχες χώρες. Αυτές οι

αναφορές παρέχουν ένα πλαίσιο που επιτρέπει την καλύτερη κατανόηση της θέσης των νέων με προβλήματα όρασης, καθώς και των συνθηκών υπό τις οποίες ζουν, μαθαίνουν, εργάζονται και συμμετέχουν σε κοινωνικές δραστηριότητες. Κάθε χώρα αντιμετωπίζει συγκεκριμένες προκλήσεις και ευκαιρίες. Το εγχειρίδιο συγκεντρώνει όλες αυτές τις πληροφορίες σε ένα ενιαίο, σαφές και συνεκτικό αρχείο.

Εκτός από την καταγραφή της υφιστάμενης κατάστασης σε εθνικό επίπεδο, το εγχειρίδιο διατηρεί και μια ευρωπαϊκή προοπτική. Αυτή η ενότητα εξετάζει παραδείγματα καλών πρακτικών από κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης, στρατηγικά έγγραφα και πολιτικές που σχετίζονται με την ένταξη, την κινητικότητα των νέων, τον ψηφιακό μετασχηματισμό, την προσβασιμότητα και την ισότητα. Η επισκόπηση των Ευρωπαϊκών πρακτικών χρησιμεύει ως έμπνευση και χάρτης που μπορεί να βοηθήσει στον σχεδιασμό και την εφαρμογή συστημικών λύσεων στις χώρες εταίρους. Με αυτόν τον τρόπο, το εγχειρίδιο επιτρέπει τη σύγκριση διαφορετικών προσεγγίσεων και τον εντοπισμό μοντέλων που μπορούν να υιοθετηθούν, να προσαρμοστούν και να εφαρμοστούν σε τοπικά πλαίσια.

Το εγχειρίδιο είναι δομημένο έτσι ώστε να επιτρέπει την σαφή και εύκολη πλοήγηση στα διάφορα θέματα και κεφάλαια. Κάθε κεφάλαιο αποτελεί ξεχωριστή θεματική ενότητα, ενώ μαζί σχηματίζουν ένα ενιαίο σύνολο που παρέχει μια ολοκληρωμένη επισκόπηση της θέσης των νέων με προβλήματα όρασης. Μέσα από την παρουσίαση εμποδίων, αναγκών, ευκαιριών και συστάσεων, το εγχειρίδιο απευθύνεται επίσης στους υπεύθυνους λήψης αποφάσεων, προσφέροντας τους συγκεκριμένες οδηγίες για την βελτίωση των πολιτικών και των πρακτικών.

Όπως προβλέπεται από την δέσμευση του έργου για την προώθηση της προσβασιμότητας, το εγχειρίδιο θα είναι διαθέσιμο σε διαφορετικές μορφές: ψηφιακή έκδοση, ηχητική έκδοση, γραφή Braille, στις γλώσσες των χωρών-εταίρων και στα αγγλικά. Αυτό διασφαλίζει ότι το εγχειρίδιο είναι απολύτως προσβάσιμο και διαθέσιμο για όλα τα ενδιαφερόμενα μέρη, συμπεριλαμβανομένων των νέων με προβλήματα όρασης που συχνά αντιμετωπίζουν εμπόδια στην πρόσβαση σε πληροφορίες.

Το Εγχειρίδιο του Ορίζοντα Συμπερίληψης έχει σχεδιαστεί ως εργαλείο για μακροπρόθεσμη χρήση και ως εκ τούτου δεν αποτελεί μόνο αποτέλεσμα έργου, αλλά βάση για μελλοντικές πρωτοβουλίες, έρευνα και προγράμματα.

Μέσα από τον συνδυασμό πληροφοριών που δίνονται για το εθνικό πλαίσιο κάθε χώρας-εταίρου, της Ευρωπαϊκής προοπτικής και των εισηγήσεων που βασίζονται στις εμπειρίες των νέων, το εγχειρίδιο μπορεί να χρησιμοποιηθεί ως σημείο αναφοράς για την δημιουργία πολιτικών, στρατηγικών σχεδίων, έργων και προγραμμάτων που συμβάλλουν στην βελτίωση της θέσης των νέων με προβλήματα όρασης.

Τέλος, το εγχειρίδιο αποτελεί μια έκκληση για συνεργασία, δράση και σταδιακή διαμόρφωση μιας κοινωνίας χωρίς αποκλεισμούς. Η αξία του έγκειται όχι μόνο στις πληροφορίες που

προσφέρει, αλλά και στην διαδικασία μέσα απο την οποία δημιουργήθηκε – μια διαδικασία μάθησης, ανταλλαγής και κοινής δράσης μεταξύ εταίρων από πολλές χώρες, στην οποία οι νέοι/ες με προβλήματα όρασης αναγνωρίζονται ως ενεργοί συμμετέχοντες και φορείς αλλαγής.

Μεθοδολογία για την Ανάπτυξη του Εγχειριδίου του Ορίζοντα Συμπερίληψης

Η διαδικασία ανάπτυξης του Εγχειριδίου του Ορίζοντα Συμπερίληψης βασίζεται σε μια προσεκτικά δομημένη μεθοδολογία που συνδυάζει ποιοτικά δεδομένα, θεματική ανάλυση, συνεισφορά εμπειρογνομόνων και ανασκόπηση των Ευρωπαϊκών προτύπων. Η μεθοδολογία έχει σχεδιαστεί με τρόπο που να διασφαλίζει μια ολοκληρωμένη, αντιπροσωπευτική και αξιόπιστη παρουσίαση της θέσης των νέων με προβλήματα όρασης στις χώρες εταίρους, ευθυγραμμίζοντας παράλληλα όλα τα ευρήματα με τα στρατηγικά έγγραφα της Ευρωπαϊκής Ένωσης και τις διεθνείς πρακτικές.

Η ανάπτυξη του εγχειριδίου πραγματοποιήθηκε μέσα από τα ακόλουθα στάδια:

Το πρώτο στάδιο ήταν η διοργάνωση δύο διαδικτυακών διακρατικών συζητήσεων σε πάνελ, οι οποίες έφεραν σε επαφή νέους/ες με προβλήματα όρασης από το Μαυροβούνιο, την Κροατία, την Βοσνία-Ερζεγοβίνη και την Σλοβενία. Οι συζητήσεις είχαν καθορισμένες θεματικές ενότητες, όπως πρόσβαση σε πληροφορίες και πηγές πληροφόρησης, συχνά εμπόδια και περιορισμοί στην πρόσβαση σε πληροφόρηση, εμπόδια που επηρεάζουν την κινητικότητα, την εκπαίδευση, την απασχόληση και την συμμετοχή στην κοινότητα, βασικές ανάγκες των νέων, ελλείψεις υπηρεσίες και προτεινόμενες αλλαγές και συστάσεις για την βελτίωση της ένταξης και της ποιότητας ζωής. Οι συμμετέχοντες/ουσες μίλησαν για τις προσωπικές τους εμπειρίες και επέτρεψαν την καλύτερη κατανόηση των πραγματικών προκλήσεων που αντιμετωπίζουν οι νέοι/ες. Οι ερωτήσεις είχαν προκαθορισμένη δομή και έγινε καταγραφή των απαντήσεων τα οποία αποτέλεσαν την βάση για το εγχειρίδιο.

Το δεύτερο στάδιο της προετοιμασίας του εγχειριδίου περιλάμβανε επισκόπηση της θέσης των νέων με προβλήματα όρασης στις χώρες εταίρους και των νέων με αναπηρίες, το νομικό πλαίσιο, τις πολιτικές και τους θεσμικούς μηχανισμούς, τις διαθέσιμες υπηρεσίες και τα προγράμματα υποστήριξης, τις ευκαιρίες για εκπαίδευση, κινητικότητα και απασχόληση, εμπόδια και προκλήσεις, παραδείγματα καλών πρακτικών σε εθνικό επίπεδο και συστάσεις για την βελτίωση του συστήματος υποστήριξης. Οι αναλύσεις αυτές επέτρεψαν την σύγκριση των εθνικών πλαισίων, τον εντοπισμό ομοιοτήτων και διαφορών μεταξύ των χωρών και την διαμόρφωση κοινών συστάσεων με βάση τις πραγματικές ανάγκες.

Το Ευρωπαϊκό πλαίσιο βρίσκεται σε ξεχωριστό κεφάλαιο και περιλαμβάνει πολιτικές και στρατηγικά αρχεία της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τους/τις νέους/ες και τα άτομα με αναπηρίες· πρότυπα ψηφιακής προσβασιμότητας (π.χ. EN 301 549, η Οδηγία για την Προσβασιμότητα στον Ιστό)· διαθέσιμα ευρωπαϊκά προγράμματα κινητικότητας και ένταξης (Erasmus+, ESC, Eurodesk, Youth Goals)· παραδείγματα επιτυχημένων μοντέλων και υπηρεσιών από Ευρωπαϊκές χώρες· και αναγνωρισμένες εθνικές καινοτομίες και παραδείγματα καλών πρακτικών εντός της ΕΕ. Η Ευρωπαϊκή προοπτική είναι ένα χρήσιμο πλαίσιο αναφοράς και συμπληρώνει τις γνώσεις που παράχθηκαν σε εθνικό επίπεδο, επιτρέποντας στο εγχειρίδιο να έχει τοπική και διεθνή προοπτική.

Μετά την συλλογή των δεδομένων, συμπεριλαμβανομένων των ευρημάτων που προέκυψαν κατά την ανάλυση, των εθνικών επισκοπήσεων και των ευκαιριών συμμετοχής νέων με προβλήματα όρασης σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Ένωσης, ακολούθησε η τελική φάση ανάπτυξης του εγχειριδίου που περιλάμβανε την σύνθεση και επεξεργασία περιεχομένου, την ομαδοποίηση πληροφοριών ανά θεματική και χωρισμένη σε κεφάλαια, τον εντοπισμό ομοιοτήτων και διαφορών μεταξύ των χωρών εταίρων, την

διαμόρφωση συστάσεων, προκλήσεων και παραδειγμάτων καλών πρακτικών και εναρμόνιση της ορολογίας.

Πρωταρχικός στόχος είναι η διασφάλιση της προσβασιμότητας των νέων με προβλήματα όρασης, αλλά και η διασφάλιση της ορατότητας και η παροχή ποιοτικού υλικού. Το εγχειρίδιο είναι διαθέσιμο σε ηλεκτρονική μορφή, σε ηχητική μορφή και σε γραφή Braille. Επιπλέον, το εγχειρίδιο έχει μεταφραστεί στα αγγλικά και στις γλώσσες των εταίρων (κροατικά, βοσνιακά, σλοβενικά, μαυροβουνιακά, ελληνικά και τουρκικά).

Η θέση των νέων με προβλήματα όρασης στις χώρες εταίρους

Εισαγωγή και Συγκριτική Επισκόπηση

Σε όλες τις χώρες-εταίρους του έργου — Μαυροβούνιο, Κροατία, Σλοβενία, Βοσνία-Ερζεγοβίνη και Κύπρο — η θέση των νέων με προβλήματα όρασης διαμορφώνεται από ένα σύνολο παραγόντων που υπερβαίνουν το υφιστάμενο νομικό και πολιτικό πλαίσιο. Καθορίζεται κυρίως μέσα από τις καθημερινές τους εμπειρίες: στις σχολικές αίθουσες και τα πανεπιστήμια, στον ψηφιακό χώρο, στους δρόμους όπου κινούνται, κατά την αναζήτηση εργασίας, αλλά και στο πλαίσιο των κοινωνικών και φιλικών τους σχέσεων.

Παρότι κάθε χώρα διαθέτει το δικό της κοινωνικό και πολιτισμικό υπόβαθρο, είναι κοινά αποδεκτό ότι οι νέοι και οι νέες με προβλήματα όρασης αντιμετωπίζουν παρόμοια εμπόδια. Μεταξύ αυτών συγκαταλέγονται η περιορισμένη πρόσβαση στην τεχνολογία, καθώς και οι ελλείψεις γνώσεις και δεξιότητες που συχνά δυσχεραίνουν την παροχή κατάλληλης υποστήριξης.

Σε ορισμένους τομείς — όπως η ανάπτυξη υπηρεσιών υποστήριξης, το νομικό πλαίσιο και η διαθεσιμότητα τεχνολογιών πληροφορίας — κάποιες χώρες έχουν σημειώσει μεγαλύτερη πρόοδο, ενώ άλλες εξακολουθούν να αντιμετωπίζουν βασικές προκλήσεις. Ωστόσο, ανεξάρτητα από αυτές τις διαφοροποιήσεις, το κοινό νήμα που συνδέει όλους τους εταίρους είναι η επιθυμία των νέων να κινούνται ελεύθερα, να μαθαίνουν σε ισότιμη βάση, να εργάζονται και να συνεισφέρουν στην κοινωνία με τον ίδιο τρόπο όπως οι συνομήλικοί τους. Για τον λόγο αυτό, το παρόν κεφάλαιο δεν επιδιώκει να συγκρίνει τις χώρες μέσω στατιστικών δεδομένων, αλλά να αποτυπώσει, μέσα από μια αφηγηματική προσέγγιση, την πραγματικότητα των νέων με προβλήματα όρασης σε διαφορετικά κοινωνικά περιβάλλοντα. Πρόκειται για έναν συνδυασμό θεσμικού πλαισίου και βιωμένων εμπειριών — καθώς η θέση των νέων δεν αποτυπώνεται μόνο στους κανονισμούς, αλλά και στον τρόπο με τον οποίο βιώνουν την προσβασιμότητα, τις ευκαιρίες και τα καθημερινά εμπόδια.

Μαυροβούνιο

Τα τελευταία χρόνια, το Μαυροβούνιο έχει προχωρήσει σε βελτιώσεις του νομοθετικού του πλαισίου στον τομέα των δικαιωμάτων των ατόμων με αναπηρίες. Ωστόσο, η πραγματική θέση των νέων με προβλήματα όρασης, καθώς και των νέων με αναπηρίες γενικότερα, εξακολουθεί να χαρακτηρίζεται από πολυάριθμους περιορισμούς. Παρότι οι νόμοι και τα στρατηγικά έγγραφα αναγνωρίζουν επισήμως τα δικαιώματα και τις ανάγκες των ατόμων με αναπηρίες, η εφαρμογή τους στην πράξη παραμένει αργή, άνιση και συχνά στερείται σαφούς διατομεακού συντονισμού.

Τα θεσμικά όργανα καταβάλλουν προσπάθειες για τη βελτίωση του συστήματος υποστήριξης ωστόσο, λόγω περιορισμένων δυνατοτήτων, έλλειψης εξειδικευμένων υπηρεσιών και αδύναμης διασύνδεσης μεταξύ των επιμέρους τομέων, σημαντικό μέρος της παρεχόμενης υποστήριξης εξακολουθεί να βασίζεται στις οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών.

Σύμφωνα με τα διαθέσιμα στοιχεία απογραφής πληθυσμού και τα διοικητικά αρχεία, περισσότεροι από 33.000 άνθρωποι στο Μαυροβούνιο έχουν κάποια μορφή αναπηρίας, ενώ οι εκτιμήσεις δείχνουν ότι περίπου το 8,5% του συνολικού πληθυσμού αντιμετωπίζει βλάβες ή εμπόδια στην καθημερινή λειτουργικότητα. Τα διαθέσιμα δεδομένα περιλαμβάνουν διαφορετικές μορφές αναπηρίας - αισθητηριακές, κινητικές και ψυχοκοινωνικές- και αναμφίβολα αφορούν σημαντικό αριθμό νέων. Το Μαυροβούνιο δεν διαθέτει ενιαίο μητρώο ατόμων με αναπηρίες με ανάλυση βάσει ηλικίας και είδους αναπηρίας, γεγονός που καθιστά αδύνατο τον ακριβή προσδιορισμό του αριθμού των νέων με προβλήματα όρασης. Η έλλειψη αξιόπιστων δεδομένων περιπλέκει τον σχεδιασμό στοχευμένων πολιτικών και υπηρεσιών.

Οι νέοι/ες με προβλήματα όρασης και οι νέοι/ες με αναπηρίες στο Μαυροβούνιο εκφράζουν έντονα την επιθυμία να είναι ενεργοί/ες και ορατοί/ες στην κοινωνία. Παράλληλα όμως, αντιμετωπίζουν σημαντικά εμπόδια στην πρόσβαση στην πληροφόρηση, την εκπαίδευση,

την απασχόληση και την κινητικότητα. Παρόλο που στην σύγχρονη εποχή, διεκδικούν και συμμετέχουν συχνότερα σε δραστηριότητες οργανισμών, η συμμετοχή τους στις θεσμικές διαδικασίες λήψης αποφάσεων παραμένει περιορισμένη. Πολλοί νέοι και νεές δεν γνωρίζουν πού να απευθυνθούν για να βρουν αξιόπιστες πληροφορίες, πώς να ασκήσουν τα δικαιώματά τους ή ποιες ευκαιρίες υπάρχουν για εκπαίδευση, επαγγελματική ανάπτυξη ή κινητικότητα εκτός Μαυροβουνίου.

Στο εκπαιδευτικό σύστημα, η προσβασιμότητα και η παρεχόμενη υποστήριξη εξαρτώνται σε μεγάλο βαθμό από την καλή θέληση και την ευαισθησία των ατόμων - εκπαιδευτικών, καθηγητών ή διοικητικού προσωπικού. Παρότι υπάρχουν θετικά παραδείγματα προσαρμογών στην διδασκαλία και τις εξετάσεις, τα προσβάσιμα σχολικά εγχειρίδια, το ψηφιακό υλικό και οι υποστηρικτικές τεχνολογίες δεν είναι ακόμη τυποποιημένα ή συστηματικά διαθέσιμα. Ως αποτέλεσμα, πολλοί/ες νέοι/ες βασίζονται στις οικογένειες τους ή σε οργανώσεις για να αποκτήσουν πρόσβαση σε σχολικά βιβλία, σημειώσεις ή ψηφιακούς πόρους.

Παρόλο που ο ψηφιακός μετασχηματισμός στο Μαυροβούνιο επιταχύνεται, πολλοί ιστότοποι κρατικών ιδρυμάτων, εκπαιδευτικών ιδρυμάτων, φοιτητικών υπηρεσιών, πολιτιστικών κέντρων και δημόσιων επιχειρήσεων εξακολουθούν να μην είναι προσβάσιμοι σε άτομα που χρησιμοποιούν προγράμματα ανάγνωσης οθόνης. Οι νέοι/ες συχνά αναφέρουν ότι αισθάνονται αποκλεισμένοι/ες από το αρχικό στάδιο επειδή βασικές πληροφορίες σχετικά με υποτροφίες, προσκλήσεις, προγράμματα ή δημόσιες δράσεις δεν είναι διαθέσιμες σε προσβάσιμη μορφή.

Στον τομέα της κοινωνικής και παιδικής προστασίας έχει σημειωθεί πρόοδος τα τελευταία χρόνια. Η πρόοδος αφορά την θέση των νέων με προβλήματα όρασης και των νέων με αναπηρίες. Ωστόσο το σύστημα δεν ανταποκρίνεται πλήρως στις πραγματικές τους ανάγκες. Η ανάπτυξη του νομοθετικού πλαισίου και η υιοθέτηση στρατηγικών έχουν συμβάλει στην μεγαλύτερη ορατότητα των ζητημάτων αναπηρίας, ωστόσο η πρακτική εξακολουθεί να χαρακτηρίζεται από κατακερματισμό, άνιση διαθεσιμότητα και ισχυρή εξάρτηση από παρεμβάσεις που βασίζονται σε έργα. Το σύστημα κοινωνικής και παιδικής προστασίας αναγνωρίζει επίσημα τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρίες μέσω οικονομικών παροχών, κοινωνικών υπηρεσιών και μέτρων στήριξης, αλλά η διαθεσιμότητα και η ποιότητα αυτών των υπηρεσιών διαφέρουν σημαντικά μεταξύ των δήμων και των δυνατοτήτων των τοπικών κέντρων κοινωνικής εργασίας. Οι νέοι/ες με προβλήματα όρασης και οι νέοι/ες με αναπηρίες συχνά αντιμετωπίζουν διοικητικά εμπόδια, χρονοβόρες διαδικασίες και άνιση εφαρμογή των κανονισμών, γεγονός που δυσχεραίνει την έγκαιρη και συνεχή πρόσβαση σε επαρκή υποστήριξη.

Οι υπηρεσίες που προωθούν την ανεξάρτητη διαβίωση στην κοινότητα έχουν ιδιαίτερη πρακτική σημασία και παρέχονται κυρίως από οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών, όπως

η Ένωση Τυφλών Μαυροβουνίου και ο Σύνδεσμος Νέων με Αναπηρίες Μαυροβουνίου. Αυτές οι οργανώσεις προσφέρουν εξειδικευμένες υπηρεσίες που ενισχύουν την ανεξαρτησία, την κινητικότητα και την ενεργό συμμετοχή των νέων στην κοινωνία. Μεταξύ των πιο σημαντικών υπηρεσιών είναι ο βλέπων οδηγός, η προσωπική βοήθεια, ψυχοκοινωνική υποστήριξη, συμβουλευτική, ενημέρωση των δικαιωμάτων, υποστήριξη στην εκπαίδευση και την απασχόληση και προγράμματα ενδυνάμωσης και υποστήριξης. Η υπηρεσία βλέπων οδηγού για άτομα με προβλήματα όρασης παρέχεται από την Ένωση Τυφλών Μαυροβουνίου και έχει ιδιαίτερη σημασία για τους/τις νέους/ες με προβλήματα όρασης, καθώς επιτρέπει την κίνηση, την εκτέλεση καθημερινών δραστηριοτήτων, την πρόσβαση σε εκπαιδευτικό, πολιτιστικό και κοινωνικό περιεχόμενο και την συμμετοχή στη δημόσια ζωή. Παρόλο που αυτή η υπηρεσία βρίσκεται σε ισχύ, η διαθεσιμότητα της δεν έχει ακόμα διασφαλιστεί σε συστηματική και σταθερή βάση αλλά εξαρτάται από τα έργα και τις δυνατότητες των οργανισμών που την υλοποιούν.

Επιπλέον, ο Σύνδεσμος Νέων με Αναπηρίες Μαυροβουνίου, μέσω διαφόρων προγραμμάτων, συμβάλλει στην ανάπτυξη μοντέλων ανεξάρτητης διαβίωσης, στην υπεράσπιση της αποϊδρυματοποίησης, στην βελτίωση της προσβασιμότητας και στην ενίσχυση της συμμετοχής των νέων με αναπηρίες στις διαδικασίες λήψης αποφάσεων. Αυτές οι δράσεις διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στην κάλυψη υφιστάμενων κενών στο σύστημα κοινωνικής και παιδικής προστασίας, ιδίως σε ό,τι αφορά την μετάβαση των νέων από την εκπαίδευση στην απασχόληση και την ανεξάρτητη διαβίωση.

Παρόλο που οι στρατηγικές και άλλα έγγραφα δημόσιας πολιτικής τονίζουν ολοένα και περισσότερο την ανάγκη ανάπτυξης υπηρεσιών που βασίζονται στην κοινότητα και την μείωση της θεσμικής εξάρτησης, δεν υπάρχει ένα ολοκληρωμένο, σταθερό και βιώσιμο σύστημα που να επιτρέπει στους/στις νέους/ες τον μακροπρόθεσμο σχεδιασμό της εκπαίδευσης, της απασχόλησης και της ζωής στην κοινότητα. Ως αποτέλεσμα, το σύστημα κοινωνικής και παιδικής προστασίας εξακολουθεί να στηρίζεται σε έναν συνδυασμό θεσμικών λύσεων, οικογενειακής υποστήριξης και παρεμβάσεων του μη κυβερνητικού τομέα, γεγονός που αναδεικνύει την ανάγκη για περαιτέρω ενίσχυση και συστηματική ανάπτυξη κοινοτικών υπηρεσιών υποστήριξης.

Η ανεξάρτητη διαβίωση των νέων με προβλήματα όρασης και των νέων με αναπηρίες στο Μαυροβούνιο εξακολουθεί να περιορίζεται από μια σειρά διαρθρωτικών και πρακτικών εμποδίων. Παρόλο που οι νέοι/ες εκφράζουν την επιθυμία για ανεξαρτησία, αυτονομία, εκπαίδευση, απασχόληση και ενεργό κοινωνική ζωή, η συστημική υποστήριξη για την ανάπτυξη της ανεξαρτησίας τους παραμένει ανεπαρκής.

Ιδιαίτερα σημαντικό ρόλο στην ενίσχυση της αυτονομίας των νέων με προβλήματα όρασης διαδραματίζει η Ένωση Τυφλών Μαυροβουνίου, η οποία παρέχει εκπαίδευση προσανατολισμού και κινητικότητας με την χρήση λευκού μπαστουνιού. Αυτή η εκπαίδευση

απευθύνεται κυρίως σε νέους/ες με προβλήματα όρασης και αποτελεί βασική προϋπόθεση για ανεξάρτητη μετακίνηση, εκπαίδευση, απασχόληση και συμμετοχή στην κοινότητα. Παρά την σημασία της, δεν είναι διαθέσιμη σε συνεχή βάση, αλλά εξαρτάται από την χρηματοδότηση του έργου.

Η ανεξάρτητη διαβίωση περιλαμβάνει επίσης την ικανότητα λήψης αποφάσεων, τον σχεδιασμό για το μέλλον και τον έλεγχο της καθημερινής ζωής. Υπό αυτή την έννοια, οι νέοι/ες με αναπηρίες και οι νέοι/ες με προβλήματα όρασης εξακολουθούν να εξαρτώνται από την οικογένεια και άτυπες μορφές υποστήριξης, καθώς το σύστημα δεν παρέχει επαρκείς μηχανισμούς για την διασφάλιση της μακροπρόθεσμης ανεξαρτησίας, ιδίως στους τομείς της στέγασης, της απασχόλησης και της κινητικότητας.

Η συμμετοχή των νέων με προβλήματα όρασης και των νέων με αναπηρίες στη δημόσια και πολιτική ζωή στο Μαυροβούνιο παραμένει περιορισμένη, παρά τις θετικές εξελίξεις που έχουν καταγραφεί τα τελευταία χρόνια. Παρότι οι νέοι/ες αναγνωρίζονται επίσημα μέσω διαφόρων στρατηγικών και άλλων εγγράφων δημόσιας πολιτικής, η ουσιαστική ένταξη τους στις διαδικασίες λήψης αποφάσεων παραμένει αποσπασματική και βασίζεται στην πρωτοβουλία οργανώσεων της κοινωνίας των πολιτών. Οι νέοι/ες με αναπηρίες και οι νέοι/ες με προβλήματα όρασης σπάνια εκπροσωπούνται σε συμβουλευτικά όργανα, ομάδες εργασίας και άλλες επίσημες δομές λήψης αποφάσεων. Ακόμα και όταν περιλαμβάνονται, η συμμετοχή τους είναι συχνά περιορισμένη, χωρίς σημαντικό αντίκτυπο στην διαμόρφωση και εφαρμογή πολιτικών που επηρεάζουν άμεσα την καθημερινότητα τους.

Μια άκομη πρόκληση είναι η έλλειψη έγκαιρης και προσβάσιμης πληροφόρησης σχετικά με δημόσιες συζητήσεις, διαβουλεύσεις, προσκλήσεις και άλλες μορφές συμμετοχής στη λήψη αποφάσεων, καθώς και η μη προσβασιμότητα των ψηφιακών πλατφορμών μέσω των οποίων λαμβάνουν χώρα αυτές οι δράσεις. Ο ρόλος της Ένωσης Τυφλών Μαυροβουνίου σε συνεργασία με το Υπουργείο Δημόσιας Διοίκησης, διαδραματίζει σημαντικό ρόλο στην βελτίωση της ψηφιακής προσβασιμότητας, μέσω της συμμετοχής στην ανάπτυξη Οδηγιών για τη δημιουργία προσβάσιμων ηλεκτρονικών εγγράφων και προσβάσιμων ιστοσελίδων, σύμφωνα με τα πρότυπα WCAG. Οι Οδηγίες απευθύνονται σε κρατικές αρχές, ιδρύματα και τοπικές αυτοδιοικήσεις, με στόχο την διασφάλιση της διαθεσιμότητας πληροφοριών σε άτομα με προβλήματα όρασης και άτομα με αναπηρίες, ιδίως στους τομείς της εκπαίδευσης, της απασχόλησης, της κοινωνικής και παιδικής προστασίας, καθώς και στην άσκηση δικαιωμάτων μέσω ηλεκτρονικών υπηρεσιών. Επιπλέον, η Ένωση Τυφλών Μαυροβουνίου συμμετείχε στη διαδικασία δημιουργίας και βελτίωσης της κρατικής ψηφιακής πλατφόρμας Gov.me, με στόχο την αύξηση της λειτουργικότητας και της προσβασιμότητας της για άτομα με προβλήματα όρασης. Αυτή η πλατφόρμα αποτελεί βασικό δίαυλο επικοινωνίας μεταξύ πολιτών και θεσμών και βασική πηγή πληροφοριών σχετικά με δημόσιες υπηρεσίες, προσκλήσεις και διοικητικές διαδικασίες.

Στον τομέα της πολιτικής συμμετοχής, ο Σύνδεσμος Νέων με Αναπηρίες Μαυροβουνίου (UMHCG) και η Ένωση Τυφλών Μαυροβουνίου συνεργάζονται με την Κρατική Εκλογική Επιτροπή και άλλους σχετικούς φορείς, προκειμένου να βελτιώσουν την προσβασιμότητα της εκλογικής διαδικασίας. Αυτή η συνεργασία περιλαμβάνει διαβουλεύσεις, δραστηριότητες υπεράσπισης και πρωτοβουλίες που αποσκοπούν στη βελτίωση της διαθεσιμότητας εκλογικών πληροφοριών και διαδικασιών για τα άτομα με αναπηρίες. Ωστόσο, η συμμετοχή των νέων με προβλήματα όρασης στην πολιτική ζωή παραμένει χαμηλή, ιδίως όσον αφορά τις επίσημες πολιτικές δομές και την συμμετοχή σε πολιτικά κόμματα.

Θετικά παραδείγματα συμμετοχής των νέων συνδέονται συχνότερα με δημόσιες συζητήσεις, συμβουλευτικές διαδικασίες και έργα που υλοποιούνται με την υποστήριξη διεθνών οργανισμών και μέσω προγραμμάτων για τη νεολαία και την ένταξη, αλλά εξακολουθούν να είναι περιορισμένα σε εύρος και διάρκεια. Η κινητικότητα, τόσο σε τοπικό όσο και σε διεθνές επίπεδο, περιορίζεται περαιτέρω από την δυσκολία φυσικής πρόσβασης στους χώρους, τις ανεπαρκώς ανεπτυγμένες υπηρεσίες υποστήριξης και την έλλειψη σταθερών λύσεων των ζητημάτων. Ωστόσο, από τα ευρήματα προκύπτει ότι όταν δίνεται στους νέους η ευκαιρία να συμμετάσχουν σε προγράμματα για τη νεολαία, εκπαιδευτικά ή διεθνή προγράμματα, επιδεικνύουν υψηλό επίπεδο κινήτρων, ευθύνης και δέσμευσης. Από αυτό προκύπτει ότι, τα εμπόδια δεν έγκεινται στις δυνατότητες των νέων, αλλά στην έλλειψη συστημικών μηχανισμών που θα τους επέτρεπαν ισότιμη πρόσβαση.

Στην αγορά εργασίας, οι νέοι/ες με προβλήματα όρασης και οι νέοι/ες με αναπηρίες έρχονται αντιμέτωποι με προκαταλήψεις, ανεπαρκή ευαισθητοποίηση των εργοδοτών και περιορισμένη θεσμική υποστήριξη.

Παρόλο που υπάρχουν επιδοτήσεις και έχουν ληφθεί μέτρα απασχόλησης, δεν επαρκούν, γεγονός που οδηγεί πολλούς/ές νέους/ες να μην κινητοποιηθούν. Όσοι/ες εργάζονται συχνά απασχολούνται σε υποστηρικτικά περιβάλλοντα, εντός του μη κυβερνητικού τομέα ή σε φιλικά προσκείμενα ιδρύματα.

Τα πιο θετικά παραδείγματα πρακτικής στο Μαυροβούνιο προέρχονται από οργανώσεις νέων και οργανώσεις ατόμων με αναπηρίες. Τα προγράμματα καθοδήγησης, η υποστήριξη από άτομα που αντιμετωπίζουν ίδια προβλήματα, τα εργαστήρια συμπερίληψης και οι διεθνείς ανταλλαγές καταδεικνύουν όσα μπορούν να επιτευχθούν από τους/τις νέους/ες όταν παρέχονται οι κατάλληλες συνθήκες. Αυτές οι εμπειρίες επιβεβαιώνουν ότι οι δυνατότητες τους δεν αμφισβητούνται, αλλά ότι η βασική πρόκληση έγκειται στη δημιουργία ενός προσβάσιμου, συντονισμένου και βιώσιμου συστήματος υποστήριξης.

Σλοβενία

Νέοι με ολική ή μερική απώλεια όρασης

Στη Σλοβενία, οι νέοι με αναπηρία όρασης και γενικότερα οι νέοι με αναπηρίες αποτελούν ένα σχετικά μικρό, αλλά ιδιαίτερα ετερογενές τμήμα του νεανικού πληθυσμού. Η κοινωνική και εκπαιδευτική τους θέση διαμορφώνεται από τη σταθερή εθνική δέσμευση υπέρ της ένταξης, την εξέλιξη του εκπαιδευτικού συστήματος και αυτού της κοινωνικής προστασίας, καθώς και τον καθοριστικό ρόλο των εξειδικευμένων υπηρεσιών και των οργανώσεων της κοινωνίας των πολιτών. Οι αρχές αυτές αποτυπώνονται στο Πρόγραμμα Δράσης για τα Άτομα με Αναπηρία 2022–2030 ([Akcijski program za invalide 2022 - 2030](#)), το οποίο λειτουργεί ως το βασικό στρατηγικό πλαίσιο για την ενίσχυση της συμμετοχής, της προσβασιμότητας και της ισότητας ευκαιριών.

Σύμφωνα με εκτιμήσεις που προκύπτουν από διεθνείς μελέτες παρεμβολής, στη Σλοβενία εκτιμάται ότι ζουν περίπου 8.000 έως 10.000 άτομα με ολική ή μερική απώλεια όρασης. Οι αριθμοί αυτοί αποτελούν ενδεικτικές εκτιμήσεις σε επίπεδο πληθυσμού και πρέπει να αντιμετωπίζονται με επιφύλαξη, καθώς τα ολοκληρωμένα εθνικά δεδομένα για την αναπηρία όρασης έχουν καταστεί διαθέσιμα μόλις τα τελευταία χρόνια και δεν επιτρέπουν ακόμη τη διεξαγωγή αξιόπιστων διαχρονικών αναλύσεων.

Στη Σλοβενία, η αναπηρία όρασης ορίζεται σε εθνικό επίπεδο με βάση το σύστημα ταξινόμησης του Παγκόσμιου Οργανισμού Υγείας (ΠΟΥ). Ο βαθμός της αναπηρίας όρασης καθορίζεται από οφθαλμίατρο και ταξινομείται σε κατηγορίες από I έως V, οι οποίες αποτελούν τη βάση για την επίσημη αναγνώριση της αναπηρίας όρασης και την πρόσβαση σε δικαιώματα και μέτρα υποστήριξης.

Σύμφωνα με τις πιο πρόσφατες ευρωπαϊκές εκθέσεις που δημιουργήθηκαν στο πλαίσιο της παρακολούθησης της εφαρμογής της Σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία (UNCPRD), στη Σλοβενία καταγράφονται περίπου 384 παιδιά και νέοι με αναπηρία όρασης κάτω των 18 ετών. Ο αριθμός αυτός αντιστοιχεί σε περίπου 0,1% του πληθυσμού της συγκεκριμένης ηλικιακής ομάδας και προσφέρει μια πιο στοχευμένη εικόνα της συχνότητας της αναπηρίας όρασης στα παιδιά και τους νέους, σε σχέση με τις ευρύτερες πληθυσμιακές εκτιμήσεις.

Παράλληλα, τα εθνικά διοικητικά δεδομένα που συλλέγονται από το Ινστιτούτο της Δημοκρατίας της Σλοβενίας για την Εκπαίδευση (Zavod Republike Slovenije za šolstvo – ZRSŠ) βασίζονται στις διαδικασίες τοποθέτησης που προβλέπονται από τον Νόμο περί Καθορισμού της Εκπαιδευτικής Τοποθέτησης Παιδιών με Ειδικές Εκπαιδευτικές Ανάγκες (Zakon o usmerjanju otrok s posebnimi potrebami – ZUOPP-1). Τα δεδομένα αυτά αφορούν παιδιά που έχουν επισήμως αναγνωριστεί με ολική ή μερική απώλεια όρασης, ή ως παιδιά με λειτουργικές αναπηρίες, και για τα οποία έχει εκδοθεί επίσημη απόφαση εκπαιδευτικής τοποθέτησης. Δεδομένου ότι τα στοιχεία αυτά αντικατοπτρίζουν την επιλεξιμότητα για διοικητική υποστήριξη και όχι την πραγματική συχνότητα της αναπηρίας όρασης στον γενικό πληθυσμό, δεν είναι άμεσα συγκρίσιμα με τα ευρωπαϊκά δεδομένα ή με γενικές πληθυσμιακές εκτιμήσεις.

Σύμφωνα με τα μητρώα μελών της Ένωσης Τυφλών και Ατόμων με Μερική Όραση της Σλοβενίας (Union of the Blind and Partially Sighted of Slovenia – UBPSS), τα πιο πρόσφατα

διαθέσιμα στοιχεία δείχνουν ότι 193 άτομα με ολική ή μερική απώλεια όρασης, ηλικίας 18 έως 30 ετών, είναι εγγεγραμμένα μέλη της Ένωσης. Ο αριθμός αυτός αφορά αποκλειστικά τα καταγεγραμμένα μέλη και δεν θα πρέπει να εκλαμβάνεται ως το σύνολο των νέων ενηλίκων με αναπηρία όρασης στην εν λόγω ηλικιακή ομάδα στη Σλοβενία.

Λόγω του μικρού πληθυσμού της Σλοβενίας, η εκπαίδευση των παιδιών με ολική ή μερική απώλεια όρασης υποστηρίζεται από ένα και μόνο εξειδικευμένο ίδρυμα, το οποίο παρέχει παράλληλα υποστήριξη σε παιδιά και μαθητές με αναπηρία όρασης που φοιτούν στη γενική πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση. Παράλληλα, καθώς η πλειονότητα των παιδιών με αναπηρία όρασης φοιτά πλέον σε σχολεία γενικής εκπαίδευσης, το συγκεκριμένο ίδρυμα δέχεται ολοένα και περισσότερα παιδιά με άλλες αναπτυξιακές ανάγκες, συμπεριλαμβανομένων παιδιών στο φάσμα του αυτισμού. Η εξέλιξη αυτή αντανακλά τις ευρύτερες τάσεις ένταξης, ωστόσο δημιουργεί και προκλήσεις για το μέλλον, ιδίως σε ό,τι αφορά τη διατήρηση της εξειδικευμένης τεχνογνωσίας και τη διασφάλιση επαρκούς υποστήριξης για τους μαθητές με αναπηρία όρασης.

Στην πράξη, αυτό σημαίνει ότι τα περισσότερα παιδιά με ολική ή μερική απώλεια όρασης φοιτούν σε σχολεία γενικής πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, ενώ οι εξειδικευμένες εκπαιδευτικές υπηρεσίες παρέχονται μέσω υποστηρικτικών παρεμβάσεων εξ αποστάσεως, κινητών/περιφερειακών εκπαιδευτικών και επαγγελματικής καθοδήγησης προς τα σχολεία σε ολόκληρη τη χώρα.

Η ιατρική αξιολόγηση, καθώς και ορισμένα τμήματα της λειτουργικής αποκατάστασης της όρασης, πραγματοποιούνται στο πλαίσιο του συστήματος υγείας, ιδίως μέσω της υπηρεσίας ολοκληρωμένης αποκατάστασης για τυφλά άτομα ή σε αυτά με μερική όραση, η οποία καλύπτεται από το εθνικό σύστημα ασφάλισης υγείας και παρέχεται από το Εθνικό Κέντρο Ολοκληρωμένης Αποκατάστασης Τυφλών και Ατόμων με Μερική Όραση (NC CRSS) της Πανεπιστημιακής Οφθαλμολογικής Κλινικής της Λιουμπλιάνας. Αντίθετα, η μακροπρόθεσμη εκπαιδευτική και λειτουργική υποστήριξη παρέχεται κυρίως μέσω του Κέντρου IRIS, των περιφερειακών ενώσεων τυφλών και ατόμων με μερική όραση (Medobčinska društva slepih in slabovidnih – MDSS), καθώς και άλλων εξειδικευμένων παρόχων υπηρεσιών.

Παρότι η συμπεριληπτική εκπαίδευση είναι θεσμικά εδραιωμένη, οι νέοι με αναπηρία όρασης εξακολουθούν να αντιμετωπίζουν προκλήσεις, όπως καθυστερήσεις στη διάθεση προσβάσιμου εκπαιδευτικού υλικού, άνισα επίπεδα ψηφιακής προσβασιμότητας των εκπαιδευτικών πλατφορμών, καθώς και εμπόδια που σχετίζονται με τη μετακίνηση και τις δημόσιες συγκοινωνίες, ιδίως εκτός των μεγάλων αστικών κέντρων. Παράλληλα, παραμένουν διαφοροποιήσεις στη διαθεσιμότητα εξειδικευμένων υπηρεσιών μεταξύ αστικών και αγροτικών περιοχών, καθώς και διαφοροποιημένα επίπεδα ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης του εκπαιδευτικού προσωπικού και των συνομηλίκων. Παρά τις προκλήσεις αυτές, οι νέοι με αναπηρία όρασης στη Σλοβενία επωφελούνται σε μεγάλο βαθμό από ένα υποστηρικτικό πλαίσιο, το οποίο χαρακτηρίζεται από την ισχυρή συμμετοχή μη κυβερνητικών οργανώσεων, με ιδιαίτερα σημαντικό ρόλο της UBPSS και των MDSS.

Νέοι με αναπηρίες

Οι νέοι με αναπηρίες στη Σλοβενία αποτελούν μια πολυποίκιλη ομάδα που περιλαμβάνει άτομα με αισθητηριακές, σωματικές, νοητικές, νευροαναπτυξιακές και άλλες μορφές

αναπηρίας. Η πλειονότητά τους φοιτά σε εκπαιδευτικά ιδρύματα γενικής εκπαίδευσης, με την παροχή διαφόρων μορφών υποστήριξης, ενώ ένας μικρότερος αριθμός παρακολουθεί εξειδικευμένα προγράμματα και σχολεία, σε πλήρη συμμόρφωση με την εθνική νομοθεσία που προάγει τη συμπεριληπτική εκπαίδευση και τις ίσες ευκαιρίες.

Παρά το σχετικά ανεπτυγμένο σύστημα κοινωνικής προστασίας και υποστήριξης αποκατάστασης, οι νέοι με αναπηρίες εξακολουθούν να αντιμετωπίζουν διαρθρωτικά εμπόδια, όπως η φυσική μη προσβασιμότητα, οι δυσκολίες στις μετακινήσεις, ο ψηφιακός αποκλεισμός και η άνιση πρόσβαση σε υποστηρικτικές και βοηθητικές υπηρεσίες, ιδίως εκτός των μεγάλων αστικών κέντρων. Παράλληλα, οι εθνικές πολιτικές για τη νεολαία δίνουν ολοένα και μεγαλύτερη έμφαση στη συμπεριληπτική εργασία με τη νεολαία, στη συμμετοχή και στη βελτίωση των μεταβάσεων προς την απασχόληση, μέσω στοχευμένων πρωτοβουλιών που αποσκοπούν στην ενίσχυση της επαγγελματικής ανάπτυξης και των ευκαιριών απασχόλησης των νέων με αναπηρίες.

Για τους φοιτητές ηλικίας 18 ετών και άνω, η προσωπική βοήθεια αποτελεί έναν σημαντικό μηχανισμό υποστήριξης στην ανώτατη εκπαίδευση, καθώς διευκολύνει την αυτόνομη συμμετοχή στις ακαδημαϊκές δραστηριότητες και στην καθημερινή φοιτητική ζωή. Παράλληλα, οι εθνικές πολιτικές για τη νεολαία δίνουν ολοένα και μεγαλύτερη έμφαση στη συμπεριληπτική εργασία, στη συμμετοχή και στη βελτίωση της μετάβασης προς την απασχόληση, μέσω στοχευμένων πρωτοβουλιών που αποσκοπούν στην ενίσχυση της εκπαιδευτικής πορείας και των επαγγελματικών ευκαιριών των νέων με αναπηρίες.

Κοινό πλαίσιο και τάσεις

Οι νέοι στη Σλοβενία συμμετέχουν ολοένα και περισσότερο στην κοινοτική ζωή, με τη στήριξη ισχυρών δικτύων μη κυβερνητικών οργανώσεων, συμπεριλαμβανομένων οργανώσεων που εκπροσωπούν νέους με αναπηρία όρασης και άλλους νέους με αναπηρίες, καθώς και οργανώσεων νεολαίας που προωθούν την ενεργό συμμετοχή. Παράλληλα, η Σλοβενία αντικατοπτρίζει μια ευρύτερη ευρωπαϊκή τάση μειωμένης συμμετοχής των νέων σε παραδοσιακές, οργανωμένες μορφές συμμετοχής, όπως η ένταξη σε μη κυβερνητικές οργανώσεις ή σε δομημένες ομάδες νεολαίας.

Οι τάσεις αυτές συνδέονται με τη μεγαλύτερη ένταξη των νέων στα γενικά κοινωνικά περιβάλλοντα, τη διαμόρφωση πιο ποικίλων και εξατομικευμένων ευκαιριών συμμετοχής, καθώς και με αλλαγές στα ενδιαφέροντα και τις προτιμήσεις των νέων. Παράλληλα, αντανακλούν τις αρχές της συμμετοχής και της ένταξης που προωθούνται από τη Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία, ενώ ταυτόχρονα αναδεικνύουν την ανάγκη οι οργανώσεις να προσαρμόσουν τις προσεγγίσεις τους, ώστε να ενισχύεται η ουσιαστική και πραγματική συμμετοχή των νέων, συμπεριλαμβανομένης της ενεργού εμπλοκής τους στις διαδικασίες λήψης αποφάσεων.

Η Σλοβενία παρέχει ένα υποστηρικτικό περιβάλλον και ένα σχετικά ανεπτυγμένο δίκτυο υπηρεσιών για τους νέους με αναπηρία όρασης και γενικότερα για τους νέους με αναπηρίες. Παράλληλα, εξακολουθούν να υφίστανται διαρθρωτικά εμπόδια, τα οποία

αναδεικνύουν την ανάγκη για περαιτέρω βελτιώσεις στην προσβασιμότητα, τη συμπεριληπτική εκπαίδευση, την αυτόνομη μετακίνηση και την ενδυνάμωση των νέων με αναπηρίες.

Κροατία

Μια γενική επισκόπηση της κατάστασης και της θέσης των νέων με προβλήματα όρασης και των νέων με αναπηρίες στην Κροατία τα τελευταία χρόνια καταδεικνύει ουσιαστικές βελτιώσεις, οι οποίες συνδέονται με την ανάπτυξη του νομοθετικού πλαισίου, την ενίσχυση του συστήματος κοινωνικών υπηρεσιών, την αυξανόμενη παρουσία πολιτικών συμπερίληψης και την σταθερότερη χρηματοδότηση. Οι οργανώσεις ατόμων με αναπηρίες αναγνωρίζονται ως οργανισμοί ειδικού ενδιαφέροντος για τη Δημοκρατία της Κροατίας και, για πρώτη φορά στην ιστορία, έχουν την δυνατότητα να εξασφαλίσουν βασική, συστημική χρηματοδότηση για το έργο τους μέσω τριετούς θεσμικής υποστήριξης.

Παρά τις προόδους, τα εμπόδια παραμένουν σημαντικά, τόσο στον τομέα της κινητικότητας και της προσβασιμότητας όσο και στην ανατροφή και την εκπαίδευση, την απασχόληση και την καθημερινή συμμετοχή στην κοινωνική ζωή. Η Κροατία βρίσκεται ακόμη στη διαδικασία μετάβασης από ένα ιατρικό μοντέλο ιδρυματικής φροντίδας σε ένα μοντέλο ανεξάρτητης διαβίωσης, το οποίο αποτελεί την βάση των σύγχρονων ευρωπαϊκών προτύπων, ιδίως μετά το 2025 και την έναρξη της εφαρμογής των 18 πυλώνων της ανεξάρτητης διαβίωσης, σύμφωνα με τη Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρίες.

- Το δημογραφικό και κοινωνικό πλαίσιο δείχνει ότι περισσότερα από 575.000 άτομα με αναπηρίες ζουν στην Κροατία, ένα σημαντικό ποσοστό των οποίων είναι νέοι/ες έως 30 ετών. Οι νέοι/ες με προβλήματα όρασης αποτελούν μία από τις πιο ευάλωτες ομάδες, επειδή παράλληλα με την αναπηρία, συχνά υφίστανται και τις συνέπειες της κοινωνικής απομόνωσης, των περιορισμένων ευκαιριών κινητικότητας και της ανεπαρκούς πρόσβασης σε σύγχρονες υποστηρικτικές τεχνολογίες. Παρότι υπάρχει επίσημη ισότητα, οι πραγματικές ευκαιρίες για πλήρη ένταξη παραμένουν χαμηλότερες από το επιθυμητό επίπεδο και εξαρτώνται σε μεγάλο βαθμό από την διαθεσιμότητα των τοπικών υπηρεσιών, την οικονομική υποστήριξη και τον βαθμό κοινωνικής ευαισθητοποίησης.
- Η κινητικότητα εξακολουθεί να είναι μία από τις μεγαλύτερες προκλήσεις. Παρόλο που τα νομικά πρότυπα είναι σαφώς καθορισμένα, η προσβασιμότητα των υποδομών, των πληροφοριών και του περιβάλλοντος δεν εφαρμόζεται ομοιόμορφα σε όλα τα περιβάλλοντα. Οι μεγαλύτερες πόλεις, σε κάποιο βαθμό, αναπτύσσουν απτικά μονοπάτια, ηχητικά φανάρια και προσαρμοσμένες δημόσιες συγκοινωνίες, ενώ οι μικρότερες κοινότητες εξακολουθούν να εξαρτώνται από αποσπασματικές πρωτοβουλίες ατόμων, οργανισμών και τοπικής αυτοδιοίκησης.
- Οι υπηρεσίες προσωπικής βοήθειας με τη μορφή ενός οδηγού- συνοδού που βλέπει, αν και γίνονται ολοένα και πιο διαδεδομένες, δεν είναι εξίσου διαθέσιμες σε όλες τις περιοχές, ενώ το οικονομικό πλαίσιο και οι όροι παροχής τους δεν ευθυγραμμίζονται με τα απαιτούμενα πρότυπα ποιότητας. Ως αποτέλεσμα, οι

νέοι/ες με προβλήματα όρασης συχνά αντιμετωπίζουν περιορισμένη ανεξαρτησία, γεγονός που επηρεάζει άμεσα την εκπαίδευση, την απασχόληση και την κοινωνική τους ζωή.

Η συμπεριληπτική εκπαίδευση σημειώνει πρόοδο, αλλά οι προκλήσεις παραμένουν. Η Κροατία έχει θεσμοθετήσει την συμπεριληπτική εκπαίδευση σε όλα τα επίπεδα του εκπαιδευτικού συστήματος όμως, η αποτελεσματικότητα και η ποιότητα της διαφέρουν σημαντικά στην πράξη. Η πλήρης εφαρμογή της συμπεριληπτικής εκπαίδευσης δεν μπορεί να θεωρηθεί ολοκληρωμένη μέχρι να εφαρμοστεί καθολικά το κροατικό πρότυπο Braille, το οποίο αναπτύχθηκε από την Κροατική Ένωση Τυφλών και έχει γίνει αποδεκτό και εφαρμοστεί από το Εθνικό Κέντρο Εξωτερικής Αξιολόγησης. Παράλληλα, η διάθεση σχολικών βιβλίων σε Braille εξακολουθεί να βασίζεται αποκλειστικά από την χρηματοδότηση έργων, γεγονός που περιορίζει την διαθεσιμότητα και την βιωσιμότητα τους.

- Οι μεγαλύτερες προκλήσεις στον τομέα περιλαμβάνουν:
- ανεπαρκή αριθμός παιδαγωγών, εκπαιδευτικών και εξειδικευμένων επαγγελματικών υποστήριξης τυφλών
- ανεπαρκή προετοιμασία και εκπαίδευση του διδακτικού προσωπικού στο γενικό εκπαιδευτικό σύστημα
- περιορισμένη ψηφιακή προσβασιμότητα σε εκπαιδευτικές πλατφόρμες και μειωμένη διαθεσιμότητα υποστηρικτικών τεχνολογιών και τυφλοτεχνικών βοηθημάτων
- άνιση ποιότητα και διαθεσιμότητα υποστηρικτικών υπηρεσιών μεταξύ αστικών και αγροτικών περιοχών

Παρά τις δυσκολίες, είναι ενθαρρυντικό το γεγονός ότι ο αριθμός των μαθητών/τριών με προβλήματα όρασης που φοιτούν στο γενικό εκπαιδευτικό σύστημα αυξάνεται, ενώ τα ιδρύματα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης εισάγουν σταδιακά εύλογες προσαρμογές, τόσο στο εξεταστικό σύστημα όσο και στο ψηφιακό υλικό και στην παροχή προσωπικής βοήθειας. Παρά τα νομικά κίνητρα, οι νέοι/ες με προβλήματα όρασης και οι νέοι/ες με αναπηρίες εξακολουθούν να έχουν χαμηλά ποσοστά απασχολησιμότητας, προκαταλήψεις, ανεπαρκή προσαρμογή των χώρων και ελλείψεις σε ικανότητες, γνώσεις, επαγγελματική εμπειρία και εκπαιδευτικό προφίλ που απαιτούνται στην ανοιχτή αγορά εργασίας.

Η επαγγελματική αποκατάσταση, οι ποσοστώσεις απασχόλησης για άτομα με αναπηρίες και οι επιδοτήσεις προς τους εργοδότες υφίστανται, ωστόσο, δεν είναι εξίσου αποτελεσματικές σε όλους τους τομείς. Βασικά εμπόδια παραμένουν η έλλειψη εργασιακής εμπειρίας, η επιφυλακτικότητα των εργοδοτών, η περιορισμένη ευελιξία του εργασιακού περιβάλλοντος, οι πολύπλοκες διοικητικές διαδικασίες, η ανεπαρκής κατανόηση του συστήματος αξιολόγησης και οι περιορισμένες ευκαιρίες επαγγελματικής αποκατάστασης και εξέλιξης. Παρ' όλα αυτά, παρατηρείται μια θετική τάση μέσα από έναν αυξανόμενο αριθμό παραδειγμάτων καλής πρακτικής, ιδίως στον τομέα της πληροφορικής, σε δημόσιους φορείς όπως το Υπουργείο Εσωτερικών και ο Δήμος Ζάγκρεμπ, καθώς και σε κοινωνικές επιχειρήσεις.

Το σύστημα κοινωνικών και ψυχοκοινωνικών υπηρεσιών υφίσταται ουσιαστικό μετασχηματισμό. Από το 2023/2024, η προσωπική βοήθεια καθιερώθηκε ως νομικό

δικαίωμα και όχι ως υπηρεσία που βασίζεται σε προγράμματα. Το μέτρο αυτό περιλαμβάνει προσωπικούς βοηθούς, οδηγούς για άτομα με προβλήματα όρασης, μεσολαβητές επικοινωνίας και άλλες μορφές υποστήριξης. Επιπλέον, η εφαρμογή του Νόμου για το Επίδομα Συμπερίληψης έχει εξασφαλίσει σημαντικά αυξημένες παροχές για την αντιστάθμιση του πρόσθετου κόστους διαβίωσης που συνεπάγεται η αναπηρία, συμβάλλοντας στην βελτίωση του βιοτικού επιπέδου και την αξιοπρέπεια των ατόμων με προβλήματα όρασης και των ατόμων με αναπηρίες.

Οι μεγαλύτερες πρόοδοι υπάρχουν στους ακόλουθους τομείς:

- πιο σταθερή χρηματοδότηση των υπηρεσιών ανεξάρτητης διαβίωσης
- ανάπτυξη κινητών ομάδων σε τοπικές κοινότητες
- βελτίωση του βιοτικού επιπέδου μέσω του επιδόματος ένταξης
- ενίσχυση της ψυχοκοινωνικής υποστήριξης για τους/τις νέους/ες
- ο αυξανόμενος ρόλος των οργανώσεων για άτομα με αναπηρίες ως βασικούς παρόχους υπηρεσιών

Οι κύριες προκλήσεις παραμένουν. Η έλλειψη μακροπρόθεσμα εκπαιδευμένου και ανθρώπινου δυναμικού, τα αυξημένα διοικητικά βάρη στην υλοποίηση έργων και την παροχή υπηρεσιών, η βραδύτητα του συστήματος στην εξέταση και ικανοποίηση των αιτημάτων για την άσκηση νέων δικαιωμάτων και η άνιση διαθεσιμότητα υπηρεσιών μεταξύ των περιφερειών. Όσον αφορά την συμμετοχή στην κοινωνική και πολιτική ζωή, οι νέοι/ες με προβλήματα όρασης παραμένουν σε μεγάλο βαθμό αόρατοι στις διαδικασίες λήψης αποφάσεων. Αν και υπάρχουν συμβουλευτικοί φορείς και μηχανισμοί ένταξης, η συμμετοχή τους είναι περιορισμένη.

Η προσβασιμότητα σε πολιτιστικό, αθλητικό και κοινωνικό περιεχόμενο αυξάνεται σταδιακά, κυρίως χάρη στη δράση των οργανώσεων της κοινωνίας των πολιτών. Η ψηφιακή προσβασιμότητα δεν αποτελεί ακόμη καθολικό πρότυπο, παρότι είναι καθοριστικής σημασίας για τη συμμετοχή των νέων στην ηλεκτρονική εκπαίδευση, την απασχόληση και την πρόσβαση στην πληροφόρηση.

Από το 2025, η Κροατία εισέρχεται σε μια νέα φάση ευθυγράμμισης με τα ευρωπαϊκά πρότυπα μέσω της εφαρμογής των 18 πυλώνων της ανεξάρτητης διαβίωσης. Οι πυλώνες περιλαμβάνουν, μεταξύ άλλων, την αυτοδιάθεση, την ελευθερία επιλογής και τον έλεγχο της ζωής, την προσβάσιμη στέγαση, την προσωπική βοήθεια ως δικαίωμα, τις εξατομικευμένες κοινωνικές υπηρεσίες, την κινητικότητα και την πρόσβαση στις μεταφορές, την πρόσβαση σε πληροφορίες και επικοινωνίες, την προσβάσιμη τεχνολογία και τις υποστηρικτικές συσκευές, την συμπεριληπτική εκπαίδευση, την πρόσβαση στην απασχόληση, την συμμετοχή στην κοινότητα, την προστασία από την ιδρυματοποίηση, την αποϊδρυματοποίηση και την υποστηριζόμενη στέγαση, την κοινωνική και υγειονομική ασφάλιση, την συμμετοχή στη λήψη αποφάσεων, την προστασία από διακρίσεις, την οικονομική προσιτότητα της υποστήριξης και την πολιτιστική, πολιτική και αθλητική ένταξη. Αυτοί οι πυλώνες θα αποτελέσουν την βάση για την μακροπρόθεσμη διαμόρφωση των δημόσιων πολιτικών στην Κροατία.

Οι υποστηρικτικές τεχνολογίες και τα τυφλοτεχνικά και οπτικά βοηθήματα αποτελούν βασικό προαπαιτούμενο για την ανεξαρτησία, αλλά εξακολουθούν να μην είναι επαρκώς

διαθέσιμα. Η τεχνολογική πρόοδος -συμπεριλαμβανομένων των smartphones με προσβάσιμες διεπαφές, των συσκευών πλοήγησης, των οθονών Braille και του λογισμικού ανάγνωσης οθόνης- έχει δημιουργήσει νέες δυνατότητες ανεξαρτησίας. Ωστόσο, παραμένει το πρόβλημα της αργής ένταξης νέων βοηθημάτων στον Κατάλογο Βοηθημάτων του Κροατικού Ταμείου Ασφάλισης Υγείας.

Οι οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών, συμπεριλαμβανομένου του Γραφείου του Συνηγόρου του Πολίτη για τα Άτομα με Αναπηρίες και των οργανώσεων ατόμων με προβλήματα όρασης, υποστηρίζουν ενεργά την τακτική επικαιροποίηση του καταλόγου βοηθημάτων, την ένταξη σύγχρονων υποστηρικτικών τεχνολογιών και τυφλοτεχνικών βοηθημάτων, την άρση γραφειοκρατικών εμποδίων και την αντικατάσταση παρωχημένων βοηθημάτων πριν από την εξάντληση μεγάλων χρονικών ορίων.

Παρότι η Κροατία έχει σημειώσει σημαντική πρόοδο, η θέση των ατόμων με προβλήματα όρασης, ιδίως των νέων, εξακολουθεί να επηρεάζεται από διαρθρωτικά, κοινωνικά και τεχνολογικά εμπόδια. Ωστόσο, οι τάσεις είναι θετικές: η καθιέρωση της προσωπικής βοήθειας ως συστημικό δικαίωμα, η δημιουργία μητρώου ατόμων με αναπηρίες, η λειτουργία ενιαίου φορέα αξιολόγησης, η επέκταση δικαιωμάτων και παροχών, το επίδομα ένταξης, η βελτιωμένη προσβασιμότητα, η ανάπτυξη εκπαιδευτικής υποστήριξης, η αυξημένη χρήση υποστηρικτικών τεχνολογιών και η ολοένα και πιο ισχυρή φωνή των ατόμων με αναπηρίες στη διαμόρφωση των δημόσιων πολιτικών.

Σημαντική για την επόμενη δεκαετία θα είναι η συνεπής εφαρμογή του νομοθετικού πλαισίου, η επιτάχυνση της ένταξης υποστηρικτικών τεχνολογιών και τυφλοτεχνικών βοηθημάτων στον Κατάλογο Βοηθημάτων, η ανάπτυξη προσβάσιμων μεταφορών και υποδομών, η ενίσχυση της συμπεριληπτικής εκπαίδευσης, η ουσιαστικότερη ένταξη στην ανοιχτή αγορά εργασίας και η πλήρης εφαρμογή των 18 πυλώνων της ανεξάρτητης διαβίωσης. Αυτή είναι η πορεία προς μια κοινωνία στην οποία οι νέοι/ες με προβλήματα όρασης και οι νέοι/ες με αναπηρίες δεν είναι μόνο χρήστες υπηρεσιών, αλλά ισότιμοι, ορατοί και ενεργοί πολίτες.

Βοσνία και Ερζεγοβίνη

Η οργάνωση ατόμων με προβλήματα όρασης και οι προσπάθειες που παροχής συστημικής φροντίδας σε αυτόν τον πληθυσμό στην Βοσνία-Ερζεγοβίνη υφίσταται αρκετές δεκαετίες. Σχεδόν σε κάθε μεγάλη πόλη, λειτουργούν τοπικές ενώσεις τυφλών και ατόμων με προβλήματα όρασης, οι οποίες, σύμφωνα με την διοικητική δομή της χώρας, είναι οργανωμένες σε ευρύτερες περιφερειακές και ομοσπονδιακές ενώσεις. Η σύνθετη διοικητική δομή της Βοσνίας-Ερζεγοβίνης έχει οδηγήσει σε μία πολύπλοκη οργανωτική διάρθρωση των ενώσεων τυφλών και ατόμων με προβλήματα όρασης.

Οι σύλλογοι και οι ομοσπονδίες τους, όπως η Ένωση Τυφλών της Ερζεγοβίνης-Βοσνίας και η Ένωση Τυφλών της Ομοσπονδίας της Βοσνίας-Ερζεγοβίνης, δραστηριοποιούνται με στόχο την βελτίωση της θέσης των ατόμων με προβλήματα όρασης σε διάφορους τομείς της ζωής, όπως η εκπαίδευση, η απασχόληση, η υγειονομική περίθαλψη, η κοινωνική ασφάλιση, η πρόσβαση στην πληροφορία, ο πολιτισμός και άλλοι τομείς της κοινωνικής ζωής.

Συνολικά, όλα τα σωματεία και οι ενώσεις στη Βοσνία-Ερζεγοβίνη αριθμούν περίπου 5.000 άτομα με προβλήματα όρασης ως μέλη, ενώ ο συνολικός αριθμός ατόμων με προβλήματα

όρασης στη χώρα είναι σημαντικά υψηλότερος. Όλα τα άτομα με προβλήματα όρασης, ανεξάρτητα από το αν είναι μέλη ενώσεων ή όχι, έχουν ίσα δικαιώματα πρόσβασης στις υπηρεσίες και συμμετοχής στις δραστηριότητες που διοργανώνονται από αυτές τις ενώσεις, υπό τους ίδιους όρους με τα εγγεγραμμένα μέλη τους.

Κύπρος

Χάρη στη βελτιωμένη έγκαιρη διάγνωση, στις πρωτοβουλίες για συμπεριληπτική εκπαίδευση και στην ενίσχυση των δικαιωμάτων των ατόμων με αναπηρίες, οι νέοι/ες με αναπηρίες, συμπεριλαμβανομένων των νέων με προβλήματα όρασης, αποτελούν μια σχετικά μικρή αλλά αναπτυσσόμενη κοινότητα στην Κύπρο. Παρ' όλα αυτά, η κοινωνικοοικονομική περιθωριοποίηση και η αναπηρία παραμένουν στενά συνδεδεμένες, παρά τις συνεχιζόμενες προσπάθειες για τον μετριασμό αυτής της σύνδεσης.

Σε σύγκριση με τους/τις συνομηλίκους/ες τους που δεν έχουν αναπηρίες, οι νέοι/ες με αναπηρίες είναι πιο πιθανό να αντιμετωπίσουν μακροχρόνια ανεργία, κοινωνικό αποκλεισμό και μειωμένη συμμετοχή στην κοινωνική ζωή. Το εκπαιδευτικό σύστημα προσφέρει ορισμένες ευκαιρίες ένταξης, ωστόσο αυτές διαφοροποιούνται σημαντικά ανάλογα με το σχολείο στο οποίο φοιτούν. Οι μαθητές/τριες με προβλήματα όρασης έχουν πρόσβαση σε εκπαιδευτικούς ειδικής αγωγής και σε υποστηρικτικές τεχνολογίες. Ωστόσο, το επίπεδο παρεχόμενης υποστήριξης εξαρτάται σημαντικά από τους διαθέσιμους τοπικούς πόρους, τον αριθμό του εξειδικευμένου προσωπικού και την ικανότητα των σχολείων να προσαρμόζουν τα προγράμματα σπουδών.

Στην Κύπρο, οι νέοι/ες με προβλήματα όρασης εκφράζουν έντονη επιθυμία για ανεξαρτησία, απασχόληση και ενεργή συμμετοχή σε δραστηριότητες για την νεολαία. Ωστόσο, η ισότιμη συμμετοχή παρεμποδίζεται από προκλήσεις όπως η περιορισμένη προσβασιμότητα, η ανεπαρκής ανάπτυξη δεξιοτήτων, ο ψηφιακός αποκλεισμός και η ελλιπής προετοιμασία για την αγορά εργασίας.

Επιπλέον, είναι σημαντικό να σημειωθεί ότι, καθώς τα δεδομένα για την αναπηρία συγκεντρώνονται σε μία ενιαία κατηγορία, δεν υπάρχει ξεχωριστή επισκόπηση που να πραγματοποιείται σε εθνικό επίπεδο και να εστιάζει αποκλειστικά στις ανάγκες των νέων με προβλήματα όρασης. Παράλληλα, λόγω πολιτισμικών προτύπων και της έλλειψης επαρκών υπηρεσιών υποστήριξης, οι νέοι/ες με αναπηρίες συχνά δεν έχουν την δυνατότητα να ζήσουν ανεξάρτητα, με αποτέλεσμα η οικογένεια να αποτελεί την κύρια -και συχνά την μόνη- πηγή μακροπρόθεσμης υποστήριξης. Ως αποτέλεσμα, πολλοί/ες νέοι/ες με αναπηρίες συνεχίζουν να εξαρτώνται από τις οικογένειες τους και κατά την ενήλικη ζωή τους.

Διεθνές Ευρωπαϊκό Πλαίσιο

Η ένταξη των νέων με προβλήματα όρασης και των νέων με αναπηρίες δεν μπορεί να εξεταστεί αποκλειστικά μέσα από ένα εθνικό πρίσμα. Παρόλο που οι καθημερινές εμπειρίες των νέων συνδέονται συχνότερα με το εκπαιδευτικό σύστημα, την πρόσβαση

στην πληροφόρηση και την υποστήριξη των τοπικών θεσμών, ένα σημαντικό μέρος των δικαιωμάτων, των προτύπων και των ευκαιριών που διαμορφώνουν τη ζωή τους διαμορφώνεται σε ευρωπαϊκό και διεθνές επίπεδο. Οι πολιτικές, τα προγράμματα και τα κανονιστικά πλαίσια που αναπτύσσονται στο πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης και του ευρύτερου διεθνούς συστήματος έχουν άμεσο αντίκτυπο στην εκπαίδευση, την απασχόληση, την κινητικότητα, την ψηφιακή προσβασιμότητα και την συμμετοχή των νέων με αναπηρίες στην κοινωνική ζωή.

Για πολλά χρόνια, η Ευρωπαϊκή Ένωση αναπτύσσει συστηματικά πλαίσια που στοχεύουν στην διασφάλιση ίσων ευκαιριών για τους/τις νέους/ες με αναπηρίες, ανεξάρτητα από την χώρα διαμονής τους. Αυτά τα πλαίσια καλύπτουν τομείς όπως η προσβασιμότητα, οι ψηφιακές υπηρεσίες, η εκπαίδευση, η κινητικότητα, η απασχόληση και η ενεργός συμμετοχή των νέων στην κοινωνία. Παρόλο που τα ευρωπαϊκά έγγραφα και οι πολιτικές συχνά εκλαμβάνονται ως αφηρημένες ή απομακρυσμένες από την καθημερινότητα, πολλές από τις ευκαιρίες που είναι διαθέσιμες στους/στις νέους/ες - όπως το πρόγραμμα Erasmus+, οι ανταλλαγές νέων, οι πρακτικές ασκήσεις και άλλες πρωτοβουλίες - απορρέουν άμεσα από αυτές τις πολιτικές αποφάσεις και τις στρατηγικές δεσμεύσεις.

Τα ευρωπαϊκά πρότυπα αντανakλούν σε μεγάλο βαθμό τις προσδοκίες των νέων για τον τρόπο λειτουργίας μιας σύγχρονης κοινωνίας: προσβάσιμες πληροφορίες, ψηφιακά εργαλεία συμβατά με υποστηρικτικές τεχνολογίες και την δυνατότητα μετακίνησης, μάθησης και επαγγελματικής ανάπτυξης υπό ίσους όρους. Η κατανόηση του ευρωπαϊκού πλαισίου, επομένως, δεν περιορίζεται μόνο στην εξοικείωση με πολιτικές και κανονισμούς, αλλά συνιστά γνώση του τρόπου με τον οποίο δημιουργούνται οι ευκαιρίες, καθώς και μια βάση για την διεκδίκηση αλλαγών σε εθνικό επίπεδο.

Αυτό το κεφάλαιο παρέχει μια επισκόπηση διεθνών και ευρωπαϊκών εγγράφων και μηχανισμών που διαμορφώνουν τις πολιτικές για την ένταξη, την προσβασιμότητα και τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρίες. Ιδιαίτερη έμφαση δίνεται στα πρότυπα και τα εργαλεία που αφορούν τους/τις νέους/ες με προβλήματα όρασης και τους/τις νέους/ες με αναπηρίες, καθώς και στους τρόπους με τους οποίους μπορούν να συμμετέχουν στην ευρύτερη ευρωπαϊκή κοινότητα μέσω της εκπαίδευσης, της κινητικότητας και της ενεργούς συμμετοχής. Παρότι τα εθνικά πλαίσια παρουσιάζουν σημαντικές διαφοροποιήσεις, το ευρωπαϊκό πλαίσιο προσφέρει κοινή βάση για την ανταλλαγή εμπειριών, την μάθηση και την βελτίωση των δημόσιων πολιτικών.

Στον πυρήνα του διεθνούς πλαισίου βρίσκεται η Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρίες, η οποία αποτελεί το θεμέλιο της σύγχρονης, ανθρωποκεντρικής κατανόησης της αναπηρίας που βασίζεται στα ανθρώπινα δικαιώματα. Η Σύμβαση τονίζει ρητά το δικαίωμα των ατόμων με αναπηρίες σε μια αξιοπρεπή ζωή, στην εκπαίδευση, την απασχόληση, την πρόσβαση στην πληροφόρηση, την συμμετοχή στην κοινότητα και την λήψη αποφάσεων που αφορούν την ζωή τους. Ιδιαίτερη έμφαση δίνεται στην προσβασιμότητα - όχι μόνο στην φυσική, αλλά και στην ψηφιακή και επικοινωνιακή - ως προϋπόθεση για την ισότιμη συμμετοχή στην κοινωνία. Για τους/τις νέους/ες με προβλήματα όρασης, αυτό σημαίνει ότι η πρόσβαση σε εκπαιδευτικό υλικό, υποστηρικτικές τεχνολογίες, δημόσιες υπηρεσίες και πληροφορίες δεν αποτελεί ζήτημα καλής θέλησης, αλλά θεσμικά κατοχυρωμένο δικαίωμα.

Με βάση αυτό το διεθνές πλαίσιο, έχει διαμορφωθεί το ευρωπαϊκό κανονιστικό και στρατηγικό σύστημα. Τα τελευταία χρόνια, η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει αναπτύξει μια σειρά νομοθετικών και πολιτικών μηχανισμών που αφορούν άμεσα τα άτομα με αναπηρίες, και ειδικότερα τους/τις νέους/ες. Ένα από τα βασικά εργαλεία είναι η Οδηγία για την προσβασιμότητα των ιστοσελίδων και των εφαρμογών για κινητά των φορέων του δημόσιου τομέα, η οποία θεσπίζει την υποχρέωση το ψηφιακό περιεχόμενο των δημόσιων οργανισμών να είναι προσβάσιμο σε όλους/ες τους/τις χρήστες/τριες, συμπεριλαμβανομένων των ατόμων που χρησιμοποιούν λογισμικό ανάγνωσης οθόνης και άλλες υποστηρικτικές τεχνολογίες. Η εφαρμογή της Οδηγίας επηρεάζει σημαντικά την καθημερινή πρόσβαση στην πληροφόρηση, από τις εκπαιδευτικές υπηρεσίες και τις δημόσιες προσκλήσεις έως το πολιτιστικό και διοικητικό περιεχόμενο.

Ένα ακόμη σημαντικό βήμα προόδου αποτελεί ο Ευρωπαϊκός Νόμος για την Προσβασιμότητα, ο οποίος επεκτείνει τις υποχρεώσεις προσβασιμότητας σε προϊόντα και υπηρεσίες του ιδιωτικού τομέα. Με τον τρόπο αυτό, η προσβασιμότητα καθιερώνεται ως κανόνας και όχι ως εξαίρεση, ενισχύοντας ουσιαστικά τα δικαιώματα των νέων με αναπηρίες στους τομείς των ψηφιακών τεχνολογιών, των επικοινωνιών και των υπηρεσιών. Οι τεχνικές προδιαγραφές των υποχρεώσεων ορίζονται μέσω του προτύπου EN 301 549, το οποίο λειτουργεί ως πλαίσιο αναφοράς για την ανάπτυξη προσβάσιμων τεχνολογιών πληροφορίας και επικοινωνιών. Το πρότυπο αυτό καλύπτει, μεταξύ άλλων, εκπαιδευτικές πλατφόρμες και λύσεις λογισμικού που χρησιμοποιούνται από τα εκπαιδευτικά ιδρύματα και δημόσιους και ιδιωτικούς φορείς.

Το ευρωπαϊκό νομοθετικό πλαίσιο συμπληρώνεται από ένα στρατηγικό όραμα, όπως αυτό αποτυπώνεται στη Στρατηγική της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρίες 2021-2030. Αυτή η στρατηγική αναγνωρίζει την ανάγκη βελτίωσης των ίσων ευκαιριών για τα άτομα με αναπηρίες στους τομείς της εκπαίδευσης, της απασχόλησης, της κινητικότητας και της κοινωνικής συμμετοχής. Παρόλο που οι νέοι/ες δεν κατονομάζονται ρητά, η στρατηγική επιβεβαιώνει την αρχή ότι η ένταξη δεν περιορίζεται στην θεσμική προστασία των δικαιωμάτων αλλά προϋποθέτει την ενεργή συμμετοχή σε όλες τις κοινωνικές διαδικασίες.

Στο πλαίσιο αυτού του οράματος, έχουν αναπτυχθεί πρωτοβουλίες όπως η Ευρωπαϊκή Κάρτα Αναπηρίας, η οποία αποσκοπεί στη διασφάλιση της αναγνώρισης ορισμένων δικαιωμάτων και παροχών πέρα από τα εθνικά σύνορα. Η κάρτα αυτή διευκολύνει ιδιαίτερα την κινητικότητα των νέων με αναπηρίες κατά την διάρκεια ταξιδιών, σπουδών και συμμετοχής σε διεθνή ή ευρωπαϊκά προγράμματα.

Ευρωπαϊκά προγράμματα κινητικότητας και ανάπτυξης δεξιοτήτων για νέους με αναπηρίες Στο ευρωπαϊκό πλαίσιο, οι νέοι/ες με προβλήματα όρασης και οι νέοι/ες με αναπηρίες έχουν πρόσβαση σε διάφορα προγράμματα που επιτρέπουν την κινητικότητα, την ανάπτυξη δεξιοτήτων και την απόκτηση διεθνούς εμπειρίας. Μεταξύ των πιο σημαντικών είναι το πρόγραμμα Erasmus+ και το Ευρωπαϊκό Σώμα Αλληλεγγύης, τα οποία προσφέρουν ευκαιρίες συμμετοχής σε ανταλλαγές νέων, περιόδους πρακτικής άσκησης σε άλλες χώρες, εκπαιδευτικά μαθήματα, εθελοντικές δραστηριότητες και άτυπη μάθηση σε διεθνές περιβάλλον.

Αυτά τα προγράμματα αναγνωρίζουν τους/τις νέους/ες με αναπηρίες ως ομάδα που χρειάζεται πρόσθετα μέτρα υποστήριξης και επιτρέπουν εξατομικευμένες προσαρμογές που ανταποκρίνονται στις ανάγκες των συμμετεχόντων/ουσών. Αυτό περιλαμβάνει χρηματοδότηση για βοήθεια, κάλυψη πρόσθετων εξόδων ταξιδιού, προσαρμοσμένη διαμονή, ευελιξία στην υλοποίηση των δραστηριοτήτων, καθώς και υποστήριξη κατά την προετοιμασία, κατά την διαμονή και μετά την κινητικότητα του ατόμου. Με αυτόν τον τρόπο, οι νέοι/ες με προβλήματα όρασης μπορούν να συμμετέχουν σε διεθνή προγράμματα ισότιμα με τους/τις συνομηλίκους τους.

Εκτός από την κινητικότητα, τα Ευρωπαϊκά προγράμματα δίνουν έμφαση στην ανάπτυξη βασικών δεξιοτήτων ζωής και επαγγελμάτων. Η συμμετοχή σε αυτά τα προγράμματα συμβάλλει στην ανάπτυξη της ανεξαρτησίας, των επικοινωνιακών και ψηφιακών δεξιοτήτων, της ομαδικής εργασίας, της διαπολιτισμικής κατανόησης και της ενεργού συμμετοχής στα κοινά. Για πολλούς/ες νέους/ες με αναπηρίες, αυτά τα προγράμματα αποτελούν τον πρώτο χώρο στον οποίο αναγνωρίζονται και αναπτύσσονται οι δυνατότητές τους σε ένα υποστηρικτικό και συμπεριληπτικό περιβάλλον. Οι εμπειρίες που αποκτώνται μέσω της ευρωπαϊκής κινητικότητας συχνά έχουν μακροπρόθεσμο αντίκτυπο στην προσωπική και επαγγελματική τους ανάπτυξη, καθώς συμβάλλουν στην αυξημένη αυτοπεποίθηση, στις ευρύτερες προοπτικές και στην ευκολότερη ένταξη σε εκπαιδευτικές και κοινωνικές διαδρομές κατά την επιστροφή τους στις κοινότητες τους. Υπό αυτή την έννοια, τα ευρωπαϊκά προγράμματα κινητικότητας αποτελούν σημαντικό πόρο για την ενδυνάμωση των νέων με προβλήματα όρασης και των νέων με αναπηρίες και συμβάλλουν στην ενίσχυση της ενεργού συμμετοχής τους στην κοινωνία.

Παραδείγματα επιτυχημένων μοντέλων και πρακτικών ένταξης από ευρωπαϊκές χώρες Σε διάφορες ευρωπαϊκές χώρες έχουν αναπτυχθεί μοντέλα και πρακτικές που αποδεικνύουν ότι η ένταξη νέων με προβλήματα όρασης και γενικότερα νέων με αναπηρίες μπορεί να λειτουργήσει αποτελεσματικά στην πράξη, όταν προσεγγίζεται συστηματικά και με την ενεργό συμμετοχή των ίδιων των νέων. Παρότι τα θεσμικά και κοινωνικά πλαίσια διαφέρουν, κοινός παρονομαστής αυτών των πρακτικών αποτελεί η έμφαση στην προσβασιμότητα, την ανεξαρτησία και την ισότιμη συμμετοχή σε όλους τους τομείς της ζωής.

Στον τομέα της εκπαίδευσης, πολλές χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης έχουν αναπτύξει ισχυρά συστήματα υποστήριξης της συμπεριληπτικής εκπαίδευσης. Εθνικά κέντρα πόρων και εξειδικευμένες υπηρεσίες, όπως εκείνες που λειτουργούν στη Σλοβενία, τη Γερμανία και τις σκανδιναβικές χώρες, διασφαλίζουν την έγκαιρη παραγωγή σχολικών βιβλίων και εκπαιδευτικού υλικού σε προσβάσιμες μορφές, την υποστήριξη Συστάσεις ευρωπαϊκών δικτύων και οργανισμών στους τομείς της πρόσβασης στην πληροφορία, της συμπεριληπτικής εκπαίδευσης και της ενεργού συμμετοχής των νέων

Τα ευρωπαϊκά δίκτυα και οι οργανισμοί που δραστηριοποιούνται στον τομέα των δικαιωμάτων των ατόμων με αναπηρίες έχουν, τα τελευταία χρόνια, διαμορφώσει ένα εκτενές σύνολο συστάσεων και κατευθυντήριων γραμμών σχετικά με τη θέση των νέων με προβλήματα όρασης και των νέων με αναπηρίες. Αυτές οι συστάσεις βασίζονται σε εμπειρίες από διαφορετικές χώρες, στην παρακολούθηση της εφαρμογής διεθνών και ευρωπαϊκών προτύπων και σε άμεσες διαβουλεύσεις με τους/τις νέους/ες.

Στον τομέα της πρόσβασης στην πληροφορία, οι ευρωπαϊκοί οργανισμοί τονίζουν σταθερά ότι η πληροφορία αποτελεί θεμέλιο για την άσκηση όλων των υπόλοιπων δικαιωμάτων. Ιδιαίτερη έμφαση δίνεται στην ψηφιακή προσβασιμότητα, καθώς οι νέοι/ες βασίζονται κυρίως σε διαδικτυακά κανάλια για την ενημέρωση τους σχετικά με την εκπαίδευση, την απασχόληση, την κινητικότητα και την κοινωνική ζωή. Οι συστάσεις απαιτούν συνεπή εφαρμογή των προτύπων προσβασιμότητας, όπως οι κατευθυντήριες γραμμές WCAG, καθώς και σαφή, κατανοητή και έγκαιρη επικοινωνία. Παράλληλα, επισημαίνεται ότι η προσβασιμότητα δεν περιορίζεται μόνο στην τεχνική συμμόρφωση των ιστοσελίδων, αλλά περιλαμβάνει και την διαθεσιμότητα περιεχομένου σε μορφές προσαρμοσμένες σε διαφορετικούς τύπους αναπηριών, συμπεριλαμβανομένης της οπτικής αναπηρίας. Σε ό,τι αφορά την συμπεριληπτική εκπαίδευση, οι συστάσεις των ευρωπαϊκών οργανισμών προωθούν μια συστημική προσέγγιση, σύμφωνα με την οποία η υποστήριξη των μαθητών/τριών και των φοιτητών/τριών με αναπηρίες δεν βασίζεται σε αποσπασματικές ή προσωρινές λύσεις που υλοποιούνται στο πλαίσιο έργων. Αντίθετα, δίνεται έμφαση στην θεσμική κατοχύρωση της έγκαιρης διάθεσης σχολικών βιβλίων και εκπαιδευτικού υλικού σε προσβάσιμες μορφές, στη συνεχή επιμόρφωση του διδακτικού προσωπικού και στον ρόλο των κέντρων πόρων και των επαγγελματικών υπηρεσιών που υποστηρίζουν τα γενικά σχολεία και τα πανεπιστήμια. Ιδιαίτερη σημασία δίνεται στην διασφάλιση της ομαλής μετάβασης μεταξύ διαφορετικών επιπέδων εκπαίδευσης, προκειμένου να διασφαλιστεί η συνέχεια της υποστήριξης καθ' όλη τη διάρκεια της σχολικής και ακαδημαϊκής πορείας των νέων.

Τα ευρωπαϊκά δίκτυα, συμπεριλαμβανομένης της Ευρωπαϊκής Ένωσης Τυφλών, επισημαίνουν επίσης την ανάγκη ενεργούς συμμετοχής των νέων με προβλήματα όρασης στον σχεδιασμό εκπαιδευτικών πολιτικών και στις διαδικασίες προσαρμογής των συστημάτων, καθώς οι εμπειρίες τους θεωρούνται καθοριστικές, επειδή προσφέρουν άμεση και τεκμηριωμένη εικόνα των πραγματικών εμποδίων και των αναγκών τους. Στον τομέα της ενεργού συμμετοχής των νέων, οι συστάσεις επικεντρώνονται στην δημιουργία συνθηκών που επιτρέπουν στους νέους/ες με αναπηρίες να συμμετέχουν ισότιμα στις πολιτικές για τη νεολαία, στα συμβουλευτικά όργανα και στις διαδικασίες λήψης αποφάσεων. Οι ευρωπαϊκοί οργανισμοί τονίζουν την σημασία της διασφάλισης προσβάσιμων μηχανισμών συμμετοχής, όπως η παροχή προσβάσιμων πληροφοριών σχετικά με τις διαβουλεύσεις, οι προσαρμοσμένες μορφές συναντήσεων και οι ψηφιακές πλατφόρμες που διευκολύνουν την ισότιμη ένταξη όλων. Παράλληλα, αναδεικνύεται ο ρόλος των οργανώσεων νέων και ατόμων με αναπηρία ως χώρων ενδυνάμωσης, μέσα στους οποίους οι νέοι/ες αναπτύσσουν αυτοπεποίθηση, δεξιότητες υπεράσπισης και αίσθημα συμμετοχής στην κοινότητα.

Οι συστάσεις υπογραμμίζουν επίσης την σημασία της δικτύωσης των νέων σε ευρωπαϊκό επίπεδο, μέσω επίσημων και άτυπων πλατφορμών, προκειμένου η ανταλλαγή εμπειριών να συμβάλλει στην ενίσχυση της φωνής και της ορατότητας τους. Σε αυτό το πλαίσιο, τα ευρωπαϊκά δίκτυα αναγνωρίζουν τους/τις νέους/ες όχι μόνο ως αποδέκτες πολιτικών, αλλά και ως ενεργούς φορείς που μπορούν να συμβάλουν στη βελτίωση τους.

Συνολικά, οι συστάσεις των ευρωπαϊκών δικτύων και οργανισμών αντικατοπτρίζουν την κοινή πεποίθηση ότι η ένταξη των νέων με προβλήματα όρασης και των νέων με αναπηρίες

προϋποθέτει την συνεπή εφαρμογή των υφιστάμενων προτύπων, καθώς και συνεχή διάλογο με τους/τις νέους/ες. Αποτελούν ένα σημαντικό πλαίσιο αναφοράς για την κατανόηση των ευρωπαϊκών τάσεων και πρακτικών, καθώς και μια βάση για την σύγκριση των εθνικών πολιτικών και εμπειριών.

Συμπερασματικά, το Ευρωπαϊκό πλαίσιο που αφορά τους/τις νέους/ες με προβλήματα όρασης και τους/τις νέους/ες με αναπηρίες αποτελεί έναν συνδυασμό διεθνών υποχρεώσεων, νομοθετικών προτύπων, στρατηγικών εγγράφων και πρακτικών προγραμμάτων που από κοινού διαμορφώνουν την σύγχρονη αντίληψη της ένταξης. Από την Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρίες και τις ευρωπαϊκές οδηγίες και πράξεις για την προσβασιμότητα, έως τα προγράμματα κινητικότητας και τις συστάσεις των ευρωπαϊκών δικτύων, διακρίνεται ένας σαφής και συνεκτικός προσανατολισμός προς την άρση των εμποδίων και την δημιουργία ίσων ευκαιριών για τη συμμετοχή των νέων σε όλους τους τομείς της ζωής.

Αυτό το πλαίσιο δεν λειτουργεί αποσπασματικά, αλλά αποτυπώνεται στην πράξη μέσα από τα εκπαιδευτικά συστήματα, τις ψηφιακές υπηρεσίες, τα προγράμματα απασχόλησης και τις πολιτικές για τους/τις νέους/ες σε όλη την Ευρώπη. Για τους/τις νέους/ες με προβλήματα όρασης και τους/τις νέους/ες με αναπηρίες, το ευρωπαϊκό πλαίσιο αποτελεί έναν σημαντικό χώρο αναφοράς που συνδέει τις εθνικές πολιτικές με ευρύτερες αξίες προσβασιμότητας, ισότητας και ενεργού συμμετοχής και παρέχει μια βάση για την κατανόηση του τρόπου με τον οποίο τα δικαιώματα, τα πρότυπα και οι ευκαιρίες αναπτύσσονται και εφαρμόζονται στην σύγχρονη ευρωπαϊκή κοινωνία.

Εθνική Νομοθεσία στις Χώρες Εταίρους

Όταν εξετάζεται η θέση των νέων με προβλήματα όρασης και των νέων με αναπηρίες υπό το πρίσμα της νομοθεσίας στις χώρες που συμμετέχουν στο έργο Youth IMPACT, γίνεται σαφές ότι τα νομικά πλαίσια διαφέρουν, ωστόσο όλα μοιράζονται μία κοινή θεμελιώδη φιλοδοξία: την διασφάλιση ίσων ευκαιριών για τους/τις νέους/ες ώστε να μπορούν να μαθαίνουν, να εργάζονται και να συμμετέχουν ενεργά στην κοινότητα. Ωστόσο, η πραγματικότητα καταδεικνύει συχνά ότι η ύπαρξη νόμων δεν συνεπάγεται πάντοτε την πλήρη εφαρμογή τους στην καθημερινή ζωή.

Στο Μαυροβούνιο, για παράδειγμα, η νομοθεσία που αφορά τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρίες υφίσταται αρκετά χρόνια και έχει βελτιωθεί σημαντικά. Αυτοί οι νόμοι κατοχυρώνουν το δικαίωμα στην εκπαίδευση, την απασχόληση και την πρόσβαση στην πληροφόρηση. Ωστόσο, στην πράξη η εφαρμογή τους συχνά βασίζεται στην πρωτοβουλία οργανώσεων της κοινωνίας των πολιτών. Οι νέοι/ες με προβλήματα όρασης αναζητούν όλο και περισσότερο την συμμετοχή τους στην κοινότητα, αλλά συναντούν δυσκολίες στην αξιοποίηση των νομικά κατοχυρωμένων παροχών, καθώς η θεσμική υποστήριξη και ο συντονισμός δεν έχουν ακόμη αναπτυχθεί πλήρως.

Η Κροατία, έχει θεσπίσει πιο αναλυτικούς μηχανισμούς ρύθμισης των δικαιωμάτων των νέων με αναπηρίες. Η νομοθεσία προβλέπει υποχρεωτικά μέτρα ένταξης στην εκπαίδευση και την απασχόληση και η ύπαρξη ποσοστώσεων απασχόλησης και εξειδικευμένων υπηρεσιών καταδεικνύει μια σαφή πρόθεση κρατικής υποστήριξης. Ωστόσο, η πρόσβαση σε

αυτά τα δικαιώματα εξαρτάται συχνά από την τοπική κοινότητα, τους διαθέσιμους πόρους και την προθυμία των επιμέρους ιδρυμάτων. Οι νέοι/ες που ζουν σε μεγαλύτερα αστικά κέντρα απολαμβάνουν περισσότερες ευκαιρίες, ενώ όσοι/ες βρίσκονται σε μικρότερες κοινότητες καλούνται να αναζητήσουν μόνοι τους τις απαραίτητες μορφές υποστήριξης. Η Σλοβενία αποτελεί παράδειγμα χώρας όπου η νομοθεσία και η πολιτική εφαρμογή συμβαδίζουν. Οι νέοι/ες με προβλήματα όρασης έχουν πρόσβαση σε σαφώς καθορισμένα κανάλια υποστήριξης που καλύπτουν τόσο την εκπαίδευση όσο και την επαγγελματική ένταξη. Η συνεργασία μεταξύ κρατικών ιδρυμάτων και οργανώσεων της κοινωνίας των πολιτών διευκολύνει την αξιοποίηση των δικαιωμάτων τους. Παρόλα αυτά, εξακολουθεί να υπάρχει ανάγκη για μεγαλύτερη έμφαση στην ψηφιακή προσβασιμότητα και για την ενίσχυση της συμμετοχής και της ορατότητας των νέων στις διαδικασίες λήψης αποφάσεων.

Η περίπτωση της Βοσνίας-Ερζεγοβίνης αναδεικνύει τις προκλήσεις που προκύπτουν από μια σύνθετη διοικητική και θεσμική δομή. Παρότι υπάρχει σχετική νομοθεσία, η εφαρμογή της εξαρτάται από διαφορετικά διοικητικά επίπεδα, όπως οντότητες, καντόνια και τοπικές μονάδες, με αποτέλεσμα την άνιση πρόσβαση στα δικαιώματα σε ολόκληρη την χώρα. Οι νέοι/ες συχνά αισθάνονται ότι πρέπει να ξεπεράσουν τα γραφειοκρατικά εμπόδια, βασιζόμενοι στην στήριξη οργανώσεων ατόμων με αναπηρίες για να ασκήσουν τα δικαιώματα τους.

Η Κύπρος, ως κράτος μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ευθυγραμμίζεται με τα ευρωπαϊκά πρότυπα ιδιαίτερα στους τομείς της ψηφιακής προσβασιμότητας και της συμπεριληπτικής εκπαίδευσης. Οι νέοι/ες έχουν αρκετά ισχυρή θεσμική υποστήριξη, αλλά εξακολουθούν να αντιμετωπίζουν εμπόδια στην πρόσβαση στην απασχόληση και την καθημερινή ένταξη στην κοινωνική ζωή. Παρότι το νομοθετικό πλαίσιο είναι σε συμφωνία με τα διεθνή και ευρωπαϊκά πρότυπα, η πρακτική εφαρμογή του εξαρτάται από την ετοιμότητα των θεσμών και των τοπικών κοινοτήτων.

Σε όλες τις χώρες-εταίρους, καθίσταται σαφές ότι η νομοθεσία, ανεξάρτητα από τον βαθμό πληρότητας και ποιότητας της, δεν είναι απλώς ένα σύνολο κανόνων - είναι ένα δυναμικό πλαίσιο που αποκτά νόημα μέσα από την πρακτική εφαρμογή του, τις καθημερινές θεσμικές αποφάσεις, την προθυμία της κοινότητας και την συμμετοχή των νέων. Τα δικαιώματα των νέων με οπτική αναπηρία δεν είναι αφηρημένες έννοιες, αλλά μια βιωμένη πραγματικότητα που διαμορφώνεται μέσα από τον αγώνα για πρόσβαση στην εκπαίδευση, σε ευκαιρίες απασχόλησης, στην κινητικότητα και την ενεργό συμμετοχή στην κοινωνία. Οι εθνικοί νόμοι παρέχουν τη δομή, αλλά η πραγματική ένταξη επιτυγχάνεται μόνο όταν αυτές οι δομές ενεργοποιούνται στην καθημερινή πράξη και όταν οι νέοι/ες μπορούν να ασκήσουν έμπρακτα τα δικαιώματα που τους ανήκουν.

Νομοθετικό Πλαίσιο στο Μαυροβούνιο

Η νομική θέση των νέων με προβλήματα όρασης και των νέων με αναπηρίες στο Μαυροβούνιο βασίζεται σε έναν συνδυασμό διεθνών υποχρεώσεων, συνταγματικών εγγυήσεων, εθνικής νομοθεσίας και στρατηγικών εγγράφων που διέπουν τους τομείς της κοινωνικής και παιδικής προστασίας, της εκπαίδευσης, της απασχόλησης, της υγειονομικής

περίθαλψης, της προσβασιμότητας, της κινητικότητας, του πολιτισμού, του αθλητισμού και της προστασίας από τις διακρίσεις. Την τελευταία δεκαετία, το Μαυροβούνιο έχει καταγράψει μια σταδιακή στροφή προς μια προσέγγιση που βασίζεται στα ανθρώπινα δικαιώματα, με επίσημη απομάκρυνση από ένα αποκλειστικά ιατρικό μοντέλο αναπηρίας και μια ολοένα και πιο σαφή αναγνώριση της ανάγκης ένταξης των ατόμων με αναπηρίες σε όλους τους τομείς της κοινωνικής ζωής.

Παρόλο που το νομοθετικό πλαίσιο σήμερα καλύπτει ένα ευρύ φάσμα τομέων που είναι σημαντικοί για τους/τις νέους/ες με αναπηρίες και τους/τις νέους/ες με προβλήματα όρασης, το χάσμα μεταξύ των κανονιστικών λύσεων και της εφαρμογής τους στην πράξη παραμένει έντονο. Οι νόμοι και οι πολιτικές συχνά θεσπίζουν γενικά δικαιώματα και υποχρεώσεις, ωστόσο, η ουσιαστική υλοποίηση τους αντιμετωπίζει προκλήσεις που σχετίζονται με τη διαθεσιμότητα υπηρεσιών, τον διατομεακό συντονισμό, τις θεσμικές ικανότητες και τη συνεπή εφαρμογή σε ολόκληρη την επικράτεια του κράτους. Για το λόγο αυτό, η κατανόηση του νομοθετικού πλαισίου αποτελεί σημαντική προϋπόθεση για την αξιολόγηση της πραγματικής θέσης των νέων με αναπηρίες και των νέων με προβλήματα όρασης στο Μαυροβούνιο.

Διεθνές πλαίσιο – η Σύμβαση για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρίες

Το Μαυροβούνιο επικύρωσε την Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρίες το 2009, δεσμευόμενο να σέβεται, να προστατεύει και να προωθεί τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρίες σε όλους τους τομείς της ζωής. Η Σύμβαση αποτελεί το θεμέλιο της σύγχρονης προσέγγισης της αναπηρίας που βασίζεται στα ανθρώπινα δικαιώματα και στηρίζεται στις αρχές της αξιοπρέπειας, της ισότητας, της αυτονομίας και της πλήρους συμμετοχής στην κοινωνία.

Οι υποχρεώσεις που απορρέουν από την Σύμβαση ισχύουν για τους/τις νέους/ες με αναπηρίες και τους/τις νέους/ες με προβλήματα όρασης, ιδίως στους τομείς της εκπαίδευσης, της απασχόλησης, της προσβασιμότητας, της πρόσβασης στην πληροφόρηση, της κινητικότητας και της συμμετοχής στη δημόσια και πολιτική ζωή. Η Σύμβαση τονίζει ότι η πρόσβαση στην εκπαίδευση, την πληροφόρηση, τις τεχνολογίες και τις δημόσιες υπηρεσίες δεν πρέπει να εξαρτάται από την καλή θέληση των θεσμών, αλλά να διασφαλίζεται συστηματικά. Παράλληλα, παρέχει το πλαίσιο για την ευθυγράμμιση της εθνικής νομοθεσίας και των δημόσιων πολιτικών με τα διεθνή πρότυπα και λειτουργεί ως πλαίσιο αναφοράς για την παρακολούθηση της εφαρμογής των δικαιωμάτων των ατόμων με αναπηρίες στο Μαυροβούνιο.

Το Σύνταγμα του Μαυροβουνίου

Το Σύνταγμα του Μαυροβουνίου εγγυάται την απαγόρευση των διακρίσεων για οποιονδήποτε λόγο και υποχρεώνει το κράτος να παρέχει ειδική προστασία στα άτομα με αναπηρίες. Αυτές οι συνταγματικές διατάξεις αποτελούν τη βάση για την διαμόρφωση ειδικών νόμων, πολιτικών και μέτρων που διέπουν τη θέση των ατόμων με αναπηρίες, συμπεριλαμβανομένων των νέων με αναπηρίες και των νέων με προβλήματα όρασης. Βασικοί εθνικοί νόμοι

Το νομοθετικό πλαίσιο του Μαυροβουνίου περιλαμβάνει ένα σύνολο συστηματικών ρυθμίσεων που καθορίζουν την θέση των ατόμων με αναπηρίες σε διάφορους τομείς της

ζωής. Ένα από τα σημαντικότερα βήματα προόδου είναι ο Νόμος για την Ενιαία Αξιολόγηση της Αναπηρίας, που ψηφίστηκε το 2025. Ο νόμος αυτός εισάγει ένα ενιαίο, κεντρικό και διαφανές σύστημα αξιολόγησης της αναπηρίας και βασίζεται σε μία ολοκληρωμένη αποτίμηση της λειτουργικότητας, των αναγκών και του βαθμού αναπηρίας. Με αυτό τον τρόπο, δημιουργούνται οι προϋποθέσεις για την άσκηση των δικαιωμάτων στους τομείς της κοινωνικής και παιδικής προστασίας, της εκπαίδευσης, της απασχόλησης, της αποκατάστασης και της υγειονομικής περίθαλψης μέσω μιας ενιαίας διαδικασίας, χωρίς πολλαπλές και παράλληλες αξιολογήσεις.

Η προστασία από τις διακρίσεις για τα άτομα με αναπηρίες ρυθμίζεται από τον Νόμο περί Απαγόρευσης των Διακρίσεων και τον Νόμο περί Απαγόρευσης των Διακρίσεων κατά των Ατόμων με Αναπηρίες. Ο Νόμος περί Απαγόρευσης των Διακρίσεων είναι το γενικό νομικό πλαίσιο προστασίας από τις διακρίσεις στο Μαυροβούνιο και καλύπτει όλους τους λόγους, συμπεριλαμβανομένης της αναπηρίας. Αυτός ο νόμος προβλέπει την απαγόρευση των άμεσων και έμμεσων διακρίσεων σε όλους τους τομείς της κοινωνικής ζωής, και καθιερώνει την υποχρέωση του κράτους και άλλων φορέων να διασφαλίζουν την ισότητα στην άσκηση των δικαιωμάτων και των ελευθεριών. Παράλληλα, ο νόμος θεσπίζει βασικές αρχές ίσης μεταχείρισης, νομικής προστασίας και μηχανισμούς για την πρόληψη των διακρίσεων, αποτελώντας έτσι μια βάση για την προστασία των δικαιωμάτων των ατόμων με αναπηρίες σε όλα τα συστήματα και τους τομείς.

Ο Νόμος περί Απαγόρευσης των Διακρίσεων κατά των Ατόμων με Αναπηρίες είναι ένα ειδικό κανονιστικό πλαίσιο που διέπει πιο στενά την προστασία των ατόμων με αναπηρίες από τις διακρίσεις. Αυτός ο νόμος ορίζει την υποχρέωση παροχής εύλογων προσαρμογών, άρσης των εμποδίων και δημιουργίας ίσων συνθηκών στους τομείς της εκπαίδευσης, της απασχόλησης, της πρόσβασης στην πληροφόρηση, των δημόσιων υπηρεσιών, του πολιτισμού και της κοινωνικής ζωής. Η αναπηρία αναγνωρίζεται ρητά ως λόγος που απαιτεί ενεργά την υιοθέτηση ενεργών μέτρων από το κράτος και άλλους φορείς, με στόχο την επίτευξη ουσιαστικής ισότητας.

Το σύστημα κοινωνικής και παιδικής προστασίας ρυθμίζεται από τον Νόμο για την Κοινωνική και Παιδική Προστασία, ο οποίος ορίζει τα δικαιώματα σε οικονομικά επιδόματα, κοινωνικές υπηρεσίες και μορφές υποστήριξης για την διαβίωση στην κοινότητα. Αυτός ο νόμος θέτει τα θεμέλια για την ανάπτυξη υπηρεσιών που υποστηρίζουν τα άτομα με αναπηρίες στην καθημερινή τους λειτουργικότητα, συμπεριλαμβανομένων των υπηρεσιών σε επίπεδο κοινότητας, συμβουλευτική και άλλες μορφές υποστήριξης, σύμφωνα με τις αρχές της αποϊδρυματοποίησης και της κοινωνικής ένταξης.

Τα δικαιώματα στον τομέα της υγειονομικής περίθαλψης ρυθμίζονται από τον Νόμο για την Υγειονομική Περίθαλψη και τον Νόμο για την Ασφάλιση Υγείας. Ο Νόμος για την Υγειονομική Περίθαλψη καθορίζει την οργάνωση του συστήματος υγείας, τα είδη των παρεχόμενων υπηρεσιών υγείας και τα δικαιώματα των χρηστών υγειονομικής περίθαλψης στο Μαυροβούνιο. Προβλέπει την υποχρέωση διασφάλισης προσβάσιμης, συνεχούς και ποιοτικής υγειονομικής περίθαλψης, που περιλαμβάνει προληπτικές, διαγνωστικές, θεραπευτικές και υπηρεσίες αποκατάστασης και ρυθμίσεις για την κάλυψη των αναγκών των ατόμων με αναπηρίες.

Ο Νόμος για την Ασφάλιση Υγείας ρυθμίζει τα δικαιώματα που απορρέουν από το σύστημα υποχρεωτικής ασφάλισης υγείας, το εύρος των παρεχόμενων υπηρεσιών υγείας και τον τρόπο χρηματοδότησης τους. Καθορίζει τα δικαιώματα των ασφαλισμένων σε υπηρεσίες υγείας, ιατρικά και άλλα βοηθήματα, καθώς και τις διαδικασίες άσκησης αυτών των δικαιωμάτων. Ο νόμος αποτελεί την νομική βάση για την άσκηση του δικαιώματος στην υγειονομική περίθαλψη και στα βοηθήματα για τα άτομα με αναπηρίες στο πλαίσιο του υποχρεωτικού συστήματος ασφάλισης υγείας.

Ο τομέας της εργασίας και της απασχόλησης ρυθμίζεται από τον Νόμο περί Επαγγελματικής Αποκατάστασης και Απασχόλησης Ατόμων με Αναπηρίες, ο οποίος προβλέπει μέτρα επαγγελματικής αποκατάστασης, κίνητρα απασχόλησης, υποχρεώσεις εργοδοτών και προστατευτικούς μηχανισμούς στην αγορά εργασίας. Στόχος του νόμου είναι η βελτίωση της απασχολησιμότητας των ατόμων με αναπηρίες και η δημιουργία συνθηκών για την ισότιμη ένταξη τους στον κόσμο της εργασίας.

Νόμοι που σχετίζονται με τους/τις νέους/ες, την εκπαίδευση, την κινητικότητα, τον πολιτισμό και τον αθλητισμό

Το νομικό πλαίσιο που ρυθμίζει τη θέση των νέων στο Μαυροβούνιο, συμπεριλαμβανομένων των νέων με αναπηρίες και των νέων με προβλήματα όρασης, βασίζεται σε μια σειρά τομεακών νόμων που καθορίζουν τα δικαιώματα, τις υποχρεώσεις και τις θεσμικές αρμοδιότητες στους τομείς της εκπαίδευσης, της πολιτικής για την νεολαία, της κινητικότητας, του πολιτισμού και του αθλητισμού. Αυτοί οι νόμοι αποτελούν τη βάση για τη διασφάλιση ίσων ευκαιριών και πρόσβασης στις δημόσιες υπηρεσίες και για την υποχρέωση προσαρμογής των συστημάτων στις ποικίλες ανάγκες των νέων.

Η εκπαίδευση ρυθμίζεται από τον Νόμο για την Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση, τον Νόμο για την Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση, τον Νόμο για την Ανώτατη Εκπαίδευση και τον Νόμο για την Ανατροφή και την Εκπαίδευση Παιδιών με Ειδικές Εκπαιδευτικές Ανάγκες.

Ο Νόμος για την Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση κατοχυρώνει το δικαίωμα στην εκπαίδευση, τις αρχές της ένταξης και την υποχρέωση διασφάλισης ίσης πρόσβασης για όλα τα παιδιά. Ο νόμος προβλέπει την προσαρμογή της εκπαιδευτικής διαδικασίας, την εξατομικευμένη υποστήριξη και τη συνεργασία με επαγγελματικές υπηρεσίες προκειμένου να διασφαλιστεί το δικαίωμα των παιδιών με αναπηρίες στην εκπαίδευση.

Ο Νόμος για την Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση ρυθμίζει τους όρους και τον τρόπο άσκησης του δικαιώματος στην δευτεροβάθμια εκπαίδευση, συμπεριλαμβανομένης της υποχρέωσης παροχής ίσων ευκαιριών στους/στις μαθητές/τριες με αναπηρίες. Το κανονιστικό πλαίσιο προβλέπει την προσαρμογή της εκπαιδευτικής διαδικασίας και την υποστήριξη των μαθητών/τριών με αναπηρίες.

Ο Νόμος για την Ανώτατη Εκπαίδευση καθορίζει το σύστημα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης και τα δικαιώματα των φοιτητών/τριών, συμπεριλαμβανομένου του δικαιώματος ίσης πρόσβασης χωρίς διακρίσεις. Ο νόμος παρέχει τη βάση για τη διασφάλιση της προσβασιμότητας, την προσαρμογή των προγραμμάτων σπουδών και την υποστήριξη των φοιτητών/τριών με αναπηρίες στα ιδρύματα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης.

Ο Νόμος για την Ανατροφή και την Εκπαίδευση Παιδιών με Ειδικές Εκπαιδευτικές Ανάγκες ρυθμίζει συγκεκριμένα μέτρα και μορφές υποστήριξης για παιδιά και νέους/ες που

χρειάζονται πρόσθετη εκπαιδευτική υποστήριξη. Αυτός ο νόμος θεσπίζει ένα σύστημα εξατομικευμένης προσέγγισης και επαγγελματικής υποστήριξης στην εκπαιδευτική διαδικασία.

Η θέση των νέων ως ξεχωριστή κοινωνική ομάδα ρυθμίζεται από τον Νόμο περί Νεολαίας, ο οποίος ορίζει τα δικαιώματα των νέων, τις μορφές θεσμικής υποστήριξης, τους μηχανισμούς συμμετοχής στη λήψη αποφάσεων και το πλαίσιο χάραξης και ανάπτυξης πολιτικών για τη νεολαία. Παρόλο που ο νόμος δεν προβλέπει ειδικές διατάξεις για τους/τις νέους/ες με αναπηρίες, οι αρχές της ισότητας, της προσβασιμότητας και της ένταξης δημιουργούν ένα κανονιστικό πλαίσιο που διασφαλίζει το δικαίωμα για ισότιμη συμμετοχή σε προγράμματα, δραστηριότητες και διαδικασίες λήψης αποφάσεων.

Τα ζητήματα κινητικότητας των νέων ρυθμίζονται από τον Νόμο για την Οδική Ασφάλεια, τον Νόμο για τις Μεταφορές και τον Νόμο για τον Χωροταξικό Σχεδιασμό και την Κατασκευή Δομών.

Ο Νόμος για την Οδική Ασφάλεια ρυθμίζει κανόνες και μέτρα που διασφαλίζουν την ασφαλή συμμετοχή όλων των χρηστών του οδικού δικτύου. Στο πλαίσιο αυτού του νόμου, αναγνωρίζεται η ανάγκη προσαρμογής του κυκλοφοριακού περιβάλλοντος για τα άτομα με αναπηρίες μέσω ασφαλών και προσβάσιμων συνθηκών κυκλοφορίας.

Ο Νόμος για τις Μεταφορές ρυθμίζει την οργάνωση και τη λειτουργία των μεταφορών, συμπεριλαμβανομένων των δημόσιων επιβατικών μεταφορών και παρέχει την βάση για την ανάπτυξη προσβάσιμων και προσαρμοσμένων συστημάτων μετακίνησης για τα άτομα με αναπηρίες.

Ο Νόμος για τον Χωροταξικό Σχεδιασμό και την Κατασκευή Δομών ορίζει την υποχρέωση σχεδιασμού και κατασκευής κτιρίων και δημόσιων χώρων σύμφωνα με τις αρχές της προσβασιμότητας. Ο νόμος αυτός θεσπίζει μια κανονιστική βάση για την άρση των αρχιτεκτονικών εμποδίων και τη δημιουργία ενός προσβάσιμου φυσικού περιβάλλοντος. Το δικαίωμα συμμετοχής στην πολιτιστική ζωή ρυθμίζεται από τον Νόμο περί Πολιτισμού, ο οποίος εγγυάται τη διαθεσιμότητα πολιτιστικού περιεχομένου, πολιτιστικών ιδρυμάτων και πολιτιστικής δημιουργικότητας σε όλους τους πολίτες. Ο νόμος κατοχυρώνει την αρχή της ίσης πρόσβασης στον πολιτισμό και την υποχρέωση των δημόσιων φορέων να δημιουργούν συνθήκες για τη συμμετοχή διαφορετικών κοινωνικών ομάδων, συμπεριλαμβανομένων των ατόμων με αναπηρίες, θεσπίζοντας έτσι μια νομική βάση για την ένταξη των νέων με αναπηρίες και των νέων με προβλήματα όρασης στην πολιτιστική ζωή της κοινότητας.

Ο αθλητισμός ρυθμίζεται από τον Νόμο περί Αθλητισμού, ο οποίος αναγνωρίζει το δικαίωμα όλων των πολιτών να συμμετέχουν σε αθλητικές και ψυχαγωγικές δραστηριότητες. Ο νόμος περιλαμβάνει διατάξεις για την ανάπτυξη του αθλητισμού για άτομα με αναπηρίες, τη διαθεσιμότητα προσαρμοσμένων αθλητικών προγραμμάτων και τη συμμετοχή σε αθλητικές δραστηριότητες σύμφωνα με τις ατομικές ικανότητες, δημιουργώντας έτσι τις προϋποθέσεις για την ισότιμη ένταξη των νέων με αναπηρίες σε αθλητικές και ψυχαγωγικές δραστηριότητες.

Στρατηγικές που σχετίζονται με την θέση των ατόμων με αναπηρίες στο Μαυροβούνιο Εκτός από το νομικό πλαίσιο, η θέση των ατόμων με αναπηρίες στο Μαυροβούνιο, συμπεριλαμβανομένων των νέων με αναπηρίες και των νέων με προβλήματα όρασης, διαμορφώνεται σημαντικά από στρατηγικά έγγραφα, σχέδια δράσης και κανονισμούς. Αυτά

τα έγγραφα αποτελούν το λειτουργικό επίπεδο των δημόσιων πολιτικών, καθώς καθορίζουν στόχους, προτεραιότητες, μέτρα και αρμόδιους φορείς, μέσω των οποίων τα νομικά κατοχυρωμένα δικαιώματα μεταφράζονται σε συγκεκριμένα προγράμματα και υπηρεσίες. Η Στρατηγική για την Προστασία από τις Διακρίσεις και την Προώθηση της Ισότητας 2022–2027 είναι το γενικό στρατηγικό έγγραφο στον τομέα των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και της ισότητας. Αναγνωρίζει τα άτομα με αναπηρίες ως ομάδα που εκτίθεται σε πολλαπλές διακρίσεις και δίνει έμφαση στη βελτίωση της ισότιμης πρόσβασης στην εκπαίδευση, την απασχόληση, τις δημόσιες υπηρεσίες, την ενημέρωση και τη νομική προστασία. Παρότι η στρατηγική δεν εστιάζει συστηματικά στους/στις νέους/ες σε όλα τα τμήματα, δημιουργεί ένα οριζόντιο πλαίσιο για την βελτίωση της θέσης των νέων με αναπηρίες.

Η Στρατηγική για την Ανάπτυξη του Συστήματος Κοινωνικής και Παιδικής Προστασίας για την περίοδο 2023–2027 στοχεύει στη βελτίωση της ποιότητας των κοινωνικών υπηρεσιών, στην αποϊδρυματοποίηση και στην ανάπτυξη υπηρεσιών υποστήριξης για τη διαβίωση στην κοινότητα. Ιδιαίτερη έμφαση δίνεται στην μετάβαση από ένα μοντέλο μακροχρόνιας εξάρτησης από ιδρύματα ή οικογένειες σε εξατομικευμένες μορφές υποστήριξης, η οποία έχει ιδιαίτερη σημασία για τα άτομα με αναπηρίες. Η Στρατηγική παρέχει τη βάση για την ανάπτυξη υπηρεσιών που είναι κρίσιμες για την ανεξάρτητη διαβίωση, συμπεριλαμβανομένης της κοινοτικής υποστήριξης, με σαφώς καθορισμένο ρόλο για το κράτος και την τοπική αυτοδιοίκηση.

Η Στρατηγική για τη Νεολαία 2023–2027 καθορίζει τις κατευθύνσεις για την ανάπτυξη της πολιτικής για τη νεολαία στους τομείς της εκπαίδευσης, της απασχόλησης, της κινητικότητας, της συμμετοχής των νέων στη λήψη αποφάσεων και της ψυχικής υγείας. Το έγγραφο επιβεβαιώνει τις αρχές της ένταξης και των ίσων ευκαιριών, αλλά οι νέοι/ες με αναπηρίες δεν αντιμετωπίζονται συστηματικά μέσω εξειδικευμένων μέτρων σε όλους τους τομείς. Η ένταξη τους επιτυγχάνεται συχνότερα μέσω γενικών μέτρων ή έργων που υλοποιούνται σε συνεργασία με οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών.

Νομοθετικό Πλαίσιο στη Σλοβενία

Οι νέοι στη Σλοβενία συμμετέχουν ολοένα και περισσότερο στην κοινοτική ζωή, με τη στήριξη ισχυρών δικτύων μη κυβερνητικών οργανώσεων, συμπεριλαμβανομένων οργανώσεων που φέρνουν κοντά νέους με αναπηρία όρασης και νέους με αναπηρίες, καθώς και οργανώσεων νεολαίας που προωθούν την ενεργό συμμετοχή των νέων. Παράλληλα, η Σλοβενία αντικατοπτρίζει μια ευρύτερη ευρωπαϊκή τάση μειούμενης εμπλοκής σε παραδοσιακές, τυπικά οργανωμένες μορφές συμμετοχής, όπως η ιδιότητα μέλους σε συλλόγους ή η συμμετοχή σε δομημένες ομάδες νεολαίας.

Οι τάσεις αυτές συνδέονται με την αυξημένη ένταξη των νέων στα γενικά κοινωνικά περιβάλλοντα, τη δημιουργία πιο ποικίλων και εξατομικευμένων ευκαιριών συμμετοχής, καθώς και με αλλαγές στα ενδιαφέροντα και τις προτιμήσεις των νέων. Παράλληλα, αντανakλούν τις αρχές της συμμετοχής και της ένταξης που προωθούνται από τη Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία, ενώ ταυτόχρονα υπογραμμίζουν την ανάγκη οι οργανώσεις να προσαρμόσουν τις προσεγγίσεις τους, ώστε

να ενισχύεται η ουσιαστική και ενεργή συμμετοχή των νέων, συμπεριλαμβανομένης της εμπλοκής τους στις διαδικασίες λήψης αποφάσεων.

Η Σλοβενία παρέχει ένα υποστηρικτικό περιβάλλον και ένα σχετικά ανεπτυγμένο δίκτυο υπηρεσιών για τους νέους με αναπηρία όρασης και γενικότερα για τους νέους με αναπηρίες. Ταυτόχρονα, εξακολουθούν να υφίστανται διαχρονικά εμπόδια, γεγονός που καταδεικνύει την ανάγκη για συνεχή βελτίωση της προσβασιμότητας, της συμπεριληπτικής εκπαίδευσης, της αυτόνομης μετακίνησης και της ενδυνάμωσης των νέων με αναπηρίες.

Σχετικά δικαιώματα, νομοθετικό και στρατηγικό πλαίσιο

Η πολιτική για την αναπηρία στη Σλοβενία βασίζεται στις αρχές της ένταξης, της προσβασιμότητας και των ίσων ευκαιριών, σε ευθυγράμμιση με την προσέγγιση που βασίζεται στα ανθρώπινα δικαιώματα και προωθείται από τη Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία. Οι αρχές αυτές ενσωματώνονται στη εθνική νομοθεσία και στα στρατηγικά έγγραφα που αποσκοπούν στη διασφάλιση της συμπεριληπτικής εκπαίδευσης, της συμμετοχής στην κοινωνική ζωή, της προστασίας από τις διακρίσεις και της πρόσβασης σε κατάλληλες υπηρεσίες υποστήριξης για παιδιά, νέους και ενήλικες με αναπηρίες.

Το βασικό εθνικό στρατηγικό έγγραφο στον τομέα αυτό είναι το Πρόγραμμα Δράσης για τα Άτομα με Αναπηρία 2022–2030, το οποίο καθορίζει προτεραιότητες στους τομείς της προσβασιμότητας, της συμπεριληπτικής εκπαίδευσης, της αποκατάστασης και της συμμετοχής στην κοινωνική ζωή. Στο πλαίσιο του εκπαιδευτικού συστήματος, ο Νόμος για την Εκπαιδευτική Τοποθέτηση Παιδιών με Ειδικές Εκπαιδευτικές Ανάγκες (ZUOPP-1) παρέχει το θεσμικό πλαίσιο για τις διαδικασίες αξιολόγησης, τις εξατομικευμένες προσαρμογές και την πρόσβαση σε επαγγελματική υποστήριξη, ενισχύοντας έτσι τη συμπεριληπτική εκπαιδευτική πορεία.

Ο Νόμος για την Εξίσωση των Ευκαιριών των Ατόμων με Αναπηρία (ZIMI) θεσπίζει τη νομική βάση για την προσβασιμότητα και την άρση των φυσικών, πληροφοριακών και επικοινωνιακών εμποδίων, διαμορφώνοντας έτσι τις προϋποθέσεις συμμετοχής στη δημόσια και κοινωνική ζωή. Η έγκαιρη υποστήριξη παρέχεται μέσω του Νόμου για την Έγκαιρη Παρέμβαση, ενώ ορισμένα άτομα, εφόσον πληρούν τα προβλεπόμενα κριτήρια, δικαιούνται υποστήριξη βάσει του Νόμου για την Προσωπική Βοήθεια. Ωστόσο, τα κριτήρια επιλεξιμότητας του Νόμου για την Προσωπική Βοήθεια βασίζονται σε ένα πλαίσιο αξιολόγησης που ενδέχεται να μην αποτυπώνει πλήρως τις ειδικές λειτουργικές ανάγκες ατόμων με αισθητηριακές αναπηρίες, συμπεριλαμβανομένων των ατόμων με ολική ή μερική απώλεια όρασης. Η προστασία από τις διακρίσεις διασφαλίζεται μέσω του Νόμου για την Προστασία από τις Διακρίσεις.

Παρά τις υφιστάμενες τυπικές νομικές προβλέψεις, η πρόσβαση σε προσαρμοσμένο εκπαιδευτικό υλικό για μαθητές και φοιτητές με αναπηρία όρασης δεν διασφαλίζεται μέσω ενός ολοκληρωμένου και συστηματικού εθνικού πλαισίου. Η παραγωγή και διάθεση του σχετικού υλικού παραμένει κατακερματισμένη και βασίζεται σε αποσπασματικές ρυθμίσεις

ή σε περιορισμένες δυνατότητες, με αποτέλεσμα την άνιση και συχνά καθυστερημένη πρόσβαση των παιδιών.

Το νομοθετικό και στρατηγικό πλαίσιο στη Σλοβενία θέτει μια σταθερή βάση για την ένταξη των νέων με αναπηρία όρασης και άλλων ατόμων με αναπηρίες. Παρότι τα θεμελιώδη δικαιώματα ορίζονται με σαφήνεια, η ουσιαστική εφαρμογή τους εξαρτάται από τη συνεχή βελτίωση της προσβασιμότητας, την έγκαιρη διαθεσιμότητα προσβάσιμου εκπαιδευτικού υλικού και τον συντονισμό της υποστήριξης μεταξύ διαφορετικών τομέων, σε πλήρη ευθυγράμμιση με τη Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία και τα εθνικά στρατηγικά έγγραφα.

Νομοθετικό Πλαίσιο στην Κροατία

Η νομική θέση και η προστασία των ατόμων με αναπηρίες στην Κροατία βασίζονται σε έναν συνδυασμό διεθνών υποχρεώσεων, εθνικής νομοθεσίας και αναπτυξιακών πολιτικών που καλύπτουν διάφορους τομείς της ζωής — από την προσβασιμότητα και την κινητικότητα, έως την εκπαίδευση, την απασχόληση και τις κοινωνικές υπηρεσίες, την συμμετοχή στην κοινωνική και πολιτική ζωή. Τα τελευταία χρόνια, το σύστημα έχει βελτιωθεί σημαντικά, ενώ αναμένεται περαιτέρω βελτίωση μέσω της πλήρους εφαρμογής των ευρωπαϊκών προτύπων ανεξάρτητης διαβίωσης από το 2025 και μετά.

α) Διεθνές πλαίσιο – Σύμβαση για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρίες (CRPD)

Η Κροατία ήταν μία από τις πρώτες χώρες που επικύρωσαν την Σύμβαση για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρίες (CRPD), δεσμευόμενη να διασφαλίσει τον πλήρη σεβασμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων των ατόμων με αναπηρίες, συμπεριλαμβανομένου του δικαιώματος στην ανεξάρτητη διαβίωση, την προσβασιμότητα, την εκπαίδευση, την εργασία, την υγειονομική περίθαλψη και τη συμμετοχή στη δημόσια ζωή. Από το 2025, οι πολιτικές της Κροατίας ευθυγραμμίζονται όλο και περισσότερο με τους 18 πυλώνες της ανεξάρτητης διαβίωσης, ένα ευρωπαϊκό ερμηνευτικό πλαίσιο της CRPD που καθορίζει βασικούς τομείς υποστήριξης.

β) Σύνταγμα της Δημοκρατίας της Κροατίας

Το Σύνταγμα της Δημοκρατίας της Κροατίας εγγυάται την ισότητα όλων των πολιτών, την απαγόρευση των διακρίσεων και την ειδική φροντίδα και προστασία για τα άτομα με αναπηρίες. Αυτή η συνταγματική διάταξη αποτελεί τη βάση για την ανάπτυξη όλων των ειδικών νόμων και δημόσιων πολιτικών που διέπουν την ένταξη των ατόμων με αναπηρίες.

γ) Θεμελιώδεις εθνικοί νόμοι για τα άτομα με αναπηρίες

Ο νόμος περί προσωπικής βοήθειας (2023) εισάγει για πρώτη φορά την προσωπική βοήθεια ως μόνιμο, συστημικό νομικό δικαίωμα, συμπεριλαμβανομένων των προσωπικών βοηθών, των οδηγών με προβλήματα όρασης, των διαμεσολαβητών επικοινωνίας και άλλων συγκεκριμένων μορφών υποστήριξης. Αυτός ο νόμος αποτελεί μία από τις μεγαλύτερες προόδους στον τομέα της ανεξάρτητης διαβίωσης και θεωρείται μία από τις σημαντικότερες κοινωνικές υπηρεσίες στην Κροατία.

Ο Νόμος περί Επιδόματος Συμπεριφοράς (2024) ρυθμίζει την οικονομική υποστήριξη για άτομα με αναπηρίες, προκειμένου να καλυφθούν τα έξοδα που σχετίζονται με την

αναπηρία και τα αυξημένα έξοδα διαβίωσης, με σαφώς καθορισμένες κατηγορίες επιπέδων βλάβης ή λειτουργικών ικανοτήτων. Είναι πολύ σημαντικός για τους/τις νέους/ες με προβλήματα όρασης, καθώς παρέχει μια πιο σταθερή και ομοιόμορφη μορφή υποστήριξης. Ο Νόμος περί Κοινωνικής Πρόνοιας ρυθμίζει το σύστημα κοινωνικών υπηρεσιών, τις διαδικασίες αξιολόγησης αναγκών, τους τύπους υπηρεσιών, τα δικαιώματα στέγασης, την υποστήριξη σε επίπεδο κοινότητας και τις αρμοδιότητες των τοπικών και κρατικών αρχών. Ο Νόμος κατά των Διακρίσεων απαγορεύει τις διακρίσεις λόγω αναπηρίας σε όλους τους τομείς της ζωής, συμπεριλαμβανομένης της απασχόλησης, της εκπαίδευσης, της πρόσβασης σε υπηρεσίες, της υγειονομικής περίθαλψης και των δημόσιων πολιτικών. Ο Νόμος για την Ισότιμη Προσβασιμότητα Προϊόντων και Υπηρεσιών, ο οποίος άρχισε να εφαρμόζεται το 2025, ευθυγραμμίζεται με τον Ευρωπαϊκό Νόμο για την Προσβασιμότητα και προβλέπει την υποχρεωτική προσβασιμότητα ψηφιακών και ηλεκτρονικών υπηρεσιών, συστημάτων πληροφοριών, τραπεζικών προϊόντων, ηλεκτρονικού εμπορίου, συστημάτων μεταφορών και συσκευών επικοινωνίας. Ο Νόμος για το Κροατικό Μητρώο Ατόμων με Αναπηρίες επιτρέπει τη συλλογή στατιστικών δεδομένων και την ανάπτυξη πολιτικών που βασίζονται σε δεδομένα και είναι ιδιαίτερα σημαντικός για την παρακολούθηση της θέσης των νέων με αναπηρίες.

δ) Νόμοι σημαντικοί για την κινητικότητα και την προσβασιμότητα

Ο Νόμος περί Κατασκευών και Χωροταξίας εισάγει την υποχρέωση καθολικού σχεδιασμού και προσβασιμότητας των δημόσιων χώρων, κτιρίων και δημόσιων χώρων. Ο Νόμος περί Οδικών Μεταφορών και οι τοπικοί κανονισμοί για τις δημόσιες συγκοινωνίες ορίζουν ελάχιστες απαιτήσεις προσβασιμότητας για τις δημόσιες συγκοινωνίες, συμπεριλαμβανομένων των απτικών μονοπατιών καθοδήγησης, της ηχητικής σηματοδότησης και των προσαρμοσμένων οχημάτων. Ο Νόμος περί Ηλεκτρονικών Επικοινωνιών και ο Νόμος περί Ψηφιακής Προσβασιμότητας ρυθμίζουν την προσβασιμότητα των ιστοσελίδων και των εφαρμογών για κινητά του δημόσιου τομέα, η οποία αποτελεί βασική προϋπόθεση για τη συμμετοχή των νέων στο ψηφιακό περιβάλλον.

ε) Νόμοι και Πολιτικές στον τομέα της εκπαίδευσης

Ο Νόμος για την Εκπαίδευση στα Δημοτικά και Γυμνάσια ρυθμίζει την συμπεριληπτική εκπαίδευση, την πρόσθετη επαγγελματική υποστήριξη, την προσαρμογή των προγραμμάτων σπουδών και των μεθόδων διδασκαλίας, καθώς και τα δικαιώματα των μαθητών/τριών με αναπτυξιακές δυσκολίες. Ο Νόμος για την Τριτοβάθμια Εκπαίδευση και την Επιστημονική Δραστηριότητα ορίζει τις υποχρεώσεις των ιδρυμάτων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης να διασφαλίζουν την προσβασιμότητα, τις υποστηρικτικές τεχνολογίες, τις προσαρμοσμένες εξετάσεις και την εξατομικευμένη υποστήριξη για τους/τις φοιτητές/τριες με αναπηρίες. Το Εθνικό Σχέδιο Ανάπτυξης του Εκπαιδευτικού Συστήματος προβλέπει βελτιώσεις στην ψηφιακή προσβασιμότητα, την απασχόληση εξειδικευμένων επαγγελματιών όπως τυφλοπαιδαγωγοί, ψυχολόγοι και εκπαιδευτικοί αποκαταστάτες, καθώς και την ενίσχυση της έγκαιρης αναπτυξιακής υποστήριξης.

στ) Νομοθετικό Πλαίσιο στον τομέα της Απασχόλησης

Ο Νόμος για την Επαγγελματική Αποκατάσταση και Απασχόληση Ατόμων με Αναπηρίες ρυθμίζει το σύστημα ποσοστώσεων απασχόλησης, τα κίνητρα για τους εργοδότες, τα μέτρα επαγγελματικής αποκατάστασης, τα προστατευτικά και ενσωματωτικά εργαστήρια και τα δικαιώματα των εργαζομένων με αναπηρίες.

Ο Νόμος περί Εργασίας περιέχει διατάξεις για εύλογες προσαρμογές στον χώρο εργασίας και προστασία από τις διακρίσεις.

Τα ενεργά προγράμματα της Κροατικής Υπηρεσίας Απασχόλησης και οι πολιτικές για την απασχόληση των νέων ενθαρρύνουν την ένταξη των νέων με αναπηρίες στην αγορά εργασίας μέσω επιδοτήσεων, πρακτικής άσκησης, καθοδήγησης, κατάρτισης και ψηφιοποιημένων μοντέλων εργασίας.

ζ) Δικαιώματα στον τομέα της Υγειονομικής Περίθαλψης και των Υποστηρικτικών Τεχνολογιών

Ο Νόμος περί Υγειονομικής Περίθαλψης ρυθμίζει την οργάνωση και την παροχή υγειονομικής περίθαλψης, τα επίπεδα των υπηρεσιών υγείας, το δίκτυο παρόχων υπηρεσιών, τα δικαιώματα των ασθενών και τα ειδικά προληπτικά προγράμματα.

Ο Νόμος περί Υποχρεωτικής Ασφάλισης Υγείας ρυθμίζει τον κύκλο των ασφαλισμένων, τα δικαιώματα που απορρέουν από την υποχρεωτική ασφάλιση, το πεδίο εφαρμογής των υπηρεσιών υγείας, την άδεια ασθενείας, τα έξοδα ταξιδιού και άλλα δικαιώματα.

Ο Νόμος περί Προαιρετικής Ασφάλισης Υγείας ρυθμίζει την συμπληρωματική, την πρόσθετη και την ιδιωτική ασφάλιση υγείας.

Ο Νόμος για την Προστασία των Δικαιωμάτων των Ασθενών ορίζει τα δικαιώματα των ασθενών στην ενημέρωση, τη συγκατάθεση, την εμπιστευτικότητα και την πρόσβαση σε ιατρικά έγγραφα.

Ο Νόμος περί του Ενιαίου Φορέα Αξιολόγησης διαδραματίζει βασικό ρόλο στην αξιολόγηση της αναπηρίας, της ικανότητας για εργασία και στην άσκηση δικαιωμάτων που βασίζονται σε προβλήματα υγείας.

Βασικοί κανονισμοί

Ο Κανονισμός για τις Μεθοδολογίες Αξιολόγησης ορίζει κριτήρια και διαδικασίες για την αξιολόγηση της αναπηρίας και των λειτουργικών ικανοτήτων.

Ο Κανονισμός για την Ιατρική Αξιολόγηση στην Υποχρεωτική Ασφάλιση Υγείας ρυθμίζει τις διαδικασίες άσκησης των δικαιωμάτων σε άδεια ασθενείας, βοηθήματα και ανικανότητα προς εργασία.

Ο Κανονισμός για τα Ορθοπεδικά και Άλλα Βοηθήματα ορίζει λεπτομερώς τους τύπους βοηθημάτων, τις συνθήκες και τις περιόδους χρήσης τους και είναι ιδιαίτερα σημαντικός για τα οπτικά βοηθήματα, τα τυφοτεχνικά βοηθήματα και τις υποστηρικτικές τεχνολογίες.

Ο Κατάλογος Βοηθημάτων του Κροατικού Ταμείου Ασφάλισης Υγείας, αν και δεν αποτελεί νόμο, στην πράξη αποτελεί βασικό έγγραφο για την άσκηση του δικαιώματος σε βοηθήματα.

Ο Κανονισμός περί Εισφορών για Υποχρεωτική Ασφάλιση είναι σημαντικός λόγω ειδικών υπολογισμών και απαλλαγών σε ορισμένες περιπτώσεις.

Ο Κανονισμός για την Άσκηση του Δικαιώματος στα Έξοδα Μετακίνησης στο Σύστημα Υγείας ρυθμίζει το δικαίωμα μεταφοράς για ιατρικές εξετάσεις, αποκατάσταση και θεραπεία.

Ο Κανονισμός για τα Πρότυπα Ποιότητας της Υγειονομικής Περίθαλψης και τη Διαπίστευση αφορά τη διαθεσιμότητα και την προσβασιμότητα των υπηρεσιών υγείας.

η) Εθνικές πολιτικές και στρατηγικά έγγραφα

Το Εθνικό Σχέδιο για την Ισότητα Ευκαιριών για τα Άτομα με Αναπηρίες 2021–2027 είναι ένα βασικό στρατηγικό έγγραφο που καθορίζει τις προτεραιότητες στους τομείς της προσβασιμότητας, της αποκατάστασης, της απασχόλησης, της εκπαίδευσης και της συμμετοχής στην κοινότητα.

Η Εθνική Στρατηγική για τη Νεολαία αναγνωρίζει τους/τις νέους/ες με αναπηρίες ως ομάδα προτεραιότητας, με έμφαση στην ψυχική υγεία, την κινητικότητα, την απασχόληση και την κοινωνική συμμετοχή.

Ο ρόλος των τοπικών πολιτικών

Οι πόλεις και οι κομητείες υιοθετούν ολοένα και περισσότερο τοπικά σχέδια δράσης για την εξίσωση των ευκαιριών και εισάγουν υπηρεσίες όπως οι μεταφορές για άτομα με αναπηρίες, οι κοινωνικές υπηρεσίες που βασίζονται στην κοινότητα, οι προσβάσιμες υπηρεσίες, πολιτιστικά και ψυχαγωγικά προγράμματα, προγράμματα απασχόλησης και εθελοντισμού, καθώς και δραστηριότητες που αποσκοπούν στην ευαισθητοποίηση του κοινού.

Αυτές οι πολιτικές συχνά αναδεικνύουν την διαφορά μεταξύ της γνήσιας ένταξης και της περιθωριοποίησης.

Συμπερασματικά, η Κροατία διαθέτει ένα ευρύ και σύγχρονο νομικό πλαίσιο για την προστασία των δικαιωμάτων των ατόμων με αναπηρίες. Ωστόσο, η επιτυχία της εφαρμογής του εξαρτάται από τη διαθεσιμότητα υπηρεσιών, την προσβασιμότητα των υποδομών, την συνεπή εφαρμογή των ευρωπαϊκών προτύπων και την συνεργασία μεταξύ κρατικών φορέων και οργανώσεων ατόμων με αναπηρίες. Η εισαγωγή της προσωπικής βοήθειας ως νόμιμου δικαιώματος, το επίδομα ένταξης, η ανάπτυξη της εκπαίδευσης ένταξης και οι βελτιώσεις στην προσβασιμότητα αποτελούν σημαντικές προόδους, αλλά παραμένουν μακροπρόθεσμες προκλήσεις στους τομείς της ψηφιακής προσβασιμότητας, της απασχόλησης, της κινητικότητας, της τεχνολογικής υποστήριξης και της άρσης των κοινωνικών εμποδίων.

Νομοθετικό Πλαίσιο στη Βοσνία-Ερζεγοβίνη

Ως ειδική κατηγορία ατόμων με αναπηρίες, τα άτομα με προβλήματα όρασης αναγνωρίζονται μέσω των νόμων για την προστασία των αναπήρων πολέμου, την προστασία των παιδιών και των οικογενειών και την προστασία των ατόμων με αναπηρίες στην Ομοσπονδία της Βοσνίας-Ερζεγοβίνης, όπως και μέσω των νόμων που αφορούν την απασχόληση, την επαγγελματική αποκατάσταση και την κατάρτιση.

Ωστόσο, πολλοί άλλοι νόμοι που έχουν άμεσο αντίκτυπο στην καθημερινή ζωή των ατόμων με προβλήματα όρασης δεν είναι πλήρως ευθυγραμμισμένοι με το υφιστάμενο νομικό πλαίσιο. Ένα από τα βασικά προβλήματα αποτελεί η έλλειψη εναρμόνισης της νομοθεσίας στα διαφορετικά επίπεδα διακυβέρνησης. Η πολύπλοκη διοικητική και διακυβερνητική δομή του κράτους δυσχεραίνει περαιτέρω την αποτελεσματική εφαρμογή των κανονισμών.

Πολλοί νόμοι χαρακτηρίζονται από ασάφεια, γενικόλογες διατυπώσεις και χαμηλό επίπεδο πρακτικής εφαρμογής.

Η Βοσνία-Ερζεγοβίνη έχει υπογράψει και επικυρώσει την Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρίες και υποβάλλει περιοδικές εκθέσεις στα Ηνωμένα Έθνη σχετικά με την εφαρμογή της.

Παρά ταύτα, η εσωτερική νομοθεσία είναι μόνο μερικώς ευθυγραμμισμένη με τις υποχρεώσεις που απορρέουν από την Σύμβαση. Ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα αφορά την χρηματοδότηση των ενώσεων ατόμων με αναπηρίες: ενώ η Βοσνία-Ερζεγοβίνη ανέλαβε την σχετική υποχρέωση με την επικύρωση της Σύμβασης, οι αρμόδιες αρχές περιόρισαν την εφαρμογή της σε εθνικό επίπεδο, διατυπώνοντας στη νομοθεσία ότι οι ενώσεις 'μπορούν' να χρηματοδοτούνται, αντί να προβλέπεται ρητά ότι 'πρέπει' να χρηματοδοτούνται.

Νομοθετικό Πλαίσιο στην Κύπρο

Η Κύπρος έχει ευθυγραμμίσει την εθνική της νομοθεσία με τα διεθνή και ευρωπαϊκά πρότυπα στον τομέα των δικαιωμάτων των ατόμων με αναπηρίες, με στόχο την προώθηση της ισότητας, της ένταξης και της πλήρους συμμετοχής των ατόμων με αναπηρίες στην κοινωνία. Το νομοθετικό πλαίσιο σε αυτόν τον τομέα διαμορφώνεται μέσω ενός συνόλου βασικών νόμων και εθνικών πολιτικών που ρυθμίζουν την απαγόρευση των διακρίσεων, την προσβασιμότητα, την εκπαίδευση, την απασχόληση και την κοινωνική ένταξη. Οι κανονισμοί και τα στρατηγικά έγγραφα αυτά αποτελούν τη βάση για τη βελτίωση των δικαιωμάτων και της θέσης των ατόμων με αναπηρίες, συμπεριλαμβανομένων των νέων με προβλήματα όρασης και των νέων με αναπηρίες.

Βασικοί νόμοι

Νόμος περί Ατόμων με Αναπηρίες (127(I)/2000).

Ο βασικός κυπριακός νόμος που ρυθμίζει την προστασία των δικαιωμάτων των ατόμων με αναπηρίες είναι ο Νόμος περί Ατόμων με Αναπηρίες (127(I)/2000), που ψηφίστηκε το 2000. Αυτός ο νόμος θέτει σαφείς και θεμελιώδεις κατευθυντήριες γραμμές για την ένταξη των ατόμων με αναπηρίες στην κυπριακή κοινωνία, την ισότητα και την απαγόρευση των διακρίσεων. Θεσπίζει ένα νομικό πλαίσιο που προωθεί τις ίσες ευκαιρίες και μειώνει τα εμπόδια που αντιμετωπίζουν τα άτομα με αναπηρίες στην καθημερινή ζωή και ευθυγραμμίζεται με τις αξίες των Πρότυπων Κανόνων των Ηνωμένων Εθνών για την Εξίσωση Ευκαιριών για τα Άτομα με Αναπηρίες.

Νόμος για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρίες και Συναφή Θέματα (8(I)/2011)

Η Κύπρος επικύρωσε τη Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρίες (UN CRPD) και το Προαιρετικό Πρωτόκολλο της μέσω του Νόμου για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρίες και Συναφή Θέματα (8(I)/2011). Η εφαρμογή αυτού του νόμου ξεκίνησε στις 27 Ιουλίου 2011, μετά την ψήφισή του από το Κυπριακό Κοινοβούλιο το ίδιο έτος. Αυτός ο νόμος είναι επίσης γνωστός ως «Νόμος Κύρωσης», λόγω της ισχυρής ενσωμάτωσης των αρχών της UN CRPD στο εγχώριο νομικό σύστημα της Κύπρου, ενισχύοντας περαιτέρω την προσέγγιση της αναπηρίας που βασίζεται στα ανθρώπινα δικαιώματα.

Νόμος περί Ειδικής Αγωγής (113(I)/1999 και μεταγενέστερες τροποποιήσεις)

Στον τομέα της εκπαίδευσης, ο κύριος νόμος που ρυθμίζει τον εντοπισμό, την αξιολόγηση, την υποστήριξη και την ένταξη παιδιών και νέων με αναπηρίες στο κυπριακό εκπαιδευτικό σύστημα είναι ο Νόμος περί Ειδικής Αγωγής (113(I)/1999), γνωστός και ως Νόμος για την Εκπαίδευση και Διδασκαλία Παιδιών με Ειδικές Ανάγκες. Μαζί με τις μεταγενέστερες τροποποιήσεις (69(I)/2001, 87(I)/2014 και 166(I)/2020), ο νόμος αυτός είναι πλήρως προσανατολισμένος στην προστασία των δικαιωμάτων των μαθητών/τριών με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες και στη διασφάλιση ισότιμης και συμπεριληπτικής εκπαίδευσης με κατάλληλα μέτρα υποστήριξης.

Προσβασιμότητα και ψηφιακή ένταξη

Οι προσπάθειες της Κύπρου για βελτίωση του πλαισίου προσβασιμότητας στον τομέα των τεχνολογιών πληροφοριών και επικοινωνιών και των δημόσιων υπηρεσιών έχουν ιδιαίτερη σημασία. Αυτοί οι κανονισμοί διασφαλίζουν ότι τα άτομα με αναπηρίες, συμπεριλαμβανομένων των ατόμων με προβλήματα όρασης, μπορούν να χρησιμοποιούν ψηφιακές υπηρεσίες σε ισότιμη βάση και να έχουν πρόσβαση σε δημόσιες πληροφορίες. Στο πλαίσιο αυτών των μέτρων, τηρούνται τα πρότυπα των Οδηγιών Προσβασιμότητας Περιεχομένου Ιστού (WCAG), ενισχύοντας έτσι την ψηφιακή ένταξη και την πρόσβαση σε ηλεκτρονικές δημόσιες υπηρεσίες.

Εθνικά στρατηγικά πλαίσια

Εθνική Στρατηγική για την Αναπηρία και Εθνικό Σχέδιο Δράσης για την Αναπηρία

Ο ακρογωνιαίος λίθος του πλαισίου πολιτικής της Κυβέρνησης της Κύπρου για την προστασία των δικαιωμάτων των ατόμων με αναπηρίες, την ένταξη τους και την πλήρη συμμετοχή τους στην κοινωνία είναι η Εθνική Στρατηγική για την Αναπηρία και το συνοδευτικό Εθνικό Σχέδιο Δράσης για την Αναπηρία.

Αυτά τα στρατηγικά έγγραφα καθορίζουν μέτρα για την βελτίωση της ισότητας, της συμμετοχής και της διαθεσιμότητας των υπηρεσιών, ενώ επιβεβαιώνουν την δέσμευση της Κύπρου για την πλήρη εφαρμογή της Σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρίες σε όλους τους συναφείς τομείς.

Σύστημα ποσοστώσεων απασχόλησης

Το σύστημα ποσοστώσεων απασχόλησης αποτελεί μία από τις βασικές εθνικές πρωτοβουλίες για την αύξηση των ευκαιριών απασχόλησης των ατόμων με αναπηρίες, συμπεριλαμβανομένης της υποστήριξης της μετάβασης από την εκπαίδευση στην αγορά εργασίας. Το σύστημα αυτό αντικατοπτρίζει τις αρχές της Σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρίες (UN CRPD), καθώς και την σχετική νομοθεσία της Ευρωπαϊκής Ένωσης στον τομέα της απασχόλησης, και βασίζεται στην ισότιμη πρόσβαση σε ευκαιρίες, την απαγόρευση των διακρίσεων και την εφαρμογή θετικών μέτρων.

Συμπερασματικά, τα εθνικά νομοθετικά και στρατηγικά πλαίσια στην Κύπρο δημιουργούν μια ισχυρή νομική βάση για την προστασία και την προώθηση των δικαιωμάτων των ατόμων με αναπηρίες, συμπεριλαμβανομένων των νέων με προβλήματα όρασης και των νέων με αναπηρίες. Παρά ταύτα, εξακολουθεί να υπάρχει ανάγκη για περαιτέρω προσπάθειες, ώστε να διασφαλιστεί η συνεπής και ισότιμη εφαρμογή τους σε όλους τους τομείς και σε όλα τα επίπεδα της κοινωνίας, με στόχο τα κατοχυρωμένα δικαιώματα να μεταφράζονται σε ουσιαστική και καθημερινή ένταξη.

σε ευκαιρίες, την απαγόρευση των διακρίσεων και την εφαρμογή θετικών μέτρων.

Διαθέσιμες υπηρεσίες, μηχανισμοί υποστήριξης και προγράμματα υποστήριξης – θεσμικά και μη κυβερνητικά

Η διαθεσιμότητα υπηρεσιών και προγραμμάτων υποστήριξης υψηλής ποιότητας αποτελεί μία από τις βασικές προϋποθέσεις για την πλήρη ένταξη των νέων με προβλήματα όρασης και των νέων με αναπηρίες στην εκπαίδευση, την απασχόληση και την κοινωνική και δημόσια ζωή. Πέρα από το νομοθετικό και στρατηγικό πλαίσιο, η πραγματική ποιότητα ζωής των νέων εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από το κατά πόσο υπάρχουν στην πράξη λειτουργικές υπηρεσίες υποστήριξης, από το επίπεδο προσβασιμότητας και σταθερότητας τους, καθώς και από τον βαθμό στον οποίο ανταποκρίνονται στις ατομικές ανάγκες των δικαιούχων.

Στις χώρες που καλύπτονται από το παρόν εγχειρίδιο, τα συστήματα υποστήριξης αναπτύσσονται μέσω ενός συνδυασμού θεσμικών μηχανισμών και δράσεων των οργανώσεων της κοινωνίας των πολιτών. Οι κρατικοί θεσμοί διαδραματίζουν καθοριστικό ρόλο στη διασφάλιση των βασικών δικαιωμάτων και υπηρεσιών, ενώ οι μη κυβερνητικές οργανώσεις συχνά αναλαμβάνουν πρωταγωνιστικό ρόλο στην ανάπτυξη εξειδικευμένων υπηρεσιών, καινοτόμων προγραμμάτων και στην παροχή άμεσης υποστήριξης προς τους νέους.

Το παρόν κεφάλαιο παρέχει επισκόπηση των διαθέσιμων υπηρεσιών, των μηχανισμών και των προγραμμάτων υποστήριξης για νέους/ες με προβλήματα όρασης και νέους/ες με αναπηρίες, με ιδιαίτερη έμφαση στους θεσμικούς και μη κυβερνητικούς φορείς.

Παρουσιάζονται οι ρόλοι τους, το πεδίο των δραστηριοτήτων τους, καθώς και οι βασικές προκλήσεις που αντιμετωπίζουν. Στόχος του κεφαλαίου είναι η ανάδειξη των υφιστάμενων μοντέλων υποστήριξης, επισημαίνοντας παράλληλα τη σημασία της περαιτέρω ανάπτυξης τους, της θεσμικής σταθερότητας και της ενίσχυσης της αμοιβαίας συνεργασίας μεταξύ των εμπλεκόμενων φορέων.

Μαυροβούνιο

Θεσμικές υπηρεσίες και υποστήριξη

Οι κρατικοί θεσμοί στο Μαυροβούνιο διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στη δημιουργία συνθηκών για την ένταξη των νέων με αναπηρίες, συμπεριλαμβανομένων των νέων με προβλήματα όρασης. Παρότι οι περισσότερες πολιτικές και τα μέτρα αφορούν τυπικά τα άτομα με αναπηρίες στο σύνολο τους, η εφαρμογή τους σε διάφορους τομείς —όπως η κοινωνική και παιδική προστασία, η εκπαίδευση, η υγειονομική περίθαλψη, η απασχόληση, ο πολιτισμός και ο αθλητισμός— επηρεάζει άμεσα την καθημερινή ζωή των νέων και τις ευκαιρίες τους για ανεξάρτητη και ενεργή διαβίωση.

Το θεσμικό σύστημα παρέχει το βασικό πλαίσιο για την άσκηση των δικαιωμάτων και την πρόσβαση στις δημόσιες υπηρεσίες, ωστόσο το επίπεδο της πραγματικής υποστήριξης ποικίλλει ανάλογα με τον τομέα πολιτικής, τις θεσμικές ικανότητες και τις τοπικές

συνθήκες. Υπό αυτή την έννοια, οι θεσμικές υπηρεσίες αποτελούν το θεμέλιο του συστήματος υποστήριξης, αλλά η αποτελεσματικότητά τους εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από τον διατομεακό συντονισμό και την πρακτική διαθεσιμότητα των υπηρεσιών. Κοινωνική και παιδική προστασία και υπηρεσίες υποστήριξης σε επίπεδο κοινότητας Το σύστημα κοινωνικής και παιδικής προστασίας στο Μαυροβούνιο παρέχει διάφορες μορφές υλικής και άυλης υποστήριξης σε άτομα με αναπηρίες, συμπεριλαμβανομένων των νέων με αναπηρίες και των νέων με προβλήματα όρασης. Μέσω των κέντρων κοινωνικής εργασίας, οι νέοι/ες και οι οικογένειες τους έχουν πρόσβαση σε πληροφορίες σχετικά με τα δικαιώματά τους, σε συμβουλευτική υποστήριξη, σε αξιολόγηση αναγκών και σε παραπομπές προς άλλα αρμόδια ιδρύματα και υπηρεσίες.

Ιδιαίτερη σημασία έχουν οι υπηρεσίες υποστήριξης που βασίζονται στην κοινότητα, οι οποίες αποτελούν βασικό στοιχείο για την προώθηση της ανεξάρτητης διαβίωσης και την πρόληψη του κοινωνικού αποκλεισμού. Στο πλαίσιο αυτό, παρέχονται υπηρεσίες όπως η προσωπική βοήθεια, η βοήθεια στο σπίτι, τα κέντρα ημερήσιας φροντίδας και άλλες μορφές κοινωνικής υποστήριξης.

Το σύστημα υποστήριξης έχει αναπτυχθεί με τρόπο που επιτρέπει στους/στις νέους/ες να επιτυγχάνουν μεγαλύτερη αυτονομία στην καθημερινή ζωή, την εκπαίδευση και την απασχόληση. Παρότι έχει θεσπιστεί το σχετικό κανονιστικό πλαίσιο, η διαθεσιμότητα των υπηρεσιών αυτών δεν είναι ακόμη ομοιόμορφη σε ολόκληρη τη χώρα. Οι δυνατότητες του συστήματος διαφέρουν μεταξύ των δήμων, ενώ το εύρος της παρεχόμενης υποστήριξης εξαρτάται συχνά από τους διαθέσιμους τοπικούς πόρους και τις οργανωτικές ικανότητες. Παρά τους περιορισμούς αυτούς, το σύστημα κοινωνικής και παιδικής προστασίας παραμένει ένας από τους σημαντικότερους θεσμικούς πυλώνες υποστήριξης των νέων με αναπηρίες, με σαφείς δυνατότητες περαιτέρω ενίσχυσης και βελτίωσης.

Εκπαιδευτικά ιδρύματα και υποστήριξη χωρίς αποκλεισμούς

Στον τομέα της εκπαίδευσης στο Μαυροβούνιο έχει καθιερωθεί επίσημα μια προσέγγιση χωρίς αποκλεισμούς, η οποία περιλαμβάνει παιδιά και νέους/ες με αναπηρίες, συμπεριλαμβανομένων των νέων με προβλήματα όρασης. Τα εκπαιδευτικά ιδρύματα υποχρεούνται να εφαρμόζουν εξατομικευμένη προσέγγιση, να προσαρμόζουν τη διδακτική διαδικασία και να παρέχουν πρόσθετη επαγγελματική υποστήριξη, σύμφωνα με τις ανάγκες των μαθητών/τριών και των φοιτητών/τριών.

Στην πράξη, η θεσμική υποστήριξη υλοποιείται κυρίως μέσω της κατάρτισης εξατομικευμένων εκπαιδευτικών σχεδίων, της προσαρμογής των διδακτικών μεθόδων, της χρήσης εκπαιδευτικού υλικού σε προσβάσιμες μορφές και, σε ορισμένες περιπτώσεις, μέσω της απασχόλησης βοηθών διδασκαλίας. Η διαθεσιμότητα ψηφιακού περιεχομένου και τεχνικών προσαρμογών εξαρτάται από το επίπεδο εξοπλισμού των εκπαιδευτικών ιδρυμάτων και τις τεχνικές τους δυνατότητες.

Τα ιδρύματα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης καταβάλλουν προσπάθειες για την εφαρμογή των αρχών της προσβασιμότητας, παρέχοντας παρατεταμένο χρόνο στις εξετάσεις, πρόσβαση σε ψηφιακό εκπαιδευτικό υλικό και συμβουλευτική υποστήριξη σε φοιτητές με αναπηρίες. Παρά ταύτα, εξακολουθούν να υφίστανται προκλήσεις που σχετίζονται με τη διαθεσιμότητα υποστηρικτικών τεχνολογιών, την ψηφιακή προσβασιμότητα και τη

συστηματική επιμόρφωση του διδακτικού και ακαδημαϊκού προσωπικού για την εργασία με μαθητές/τριες και φοιτητές/τριες με αναπηρίες.

Υπηρεσίες υγειονομικής περίθαλψης

Το σύστημα υγειονομικής περίθαλψης στο Μαυροβούνιο παρέχει βασικές και εξειδικευμένες υπηρεσίες υγείας σε άτομα με αναπηρίες, συμπεριλαμβανομένων των νέων με προβλήματα όρασης. Πέρα από την οφθαλμολογική φροντίδα, το σύστημα περιλαμβάνει και άλλες μορφές ιατρικής και αποκαταστασιακής υποστήριξης, οι οποίες είναι ουσιώδεις για τη διατήρηση της υγείας και της λειτουργικότητας των νέων. Η έγκαιρη διάγνωση, οι εξειδικευμένες εξετάσεις και οι υπηρεσίες συμβουλευτικής έχουν ιδιαίτερη σημασία, ειδικά για τους/τις νέους/ες που αντιμετωπίζουν απώλεια όρασης ή προοδευτική οπτική βλάβη. Παράλληλα, στο πλαίσιο του συστήματος υγείας διαπιστώνεται αυξανόμενη ανάγκη για ψυχολογική υποστήριξη, η οποία παρέχεται είτε μέσω δημόσιων υγειονομικών ιδρυμάτων είτε μέσω παραπομπών σε εξειδικευμένες υπηρεσίες. Παρότι το σύστημα υγειονομικής περίθαλψης αποτελεί σημαντικό τμήμα της θεσμικής υποστήριξης, εξακολουθούν να υφίστανται προκλήσεις ως προς τη συνέχεια και την επάρκεια των υπηρεσιών, ιδίως στον τομέα της αποκατάστασης και της πρόσβασης σε σύγχρονες υποστηρικτικές τεχνολογίες, γεγονός που καθιστά αναγκαία την περαιτέρω ανάπτυξη και βελτίωσή του.

Προγράμματα απασχόλησης και επαγγελματική αποκατάσταση

Το θεσμικό πλαίσιο για την απασχόληση των νέων με αναπηρίες στο Μαυροβούνιο περιλαμβάνει ενεργητικές πολιτικές για την αγορά εργασίας, μέτρα επαγγελματικής αποκατάστασης και υπηρεσίες διαμεσολάβησης για την απασχόληση. Τα προγράμματα αυτά επιτρέπουν στους νέους με αναπηρίες, συμπεριλαμβανομένων των νέων με προβλήματα όρασης, να συμμετέχουν σε δράσεις κατάρτισης, ανάπτυξης δεξιοτήτων, επιδοτούμενης απασχόλησης και σε άλλες μορφές υποστήριξης κατά τη μετάβασή τους στην αγορά εργασίας.

Οι θεσμικές υπηρεσίες διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στη σύνδεση των νέων με πιθανούς εργοδότες, καθώς και στην παροχή πληροφοριών σχετικά με τα δικαιώματα και τις ευκαιρίες που προβλέπονται από το νομοθετικό πλαίσιο. Παρά ταύτα, η απασχόληση των νέων με αναπηρίες εξακολουθεί να επηρεάζεται από προκαταλήψεις, ανεπαρκή ενημέρωση των εργοδοτών και περιορισμένο αριθμό προσαρμοσμένων θέσεων εργασίας. Ως αποτέλεσμα, τα θεσμικά προγράμματα απασχόλησης αποτελούν έναν σημαντικό, αλλά ακόμη υποαξιοποιημένο, μηχανισμό για τη μακροπρόθεσμη οικονομική ένταξη των νέων με αναπηρίες.

Μη κυβερνητικές οργανώσεις και κοινότητα υποστήριξης

Πέρα από το θεσμικό σύστημα, οι οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών διαδραματίζουν καίριο ρόλο στην ανάπτυξη και την παροχή υποστήριξης προς νέους με προβλήματα όρασης και νέους με αναπηρίες στο Μαυροβούνιο. Η συμβολή τους είναι ιδιαίτερα σημαντική, καθώς συχνά εντοπίζουν τις ανάγκες των νέων ταχύτερα και πιο άμεσα από τα επίσημα ιδρύματα και προσφέρουν ευέλικτα, εξατομικευμένα και συνεχή προγράμματα υποστήριξης, τα οποία συμπληρώνουν τις κρατικές υπηρεσίες.

Οι μη κυβερνητικές οργανώσεις λειτουργούν ως ζωτικός μηχανισμός υποστήριξης για τους/τις νέους/ες σε διάφορα στάδια της εκπαίδευσης, της ανεξάρτητης διαβίωσης, της απασχόλησης και της κοινωνικής συμμετοχής. Μέσω της άμεσης συνεργασίας με τους δικαιούχους, της υπεράσπισης δικαιωμάτων και της συνεργασίας με θεσμικούς φορείς, συμβάλλουν ουσιαστικά στην ενίσχυση της αυτοπεποίθησης, της πρόσβασης στην πληροφόρηση και της ενεργού συμμετοχής των νέων στην κοινότητα.

Ιδιαίτερα σημαντικό ρόλο στην υποστήριξη των νέων με προβλήματα όρασης διαδραματίζει η Ένωση Τυφλών Μαυροβουνίου, σε συνεργασία με τις τοπικές οργανώσεις και την Επιτροπή Νέων. Η Ένωση αποτελεί κεντρικό φορέα υπεράσπισης των δικαιωμάτων, της εκπαίδευσης και της ενδυνάμωσης των νέων με προβλήματα όρασης, προσφέροντας ένα ευρύ φάσμα προγραμμάτων που περιλαμβάνουν συμβουλευτικές και ενημερωτικές υπηρεσίες, εκπαίδευση σχετικά με τα δικαιώματα και τις διαθέσιμες υπηρεσίες, καθώς και συνεχή υποστήριξη καθ' όλη τη διάρκεια της εκπαίδευσης, της απασχόλησης και της κοινωνικής ένταξης.

Ιδιαίτερο τμήμα του έργου της Ένωσης αφορά την ενίσχυση της ανεξαρτησίας των μελών της μέσω της εκπαίδευσης στον προσανατολισμό και την κινητικότητα με τη χρήση του λευκού μπαστουνιού, την οποία παρακολουθούν κυρίως νέοι/ες με προβλήματα όρασης. Η εκπαίδευση αυτή αποτελεί βασική προϋπόθεση για την ανεξάρτητη διαβίωση, καθώς επιτρέπει την ασφαλέστερη και πιο αυτόνομη μετακίνηση, ενισχύει την κινητικότητα και υποστηρίζει την ενεργότερη συμμετοχή σε εκπαιδευτικές, κοινωνικές και επαγγελματικές δραστηριότητες. Μέσω αυτής της υποστήριξης, οι νέοι/ες αναπτύσσουν πρακτικές δεξιότητες που επηρεάζουν άμεσα την ποιότητα της καθημερινής τους ζωής.

Η Ένωση Τυφλών Μαυροβουνίου παρέχει επίσης εκπαίδευση στην ψηφιακή προσβασιμότητα και στη χρήση υποστηρικτικών τεχνολογιών, όπως προγράμματα ανάγνωσης οθόνης, προσβάσιμο λογισμικό και εφαρμογές για κινητές συσκευές. Οι δραστηριότητες αυτές είναι ιδιαίτερα σημαντικές για τους/τις νέους/ες, καθώς διασφαλίζουν ισότιμη πρόσβαση στην πληροφόρηση, στο εκπαιδευτικό περιεχόμενο και στις ψηφιακές υπηρεσίες. Επιπλέον, η Ένωση προσφέρει ψυχοκοινωνική υποστήριξη, προγράμματα ενδυνάμωσης και κινήτρων, καθώς και οικογενειακή συμβουλευτική, συμβάλλοντας στη δημιουργία ενός σταθερού και υποστηρικτικού δικτύου γύρω από τους νέους με προβλήματα όρασης.

Παράλληλα, μέσω δράσεων υπεράσπισης και συνεργασίας με τις κρατικές αρχές, η Ένωση συμβάλλει στη βελτίωση της προσβασιμότητας στην πληροφόρηση, στις ψηφιακές υπηρεσίες και στις δημόσιες πολιτικές που αφορούν τα άτομα με προβλήματα όρασης. Ιδιαίτερη σημασία έχει το έργο της Επιτροπής Νέων της Ένωσης Τυφλών Μαυροβουνίου, η οποία προσφέρει στους νέους χώρο για δικτύωση, ανταλλαγή εμπειριών και ενεργό συμμετοχή στον σχεδιασμό προγραμμάτων και πρωτοβουλιών που ανταποκρίνονται στις πραγματικές τους ανάγκες.

Συμπληρωματικό και εξίσου σημαντικό ρόλο στο σύστημα υποστήριξης διαδραματίζει ο Σύνδεσμος Νέων με Αναπηρίες Μαυροβουνίου, ο οποίος επικεντρώνεται στη βελτίωση της θέσης των νέων με αναπηρίες μέσω μιας ολοκληρωμένης προσέγγισης που περιλαμβάνει την εκπαίδευση, την απασχόληση, την κινητικότητα, την ανεξάρτητη διαβίωση και την

ενεργό συμμετοχή στη δημόσια και πολιτική ζωή. Το έργο του Συνδέσμου βασίζεται στις αρχές των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, της ισότητας και της αυτονομίας των νέων με αναπηρίες.

Ο Σύνδεσμος αναπτύσσει προγράμματα που επιτρέπουν στους/στις νέους/ες με αναπηρίες να αποκτούν τις γνώσεις και τις δεξιότητες που απαιτούνται για την ενεργό συμμετοχή τους στην κοινωνία. Ιδιαίτερη έμφαση δίνεται στην υποστήριξη κατά τη διάρκεια των σπουδών, στον επαγγελματικό προσανατολισμό, στην ανάπτυξη της απασχολησιμότητας και στην προετοιμασία για την είσοδο στην αγορά εργασίας. Μέσω της κατάρτισης, της καθοδήγησης και της εξατομικευμένης υποστήριξης, οι νέοι/ες ενδυναμώνονται ώστε να αναγνωρίζουν και να αξιοποιούν τις διαθέσιμες ευκαιρίες, καθώς και να υπερασπίζονται ενεργά τα δικαιώματά τους.

Σημαντικό τμήμα του έργου του Συνδέσμου αφορά επίσης την ενίσχυση των ικανοτήτων των νέων να συμμετέχουν στις διαδικασίες λήψης αποφάσεων, να παρακολουθούν τις δημόσιες πολιτικές και να συνεργάζονται με θεσμικούς φορείς. Με τον τρόπο αυτό, οι νέοι/ες με αναπηρίες αντιμετωπίζονται όχι μόνο ως δικαιούχοι υποστήριξης, αλλά και ως ενεργοί φορείς κοινωνικής αλλαγής.

Πέραν των δύο αυτών βασικών οργανισμών, και άλλες μη κυβερνητικές οργανώσεις, κέντρα νεότητας και άτυπες πρωτοβουλίες στο Μαυροβούνιο υλοποιούν προγράμματα που απευθύνονται σε νέους/ες με αναπηρίες και νέους/ες με προβλήματα όρασης. Τα προγράμματα αυτά συχνά εστιάζουν στην ανάπτυξη βασικών δεξιοτήτων που είναι απαραίτητες για την ανεξαρτησία, την απασχολησιμότητα και την κοινωνική ένταξη, όπως ο ψηφιακός γραμματισμός, οι δεξιότητες επικοινωνίας και ηγεσίας, καθώς και η υποστήριξη από ομοτίμους.

Τα προγράμματα καθοδήγησης, η μάθηση από ομοτίμους και οι διεθνείς ανταλλαγές επιτρέπουν στους/στις νέους/ες να ανταλλάσσουν εμπειρίες, να γνωρίζουν καλές πρακτικές ένταξης από άλλες χώρες και να οικοδομούν αυτοπεποίθηση μέσα από τη συμμετοχή τους σε ποικίλα κοινωνικά και πολιτιστικά περιβάλλοντα. Μέσω αυτών των δραστηριοτήτων, οι νέοι/ες με προβλήματα όρασης και οι νέοι/ες με αναπηρίες αποκτούν γνώσεις για προσβάσιμα μοντέλα και πρακτικές, γεγονός που λειτουργεί συχνά ως ισχυρό κίνητρο για την προσωπική και επαγγελματική τους ανάπτυξη.

Στη σύγχρονη κοινωνία, όπου η πρόσβαση στην πληροφορία συνδέεται άρρηκτα με τις ψηφιακές τεχνολογίες, οι οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών διαδραματίζουν κρίσιμο ρόλο στη μείωση του ψηφιακού χάσματος, μέσω της εκπαίδευσης στη χρήση υποστηρικτικών τεχνολογιών, της παροχής συμβουλευτικής σε θεσμικούς φορείς και της υποστήριξης για την προμήθεια εξειδικευμένου εξοπλισμού.

Οι οργανισμοί αυτοί συμβάλλουν ουσιαστικά στην ενίσχυση της ανεξαρτησίας των νέων στην εκπαίδευση, την απασχόληση και την καθημερινή επικοινωνία. Παράλληλα, δίνεται ιδιαίτερη έμφαση στη συναισθηματική ενδυνάμωση τους. Μέσω ομαδικών εργαστηρίων, εξατομικευμένης υποστήριξης, συνεργασίας με επαγγελματίες ψυχικής υγείας και κοινών δραστηριοτήτων, παρέχεται στους/στις νέους/ες ο απαραίτητος χώρος ώστε να αναπτύξουν αυτοπεποίθηση, αίσθημα του «ανήκειν» και δίκτυα αμοιβαίας υποστήριξης.

Τα προγράμματα αυτά είναι ιδιαίτερα σημαντικά για τους/τις νέους/ες που βιώνουν αισθήματα απομόνωσης και περιορισμένες κοινωνικές επαφές. Συνολικά, οι θεσμικές και οι

μη κυβερνητικές υπηρεσίες συνθέτουν τη βάση του συστήματος υποστήριξης για τους/τις νέους/ες με προβλήματα όρασης και τους/τις νέους/ες με αναπηρίες στο Μαυροβούνιο. Ενώ οι κρατικοί θεσμοί διαμορφώνουν το κανονιστικό και οργανωτικό πλαίσιο παροχής υπηρεσιών, οι οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών συμβάλλουν καθοριστικά στην ευελιξία, την προσβασιμότητα και την προσαρμογή των παρεμβάσεων στις πραγματικές ανάγκες των νέων. Η συνέργεια αυτή αποτελεί βασική προϋπόθεση για τη συνεχή βελτίωση της ποιότητας ζωής, της ανεξαρτησίας και της κοινωνικής ένταξης των νέων.

Σλοβενία

Η Σλοβενία παρέχει ένα ευρύ φάσμα υπηρεσιών και προγραμμάτων υποστήριξης για νέους/ες με προβλήματα όρασης και νέους/ες με αναπηρίες, τα οποία υλοποιούνται μέσω δημόσιων ιδρυμάτων, των συστημάτων υγειονομικής περίθαλψης και εκπαίδευσης, καθώς και μέσω ενός ισχυρού δικτύου μη κυβερνητικών οργανώσεων. Η οργάνωση των υπηρεσιών αυτών αντικατοπτρίζει σε μεγάλο βαθμό τις εθνικές προτεραιότητες που καθορίζονται από το Πρόγραμμα Δράσης για τα Άτομα με Αναπηρίες 2022–2030, συνδυάζοντας τη θεσμική υποστήριξη με πρωτοβουλίες και προγράμματα που βασίζονται στην κοινότητα και υλοποιούνται από οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών.

Θεσμικές υπηρεσίες

Η Σλοβενία παρέχει θεσμικές υπηρεσίες για νέους/ες με προβλήματα όρασης και νέους/ες με αναπηρίες, κυρίως μέσω των δημόσιων συστημάτων υγειονομικής περίθαλψης και εκπαίδευσης. Στο πλαίσιο του συστήματος υγειονομικής περίθαλψης, προσφέρονται υπηρεσίες έγκαιρης υποστήριξης και αποκατάστασης, οι οποίες συμπληρώνονται από ένα εθνικό πλαίσιο έγκαιρης παρέμβασης για παιδιά από τη γέννηση έως την ηλικία των έξι ετών.

Για παιδιά και εφήβους με προβλήματα όρασης, οι εξειδικευμένες υπηρεσίες υγείας παρέχουν οφθαλμολογική φροντίδα, λειτουργική αξιολόγηση της όρασης και συμβουλευτική σχετικά με τη χρήση οπτικών και άλλων βοηθημάτων. Παράλληλα, ευρύτερη εκπαιδευτική και λειτουργική υποστήριξη —συμπεριλαμβανομένης της εκπαίδευσης προσανατολισμού και κινητικότητας, της ανάπτυξης δεξιοτήτων καθημερινής ζωής και της τυφλοπαιδαγωγικής υποστήριξης— παρέχεται μέσω εθνικών επαγγελματικών ιδρυμάτων και εξειδικευμένων υπηρεσιών που υποστηρίζουν μαθητές με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες.

Στο πλαίσιο του εκπαιδευτικού συστήματος, τα σχολεία λαμβάνουν επαγγελματική υποστήριξη, προσαρμοσμένο διδακτικό υλικό και καθοδήγηση για τη χρήση υποστηρικτικών τεχνολογιών, καθώς και για την εφαρμογή πρακτικών συμπεριληπτικής διδασκαλίας. Οι υπηρεσίες αυτές συμβάλλουν στη δημιουργία πιο προσβάσιμων εκπαιδευτικών περιβαλλόντων και υποστηρίζουν την ένταξη μαθητών/τριών με προβλήματα όρασης και μαθητών/τριών με αναπηρίες στη γενική εκπαίδευση.

Προγράμματα κοινωνικής υποστήριξης

Τα Κέντρα Κοινωνικής Εργασίας (ΚΚΕ) συντονίζουν την πρόσβαση σε οικονομικά επιδόματα και κοινωνικές υπηρεσίες για νέους με αναπηρίες και τις οικογένειές τους. Τεχνικά βοηθήματα για άτομα με ολική ή μερική απώλεια όρασης παρέχονται μέσω του

συστήματος ασφάλισης υγείας και σχετικών εθνικών προγραμμάτων υποστήριξης, σύμφωνα με τον Νόμο περί Υγειονομικής Περίθαλψης και Ασφάλισης Υγείας και τον Νόμο περί Εξίσωσης Ευκαιριών για τα Άτομα με Αναπηρίες.

Μετά την ενηλικίωση, ορισμένα άτομα μπορούν να υποβάλουν αίτηση για το δικαίωμα προσωπικής βοήθειας. Ωστόσο, τα κριτήρια επιλεξιμότητας βασίζονται κυρίως στη σωματική εξάρτηση, γεγονός που ενδέχεται να περιορίζει την πρόσβαση στην προσωπική βοήθεια για άτομα με ολική ή μερική απώλεια όρασης, καθώς και για άτομα με ψυχοκοινωνικές ή νοητικές αναπηρίες.

Για τους/τις νέους/ες με προβλήματα όρασης, η κοινωνική υποστήριξη περιλαμβάνει συχνότερα εκπαίδευση προσανατολισμού και κινητικότητας, εκπαίδευση στη χρήση υποστηρικτικών τεχνολογιών και πρόσβαση σε προσβάσιμο εκπαιδευτικό υλικό. Οι υπηρεσίες αυτές παρέχονται κυρίως από εξειδικευμένα ιδρύματα και οργανώσεις τυφλών και ατόμων με μειωμένη όραση. Η ιατρική περίθαλψη και η αξιολόγηση της λειτουργικής όρασης διασφαλίζονται μέσω εξειδικευμένων υπηρεσιών υγείας, συμπληρώνοντας την εκπαιδευτική και λειτουργική υποστήριξη που παρέχεται στην κοινότητα.

Προγράμματα οργανώσεων τυφλών και ατόμων με μειωμένη όραση

Πέραν της θεσμικής υποστήριξης, οι οργανώσεις τυφλών και ατόμων με μειωμένη όραση — συμπεριλαμβανομένων των τοπικών ενώσεων και της Σλοβενικής Ένωσης Τυφλών και Ατόμων με Μερική Όραση — υλοποιούν προγράμματα που προωθούν την ανεξάρτητη διαβίωση, την κοινωνική ένταξη και την υποστήριξη από ομοτίμους. Ως εθνική οργάνωση-ομπρέλα, η Σλοβενική Ένωση Τυφλών και Ατόμων με Μερική Όραση συντονίζει το έργο εννέα περιφερειακών ενώσεων και διαδραματίζει σημαντικό ρόλο στη σύνδεση ατόμων με προβλήματα όρασης, παρόχων υπηρεσιών, εκπαιδευτικών ιδρυμάτων και δημόσιων αρχών. Με τον τρόπο αυτό συμβάλλει στη συνέχεια της υποστήριξης, ιδίως κατά τις μεταβάσεις μεταξύ εκπαίδευσης, απασχόλησης και ανεξάρτητης διαβίωσης.

Πρωτοβουλίες ΜΚΟ και προγράμματα με βάση την κοινότητα

Οι μη κυβερνητικές οργανώσεις διαδραματίζουν καθοριστικό ρόλο στην παροχή υποστήριξης σε νέους/ες με προβλήματα όρασης και νέους/ες με αναπηρίες στη Σλοβενία.

Η Σλοβενική Ένωση Τυφλών και Ατόμων με Μερική Όραση, σε συνεργασία με τις περιφερειακές ενώσεις της, υλοποιεί ένα ευρύ φάσμα δραστηριοτήτων για νέους/ες, όπως κατασκηνώσεις, προγράμματα υποστήριξης από ομοτίμους, πολιτιστικές και κοινωνικές δράσεις, εργαστήρια κινητικότητας, εκπαίδευση σε ψηφιακές δεξιότητες και δράσεις ευαισθητοποίησης προσαρμοσμένες στις ανάγκες των νέων με προβλήματα όρασης.

Παράλληλα, και άλλοι οργανισμοί συμβάλλουν στη συμπεριληπτική εργασία με νέους/ες και στη συμμετοχή τους στην κοινοτική ζωή. Ο Σύνδεσμος Φοιτητών με Αναπηρίες της Σλοβενίας παρέχει υποστήριξη σε φοιτητές/τριες με αναπηρίες στην τριτοβάθμια εκπαίδευση, ενώ οργανισμοί όπως οι Zavod ODTIZ και Zavod Zmajčkoní αναπτύσσουν προγράμματα συμπεριληπτικής μη τυπικής μάθησης και κοινοτικές πρωτοβουλίες.

Επιπλέον, οργανώσεις ατόμων με αναπηρίες που εκπροσωπούν άτομα με σωματικές, νοητικές και αισθητηριακές αναπηρίες υλοποιούν κατασκηνώσεις, συμβουλευτικές υπηρεσίες, δράσεις υπεράσπισης και δραστηριότητες αναψυχής για παιδιά και νέους/ες.

Τα τοπικά κέντρα νεότητας και το Συμβούλιο Νεολαίας της Σλοβενίας συνεργάζονται όλο και περισσότερο με τους οργανισμούς αυτούς, με στόχο τη βελτίωση της προσβασιμότητας,

την ενίσχυση των ευκαιριών εθελοντισμού και τη διεύρυνση της συμμετοχής των νέων σε προγράμματα νεολαίας και κοινοτικής δράσης.

Στον τομέα της νεολαίας στη Σλοβενία, τόσο οι εξειδικευμένες όσο και οι γενικές οργανώσεις νεολαίας καταβάλλουν αυξανόμενες προσπάθειες για τη συμπερίληψη νέων με αναπηρίες στις δραστηριότητές τους, σύμφωνα με τις αρχές ένταξης που καθορίζονται στο Εθνικό Πρόγραμμα Νεολαίας 2023–2030. Ευρωπαϊκά προγράμματα, όπως το Erasmus+ και το Ευρωπαϊκό Σώμα Αλληλεγγύης, προσφέρουν ευκαιρίες διεθνούς κινητικότητας, εθελοντισμού και άτυπης μάθησης, συνοδευόμενες από πρόσθετα μέτρα υποστήριξης για συμμετέχοντες με λιγότερες ευκαιρίες, συμπεριλαμβανομένων των νέων με προβλήματα όρασης.

Παρά την ύπαρξη των σχετικών πλαισίων, η συμμετοχή νέων με αναπηρίες σε διεθνή προγράμματα κινητικότητας παραμένει στην πράξη περιορισμένη. Ωστόσο, οι συμπεριληπτικές ανταλλαγές νέων, τα προσαρμοσμένα προγράμματα κατάρτισης και οι πιο προσβάσιμες ευκαιρίες εθελοντισμού διαδίδονται σταδιακά, συμβάλλοντας στην αυξανόμενη συμμετοχή νέων με προβλήματα όρασης και νέων με αναπηρίες τόσο σε τοπικό όσο και σε διεθνές επίπεδο.

Κροατία

Στην Κροατία, το σύστημα υποστήριξης για άτομα με προβλήματα όρασης έχει αναπτυχθεί μέσω της συμπληρωματικής αλληλεπίδρασης κρατικών υπηρεσιών, τοπικών προγραμμάτων και ενός εκτεταμένου δικτύου οργανώσεων της κοινωνίας των πολιτών. Οι δημόσιοι φορείς, σε συνεργασία με οργανώσεις ατόμων με αναπηρίες, παρέχουν βασικές μορφές υποστήριξης, όπως προσωπική βοήθεια, υπηρεσίες οδηγού για άτομα με προβλήματα όρασης, επαγγελματική αποκατάσταση, έγκαιρη αναπτυξιακή υποστήριξη, εκπαιδευτικές προσαρμογές και διάφορα μέτρα που στοχεύουν στην ένταξη των νέων με αναπηρίες στην αγορά εργασίας. Σε πολλές πόλεις και κομητείες λειτουργούν επιπλέον τοπικά προγράμματα, όπως προσβάσιμες μεταφορές, προσαρμοσμένες πολιτιστικές δραστηριότητες, αθλητικά εργαστήρια, προγράμματα κατάρτισης και επιδοτήσεις που διευκολύνουν την κινητικότητα, τη συμμετοχή στην κοινότητα και την ανεξάρτητη διαβίωση για άτομα με προβλήματα όρασης.

Βασικό ρόλο στην πραγματική διαθεσιμότητα υποστήριξης διαδραματίζουν οι οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών, ιδίως η Κροατική Ένωση Τυφλών, η εθνική οργάνωση-ομπρέλα των ατόμων με προβλήματα όρασης στη Δημοκρατία της Κροατίας, και οι οργανώσεις-μέλη της. Οι δραστηριότητές τους καλύπτουν σημαντικούς τομείς της καθημερινής ζωής, όπως προγράμματα αποκατάστασης και κατάρτισης για ανεξάρτητη διαβίωση, εκπαίδευση προσανατολισμού και κινητικότητας, ανάπτυξη δεξιοτήτων καθημερινής ζωής, ενίσχυση δεξιοτήτων επικοινωνίας και κοινωνικών δεξιοτήτων, παροχή πληροφοριών, συμβουλευτική και ψυχοκοινωνική υποστήριξη, συνεχή εκπαίδευση σχετικά με τη χρήση υποστηρικτικών τεχνολογιών και ψηφιακής προσβασιμότητας, καθώς και δραστηριότητες προσαρμοσμένες στις ανάγκες διαφορετικών ομάδων ατόμων με προβλήματα όρασης, όπως νέοι, παιδιά, γονείς, γυναίκες, ηλικιωμένοι και άτομα με διαβήτη.

Ένα σημαντικό τμήμα του έργου τους περιλαμβάνει δραστηριότητες υπεράσπισης και επιρροής στις δημόσιες πολιτικές, δράσεις προώθησης και προβολής, καθώς και υποστήριξη σε οργανώσεις-μέλη και μεμονωμένα μέλη. Αυτά τα προγράμματα επιτρέπουν στους/στις νέους/ες να αποκτήσουν γνώσεις και δεξιότητες που δεν είναι συστηματικά διαθέσιμες μέσω των επίσημων ιδρυμάτων. Ιδιαίτερη έμφαση δίνεται στη μη-θεσμική υποστήριξη κατά τις μεταβατικές φάσεις της ζωής, όπως η είσοδος στο εκπαιδευτικό σύστημα, η μετάβαση σε υψηλότερα επίπεδα εκπαίδευσης, η πρώτη απασχόληση και η ανάπτυξη ανεξάρτητης ζωής.

Σημαντική είναι επίσης η συμβολή του Κροατικού Ιδρύματος για την Εκπαίδευση Τυφλών «Marko Brkić», που ιδρύθηκε από την Κροατική Ένωση Τυφλών και παρέχει οικονομική υποστήριξη για την τριτοβάθμια εκπαίδευση νέων με προβλήματα όρασης.

Οργανώσεις σε όλη την Κροατία αναπτύσσουν περαιτέρω υπηρεσίες που συμπληρώνουν τα κρατικά συστήματα, όπως οργανωμένες μεταφορές, βοήθεια στην πλοήγηση στην τοπική κοινότητα, πολιτιστικά και ψυχαγωγικά προγράμματα, εθελοντική υποστήριξη και δραστηριότητες που προάγουν την ένταξη, την αμοιβαία σύνδεση και την ενεργό συμμετοχή στα κοινά. Ιδιαίτερα πολύτιμο τμήμα αποτελούν τα προγράμματα συνομηλίκων και καθοδήγησης, μέσω των οποίων οι νέοι λαμβάνουν συναισθηματική υποστήριξη και πρακτικές συμβουλές από πιο έμπειρα άτομα με προβλήματα όρασης, ενισχύοντας την αυτοπεποίθηση, την ανεξαρτησία και την κοινωνική τους ένταξη.

Ο συνδυασμός θεσμικών υπηρεσιών και προγραμμάτων της κοινωνίας των πολιτών δημιουργεί ένα πολυεπίπεδο δίκτυο υποστήριξης που υπερβαίνει την απλή βασική βοήθεια και επιτρέπει στους νέους με προβλήματα όρασης να συμμετέχουν όσο το δυνατόν ισότιμα στην εκπαίδευση, την απασχόληση, τον πολιτισμό και την καθημερινή ζωή. Με αυτόν τον τρόπο, εξασφαλίζεται όχι μόνο μεγαλύτερος βαθμός ανεξαρτησίας, αλλά και ουσιαστική κοινωνική ένταξη, ανάπτυξη δεξιοτήτων και βελτιωμένη ποιότητα ζωής στην τοπική κοινότητα.

Βοσνία - Ερζεγοβίνη

Υπάρχουν νόμοι σχετικά με την απασχόληση ατόμων με αναπηρίες που προβλέπουν προγράμματα που υποστηρίζουν την απασχόληση νέων ατόμων με αναπηρίες. Ωστόσο, οι περισσότερες πρωτοβουλίες που προέρχονται από τον μη κυβερνητικό τομέα βασίζονται σε έργα και έχουν περιορισμένη διάρκεια.

Τοπικές μη κυβερνητικές οργανώσεις διοργανώνουν περιστασιακά επισκέψεις και ανταλλαγές με οργανισμούς από γειτονικές χώρες, παρέχοντας στους νέους ευκαιρίες να αποκτήσουν εμπειρία και να δημιουργήσουν διασυνδέσεις σε περιφερειακό επίπεδο.

Κύπρος

Κρατικοί Φορείς

Τμήμα Κοινωνικής Ένταξης Ατόμων με Αναπηρίες (ΤΚΕΕΑ)

Το Τμήμα Κοινωνικής Ένταξης Ατόμων με Αναπηρίες είναι ο βασικός κρατικός φορέας στην Κύπρο που είναι υπεύθυνος για τον σχεδιασμό, την οργάνωση και την εφαρμογή προγραμμάτων και πολιτικών με πρωταρχικό στόχο την προστασία των δικαιωμάτων, την ένταξη και την ισότιμη συμμετοχή των ατόμων με αναπηρίες, συμπεριλαμβανομένων των νέων με προβλήματα όρασης.

Το ΤΚΕΑΑ λειτουργεί υπό την εποπτεία του Υφυπουργείου Κοινωνικής Πρόνοιας και διαδραματίζει καθοριστικό ρόλο στην εκπλήρωση των υποχρεώσεων της Κύπρου που απορρέουν από την Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρίες (UN CRPD).

Αυτό το τμήμα λειτουργεί επίσης ως το κύριο σημείο επαφής για την άσκηση δικαιωμάτων στον τομέα της αναπηρίας, περιλαμβάνοντας την πρόσβαση σε οικονομικά επιδόματα, βοηθητικά προγράμματα και υποστηρικτικές τεχνολογίες.

Υπουργείο Παιδείας, Πολιτισμού, Αθλητισμού και Νεολαίας

Το Υπουργείο Παιδείας, Πολιτισμού, Αθλητισμού και Νεολαίας αποτελεί τον κύριο κρατικό φορέα υπεύθυνο για την εκπαίδευση, τις πολιτικές για τους/τις νέους/ες, τις πολιτιστικές πρωτοβουλίες και τον αθλητισμό στην Κύπρο. Στόχος του Υπουργείου είναι να διασφαλίσει ότι η εκπαίδευση, καθώς και οι εξωσχολικές δραστηριότητες και ευκαιρίες, είναι χωρίς αποκλεισμούς και προσβάσιμες σε άτομα με αναπηρίες, συμπεριλαμβανομένων των νέων με προβλήματα όρασης.

Το Υπουργείο συνεργάζεται στενά με άλλες τοπικές αρχές, μη κυβερνητικές οργανώσεις και άλλα υπουργεία για την ανάπτυξη και εφαρμογή πολιτικών που βασίζονται στις αρχές της ένταξης και της ισότητας των ευκαιριών.

Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις και Κοινοτικός Τομέας

Παγκύπρια Οργάνωση Τυφλών (ΠΟΤ)

Η Παγκύπρια Οργάνωση Τυφλών (ΠΟΤ) είναι η κύρια εθνική ΜΚΟ στην Κύπρο που εκπροσωπεί και προωθεί τα δικαιώματα, τα συμφέροντα και τις ανάγκες των ατόμων με προβλήματα όρασης. Ιδρύθηκε το 1980 και έχει διττό ρόλο, ενεργώντας τόσο ως πάροχος υπηρεσιών όσο και ως αντιπροσωπευτικός φορέας. Η ΠΟΤ διαδραματίζει καθοριστικό ρόλο στη χάραξη πολιτικής στον τομέα της αναπηρίας, στη βελτίωση της προσβασιμότητας και στην ανάπτυξη προγραμμάτων κοινωνικής ένταξης για τυφλά και άτομα με μειωμένη όραση.

Κυπριακή Συνομοσπονδία Οργανώσεων Ατόμων με Αναπηρία (KYSOA)

Η KYSOA λειτουργεί ως η εθνική οργάνωση-ομπρέλα των ατόμων με αναπηρίες, στην οποία συμμετέχει και η ΠΟΤ. Οι δραστηριότητες της περιλαμβάνουν υποστήριξη ατόμων με προβλήματα ακοής, σωματικές, ψυχοκοινωνικές ή άλλες χρόνιες αναπηρίες. Ιδρύθηκε το 1981 και συνεργάζεται με τα Ηνωμένα Έθνη, ευρωπαϊκούς οργανισμούς, δήμους και υπουργεία, με στόχο την αποτελεσματική εφαρμογή των προγραμμάτων και δραστηριοτήτων της.

Τοπικές ΜΚΟ και Δημοτικά Κέντρα

Οι τοπικές μη κυβερνητικές οργανώσεις και τα δημοτικά κέντρα σε όλη την Κύπρο καλύπτουν συχνά κενά που αφήνουν τα εθνικά ιδρύματα. Οι δραστηριότητές τους περιλαμβάνουν την προώθηση της στην κοινότητα, την οργάνωση προσβάσιμων δραστηριοτήτων και την παροχή υποστήριξης σε οικογένειες και άτομα με αναπηρίες. Οι τοπικές ΜΚΟ και τα δημοτικά κέντρα προσφέρουν ένα ευρύ φάσμα δραστηριοτήτων σε επίπεδο κοινότητας, όπως:

- Κοινωνική υποστήριξη
- Ψυχαγωγικές και εκπαιδευτικές δραστηριότητες
- Προγράμματα αποκατάστασης και ανάπτυξης δεξιοτήτων καθημερινής ζωής
- Δράσεις για τη βελτίωση της προσβασιμότητας
- Εκστρατείες ευαισθητοποίησης
- Υπεράσπιση των δικαιωμάτων των ατόμων με αναπηρίες

Αυτές οι πρωτοβουλίες ενισχύουν τη συμμετοχή των νέων, υποστηρίζουν την ανάπτυξη ανεξάρτητης διαβίωσης και διευκολύνουν την ένταξη των ατόμων με αναπηρίες στην τοπική κοινότητα.

Ευκαιρίες για Κινητικότητα, Εκπαίδευση, Απασχόληση και Συμμετοχή των Νέων

Οι ευκαιρίες για κινητικότητα, εκπαίδευση, απασχόληση και ενεργό συμμετοχή στην κοινωνία αποτελούν βασικές προϋποθέσεις για την πλήρη ένταξη των νέων, ιδίως των νέων με αναπηρίες και των νέων με προβλήματα όρασης. Αυτοί οι τομείς είναι στενά αλληλένδετοι και επηρεάζουν άμεσα το επίπεδο ανεξαρτησίας, κοινωνικής ένταξης και ποιότητας ζωής των νέων σε διαφορετικά στάδια της ανάπτυξής τους. Η πρόσβαση στην εκπαίδευση επηρεάζει την απασχολησιμότητα και την οικονομική θέση των νέων, ενώ η κινητικότητα και η περιβαλλοντική προσβασιμότητα καθορίζουν την ικανότητα αξιοποίησης εκπαιδευτικών, πολιτιστικών και κοινωνικών ευκαιριών. Ταυτόχρονα, η συμμετοχή των νέων στην κοινωνική, πολιτιστική και δημόσια ζωή συμβάλλει στην ενίσχυση της αυτοπεποίθησης, του αισθήματος του ανήκειν και της ενεργού συμμετοχής στα κοινά. Για τους νέους με αναπηρίες, αυτές οι ευκαιρίες συχνά εξαρτώνται από τη διαθεσιμότητα προσαρμοσμένων υπηρεσιών, την υποστήριξη του συστήματος και την άρση των φυσικών, ψηφιακών και κοινωνικών εμποδίων. Αυτό το κεφάλαιο εξετάζει τις ευκαιρίες και τις προκλήσεις στους τομείς της κινητικότητας, της εκπαίδευσης, της απασχόλησης και της κοινωνικής συμμετοχής των νέων, με ιδιαίτερη έμφαση στη θέση των νέων με αναπηρίες και των νέων με προβλήματα όρασης. Η ανάλυση περιλαμβάνει θεσμικά πλαίσια, υπάρχοντα προγράμματα και μηχανισμούς υποστήριξης, καθώς και εμπόδια που εξακολουθούν να επηρεάζουν την ισότιμη πρόσβαση σε αυτούς τους βασικούς τομείς της ζωής.

Μαυροβούνιο

Στο Μαυροβούνιο, οι ευκαιρίες για κινητικότητα, εκπαίδευση, απασχόληση και κοινωνική συμμετοχή των νέων με αναπηρίες και των νέων με προβλήματα όρασης αναπτύσσονται μέσω ενός συνδυασμού νομοθετικού πλαισίου, θεσμικών μηχανισμών και δράσεων της κοινωνίας των πολιτών. Παρόλο που η νομοθεσία αναγνωρίζει το δικαίωμα των νέων για ισότιμη συμμετοχή σε όλους τους τομείς της ζωής, η πραγματική πρόσβαση συχνά εξαρτάται από το επίπεδο προσβασιμότητας του περιβάλλοντος, την πληροφόρηση και την εξατομικευμένη υποστήριξη. Στην πράξη, παρατηρούνται σημαντικές διαφορές μεταξύ των τυπικών δικαιωμάτων και της εφαρμογής τους, ενώ οι νέοι συχνά αντιμετωπίζουν εμπόδια που περιορίζουν την κινητικότητα, την εκπαίδευση, την απασχολησιμότητα και τη συμμετοχή τους στην κοινωνία. Παράλληλα, υπάρχουν θετικά παραδείγματα πρωτοβουλιών και προγραμμάτων που ενδυναμώνουν τους νέους και ενισχύουν την κοινωνική τους ένταξη.

Κινητικότητα

Η κινητικότητα αποτελεί βασική προϋπόθεση για την ανεξάρτητη διαβίωση, την εκπαίδευση, την απασχόληση και την ενεργό συμμετοχή των νέων με αναπηρίες και προβλήματα όρασης. Η ικανότητα ασφαλούς και ανεξάρτητης μετακίνησης επηρεάζει την πρόσβαση σε εκπαιδευτικά ιδρύματα, χώρους εργασίας, πολιτιστικές δραστηριότητες και υπηρεσίες υποστήριξης.

Για τους/ τις νέους/ες με προβλήματα όρασης, η κινητικότητα περιλαμβάνει τον προσανατολισμό στον χώρο, τη χρήση μέσων μαζικής μεταφοράς, την ανεξάρτητη μετακίνηση εντός της κοινότητας, ταξίδια σε άλλες πόλεις και συμμετοχή σε εθνικά και διεθνή προγράμματα κινητικότητας. Οι νέοι/ες με σωματικές, αισθητηριακές, νοητικές και πολλαπλές αναπηρίες αντιμετωπίζουν επιπλέον εμπόδια λόγω δυσπρόσιτων υποδομών, αρχιτεκτονικών εμποδίων, έλλειψης υποστηρικτικής βοήθειας και περιορισμένων μέσων μαζικής μεταφοράς.

Στις μεγαλύτερες πόλεις παρατηρούνται βελτιώσεις στην προσβασιμότητα, όπως απτές επιφάνειες, προσαρμοσμένες διασταυρώσεις και σηματοδότηση, αλλά αυτές οι αλλαγές είναι κατακερματισμένες. Σε μικρότερες και αγροτικές περιοχές, οι νέοι βασίζονται κυρίως σε οικογένεια, φίλους ή άτυπα δίκτυα υποστήριξης.

Η εκπαίδευση για ανεξάρτητη κίνηση και προσανατολισμό, ιδιαίτερα για νέους με προβλήματα όρασης, περιλαμβάνει εκμάθηση χρήσης λευκού μπαστουινιού, καθημερινών διαδρομών και δεξιοτήτων ασφαλούς κίνησης σε αστικό περιβάλλον. Αυτά τα προγράμματα, κυρίως από οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών, ενισχύουν την αυτοπεποίθηση, την ανεξαρτησία και την ετοιμότητα για συμμετοχή στην εκπαίδευση, την εργασία και την κοινωνική ζωή. Παρ' όλα αυτά, η διαθεσιμότητά τους είναι περιορισμένη και δεν καλύπτει όλους τους νέους που τα χρειάζονται.

Η χρήση δημόσιων συγκοινωνιών παραμένει σύνθετη λόγω ελλείψεων σε ηχητικές ανακοινώσεις, δυσπρόσιτους σταθμούς και περιορισμένο τεχνικό εξοπλισμό οχημάτων. Η υποστήριξη εξαρτάται συχνά από την ατομική προθυμία του προσωπικού.

Τα διεθνή προγράμματα κινητικότητας, όπως ανταλλαγές νέων και ευρωπαϊκές εκπαιδεύσεις, προσφέρουν σημαντικές ευκαιρίες ανάπτυξης δεξιοτήτων, αυτοπεποίθησης και κοινωνικής ενσωμάτωσης. Οι νέοι/ες μπορούν να μάθουν να προσαρμόζονται σε νέα

περιβάλλοντα, να διευρύνουν τα δίκτυα επαφών τους και να μεταφέρουν τις εμπειρίες τους στις τοπικές κοινότητες. Ωστόσο, συχνά επισημαίνεται η έλλειψη έγκαιρης ενημέρωσης και πρόσθετης υλικοτεχνικής υποστήριξης κατά την προετοιμασία για ταξίδια.

Παρά τις πολυάριθμες προκλήσεις, οι εμπειρίες των νέων με αναπηρίες δείχνουν ότι η κινητικότητα, όταν υποστηρίζεται από επαρκείς υπηρεσίες και πληροφορίες, αποτελεί ισχυρό εργαλείο ενδυνάμωσης και κοινωνικής ένταξης. Η περαιτέρω ανάπτυξη προσβάσιμων υποδομών, η συστηματική υποστήριξη για ανεξάρτητη εκπαίδευση κινητικότητας και η βελτίωση των δημόσιων συγκοινωνιών παραμένουν βασικές προϋποθέσεις για την πλήρη κοινωνική συμμετοχή των νέων στο Μαυροβούνιο.

Εκπαίδευση

Η εκπαίδευση αποτελεί κρίσιμο παράγοντα που επηρεάζει τις ευκαιρίες ζωής, την επαγγελματική ανάπτυξη και την κοινωνική ένταξη των νέων με αναπηρίες και των νέων με προβλήματα όρασης. Μέσω του εκπαιδευτικού συστήματος, οι νέοι/ες αποκτούν γνώσεις, δεξιότητες, αυτοπεποίθηση και προσδοκίες, ενώ διαμορφώνεται η ετοιμότητα τους για την είσοδο στην αγορά εργασίας και την συμμετοχή στην κοινωνική ζωή.

Στο Μαυροβούνιο, έχει καθιερωθεί επίσημα ένα μοντέλο συμπεριληπτικής εκπαίδευσης, που προβλέπει την ένταξη παιδιών και νέων με αναπηρίες στο γενικό εκπαιδευτικό σύστημα, με κατάλληλες προσαρμογές και υποστήριξη. Αυτό περιλαμβάνει:

- Εκπαιδευτικές προσαρμογές: χρήση βοηθητικών τεχνολογιών, προσαρμοσμένο εκπαιδευτικό υλικό, υποστήριξη για μαθησιακές ανάγκες.
- Εξειδικευμένη υποστήριξη: δάσκαλοι ειδικής αγωγής, προσωπικοί βοηθοί και μέντορες για μαθητές με προβλήματα όρασης ή άλλες αναπηρίες.
- Εκπαίδευση καθημερινών δεξιοτήτων: ενίσχυση αυτονομίας, δεξιοτήτων επικοινωνίας και κοινωνικών δεξιοτήτων.

Παρά τις προδιαγραφές του νόμου για συμπεριληπτική εκπαίδευση, στην πράξη η εφαρμογή παραμένει άνιση. Οι περιορισμοί περιλαμβάνουν έλλειψη εξειδικευμένου προσωπικού, περιορισμένη διαθεσιμότητα προσαρμοσμένου υλικού και τεχνολογιών, καθώς και ανεπαρκή εκπαίδευση των εκπαιδευτικών για τη συμπερίληψη. Οι νέοι/ες με προβλήματα όρασης αντιμετωπίζουν ιδιαίτερα εμπόδια σε σχολεία χωρίς κατάλληλη υποδομή ή εκπαιδευτικούς που να γνωρίζουν τις ειδικές ανάγκες τους.

Παράλληλα, σημαντικό ρόλο διαδραματίζουν οι μη κυβερνητικές οργανώσεις και οι τοπικές πρωτοβουλίες, που παρέχουν εξειδικευμένα προγράμματα εκπαίδευσης, ενισχυτική διδασκαλία και υποστήριξη για τη μετάβαση σε ανώτερη εκπαίδευση ή εργασία. Η συμμετοχή των νέων σε τέτοιες δραστηριότητες συμβάλλει στην ανάπτυξη δεξιοτήτων, στην αυτοπεποίθηση και στην προετοιμασία για ανεξάρτητη ζωή και ενεργό συμμετοχή στην κοινωνία.

Οι νέοι/ες με άλλα είδη αναπηριών αντιμετωπίζουν πρόσθετες προκλήσεις που σχετίζονται με την φυσική προσβασιμότητα των σχολικών εγκαταστάσεων, τη διαθεσιμότητα βοήθειας στην τάξη, την προσαρμογή της διδακτικής διαδικασίας και την κατανόηση των συγκεκριμένων αναγκών τους. Σε πολλές περιπτώσεις, η ποιότητα της υποστήριξης εξαρτάται από την ευαισθησία και την προθυμία του διδακτικού προσωπικού να

προσαρμόσει την προσέγγισή του, οδηγώντας σε άνισες εκπαιδευτικές εμπειρίες σε διαφορετικά σχολεία και κοινότητες.

Παρά τις προκλήσεις υπάρχουν θετικά παραδείγματα ένταξης στην εκπαίδευση. Οι εκπαιδευτικοί που επιδεικνύουν πρόσθετη δέσμευση, τα σχολεία που επενδύουν προσπάθειες στην απόκτηση εξοπλισμού και η υποστήριξη από ομοτίμους αποτελούν σημαντικούς παράγοντες που συμβάλλουν στην επιτυχία των νέων με αναπηρίες στην εκπαιδευτική διαδικασία.

Η τριτοβάθμια εκπαίδευση στο Μαυροβούνιο καθίσταται ολοένα και πιο προσβάσιμη σε νέους/ες με αναπηρίες και νέους/ες με προβλήματα όρασης. Ορισμένοι μηχανισμοί ευελιξίας και υποστήριξης είναι η χρήση ψηφιακού διδακτικού υλικού, η παρατεταμένη διάρκεια εξετάσεων, εναλλακτικές μορφές αξιολόγησης γνώσεων και συμβουλευτική υποστήριξη για φοιτητές με αναπηρίες. Παρ' όλα αυτά, εξακολουθούν να υπάρχουν προκλήσεις, ιδίως όσον αφορά την προσβασιμότητα των διαδικτυακών πλατφορμών, τη διαθεσιμότητα βιβλιογραφίας σε προσβάσιμες μορφές και τη συστηματική προετοιμασία του ακαδημαϊκού προσωπικού για εργασία χωρίς αποκλεισμούς.

Λόγω των περισσότερων εμποδίων, οι νέοι/ες με αναπηρίες συχνά καταβάλλουν επιπλέον προσπάθεια για να συμμετέχουν ισότιμα στις εκπαιδευτικές διαδικασίες. Ωστόσο, οι εμπειρίες όσων ολοκληρώνουν επιτυχώς την τριτοβάθμια εκπαίδευση δείχνουν ότι αυτή έχει ισχυρή ενδυναμωτική επίδραση, ενισχύει την αυτοπεποίθηση και ανοίγει μεγαλύτερες ευκαιρίες για επαγγελματική ανάπτυξη και απασχόληση. Παρά το γεγονός ότι η εκπαίδευση είναι επίσημα διαθέσιμη, εξακολουθεί να απαιτεί συνεχή βελτίωση όσον αφορά την προσβασιμότητα, την επαγγελματική υποστήριξη και την συστηματική εφαρμογή των αρχών ένταξης. Η επένδυση στην κατάρτιση των εκπαιδευτικών, η ανάπτυξη της ψηφιακής προσβασιμότητας και η ενίσχυση της διατομεακής συνεργασίας παραμένουν βασικές προϋποθέσεις για τη δημιουργία ενός εκπαιδευτικού συστήματος που να ανταποκρίνεται πλήρως στις ανάγκες των νέων με αναπηρίες και των νέων με προβλήματα όρασης στο Μαυροβούνιο.

Εκπαίδευση

Η απασχόληση αποτελεί έναν από τους πιο ευαίσθητους και απαιτητικούς τομείς για τους νέους με αναπηρίες και τους νέους με προβλήματα όρασης. Η μετάβαση από το εκπαιδευτικό σύστημα στην αγορά εργασίας συχνά συνοδεύεται από ποικίλα εμπόδια, όπως η έλλειψη υποστήριξης, η κακή ευθυγράμμιση του συστήματος και οι προκαταλήψεις των εργοδοτών. Αν και το επίσημο θεσμικό πλαίσιο αναγνωρίζει το δικαίωμα των ατόμων με αναπηρίες σε ίση πρόσβαση στην εργασία, οι πραγματικές ευκαιρίες για σταθερή και βιώσιμη απασχόληση παραμένουν περιορισμένες.

Το θεσμικό σύστημα απασχόλησης περιλαμβάνει μέτρα επαγγελματικής αποκατάστασης, ενεργητικές πολιτικές για την αγορά εργασίας και διαμεσολάβηση για την ένταξη στην απασχόληση. Οι νέοι με αναπηρίες έχουν τη δυνατότητα να συμμετάσχουν σε προγράμματα κατάρτισης, επαγγελματικής εκπαίδευσης και πρακτικής άσκησης, τα οποία αποσκοπούν στην ενίσχυση της απασχολησιμότητας και την προετοιμασία τους για τις απαιτήσεις της αγοράς εργασίας. Αυτά τα προγράμματα αποτελούν σημαντικό πρώτο βήμα

για την ένταξη των νέων στον επαγγελματικό χώρο, ιδιαίτερα για όσους δεν διαθέτουν προηγούμενη εργασιακή εμπειρία.

Στην πράξη, ωστόσο, τα προγράμματα αυτά συχνά δεν προσαρμόζονται επαρκώς στις ειδικές ανάγκες διαφορετικών ομάδων. Οι νέοι με προβλήματα όρασης αναφέρουν την έλλειψη θέσεων εργασίας προσαρμοσμένων στη χρήση υποστηρικτικών τεχνολογιών, καθώς και περιορισμένες ευκαιρίες σε τομείς που απαιτούν υψηλό επίπεδο ψηφιακών και επαγγελματικών δεξιοτήτων. Οι νέοι με άλλες μορφές αναπηρίας αντιμετωπίζουν επιπλέον προβλήματα φυσικής πρόσβασης στους χώρους εργασίας και έλλειψη ευέλικτων ρυθμίσεων εργασίας.

Οι προκαταλήψεις και η ανεπαρκής ενημέρωση των εργοδοτών αποτελούν ένα από τα σημαντικότερα εμπόδια για την απασχόληση των νέων με αναπηρίες. Παρά την ύπαρξη συστημάτων επιδοτήσεων και κινήτρων, οι εργοδότες συχνά δεν διαθέτουν επαρκείς γνώσεις σχετικά με τις δυνατότητες προσαρμογής στον χώρο εργασίας, τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις που σχετίζονται με την απασχόληση ατόμων με αναπηρίες, καθώς και τις ικανότητες που μπορούν να προσφέρουν οι νέοι με αναπηρίες στο εργασιακό περιβάλλον. Ως αποτέλεσμα, οι νέοι συχνά αντιμετωπίζουν απόρριψη ή αμφιβολίες για τις δυνατότητές τους, ακόμη και όταν διαθέτουν τα κατάλληλα προσόντα.

Οι μη κυβερνητικές οργανώσεις διαδραματίζουν κρίσιμο ρόλο στην υποστήριξη των νέων κατά τη διαδικασία ένταξής τους στην αγορά εργασίας. Μέσω συμβουλευτικής, καθοδήγησης, βοήθειας στη σύνταξη βιογραφικών και επιστολών παρακίνησης, καθώς και εκπαίδευσης για την ανάπτυξη επαγγελματικών και «ήπιων» δεξιοτήτων, οι νέοι/ες λαμβάνουν την απαραίτητη στήριξη για να πλοηγηθούν αποτελεσματικά στην αγορά εργασίας. Αυτή η εξατομικευμένη υποστήριξη είναι συχνά καθοριστική για την ενίσχυση της αυτοπεποίθησης και την ρεαλιστική αξιολόγηση των επαγγελματικών τους ευκαιριών.

Ένας αυξανόμενος αριθμός νέων με αναπηρίες αναγνωρίζει την επιχειρηματικότητα ως εναλλακτική οδό προς την επαγγελματική ολοκλήρωση. Οι ψηφιακές τεχνολογίες, η τηλεργασία και οι διαδικτυακές υπηρεσίες ανοίγουν νέες ευκαιρίες απασχόλησης, ιδιαίτερα για νέους με προβλήματα όρασης και νέους με αναπηρίες, σε τομείς όπως το ψηφιακό μάρκετινγκ, οι υπηρεσίες πληροφορικής, οι δημιουργικές βιομηχανίες και το εκπαιδευτικό περιεχόμενο. Παράλληλα, αυτή η μορφή απασχόλησης απαιτεί πρόσθετη εκπαίδευση, καθοδήγηση και πρόσβαση σε οικονομική και τεχνική υποστήριξη.

Η απασχόληση των νέων με αναπηρίες στο Μαυροβούνιο παραμένει ένας τομέας όπου χρειάζονται συστημικές βελτιώσεις, όπως η καλύτερη ευθυγράμμιση μεταξύ εκπαίδευσης και αγοράς εργασίας, η μεγαλύτερη ευαισθητοποίηση των εργοδοτών και η συνεχής υποστήριξη των νέων καθ' όλη τη διάρκεια της επαγγελματικής τους πορείας. Παρά τις πολλές προκλήσεις, το κίνητρο των νέων, τα παραδείγματα επιτυχημένης απασχόλησης και το αυξανόμενο δυναμικό της ψηφιακής αγοράς εργασίας δείχνουν ότι υπάρχουν πραγματικές δυνατότητες βελτίωσης της θέσης των νέων με αναπηρίες και των νέων με προβλήματα όρασης στον επαγγελματικό τομέα.

Η συμμετοχή των νέων με αναπηρίες και των νέων με προβλήματα όρασης στην κοινωνική, πολιτιστική και δημόσια ζωή αποτελεί βασικό δείκτη πραγματικής ένταξης. Η ενεργός συμμετοχή επιτρέπει στους νέους να αναδείξουν τις δυνατότητές τους, να επηρεάσουν τις κοινότητες στις οποίες ζουν και να συμμετέχουν σε διαδικασίες που διαμορφώνουν την

καθημερινή τους ζωή. Στο Μαυροβούνιο υπάρχουν διαθέσιμες ευκαιρίες συμμετοχής, αλλά η πρόσβαση σε αυτές εξακολουθεί να είναι άνιση, με ποικίλα επίπεδα υποστήριξης, και συχνά εξαρτάται από την ατομική πρωτοβουλία και δέσμευση των νέων.

Οι νέοι/ες με αναπηρίες και οι νέοι/ες με προβλήματα όρασης συμμετέχουν ολοένα και περισσότερο σε οργανώσεις νέων, συμβούλια νέων, έργα της κοινωνίας των πολιτών και διάφορες μορφές άτυπου ακτιβισμού. Αυτοί οι χώροι συχνά προσφέρουν την πρώτη ευκαιρία για την ανάπτυξη του αισθήματος του ανήκειν, την απόκτηση εμπειρίας στη δημόσια συμμετοχή και την εκμάθηση δεξιοτήτων διατύπωσης των αναγκών και των ενδιαφερόντων τους. Όταν εξασφαλίζονται προσβάσιμες συνθήκες — όπως διαθέσιμα υλικά, προσαρμοσμένοι χώροι, ψηφιακή προσβασιμότητα και υποστήριξη κατά τη διάρκεια των δραστηριοτήτων — οι νέοι/ες με αναπηρίες γίνονται ενεργοί και ισότιμοι συμμετέχοντες/ουσες.

Η συμμετοχή σε πρωτοβουλίες νέων και πολιτών προσφέρει πολλαπλά οφέλη. Μέσω του ακτιβισμού και της κοινωνικής εμπλοκής, αναπτύσσονται επικοινωνιακές και ηγετικές δεξιότητες, ενισχύεται η αυτοπεποίθηση και δημιουργείται η αίσθηση ότι η φωνή τους μετράει. Οι νέοι που συμμετέχουν σε τέτοιες διαδικασίες συχνά αναφέρουν ότι απέκτησαν νέες γνώσεις, διεύρυναν τα δίκτυα επαφών τους και ενίσχυσαν την εμπιστοσύνη στις ικανότητές τους.

Η πρόσβαση στον πολιτισμό και τις τέχνες αποτελεί σημαντικό τμήμα της κοινωνικής συμμετοχής. Στο Μαυροβούνιο, τα τελευταία χρόνια έχει αναπτυχθεί η έννοια του συμπεριληπτικού πολιτισμού, με πρωτοβουλίες όπως η ηχητική περιγραφή, το διασκευασμένο θεατρικό και κινηματογραφικό περιεχόμενο, τα δημιουργικά εργαστήρια και καλλιτεχνικά έργα προσαρμοσμένα για άτομα με αναπηρίες. Οι νέοι με προβλήματα όρασης και οι νέοι με αναπηρίες δείχνουν μεγάλο ενδιαφέρον για τέτοιο περιεχόμενο, καθώς τους επιτρέπει να εκφράζονται, να κοινωνικοποιούνται και να συμμετέχουν ενεργά στην πολιτιστική ζωή της κοινότητας. Παρ' όλα αυτά, η διαθεσιμότητα τέτοιων προγραμμάτων παραμένει περιορισμένη και συχνά εξαρτάται από συγκεκριμένες πρωτοβουλίες ή έργα.

Οι αθλητικές και ψυχαγωγικές δραστηριότητες αποτελούν επίσης σημαντικό κανάλι κοινωνικής ένταξης. Η συμμετοχή σε αθλήματα ενισχύει τη σωματική και ψυχική υγεία, προάγει το ομαδικό πνεύμα και ενδυναμώνει την αυτοπεποίθηση, ενώ παράλληλα δημιουργεί ευκαιρίες κοινωνικοποίησης και ανάπτυξης δεξιοτήτων συνεργασίας.

Η συμμετοχή των νέων με αναπηρίες σε προσαρμοσμένα αθλητικά και ψυχαγωγικά προγράμματα έχει θετικό αντίκτυπο στην ποιότητα ζωής τους, ενισχύοντας παράλληλα το αίσθημα του ανήκειν και την αυτοπεποίθηση. Ωστόσο, η διαθεσιμότητα τέτοιων προγραμμάτων και των σχετικών υποδομών εξακολουθεί να ποικίλλει σημαντικά μεταξύ των τοπικών κοινοτήτων, περιορίζοντας τις δυνατότητες συμμετοχής για πολλούς νέους. Η ψηφιακή συμμετοχή καταλαμβάνει ολοένα και πιο σημαντική θέση στη ζωή των νέων με αναπηρίες. Μέσω κοινωνικών δικτύων, διαδικτυακών πλατφορμών, ψηφιακών υπηρεσιών και εργαλείων, οι νέοι μπορούν να έχουν πρόσβαση σε πληροφορίες, να συνδέονται με άλλους, να συμμετέχουν σε δημόσιες συζητήσεις και να υποστηρίζουν κοινωνικές αλλαγές. Για τους νέους με προβλήματα όρασης, η χρήση τεχνολογιών προσβασιμότητας, όπως αναγνώστες οθόνης και προσβάσιμες εφαρμογές, αποτελεί απαραίτητη προϋπόθεση για

την ισότιμη συμμετοχή στον ψηφιακό χώρο. Παρ' όλα αυτά, οι μη προσβάσιμες πλατφόρμες και το ψηφιακό περιεχόμενο εξακολουθούν να δημιουργούν σημαντικά εμπόδια στην πλήρη συμμετοχή τους.

Η συμμετοχή των νέων με αναπηρίες στη δημόσια και πολιτική ζωή παραμένει περιορισμένη. Παρά την ύπαρξη συμβουλευτικών οργάνων, δημόσιων συζητήσεων και διαδικασιών διαβούλευσης, οι νέοι με αναπηρίες σπάνια περιλαμβάνονται συστηματικά στη λήψη αποφάσεων που επηρεάζουν άμεσα τη ζωή τους. Η συμμετοχή τους πραγματοποιείται κυρίως μέσω πρωτοβουλιών οργανώσεων της κοινωνίας των πολιτών, ενώ οι θεσμικοί μηχανισμοί εξακολουθούν να μην παρέχουν επαρκή χώρο για συνεχή και ουσιαστική ένταξη.

Παρά τις προκλήσεις αυτές, υπάρχουν σαφείς ενδείξεις ότι οι νέοι με αναπηρίες και οι νέοι με προβλήματα όρασης διαθέτουν ισχυρό δυναμικό κοινωνικής συμμετοχής. Όταν εξασφαλίζονται προσβάσιμες συνθήκες, υποστήριξη και ανοιχτότητα της κοινότητας, οι νέοι συμμετέχουν ενεργά και συμβάλλουν ουσιαστικά στην κοινωνική ανάπτυξη. Η δημιουργία ενός περιβάλλοντος που ενθαρρύνει τη συμμετοχή τους αποτελεί καθοριστικό βήμα προς μια κοινωνία όπου η ένταξη δεν είναι εξαίρεση, αλλά πρότυπο.

Σλοβενία

Οι νέοι με αναπηρία όρασης και γενικότερα οι νέοι με αναπηρίες στη Σλοβενία έχουν πρόσβαση σε ευκαιρίες στους τομείς της εκπαίδευσης, της κινητικότητας, της απασχόλησης και της κοινωνικής συμμετοχής, με τη στήριξη εθνικών πολιτικών και εξειδικευμένων υπηρεσιών, όπως προβλέπεται στο Πρόγραμμα Δράσης για τα Άτομα με Αναπηρία 2022–2030. Ειδικότερα για τους νέους με αναπηρία όρασης, η πρόσβαση σε προσβάσιμα εκπαιδευτικά υλικά, ψηφιακό περιεχόμενο και υποστήριξη κινητικότητας αποτελεί καθοριστικό παράγοντα για την πλήρη και ισότιμη συμμετοχή σε όλους τους τομείς της ζωής.

Παρότι υφίστανται ευκαιρίες σε διάφορους τομείς, η ουσιαστική αξιοποίησή τους εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από τη διαθεσιμότητα επαρκούς υποστήριξης και από την έγκαιρη παροχή της.

Εκπαίδευση

Οι περισσότεροι νέοι με αναπηρία όρασης και γενικότερα οι νέοι με αναπηρίες στη Σλοβενία φοιτούν σε εκπαιδευτικά ιδρύματα γενικής εκπαίδευσης, με την υποστήριξη εξατομικευμένων εκπαιδευτικών προγραμμάτων, ειδικών προσαρμογών, υποστηρικτικών τεχνολογιών και επαγγελματικών υπηρεσιών. Εκπαιδευτικές επιλογές προσφέρονται τόσο στην επαγγελματική όσο και στην ανώτατη εκπαίδευση, με τα πανεπιστήμια και τις επαγγελματικές σχολές να παρέχουν υπηρεσίες υποστήριξης φοιτητών, μέτρα προσβασιμότητας και ακαδημαϊκές προσαρμογές. Στα πανεπιστήμια λειτουργούν σημεία επαφής για την υποστήριξη φοιτητών με αναπηρίες, τα οποία παρέχουν συμβουλευτική, προσαρμογές στις εξεταστικές διαδικασίες και πρόσβαση σε εκπαιδευτικό υλικό σε προσβάσιμες μορφές.

Για τους φοιτητές με ολική ή μερική όραση, η έγκαιρη πρόσβαση σε εκπαιδευτικά υλικά — όπως το σύστημα Braille, απτικά γραφικά και ψηφιακό περιεχόμενο συμβατό με αναγνώστες οθόνης— είναι καθοριστικής σημασίας. Στη Σλοβενία, η υποστήριξη για την παραγωγή και διάθεση προσαρμοσμένων υλικών παρέχεται κυρίως μέσω εξειδικευμένων οργανώσεων και όχι μέσω ενός ενιαίου, τυποποιημένου εθνικού συστήματος. Ειδικότερα, το Κέντρο IRIS διατηρεί βιβλιοθήκη και παράγει περιορισμένο αριθμό προσαρμογών, κυρίως για τις ανάγκες του δικού του εκπαιδευτικού προγράμματος, ενώ η UB PSS, μέσω της Βιβλιοθήκης Minka Skaberne, διαδραματίζει σαφώς ευρύτερο ρόλο, προετοιμάζοντας περίπου 45 βιβλία ετησίως σε διάφορες προσβάσιμες μορφές.

Παρά τις προσπάθειες αυτές, οι καθυστερήσεις και η άνιση πρόσβαση παραμένουν συχνό φαινόμενο μεταξύ των εκπαιδευτικών ιδρυμάτων. Οι δυσκολίες δεν περιορίζονται μόνο στην έλλειψη τυποποιημένων εκπαιδευτικών πόρων, αλλά αφορούν και το βασικό διδακτικό υλικό των μαθημάτων, ιδίως όταν τα σχολεία καθυστερούν να ανακοινώσουν εγκαίρως τις λίστες των απαιτούμενων συγγραμμάτων για κάθε ακαδημαϊκό έτος. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα την καθυστερημένη παράδοση των υλικών και τον ανεπαρκή χρόνο για την αναγκαία προσαρμογή και προετοιμασία.

Η UB PSS συμβάλλει επίσης μέσω της παροχής υποτροφιών, ιδίως μέσω του Ταμείου Milica Abram, το οποίο συστάθηκε κατόπιν κληροδοτήματος με σκοπό τη στήριξη τυφλών και μερικώς βλεπόντων φοιτητών στην ανώτατη εκπαίδευση. Κάθε χρόνο, περίπου έξι έως επτά φοιτητές λαμβάνουν υποτροφίες, συνολικού ύψους περίπου 10.000 ευρώ. Σε συστημικό επίπεδο, η υποβάθμιση του πρώην δευτεροβάθμιου σχολικού κέντρου για μαθητές με ολική ή μερική απώλεια όρασης στη Škofja Loka, καθώς και η σταδιακή μετατόπιση του Κέντρου IRIS προς υπηρεσίες που αφορούν κυρίως το φάσμα του αυτισμού, έχουν εγείρει ανησυχίες σχετικά με τη σταδιακή απώλεια εξειδικευμένης τεχνογνωσίας στην εκπαίδευση ατόμων με ολική ή μερική απώλεια όρασης. Για τον λόγο αυτό, οι τρέχουσες δράσεις συνηγορίας επικεντρώνονται στον διαχωρισμό του IRIS σε δύο διακριτά ιδρύματα, με στόχο τη διατήρηση της εξειδικευμένης επαγγελματικής υποστήριξης για μαθητές με αναπηρία όρασης. Σε απάντηση στην έλλειψη τυφλοπαιδαγωγών στη Σλοβενία, το κράτος έχει επίσης θεσπίσει υποτροφίες για φοιτητές που ακολουθούν εξειδικευμένες σπουδές στο εξωτερικό στον τομέα της εκπαίδευσης ατόμων με αναπηρία όρασης.

Κινητικότητα

Η Σλοβενία υποστηρίζει την κινητικότητα των νέων μέσω εκπτώσεων στις δημόσιες συγκοινωνίες, πρωτοβουλιών για τη βελτίωση της προσβασιμότητας των μεταφορών και προγραμμάτων αποκατάστασης που αναπτύσσουν δεξιότητες προσανατολισμού και αυτόνομης μετακίνησης. Για τους νέους με αναπηρία όρασης, η εκπαίδευση στον προσανατολισμό και την κινητικότητα, η χρήση του λευκού μπαστούνιού και η αξιοποίηση απτικών ή ψηφιακών εργαλείων πλοήγησης είναι ιδιαίτερα σημαντικές για την ασφαλή και ανεξάρτητη μετακίνηση.

Παρά τα μέτρα αυτά, εξακολουθούν να υφίστανται εμπόδια στην κινητικότητα, όπως η περιορισμένη διαθεσιμότητα απτικών διαδρομών, η άνιση εφαρμογή ηχητικών σημάτων στις διαβάσεις πεζών και τα διαφοροποιημένα επίπεδα προσβασιμότητας των δημόσιων συγκοινωνιών, ιδίως εκτός των μεγάλων αστικών κέντρων. Η συμμετοχή των νέων με αναπηρία όρασης και γενικότερα των νέων με αναπηρίες σε προγράμματα διεθνούς

κινητικότητα, όπως το Erasmus+ και το Ευρωπαϊκό Σώμα Αλληλεγγύης, αυξάνεται σταδιακά, με τη στήριξη συμπεριληπτικών ανταλλαγών νέων και προσαρμοσμένων δράσεων εθελοντισμού, σε ευθυγράμμιση με τις κατευθυντήριες γραμμές της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τη συμπερίληψη.

Εργασία

Οι ευκαιρίες απασχόλησης για τους νέους με αναπηρίες στη Σλοβενία υποστηρίζονται μέσω μέτρων επαγγελματικής αποκατάστασης, εκπαιδευτικών και καταρτιστικών διαδρομών, υποστηριζόμενης απασχόλησης και προσαρμογών στον χώρο εργασίας, σύμφωνα με τον Νόμο για την Επαγγελματική Αποκατάσταση και την Απασχόληση Ατόμων με Αναπηρία. Οι νέοι με αναπηρία όρασης και γενικότερα οι νέοι με αναπηρίες έχουν πρόσβαση σε επαγγελματικό προσανατολισμό, υπηρεσίες αποκατάστασης και κίνητρα προς εργοδότες μέσω των υπηρεσιών απασχόλησης και εξουσιοδοτημένων παρόχων υπηρεσιών.

Η Υπηρεσία Απασχόλησης της Σλοβενίας παρέχει υποστήριξη μέσω συμβούλων επαγγελματικής αποκατάστασης, οι οποίοι προσφέρουν καθοδήγηση σε περιπτώσεις μακροχρόνιων προβλημάτων υγείας ή αναπηρίας, όταν αυτά συνιστούν εμπόδιο στην απασχόληση. Η συμβουλευτική επαγγελματικής αποκατάστασης περιλαμβάνει την αξιολόγηση της καταλληλότητας απόκτησης καθεστώτος αναπηρίας, τη συμμετοχή σε διαδικασίες ενώπιον της Επιτροπής Αποκατάστασης της Υπηρεσίας Απασχόλησης, την πρόσβαση στο δικαίωμα ένταξης σε υπηρεσίες επαγγελματικής αποκατάστασης, την εκπόνηση αξιολόγησης των δυνατοτήτων απασχόλησης ατόμων με αναπηρίες, καθώς και την παροχή υποστήριξης κατά τις διαδικασίες ένταξης στην εργασία.

Για τους νέους με αναπηρία όρασης, η μετάβαση στην απασχόληση συχνά δυσχεραίνεται λόγω της ανεπαρκούς ενημέρωσης των εργοδοτών σχετικά με τις υποστηρικτικές τεχνολογίες, καθώς και εξαιτίας ψηφιακών συστημάτων στον χώρο εργασίας που δεν είναι πλήρως συμβατά με αναγνώστες οθόνης. Παρά τις προκλήσεις αυτές, οι προσαρμοσμένες υπηρεσίες επαγγελματικής αποκατάστασης και τα προγράμματα υποστήριξης συμβάλλουν στην ανάπτυξη δεξιοτήτων απασχολησιμότητας και στη βελτίωση της πρόσβασης στην αγορά εργασίας.

Συμμετοχή και κοινωνική ένταξη

Οι νέοι με αναπηρίες στη Σλοβενία συμμετέχουν στη δράση οργανώσεων νεολαίας, σε προγράμματα μη τυπικής μάθησης, σε δραστηριότητες εθελοντισμού και πολιτιστικές δράσεις, αν και τα επίπεδα συμμετοχής ποικίλλουν και πολλές οργανώσεις καταγράφουν συνολική μείωση της εμπλοκής των νέων. Η τάση αυτή παρατηρείται και στους νέους με αναπηρία όρασης και συνδέεται με αλλαγές στις προτιμήσεις συμμετοχής, μειωμένο ενδιαφέρον για τυπική ιδιότητα μέλους και τη συνεχιζόμενη ύπαρξη εμποδίων προσβασιμότητας. Οι οργανώσεις ατόμων με αναπηρίες και τα κέντρα νεολαίας συνεργάζονται ολοένα και περισσότερο με στόχο τη βελτίωση της προσβασιμότητας και της συμπερίληψης, σε ευθυγράμμιση με το Εθνικό Πρόγραμμα Νεολαίας 2023–2030.

Για τους νέους με αναπηρία όρασης, η συμμετοχή σε δραστηριότητες εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από την προσβασιμότητα της πληροφόρησης, των πλατφορμών εγγραφής και των

καναλιών επικοινωνίας, τα οποία δεν είναι πάντοτε πλήρως συμβατά με αναγνώστες οθόνης. Ως εκ τούτου, οι συμπεριληπτικές κατασκηνώσεις, τα εργαστήρια και τα προγράμματα ψηφιακού γραμματισμού που υλοποιούνται από οργανώσεις όπως η UBPS παραμένουν σημαντικές μορφές κοινωνικής συμμετοχής για τους νέους με αναπηρία όρασης.

Η Σλοβενία παρέχει ένα ευρύ φάσμα ευκαιριών για την ένταξη των νέων με αναπηρία όρασης και γενικότερα των νέων με αναπηρίες στην κοινοτική ζωή. Ωστόσο, ο βαθμός στον οποίο οι νέοι μπορούν να επωφεληθούν πλήρως από τις ευκαιρίες αυτές εξαρτάται από τη συνεπή εφαρμογή των αρχών της προσβασιμότητας και τη συνεχή άρση φυσικών, ψηφιακών και στάσεων-σχετιζόμενων εμποδίων, με την ψηφιακή προσβασιμότητα να παραμένει ένας ιδιαίτερα κρίσιμος τομέας προς βελτίωση.

Κροατία

Για τη συστηματική βελτίωση της θέσης των νέων με προβλήματα όρασης και των νέων με αναπηρίες στην Κροατία, απαιτείται ταυτόχρονη δράση στους τομείς της εκπαίδευσης, της απασχόλησης, της προσβασιμότητας και της κοινωνικής συμμετοχής.

Στον τομέα της εκπαίδευσης, είναι ζωτικής σημασίας η διασφάλιση ενός πραγματικά συμπεριληπτικού συστήματος, που περιλαμβάνει έγκαιρη αναπτυξιακή υποστήριξη, έγκαιρη αξιολόγηση των αναγκών, διαθεσιμότητα τυφοτεχνικών βοηθημάτων και υποστηρικτικών τεχνολογιών, καθώς και σχολικά βιβλία και εκπαιδευτικό υλικό σε προσβάσιμη μορφή. Επιπλέον, απαιτείται συνεχής υποστήριξη από εξειδικευμένο προσωπικό, ενώ οι εκπαιδευτικοί και οι καθηγητές θα πρέπει να λαμβάνουν εκπαίδευση σε συμπεριληπτικές μεθόδους, με σαφώς καθορισμένα πρότυπα και μηχανισμούς λογοδοσίας, ώστε η ένταξη να μην εξαρτάται αποκλειστικά από ατομικές προσπάθειες.

Στον τομέα της απασχόλησης, χρειάζεται βελτίωση των προγραμμάτων πρόσβασης και διατήρησης θέσεων εργασίας, με υψηλής ποιότητας και έγκαιρα κίνητρα για εργοδότες, καθοδήγηση ή βοηθούς στον χώρο εργασίας, ευέλικτες μορφές εργασίας και συστηματικές προσαρμογές εργασιακών περιβαλλόντων. Ιδιαίτερη προσοχή απαιτείται στον επαγγελματικό προσανατολισμό των νέων με αναπηρίες στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση, με έμφαση στην πρακτική άσκηση και την εμπειρία στον πραγματικό εργασιακό χώρο. Στον τομέα της προσβασιμότητας, οι κρατικές και τοπικές αρχές πρέπει να εξασφαλίσουν προσβάσιμες δημόσιες συγκοινωνίες, ψηφιακή προσβασιμότητα στις υπηρεσίες, τυφοτεχνικά βοηθήματα, υποστηρικτικές τεχνολογίες, καθώς και υπηρεσίες προσωπικής βοήθειας και οδηγών όρασης, ώστε οι νέοι να μπορούν να σπουδάζουν, να εργάζονται και να συμμετέχουν ενεργά στην κοινωνική ζωή ανεξάρτητα.

Τέλος, είναι κρίσιμο οι νέοι με προβλήματα όρασης και οι ίδιοι οι νέοι με αναπηρίες να εμπλέκονται στις διαδικασίες λήψης αποφάσεων μέσω συμβουλευτικών οργάνων, ομάδων εργασίας και δημόσιων διαβουλεύσεων, ενώ πρέπει να εξασφαλίζεται σταθερή οικονομική στήριξη για τους οργανισμούς τους. Μόνο μέσα από συνδυασμό νομοθετικών μέτρων, εξειδικευμένων υπηρεσιών υποστήριξης και ουσιαστικής συνεργασίας με οργανώσεις

ατόμων με αναπηρίες μπορεί να διασφαλιστεί ότι οι νέοι στην Κροατία ζουν, μαθαίνουν και εργάζονται ως ισότιμα και ορατά μέλη της κοινωνίας.

Βοσνία και Ερζεγοβίνη

Οι κρατικές αρχές και οι θεσμοί παρέχουν μόνο περιορισμένο αριθμό συγκεκριμένων ευκαιριών για νέους με προβλήματα όρασης. Οι περισσότερες πραγματικές ευκαιρίες προέρχονται από ενώσεις ατόμων με προβλήματα όρασης, άλλους οργανισμούς που φέρνουν σε επαφή άτομα με αναπηρίες, καθώς και από τον επιχειρηματικό τομέα.

Οι επιχειρηματίες είναι πρόθυμοι να απασχολήσουν νέους με προβλήματα όρασης, εφόσον διαθέτουν την κατάλληλη εκπαίδευση και εξειδίκευση για συγκεκριμένες θέσεις εργασίας.

Οι μεγαλύτερες ευκαιρίες απασχόλησης εντοπίζονται στους τομείς των μέσων ενημέρωσης, των κέντρων αποστολής, της εκπαίδευσης και της υγειονομικής περίθαλψης. Παρά το γεγονός ότι η νομοθεσία που ρυθμίζει την απασχόληση ατόμων με αναπηρίες δημιουργεί ορισμένες δυνατότητες, είναι αναγκαίο να βελτιωθούν και να επεκταθούν τα προγράμματα εκπαίδευσης και επαγγελματικής κατάρτισης για άτομα με προβλήματα όρασης.

Η συνεργασία με ενώσεις και οργανισμούς από γειτονικές χώρες ανοίγει επιπλέον ευκαιρίες, όχι μόνο μέσω βραχυπρόθεσμων και περιστασιακών προγραμμάτων κινητικότητας και εκπαίδευσης, αλλά και για τη θεμελίωση μακροπρόθεσμων βελτιώσεων των ευκαιριών εντός της ίδιας της χώρας. Η Βοσνία-Ερζεγοβίνη, ως τουριστική χώρα με αναπτυσσόμενες υποδομές και ολοένα πιο ποιοτική τουριστική προσφορά, διαθέτει νέες δυνατότητες που μέχρι σήμερα δεν έχουν αξιοποιηθεί πλήρως.

Παράλληλα, η ανάπτυξη νέων τεχνολογιών και η αυξανόμενη προσβασιμότητά τους δημιουργούν προηγουμένως κλειστές ευκαιρίες για ταξίδια, εκπαίδευση, απασχόληση και ενεργή συμμετοχή των ατόμων με προβλήματα όρασης στην κοινωνική ζωή της Βοσνίας-Ερζεγοβίνης.

Κύπρος

Συμμετοχή στα κοινά και στην πολιτική ζωή

Η συμμετοχή των νέων με αναπηρίες στην κοινωνική και πολιτική ζωή αποτελεί σημαντικό μοχλό αλλαγής, καθώς επιτρέπει την άσκηση επιρροής σε πολιτικές και προγράμματα που επηρεάζουν άμεσα την καθημερινότητά τους. Στην Κύπρο, οι νέοι/ες με αναπηρίες συμμετέχουν στις κοινωνικές διαδικασίες μέσω διαφόρων διαύλων, εκφράζοντας τις απόψεις τους για τα προγράμματα για τους νέους, τα μέτρα προσβασιμότητας και τις τοπικές πολιτικές.

Ταυτόχρονα, οι τοπικές και εθνικές μη κυβερνητικές οργανώσεις στην Κύπρο, όπως η Κυπριακή Συνομοσπονδία Οργανώσεων Ατόμων με Αναπηρία και η Παγκύπρια Οργάνωση Τυφλών, αποτελούν σημαντικές πλατφόρμες μέσω των οποίων οι νέοι/ες μπορούν να εκφράσουν τις απόψεις τους και να συμμετάσχουν πιο ενεργά σε διαβουλεύσεις πολιτικής και εκστρατείες υπεράσπισης. Με αυτό τον τρόπο, οι ανάγκες και οι φωνές τους αναγνωρίζονται και λαμβάνονται υπόψη τόσο σε εθνικό όσο και σε ευρωπαϊκό επίπεδο.

Η εκπαίδευση των νέων με αναπηρίες σχετικά με τα δικαιώματά τους και σχετικά με την σημασία της δημόσιας συμμετοχής και της έκφρασης των απόψεων τους, είναι απαραίτητη για την επίτευξη πραγματικής αλλαγής. Τα προγράμματα που επικεντρώνονται σε αυτόν τον τομέα στοχεύουν στην ενίσχυση των ηγετικών δεξιοτήτων των νέων, στην ενδυνάμωση τους ώστε να εκφράζουν δημόσια τις απόψεις τους και να συμμετέχουν ενεργά στις διαδικασίες λήψης αποφάσεων, καθώς και στην ανάπτυξη της ικανότητάς τους να συμβάλλουν μέσω των δράσεών τους σε συγκεκριμένες και μακροπρόθεσμες αλλαγές στην κοινωνία.

Συμμετοχή στην εκπαίδευση

Η συμμετοχή στην εκπαίδευση δεν περιορίζεται στην παρακολούθηση μαθημάτων, αλλά περιλαμβάνει ενεργή συμμετοχή μέσω ηγετικών ρόλων, εξωσχολικών δραστηριοτήτων και προγραμμάτων καθοδήγησης από ομοτίμους. Τέτοιες δραστηριότητες, όπως σχολικοί όμιλοι, διαγωνισμοί και μαθητικά ή φοιτητικά κοινοβούλια, επιτρέπουν στους/στις νέους/ες με αναπηρίες να συμμετέχουν ισότιμα στην εκπαιδευτική ζωή.

Τα προγράμματα καθοδήγησης από ομοτίμους είναι ιδιαίτερα σημαντικά, καθώς ενισχύουν την αυτοπεποίθηση και το αίσθημα αυτοεκτίμησης, ενώ ταυτόχρονα επιτρέπουν την αμφίδρομη ανταλλαγή εμπειριών και γνώσεων. Τα συμπεριληπτικά εκπαιδευτικά προγράμματα παρέχουν πρόσβαση σε υποστηρικτικές τεχνολογίες, προσαρμοσμένο υλικό και εξατομικευμένη υποστήριξη, ενθαρρύνοντας την ενεργό συμμετοχή στην τάξη και βελτιώνοντας την ποιότητα της εκπαιδευτικής εμπειρίας.

Συμμετοχή στον πολιτισμό και την ψυχαγωγία

Η συμμετοχή σε πολιτιστικές και ψυχαγωγικές δραστηριότητες ενισχύει τις κοινωνικές δεξιότητες, την αυτοπεποίθηση και την ένταξη των νέων με αναπηρίες. Στην Κύπρο, η συμμετοχή σε προσαρμοσμένα αθλητικά προγράμματα, δημοτικές ψυχαγωγικές δραστηριότητες και Παραολυμπιακά αθλήματα συμβάλλει στην κοινωνική ένταξη και στην ανάπτυξη ομαδικού πνεύματος.

Επιπλέον, η συμμετοχή σε πολιτιστικές δραστηριότητες, όπως προσβάσιμα θεατρικά εργαστήρια, μουσικά προγράμματα και τοπικά φεστιβάλ, δίνει στους νέους τη δυνατότητα προσωπικής έκφρασης, ψυχαγωγίας και αλληλεπίδρασης με την κοινότητα. Αυτές οι δραστηριότητες ενισχύουν το αίσθημα του ανήκειν και συμβάλλουν στη μεγαλύτερη συμμετοχή των νέων με αναπηρίες στη ζωή της τοπικής κοινωνίας.

Κοινά Εθνικά Εμπόδια

Παρά την ύπαρξη νομοθετικών πλαισίων, στρατηγικών εγγράφων και διαφόρων προγραμμάτων υποστήριξης, οι νέοι/ες με αναπηρίες και οι νέοι/ες με προβλήματα όρασης σε όλες τις χώρες που καλύπτει αυτό το εγχειρίδιο εξακολουθούν να αντιμετωπίζουν σημαντικά εμπόδια που περιορίζουν την πλήρη και ισότιμη συμμετοχή τους στην κοινωνία. Αυτά τα εμπόδια δεν είναι πάντα εμφανή, καθώς συχνά προκύπτουν από τον τρόπο εφαρμογής των νόμων, την έλλειψη προσαρμοσμένων υπηρεσιών ή από βαθιά ριζωμένες νοοτροπίες και διαρθρωτικούς περιορισμούς στα συστήματα.

Τα εμπόδια εμφανίζονται σε πολλούς τομείς της ζωής, όπως η προσβασιμότητα στο φυσικό και ψηφιακό περιβάλλον, η εκπαίδευση, η απασχόληση, η κινητικότητα, η πρόσβαση στην πληροφορία, καθώς και η συμμετοχή σε κοινωνικές και πολιτικές διαδικασίες. Μπορεί να είναι θεσμικά, υποδομικά, επικοινωνιακά, κοινωνικοοικονομικά ή να συνδέονται με στάσεις και προκαταλήψεις, και συχνά αλληλοενισχύονται, αυξάνοντας το αίσθημα αποκλεισμού και περιορίζοντας τις διαθέσιμες ευκαιρίες για τους/τις νέους/ες. Αυτό το κεφάλαιο παρέχει μια επισκόπηση των πιο συνηθισμένων εμποδίων που εντοπίζονται σε διαφορετικά εθνικά πλαίσια, με στόχο να αναδείξει τόσο τα κοινά πρότυπα όσο και τους ειδικούς παράγοντες που επηρεάζουν τη θέση των νέων με αναπηρίες και των νέων με προβλήματα όρασης σε κάθε χώρα. Η κατανόηση αυτών των εμποδίων αποτελεί κρίσιμο θεμέλιο για τη βελτίωση πολιτικών, υπηρεσιών και πρακτικών που στοχεύουν στην πραγματική ένταξη και στις ίσες ευκαιρίες για όλους τους νέους.

Μαυροβούνιο

Παρά τις συνεχιζόμενες προσπάθειες του Μαυροβουνίου να αναπτύξει νομοθετικά, θεσμικά και προγραμματικά μέτρα για τη βελτίωση της θέσης των νέων με αναπηρίες, συμπεριλαμβανομένων των νέων με προβλήματα όρασης, εξακολουθούν να υπάρχουν πολλαπλά εμπόδια που επηρεάζουν καθημερινά τη ζωή τους. Αυτά τα εμπόδια δεν είναι μεμονωμένα ούτε μονοδιάστατα· συχνά συνδέονται και αλληλοενισχύονται, δημιουργώντας πρόσθετη πίεση στους νέους και τις οικογένειές τους κατά την άσκηση των αναγνωρισμένων δικαιωμάτων τους.

Οι εμπειρίες των νέων στο Μαυροβούνιο δείχνουν ένα χάσμα μεταξύ της νομοθεσίας και της πραγματικής εφαρμογής της. Τα εμπόδια εμφανίζονται σε όλους τους τομείς της ζωής, όπως η πρόσβαση στην πληροφόρηση και το ψηφιακό περιβάλλον, η φυσική προσβασιμότητα, η εκπαίδευση, η απασχόληση, η κοινωνική συμμετοχή και η ψυχολογική υποστήριξη. Η έντασή τους εξαρτάται συχνά από τον τύπο αναπηρίας, τον τόπο κατοικίας και τη διαθεσιμότητα υποστήριξης, γεγονός που επιδεινώνει τις ανισότητες μεταξύ των νέων.

Πρόσβαση στην Πληροφόρηση και Ψηφιακή Προσβασιμότητα

Η ανεπαρκής ψηφιακή προσβασιμότητα αποτελεί βασικό εμπόδιο. Ιστοσελίδες, έγγραφα και εκπαιδευτικό περιεχόμενο συχνά δεν είναι συμβατά με προγράμματα ανάγνωσης οθόνης ή άλλες υποστηρικτικές τεχνολογίες. Οι νέοι με προβλήματα όρασης εξαρτώνται συχνά από τρίτους για την πρόσβαση σε πληροφορίες, περιορίζοντας την ανεξαρτησία, την ιδιωτικότητα και το αίσθημα ισότητας. Επιπλέον, πληροφορίες για προγράμματα κινητικότητας, εκπαίδευσης ή απασχόλησης συχνά δεν είναι διαθέσιμες έγκαιρα, σαφώς δομημένες ή σε προσβάσιμη μορφή, με αποτέλεσμα πολλοί νέοι να μένουν εκτός ευκαιριών όχι από έλλειψη ενδιαφέροντος, αλλά λόγω έλλειψης πληροφόρησης.

Φυσική Προσβασιμότητα και Κινητικότητα

Η φυσική προσβασιμότητα παραμένει σοβαρό πρόβλημα, ιδιαίτερα σε μικρότερες κοινότητες. Απουσία απτών μονοπατιών, κακή κατάσταση πεζοδρομίων, έλλειψη σήμανσης

και στάθμευση οχημάτων σε πεζοδρόμια περιορίζουν την ανεξάρτητη μετακίνηση και την ασφάλεια των νέων. Παρόμοια προβλήματα υπάρχουν και εντός εκπαιδευτικών και υγειονομικών εγκαταστάσεων, όπου απουσιάζουν προσαρμοσμένες είσοδοι, ανελκυστήρες και κατάλληλη σήμανση.

Εκπαίδευση και Υποστήριξη

Η τυπική εκπαίδευση παραμένει κρίσιμη για την επαγγελματική και κοινωνική ένταξη. Παρά τη νομοθεσία και τις διεθνείς δεσμεύσεις για συμπεριληπτική εκπαίδευση, οι νέοι/ες με προβλήματα όρασης αντιμετωπίζουν συστημικά και πρακτικά εμπόδια: έλλειψη σχολικών βιβλίων και εκπαιδευτικού υλικού σε προσβάσιμη μορφή (Braille, ήχος, ψηφιακές εκδόσεις), περιορισμένη διαθεσιμότητα υποστηρικτικών τεχνολογιών και ανεπαρκώς εκπαιδευμένο διδακτικό προσωπικό. Η έλλειψη βοηθών στην τάξη, προσαρμοσμένων εγκαταστάσεων και κατάλληλου ψηφιακού περιεχομένου περιορίζει περαιτέρω την ανεξάρτητη συμμετοχή των νέων. Η διαδικτυακή διδασκαλία, ιδιαίτερα κατά την πανδημία COVID-19, αποκάλυψε επιπλέον τα προβλήματα ψηφιακής προσβασιμότητας, με αποτέλεσμα πολλοί/ες νέοι/ες να εγκαταλείπουν επιθυμητά προγράμματα λόγω ανεπαρκούς υποστήριξης.

Οι νέοι/ες με προβλήματα όρασης και με αναπηρίες στο Μαυροβούνιο παραμένουν σε άνιση θέση εντός της εκπαίδευσης. Η βελτίωση της προσβασιμότητας, η διαθεσιμότητα εκπαιδευτικού υλικού, η εκπαίδευση του προσωπικού και η συστημική υποστήριξη αποτελούν προϋπόθεση για την άσκηση του δικαιώματος στην εκπαίδευση και την πλήρη κοινωνική ένταξη των νέων με αναπηρίες.

Μη Τυπική Μάθηση

Η μη τυπική μάθηση αποτελεί σημαντικό μέρος της ανάπτυξης των νέων, δίνοντας τους την ευκαιρία να αποκτήσουν δεξιότητες και γνώσεις που συχνά δεν καλύπτονται από την επίσημη εκπαίδευση. Μέσω σεμιναρίων, εργαστηρίων, εκπαιδεύσεων και μαθησιακών ανταλλαγών, οι νέοι μπορούν να ενισχύσουν την προσωπική και επαγγελματική τους ικανότητα και να συμμετέχουν πιο ενεργά στην κοινωνία. Ωστόσο, για τους/τις νέους/ες με προβλήματα όρασης και άλλες αναπηρίες στο Μαυροβούνιο, η πρόσβαση σε αυτές τις ευκαιρίες εξακολουθεί να συναντά σημαντικά εμπόδια.

Η διαδικασία ενημέρωσης και υποβολής αιτήσεων αποτελεί ήδη ένα πρώτο εμπόδιο. Οι προσκλήσεις συμμετοχής, οι ημερήσιες διατάξεις και οι φόρμες αιτήσεων συχνά διατίθενται σε μορφές που δεν είναι προσβάσιμες, όπως PDF μη συμβατά με προγράμματα ανάγνωσης οθόνης. Αυτό αναγκάζει τους νέους να μετατρέπουν τα υλικά μόνοι τους, απαιτώντας πρόσθετο χρόνο και προσπάθεια, με αποτέλεσμα πολλές φορές να χάνουν προθεσμίες.

Κατά τη διάρκεια των σεμιναρίων και εργαστηρίων, οι συμμετέχοντες αντιμετωπίζουν δυσπρόσιτα εκπαιδευτικά υλικά. Τα εγχειρίδια, τα φυλλάδια και τα προγράμματα εργασίας παρέχονται συνήθως μόνο σε τυπική μορφή, χωρίς δυνατότητα Braille, μεγέθυνσης, αντίθεσης ή ηχητικής εκδοχής. Τα άτομα με μερική όραση δυσκολεύονται λόγω μικρού μεγέθους γραμματοσειράς και κακού σχεδιασμού, ενώ τα άτομα με πλήρη απώλεια όρασης εξαρτώνται πλήρως από τη βοήθεια τρίτων. Αν και ορισμένοι χρησιμοποιούν τεχνολογίες

υποστήριξης, αυτές δεν μπορούν να αντικαταστήσουν την ευθύνη των διοργανωτών να παρέχουν προσβάσιμο υλικό.

Πρόσθετη πρόκληση αποτελεί ο τρόπος παρουσίασης του περιεχομένου. Οι διαφάνειες και οι παρουσιάσεις περιλαμβάνουν συχνά μεγάλο αριθμό γραφικών, πινάκων και διαγραμμάτων που δεν συνοδεύονται από προφορική εξήγηση. Εκφράσεις όπως «όπως φαίνεται στη διαφάνεια» αποκλείουν τους νέους με προβλήματα όρασης από τη μαθησιακή διαδικασία. Σε δραστηριότητες ομαδικής εργασίας και πρακτικές ασκήσεις, η χρήση οπτικών μέσων, όπως φωτογραφίες, κάρτες ή αυτοκόλλητα σημειώματα, δεν είναι προσαρμοσμένη, γεγονός που τοποθετεί τους νέους σε παθητική θέση και περιορίζει την ισότιμη συμμετοχή τους.

Η αξιολόγηση των προγραμμάτων αποτελεί επίσης πρόβλημα. Οι φόρμες αξιολόγησης είναι συνήθως σε έντυπη ή μη προσβάσιμη ηλεκτρονική μορφή, στερώντας από τους νέους τη δυνατότητα να εκφράσουν ανεξάρτητα και ανώνυμα τη γνώμη τους για την ποιότητα της εκπαίδευσης.

Συνολικά, τα εμπόδια αυτά περιορίζουν την ισότιμη συμμετοχή των νέων με προβλήματα όρασης και αναπηρίες στη μη τυπική μάθηση και υπονομεύουν την αρχή της ως διαδικασία χωρίς αποκλεισμούς. Η διασφάλιση προσβάσιμου υλικού, η προσαρμογή των δραστηριοτήτων και η συστημική υποστήριξη είναι απαραίτητες προϋποθέσεις για την πλήρη συμμετοχή και ανάπτυξη αυτών των νέων.

Κατά τη διάρκεια της πανδημίας COVID-19, η στροφή σε διαδικτυακές μορφές μη τυπικής μάθησης αποκάλυψε περαιτέρω τα ήδη υπαρκτά προβλήματα προσβασιμότητας. Πολλές πλατφόρμες μάθησης, διαδικτυακά μαθήματα και ψηφιακά εργαλεία δεν ήταν προσαρμοσμένα για άτομα με προβλήματα όρασης και άλλες αναπηρίες. Οι μη προσβάσιμες παρουσιάσεις, η έλλειψη λεκτικών εξηγήσεων και η εξάρτηση από οπτικά στοιχεία έθεσαν τους νέους με αναπηρίες σε σημαντικά λιγότερο ευνοϊκή θέση σε σχέση με τους υπόλοιπους συμμετέχοντες. Αυτά τα εμπόδια συνέβαλαν στη μειωμένη συμμετοχή των νέων στη μη τυπική μάθηση, αποθάρρυναν τη δραστηριότητά τους και εμβάθυναν τις διαφορές στην απόκτηση γνώσεων και δεξιοτήτων. Παρά το γεγονός ότι η μη τυπική μάθηση θα έπρεπε να είναι ευέλικτη, ανοιχτή και χωρίς αποκλεισμούς, στην πράξη συχνά αναπαράγει τις υπάρχουσες ανισότητες. Η άρση αυτών των εμποδίων είναι ζωτικής σημασίας, καθώς μέσω της μη τυπικής μάθησης οι νέοι με προβλήματα όρασης και άλλες αναπηρίες αναπτύσσουν αυτοπεποίθηση, κοινωνικές δεξιότητες, επαγγελματικές ικανότητες και αίσθημα ένταξης στην κοινότητα.

Απασχόληση και αγορά εργασίας

Η απασχόληση αποτελεί έναν από τους πιο απαιτητικούς τομείς για τους νέους με αναπηρίες στο Μαυροβούνιο. Παρά την εκπαίδευση και την απόκτηση προσόντων, η είσοδος τους στην αγορά εργασίας χαρακτηρίζεται από εμπόδια, προκαταλήψεις και συστημικές ελλείψεις που τους θέτουν σε μειονεκτική θέση. Μετά την ολοκλήρωση της δευτεροβάθμιας ή τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, οι νέοι προσπαθούν να επιτύχουν επαγγελματική ανεξαρτησία, αλλά συχνά βρίσκονται αντιμέτωποι με ανεπαρκή υποστήριξη από αρμόδιους φορείς και χαμηλό επίπεδο προετοιμασίας των εργοδοτών για προσαρμογές στο εργασιακό περιβάλλον. Οι προκαταλήψεις και τα στερεότυπα σχετικά με

τις ικανότητες των ατόμων με αναπηρίες παραμένουν έντονα, με αποτέλεσμα οι δεξιότητες και τα προσόντα των νέων να τίθενται σε αμφισβήτηση από την αρχή της διαδικασίας απασχόλησης.

Συχνά, κατά τις συνεντεύξεις εργασίας, οι νέοι αντιλαμβάνονται έμμεσα ότι οι εργοδότες δεν είναι έτοιμοι να προσαρμόσουν τον χώρο εργασίας ή τις διαδικασίες στις ανάγκες τους. Η αξιολόγηση επικεντρώνεται περισσότερο στην αναπηρία ως εμπόδιο παρά στις δυνατότητες και τις ικανότητές τους, με αποτέλεσμα την απώλεια αυτοπεποίθησης, την αποθάρρυνση και τη μείωση του κινήτρου για αναζήτηση εργασίας. Παρόμοιες δυσκολίες αντιμετωπίζουν και οι νέοι με σωματικές αναπηρίες, οι οποίοι συχνά έρχονται αντιμέτωποι με δυσπρόσιτους χώρους εργασίας, αρχιτεκτονικά εμπόδια, έλλειψη προσαρμοσμένου εξοπλισμού και άκαμπτες οργανωτικές δομές που δεν λαμβάνουν υπόψη την ανάγκη για ευελιξία.

Τα εμπόδια αυτά δυσχεραίνουν την πρόσβαση στην απασχόληση ακόμη και όταν οι νέοι διαθέτουν τα απαιτούμενα προσόντα και δεξιότητες. Ένα ιδιαίτερο πρόβλημα είναι η έλλειψη προσβασιμότητας στην ίδια τη διαδικασία υποβολής αιτήσεων. Οι φόρμες αιτήσεων, οι ηλεκτρονικές πλατφόρμες και η τεκμηρίωση των διαθέσιμων θέσεων συχνά δεν είναι συμβατές με προγράμματα ανάγνωσης οθόνης ή άλλες υποστηρικτικές τεχνολογίες, περιορίζοντας την ισότιμη συμμετοχή των νέων και ενισχύοντας την αίσθηση αποκλεισμού των ατόμων που βασίζονται σε υποστηρικτικές τεχνολογίες.

Τα εμπόδια στην πρόσβαση των νέων με προβλήματα όρασης και άλλων αναπηριών στην αγορά εργασίας μπορούν να τους αποθαρρύνουν από την αρχή και να τους εμποδίσουν να υποβάλουν αίτηση για εργασία. Λόγω των περιορισμένων ευκαιριών και της χαμηλής προσαρμογής των χώρων εργασίας, συχνά δεν μπορούν να βρουν απασχόληση στο επάγγελμα για το οποίο έχουν εκπαιδευτεί. Αναγκάζονται έτσι να επανεκπαιδευτούν ή να στραφούν σε θέσεις που θεωρούνται εφικτές χωρίς προσαρμογή, περιορίζοντας περαιτέρω τις επαγγελματικές επιλογές τους και την μακροπρόθεσμη εξέλιξή τους.

Παρά το γεγονός ότι ο Νόμος για την Επαγγελματική Αποκατάσταση και Απασχόληση Ατόμων με Αναπηρίες προσφέρει σειρά οφελών στους εργοδότες, όπως επιδοτήσεις μισθών, χρηματοδότηση για την προσαρμογή του χώρου εργασίας και υποστήριξη βοηθών εργασίας, αυτά τα μέτρα δεν εφαρμόζονται συστηματικά στην πράξη. Οι εργοδότες, λόγω ανεπαρκούς επίγνωσης ή φόβου για πρόσθετες υποχρεώσεις, συχνά προτιμούν να πληρώνουν πρόστιμα αντί να προσλάβουν άτομα με αναπηρία, χάνοντας την ευκαιρία να δημιουργήσουν ένα περιβάλλον εργασίας χωρίς αποκλεισμούς.

Οι νέοι με αναπηρίες αντιμετωπίζουν επίσης σημαντικές προκλήσεις στην επιχειρηματικότητα. Παρά την αναγνώριση της επιχειρηματικότητας ως εναλλακτικής οδού απασχόλησης, γραφειοκρατικά, οικονομικά και οργανωτικά εμπόδια δυσχεραίνουν την έναρξη και λειτουργία μιας επιχείρησης. Η έλλειψη στοχευμένων προγραμμάτων υποστήριξης, καθοδήγησης και οικονομικών κινήτρων περιορίζει σημαντικά την ικανότητά τους να αναπτύξουν επιχειρηματικές πρωτοβουλίες.

Συνολικά, όλα αυτά τα εμπόδια επιβραδύνουν την πρόοδο των νέων με αναπηρίες στην αγορά εργασίας και απαιτούν σημαντικά μεγαλύτερη προσπάθεια σε σχέση με τους νέους χωρίς αναπηρίες. Χωρίς συστηματική υποστήριξη, ευαισθητοποίηση των εργοδοτών και συνεπή εφαρμογή των νομικών μηχανισμών, οι νέοι διατρέχουν τον κίνδυνο μακροχρόνιας

ανεργίας, οικονομικής εξάρτησης και κοινωνικού αποκλεισμού. Η απασχόληση των νέων με προβλήματα όρασης και άλλες αναπηρίες δεν πρέπει να αντιμετωπίζεται ως κοινωνικό μέτρο, αλλά ως επένδυση σε ανθρώπινο κεφάλαιο και ισότιμη συμμετοχή στην κοινωνία. Η άρση των εμποδίων στον τομέα της εργασίας είναι κρίσιμη για την επίτευξη της ανεξαρτησίας, της αξιοπρέπειας και της πλήρους κοινωνικής ένταξης των νέων.

Παράλληλα, η συμμετοχή στην πολιτιστική ζωή παραμένει περιορισμένη για τους νέους με προβλήματα όρασης και άλλες αναπηρίες, αν και ο πολιτισμός αποτελεί σημαντικό στοιχείο κοινωνικής συμμετοχής, προσωπικής ανάπτυξης και διαμόρφωσης νεανικής ταυτότητας.

Στο Μαυροβούνιο, τα πολιτιστικά ιδρύματα και το περιεχόμενο συχνά δεν είναι προσαρμοσμένα στις ανάγκες αυτών των νέων. Η έλλειψη προσβασιμότητας εκδηλώνεται με την απουσία ηχητικής περιγραφής σε θεατρικές παραστάσεις και ταινίες, έλλειψη ηχητικών ή απτικών πληροφοριών σε μουσεία και γκαλερί, μη προσβάσιμες εκθέσεις, καθώς και έλλειψη απτικών μονοπατιών καθοδήγησης και σημάνσεων σε γραφή Μπράιγ που θα διευκόλυναν την ανεξάρτητη πλοήγηση.

Λόγω αυτών των εμποδίων, οι νέοι με προβλήματα όρασης συχνά αδυνατούν να παρακολουθήσουν πολιτιστικές εκδηλώσεις ή να απολαύσουν το πολιτιστικό περιεχόμενο σε ισότιμη βάση, περιορίζοντας την κοινωνική τους συμμετοχή και την προσωπική τους ανάπτυξη.

Παρόμοιες προκλήσεις αντιμετωπίζουν και οι νέοι με άλλους τύπους αναπηριών, ιδιαίτερα οι νέοι με σωματικές αναπηρίες. Οι πολιτιστικοί χώροι συχνά περιλαμβάνουν αρχιτεκτονικά εμπόδια, όπως σκάλες χωρίς ράμπες ή ανελκυστήρες, στενές εισόδους, δυσπρόσιτες τουαλέτες και ανεπαρκώς διαμορφωμένο χώρο για χρήστες αναπηρικών αμαξιδίων. Υπό αυτές τις συνθήκες, ακόμη και όταν οι πολιτιστικές εκδηλώσεις είναι επίσημα ανοιχτές σε όλους, οι νέοι με αναπηρίες ουσιαστικά αποκλείονται από τη συμμετοχή. Αυτό περιορίζει όχι μόνο την ικανότητά τους να είναι καταναλωτές πολιτισμού, αλλά και την πιθανότητα να εξελιχθούν ως καλλιτέχνες, ερμηνευτές ή δημιουργοί πολιτισμού.

Η ασυνέπεια στην εφαρμογή της συμπεριληπτικής εκπαίδευσης στο Μαυροβούνιο συμβάλλει περαιτέρω στην ανεπαρκή ένταξη των νέων με προβλήματα όρασης και άλλες αναπηρίες σε πολιτιστικές δραστηριότητες κατά τη διάρκεια της σχολικής τους φοίτησης. Οι μαθητές σπάνια συμμετέχουν σε θεατρικές, λογοτεχνικές ή μουσικές λέσχες, σχολικές παραστάσεις και άλλες πολιτιστικές πρωτοβουλίες, γεγονός που επηρεάζει την ανάπτυξη των ταλέντων τους, την αυτοπεποίθησή τους και το αίσθημα του ανήκειν. Η έλλειψη υποστήριξης και προσαρμογής οδηγεί πολλούς νέους να μην ενθαρρύνονται να εξερευνήσουν τις δυνατότητές τους ή να αποσυρθούν από πολιτιστικές δραστηριότητες λόγω φόβου απόρριψης ή παρεξήγησης από τους συνομηλίκους και το διδακτικό προσωπικό.

Ιδιαίτερη πρόκληση αποτελεί η πρόσβαση σε ιδρύματα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης στις τέχνες, όπως οι ακαδημίες τέχνης, τα οποία λόγω αρχιτεκτονικών και οργανωτικών εμποδίων παραμένουν δύσκολα προσβάσιμα για νέους με αναπηρίες. Ως αποτέλεσμα, οι νέοι με προβλήματα όρασης και άλλες αναπηρίες σπάνια εγγράφονται σε αυτά τα προγράμματα, ακόμη και όταν έχουν ενδιαφέροντα και ταλέντα στη μουσική, την υποκριτική, τη λογοτεχνία ή άλλους καλλιτεχνικούς κλάδους. Στην πολιτιστική δημιουργία, οι νέοι με προβλήματα όρασης επιλέγουν συχνότερα την ποίηση, την πεζογραφία, τη

μουσική και την υποκριτική, ενώ οι νέοι με άλλες αναπηρίες συμμετέχουν και σε άλλες μορφές καλλιτεχνικής έκφρασης. Ωστόσο, οι ευκαιρίες να παρουσιάσουν το έργο τους στην ευρύτερη κοινότητα είναι περιορισμένες. Συχνά συμμετέχουν σε δραστηριότητες οργανώσεων ατόμων με αναπηρίες, οι οποίες δεν έχουν επαρκή προβολή στον ευρύτερο πολιτιστικό χώρο ούτε συστηματική υποστήριξη για την προώθηση του έργου νέων δημιουργών.

Η ανεπαρκής προώθηση και η χαμηλή εκπροσώπηση στον θεσμικό πολιτισμό οδηγούν στο γεγονός ότι το κοινό δεν είναι εξοικειωμένο με τα ταλέντα και τις δυνατότητες των νέων με αναπηρίες. Η επικρατούσα δημόσια στάση εξακολουθεί να υποδηλώνει ότι τα άτομα με αναπηρίες μπορούν να είναι μόνο καταναλωτές πολιτισμού, αλλά όχι δημιουργοί, γεγονός που επιδεινώνει περαιτέρω την περιθωριοποίησή τους και επηρεάζει την αυτοπεποίθησή τους. Συνολικά, οι νέοι με προβλήματα όρασης και άλλες αναπηρίες παραμένουν ανεπαρκώς καταξιωμένοι στον τομέα του πολιτισμού, τόσο ως καταναλωτές όσο και ως ενεργοί συμμετέχοντες και δημιουργοί. Η άρση αρχιτεκτονικών, επικοινωνιακών και κοινωνικών εμποδίων, σε συνδυασμό με συστηματική υποστήριξη για συμπεριληπτικές πολιτιστικές πρακτικές, αποτελεί βασικό βήμα για τη δημιουργία ενός πολιτιστικού χώρου όπου όλοι οι νέοι έχουν ίσες ευκαιρίες να συμμετέχουν, να δημιουργούν και να είναι ορατοί.

Κινητικότητα

Η κινητικότητα αποτελεί θεμελιώδη προϋπόθεση για ανεξάρτητη διαβίωση, ισότιμη συμμετοχή στην κοινωνία και άσκηση δικαιωμάτων στην εκπαίδευση, την απασχόληση, τον πολιτισμό και την κοινωνική ζωή. Για τους νέους με προβλήματα όρασης και άλλες αναπηρίες στο Μαυροβούνιο, η κινητικότητα επηρεάζει άμεσα την ανεξαρτησία τους, το αίσθημα ασφάλειας και την ικανότητά τους να λαμβάνουν αποφάσεις για τη ζωή τους. Παρά ορισμένες προόδους στη βελτίωση της προσβασιμότητας του δημόσιου χώρου, η κινητικότητα των νέων με αναπηρίες εξακολουθεί να περιορίζεται από πολλαπλά εμπόδια υποδομών, συστημικά και κοινωνικά. Οι δυσκολίες ποικίλλουν ανάλογα με τον τύπο της αναπηρίας, τον τόπο διαμονής και τη διαθεσιμότητα τοπικών υπηρεσιών υποστήριξης. Οι νέοι με προβλήματα όρασης αντιμετωπίζουν συχνά ανεπαρκή προσαρμογή του αστικού περιβάλλοντος, με περιορισμένα απτικά μονοπάτια, ηχητικά φανάρια και σαφείς σημάνσεις. Οι ελλείψεις υποδομές, οι συχνές ζημιές ή η ανεπαρκής συντήρηση εμποδίζουν περαιτέρω την ασφαλή και ανεξάρτητη μετακίνηση. Οι νέοι με κινητικές δυσκολίες συναντούν σκάλες χωρίς ράμπες ή ανελκυστήρες, στενές εισόδους σε δημόσια κτίρια, δυσπρόσιτα πεζοδρόμια και ανεπαρκείς διαβάσεις, δυσχεραίνοντας ακόμη και βασικές μετακινήσεις.

Οι δημόσιες συγκοινωνίες παραμένουν ένα επιπλέον εμπόδιο. Οι νέοι με προβλήματα όρασης δυσκολεύονται λόγω έλλειψης ηχητικών ανακοινώσεων και μη προσβάσιμων πληροφοριών για διαδρομές και αλλαγές γραμμών, ενώ το προσωπικό είναι συχνά ανεπαρκώς εκπαιδευμένο. Οι χρήστες αναπηρικών αμαξιδίων συναντούν μη προσβάσιμα οχήματα, δυσλειτουργικές ράμπες ή ανεπαρκή χώρο για ασφαλή επιβίβαση και αποβίβαση. Η ανεπαρκής εκπαίδευση σε δεξιότητες κινητικότητας, όπως η χρήση λευκού μπαστουινιού

και η εκμάθηση βασικών διαδρομών, περιπλέκει περαιτέρω την απόκτηση ανεξαρτησίας. Η διαθεσιμότητα κοινοτικών υπηρεσιών υποστήριξης, όπως προσωπική βοήθεια, υπηρεσίες πόρτα-πόρτα ή βλέπων ξεναγός, εξαρτάται από τοπικές πολιτικές και χρηματοδότηση, δημιουργώντας άνιση πρόσβαση μεταξύ των δήμων.

Η κινητικότητα αφορά επίσης τη δυνατότητα ταξιδιών και συμμετοχής σε εκπαιδευτικά, πολιτιστικά και διεθνή προγράμματα. Παρά τη σημασία της διεθνούς κινητικότητας για προσωπική και επαγγελματική ανάπτυξη, οι νέοι συχνά αναφέρουν έλλειψη υποστήριξης, πληροφοριών και βοήθειας κατά τη διάρκεια ταξιδιών. Οι κοινωνικές προκαταλήψεις, τα στερεότυπα και οι υπερβολικά προστατευτικές αντιλήψεις επηρεάζουν την ανεξαρτησία και περιορίζουν την ελευθερία κινήσεων, ενώ η έλλειψη ασφαλούς κινητικότητας οδηγεί σε απομόνωση, μειωμένη συμμετοχή στην εκπαίδευση, την απασχόληση και την πολιτιστική ζωή, και αυξημένη εξάρτηση από οικογένεια ή άλλες μορφές υποστήριξης.

Εκτός από τα φυσικά και συστημικά εμπόδια, οι νέοι αντιμετωπίζουν έντονες κοινωνικές και ψυχολογικές προκλήσεις. Η περιορισμένη πρόσβαση σε πολιτιστικές, αθλητικές και κοινωνικές δραστηριότητες επηρεάζει την κοινωνικοποίησή τους και το αίσθημα του ανήκειν. Οι κοινωνικές προκαταλήψεις, οι πατερναλιστικές προσεγγίσεις και οι μειωμένες προσδοκίες περιορίζουν την ανάπτυξη της αυτοπεποίθησης και της προσωπικής αξίας, ενώ η περιορισμένη πρόσβαση σε ψυχολογική υποστήριξη επιδεινώνει τα αισθήματα ανασφάλειας και φόβου απόρριψης.

Ένα επιπλέον συστημικό πρόβλημα είναι η ανεπαρκής και κατακερματισμένη συνεργασία μεταξύ εκπαίδευσης, κοινωνικής και υγειονομικής προστασίας, υπηρεσιών απασχόλησης και οργανώσεων της κοινωνίας των πολιτών. Οι νέοι και οι οικογένειές τους συχνά αναγκάζονται να συνδέουν οι ίδιοι τα ιδρύματα, να επαναλαμβάνουν διαδικασίες και να αντιμετωπίζουν ασαφείς αρμοδιότητες, αντί το σύστημα να λειτουργεί συντονισμένα και με προσανατολισμό στον χρήστη.

Συμπερασματικά, η βελτίωση της κινητικότητας για τους νέους με προβλήματα όρασης και άλλες αναπηρίες απαιτεί μια συστημική προσέγγιση που περιλαμβάνει προσαρμογή του δημόσιου χώρου, ανάπτυξη προσβάσιμων μεταφορών, ενίσχυση υπηρεσιών υποστήριξης και συνεχή εκπαίδευση όλων των εμπλεκόμενων. Η κινητικότητα δεν αποτελεί προνόμιο, αλλά βασικό δικαίωμα και προϋπόθεση για πλήρη και ισότιμη συμμετοχή των νέων σε όλους τους τομείς της κοινωνικής ζωής.

Σλοβενία

Παρά την ύπαρξη ενός υποστηρικτικού νομοθετικού πλαισίου και τις αυξανόμενες δεσμεύσεις υπέρ της συμπερίληψης, οι νέοι με αναπηρία όρασης και γενικότερα οι νέοι με αναπηρίες στη Σλοβενία εξακολουθούν να αντιμετωπίζουν εμπόδια που επηρεάζουν τη συμμετοχή τους στην εκπαίδευση, την κινητικότητα, την απασχόληση και την κοινωνική ζωή. Τα εμπόδια αυτά προκύπτουν από τον συνδυασμό πρακτικών δυσκολιών, συστημικών αδυναμιών, άνισης εφαρμογής των πολιτικών και διαφοροποιημένων επιπέδων δημόσιας ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης, όπως αναγνωρίζεται και στο Πρόγραμμα Δράσης για τα Άτομα με Αναπηρία 2022–2030.

Συστημικά και συντονιστικά εμπόδια

Ένα επαναλαμβανόμενο εμπόδιο για τους νέους με αναπηρία όρασης και γενικότερα για τους νέους με αναπηρίες στη Σλοβενία είναι ο κατακερματισμένος συντονισμός μεταξύ του εκπαιδευτικού συστήματος, του συστήματος κοινωνικής προστασίας και των υπηρεσιών υγείας και αποκατάστασης. Οι οικογένειες συχνά αναγκάζονται να διαχειρίζονται μόνες τους σύνθετες διοικητικές διαδικασίες, ενώ οι αρμοδιότητες μεταξύ των διαφορετικών φορέων δεν είναι πάντοτε σαφώς καθορισμένες, παρά το υφιστάμενο νομοθετικό πλαίσιο, συμπεριλαμβανομένου του Νόμου για την Εξίσωση των Ευκαιριών των Ατόμων με Αναπηρία.

Οι διαφοροποιήσεις στη δυναμικότητα των υπηρεσιών επηρεάζουν σημαντικά την πρόσβαση σε εξειδικευμένη υποστήριξη. Η περιορισμένη διαθεσιμότητα καταρτισμένων επαγγελματιών και η έλλειψη ολοκληρωμένων υπηρεσιών μπορούν να περιορίσουν την έγκαιρη πρόσβαση των νέων με αναπηρία όρασης σε εκπαίδευση προσανατολισμού και κινητικότητας, καθώς και την πρόσβαση άλλων νέων με αναπηρίες σε έγκαιρη παρέμβαση, θεραπείες ή υποστήριξη συμπεριφοράς.

Εμπόδια στην εκπαίδευση

Παρότι η συμπεριληπτική εκπαίδευση είναι θεσμικά εδραιωμένη, οι νέοι με αναπηρία όρασης και γενικότερα οι νέοι με αναπηρίες ενδέχεται να αντιμετωπίζουν καθυστερήσεις ή άνιση πρόσβαση στην κατάλληλη υποστήριξη. Για τους μαθητές και φοιτητές με αναπηρία όρασης, η έγκαιρη πρόσβαση σε προσβάσιμα διδακτικά υλικά —όπως το σύστημα Braille, απτικά γραφικά και ψηφιακό περιεχόμενο συμβατό με αναγνώστες οθόνης— παραμένει μια επαναλαμβανόμενη πρόκληση. Οι διαφοροποιήσεις στις πρακτικές των σχολείων, η έλλειψη τυποποιημένων εκπαιδευτικών υλικών και η καθυστερημένη ανακοίνωση των λιστών αναγνωσμάτων μπορούν να μειώσουν τον διαθέσιμο χρόνο προετοιμασίας και να επηρεάσουν αρνητικά τα μαθησιακά αποτελέσματα.

Ένα επιπλέον εμπόδιο αποτελεί η έλλειψη εξειδικευμένων επαγγελματιών. Οι διαφοροποιήσεις στη δυναμικότητα των ιδρυμάτων, στα επίπεδα συντονισμού και στην εξειδίκευση του προσωπικού συμβάλλουν στην άνιση εφαρμογή των εξατομικευμένων εκπαιδευτικών προγραμμάτων, σύμφωνα με το ZUOPP-1. Παράλληλα, τα διαφορετικά επίπεδα ενημέρωσης και εμπειρίας του εκπαιδευτικού προσωπικού επηρεάζουν τις προσδοκίες και τις προσαρμογές στην τάξη, ιδίως για μαθητές και φοιτητές με νοητικές, αναπτυξιακές ή ψυχοκοινωνικές αναπηρίες.

Εμπόδια στην κινητικότητα και στη φυσική προσβασιμότητα

Τα εμπόδια στην κινητικότητα εξακολουθούν να επηρεάζουν την ανεξαρτησία και τη συμμετοχή των νέων με αναπηρία όρασης και γενικότερα των νέων με αναπηρίες. Η περιορισμένη διαθεσιμότητα απτικών διαδρομών, η άνιση εφαρμογή ηχητικών σημάτων στις διαβάσεις πεζών και τα διαφοροποιημένα επίπεδα προσβασιμότητας των δημόσιων συγκοινωνιών δημιουργούν δυσκολίες στην ασφαλή και αυτόνομη μετακίνηση, ιδίως εκτός των μεγάλων αστικών κέντρων.

Για πολλούς νέους, η ασυνεπής εφαρμογή των προτύπων προσβασιμότητας οδηγεί σε διαφορετικά επίπεδα ασφάλειας, αυτονομίας και ευκολίας μετακίνησης, με τις προκλήσεις

να είναι εντονότερες στις αγροτικές περιοχές, όπου η διαθεσιμότητα δημόσιων συγκοινωνιών και υπηρεσιών είναι περιορισμένη.

Στο Εθνικό Κέντρο Ολοκληρωμένης Αποκατάστασης Τυφλών και Ατόμων με Μερική Απώλεια Όρασης, το οποίο λειτουργεί στο πλαίσιο της Οφθαλμολογικής Κλινικής της Λιουμπλιάνας, παρέχεται εκπαίδευση προσανατολισμού και κινητικότητας ως μέρος των υπηρεσιών αποκατάστασης. Ωστόσο, η εκπαίδευση αυτή δεν είναι πάντοτε άμεσα διαθέσιμη όταν ένα άτομο τη χρειάζεται, καθώς η πρόσβαση εξαρτάται από λίστες αναμονής, γεγονός που μπορεί να καθυστερήσει την έναρξη της εκπαίδευσης.

Εμπόδια στην ψηφιακή και πληροφοριακή προσβασιμότητα

Η ψηφιακή προσβασιμότητα παραμένει ένα οριζόντιο εμπόδιο που επηρεάζει την εκπαίδευση, την απασχόληση, την κινητικότητα και τη συμμετοχή στην κοινωνία. Οι διαδικτυακές πλατφόρμες, τα συστήματα εγγραφής, οι ιστότοποι και οι εφαρμογές για κινητές συσκευές δεν είναι πάντοτε πλήρως συμβατά με τις υποστηρικτικές τεχνολογίες, ιδίως με τους αναγνώστες οθόνης, γεγονός που περιορίζει σημαντικά την ανεξάρτητη χρήση ψηφιακών υπηρεσιών.

Οι προκλήσεις αυτές εξακολουθούν να υφίστανται παρά τις υφιστάμενες νομικές υποχρεώσεις που προβλέπονται από τον Νόμο για την Ψηφιακή Προσβασιμότητα, καθώς και τα ευρωπαϊκά πρότυπα προσβασιμότητας, συμπεριλαμβανομένων των κατευθυντήριων γραμμών WCAG.

Τα άτομα με ολική ή μερική απώλεια όρασης είναι επίσης ενεργοί χρήστες έξυπνων κινητών τηλεφώνων, μέσων κοινωνικής δικτύωσης και ψηφιακών εργαλείων επικοινωνίας. Ωστόσο, δεν μπορούν να συμμετέχουν ισότιμα όταν εικόνες, γραφικά και οπτικό περιεχόμενο δεν συνοδεύονται από εναλλακτικό κείμενο (alt text). Η απουσία τέτοιων περιγραφών δημιουργεί σημαντικό εμπόδιο στην πρόσβαση στην πληροφόρηση, την επικοινωνία και την κοινωνική συμμετοχή στα ψηφιακά περιβάλλοντα.

Εμπόδια στην απασχολησιμότητα

Παρά τα υφιστάμενα μέτρα επαγγελματικής αποκατάστασης και υποστήριξης της απασχόλησης, οι νέοι με αναπηρία όρασης και γενικότερα οι νέοι με αναπηρίες συχνά αντιμετωπίζουν εμπόδια κατά τη μετάβαση από την εκπαίδευση στην απασχόληση. Για τους νέους με αναπηρία όρασης, η ανεπαρκής ενημέρωση των εργοδοτών σχετικά με τις υποστηρικτικές τεχνολογίες, καθώς και η χρήση ψηφιακών συστημάτων στον χώρο εργασίας που δεν είναι πλήρως συμβατά με αναγνώστες οθόνης, μπορούν να περιορίσουν την πρόσβαση σε ευκαιρίες απασχόλησης. Συχνά παρατηρείται ότι οι εργοδότες δεν διαθέτουν επαρκή γνώση σχετικά με την τύφλωση και την απώλεια όρασης και, λόγω προκαταλήψεων και εσφαλμένων αντιλήψεων, επιλέγουν να μην προσφέρουν ευκαιρίες απασχόλησης στα άτομα αυτά. Οι προκλήσεις αυτές επισημαίνονται και από οργανισμούς όπως η Ευρωπαϊκή Ένωση Τυφλών, η οποία αναφέρει ότι το μέσο ποσοστό ανεργίας μεταξύ τυφλών ατόμων και ατόμων με ολική ή μερική απώλεια όρασης σε ηλικία εργασίας υπερβαίνει το 75%.

Κοινωνικά και ψυχοκοινωνικά εμπόδια

Οι νέοι με αναπηρία όρασης και γενικότερα οι νέοι με αναπηρίες ενδέχεται να αντιμετωπίζουν κοινωνικά και ψυχοκοινωνικά εμπόδια που επηρεάζουν τη συμμετοχή τους

στην κοινοτική ζωή, στις δραστηριότητες νεολαίας και στη μη τυπική μάθηση. Για τα τυφλά άτομα και τα άτομα με μερική απώλεια όρασης, τα κανάλια επικοινωνίας και οι μορφές δραστηριοτήτων που βασίζονται σε μεγάλο βαθμό στην οπτική αλληλεπίδραση μπορούν να περιορίσουν τις ευκαιρίες ένταξης, ιδίως όταν δεν λαμβάνονται υπόψη εναλλακτικές μορφές επικοινωνίας.

Λόγω μη προσβάσιμων περιβαλλόντων, πληροφοριών και δραστηριοτήτων, οι τυφλοί και οι μερικώς βλέποντες νέοι συχνά αποκλείονται από την άτυπη κοινωνικοποίηση, τις δραστηριότητες νεολαίας και τις αυθόρμητες κοινωνικές αλληλεπιδράσεις, γεγονός που περιορίζει τις δυνατότητες δημιουργίας κοινωνικών δικτύων και μπορεί να οδηγήσει σε μοναξιά και κοινωνική απομόνωση. Παράλληλα, ενδέχεται να βιώνουν χαμηλότερη αυτοεκτίμηση, εσωτερικευμένο στιγματισμό και αυξημένη ψυχολογική επιβάρυνση, συχνά ως αποτέλεσμα του αποκλεισμού, των προκαταλήψεων και της συνεχούς ανάγκης προσαρμογής. Επιπλέον, η υπερπροστατευτικότητα μπορεί να παρεμποδίσει την ανάπτυξη της ανεξαρτησίας και της αυτονομίας, οι οποίες είναι κρίσιμες για τη μετάβαση στην ενήλικη ζωή. Η Ένωση Τυφλών και Ατόμων με Μερική Όραση της Σλοβενίας (UBPSS) αντιμετωπίζει συστηματικά τις προκλήσεις αυτές μέσω της υλοποίησης ειδικών κοινωνικών προγραμμάτων, τα οποία, μέσω επαγγελματικής υποστήριξης και βοήθειας από ομοτίμους, ενισχύουν την αυτοπεποίθηση και δημιουργούν ευκαιρίες για ευρύτερη κοινωνική ένταξη. Ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί το Πρόγραμμα Δικτύου Συνοδών για την Πρόληψη του Κοινωνικού Αποκλεισμού Τυφλών και Ατόμων με Μερική Όραση, το οποίο λειτουργεί για περισσότερα από 25 έτη και δρα ως γέφυρα μεταξύ χρηστών με αναπηρία όρασης και βλέποντων συνοδών, επιτρέποντας πιο ισότιμη συμμετοχή στην κοινωνία. Επιπλέον, είναι καθοριστικής σημασίας η συνεχής υλοποίηση συστηματικών δράσεων ευαισθητοποίησης με στόχο την υπέρβαση των προκαταλήψεων που σχετίζονται με την τύφλωση και την αναπηρία όρασης, απευθυνόμενων τόσο σε επαγγελματικές ομάδες όσο και στο ευρύ κοινό, καθώς η ευαισθητοποίηση αναγνωρίζεται ρητά ως βασική υποχρέωση από τη Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία (Άρθρο 8).

Κροατία

Τα πιο συνηθισμένα εμπόδια στην επίτευξη κινητικότητας, εκπαίδευσης, απασχόλησης και πλήρους συμμετοχής των νέων με προβλήματα όρασης και των νέων με αναπηρίες στο εθνικό πλαίσιο της Κροατίας είναι αποτέλεσμα ενός συνδυασμού δομικών, οργανωτικών και κοινωνικών περιορισμών. Παρόλο που υπάρχουν νομικά πλαίσια, η εφαρμογή τους είναι συχνά ανεπαρκής και άνιση. Η προσβασιμότητα των δημόσιων χώρων, των μεταφορών και των ψηφιακών υπηρεσιών είναι συχνά μερική ή απλώς συμβολική, ενώ η έλλειψη διατομεακής συνεργασίας και συντονισμού μεταξύ των ιδρυμάτων δημιουργεί κενά στο σύστημα υποστήριξης.

Το εκπαιδευτικό σύστημα δεν είναι ακόμη πλήρως προετοιμασμένο για την ενταξιακή πρακτική. Η έλλειψη τυφλοπαιδαγωγών και άλλων εξειδικευμένων επαγγελματιών, η περιορισμένη διαθεσιμότητα προσαρμοσμένου διδακτικού υλικού, καθώς και η ανεπαρκής παροχή τυφλοτεχνικών βοηθημάτων και υποστηρικτικών τεχνολογιών, επηρεάζουν

σημαντικά την ικανότητα των νέων με προβλήματα όρασης να επιτύχουν ισότιμες εκπαιδευτικές εμπειρίες.

Στην αγορά εργασίας, τα εμπόδια εκδηλώνονται μέσω του χαμηλού επιπέδου ευαισθητοποίησης των εργοδοτών, της έλλειψης προσαρμοσμένων χώρων εργασίας και προγραμμάτων κατάρτισης σε επαγγέλματα που παρουσιάζουν έλλειψη, καθώς και της έλλειψης γνώσεων, ικανοτήτων και εργασιακής εμπειρίας μεταξύ των νέων με προβλήματα όρασης. Μια πρόσθετη πρόκληση είναι η έλλειψη των λεγόμενων «ήπιων» δεξιοτήτων, μαζί με τις πολύπλοκες και αργές διοικητικές διαδικασίες, οι οποίες συχνά αποθαρρύνουν τους νέους στη διαδικασία ενεργού εισόδου στην αγορά εργασίας. Επιπλέον, οι κοινωνικές και ψυχοκοινωνικές υπηρεσίες, συμπεριλαμβανομένης της προσωπικής βοήθειας, της υποστήριξης για άτομα με προβλήματα όρασης και των προγραμμάτων υποστήριξης ψυχικής υγείας, δεν είναι εξίσου διαθέσιμες σε ολόκληρη την επικράτεια της χώρας και συχνά εξαρτώνται από χρηματοδότηση βάσει έργων. Αυτό οδηγεί σε ανασφάλεια ως προς τη συνέχεια της υποστήριξης και σε περιστασιακές διακοπές στην παροχή υπηρεσιών. Τέλος, οι κοινωνικές προκαταλήψεις, η ανεπαρκής συμμετοχή των νέων με αναπηρίες στις διαδικασίες λήψης αποφάσεων και η έλλειψη συστηματικής επένδυσης σε πολιτικές και υποδομές χωρίς αποκλεισμούς παραμένουν βασικά εμπόδια που δυσκολεύουν την ισότιμη και ενεργή συμμετοχή των νέων με αναπηρίες στην κοινωνία.

Βοσνία και Ερζεγοβίνη

Τα βοηθητικά μέσα για άτομα με πλήρη ή μερική οπτική αναπηρία, όπως τα τυφλοτεχνικά βοηθήματα, απαλλάσσονται από τους τελωνειακούς δασμούς, αλλά δεν απαλλάσσονται από τον φόρο προστιθέμενης αξίας. Οι δημόσιες υποδομές προσαρμοσμένες για άτομα με προβλήματα όρασης, όπως οι απτικές διαδρομές οδήγησης ή τα προσαρμοσμένα φανάρια, είναι σχεδόν ανύπαρκτες στη Βοσνία-Ερζεγοβίνη.

Δεν υπάρχει οργανωμένη εκπαίδευση σκύλων-οδηγών, ούτε συστηματικό πρόγραμμα εκπαίδευσης προσωπικών βοηθών για την υποστήριξη ατόμων με προβλήματα όρασης.

Τα εξειδικευμένα εκπαιδευτικά προγράμματα για τυφλά άτομα είναι πολύ σπάνια. Τα υπάρχοντα προγράμματα είναι σε μεγάλο βαθμό ξεπερασμένα και δεν περιλαμβάνουν εκπαίδευση σχετικά με τη χρήση σύγχρονων υποστηρικτικών τεχνολογιών.

Δεν υπάρχει συστηματική χρηματοδότηση για συλλόγους ατόμων με προβλήματα όρασης ή για τις δραστηριότητές τους.

Η υποστήριξη περιορίζεται κυρίως σε περιστασιακές δημόσιες προσκλήσεις, που βασίζονται σε έργα.

Σε επίπεδο Ομοσπονδίας της Βοσνίας-Ερζεγοβίνης, μιας από τις δύο κύριες διοικητικές μονάδες, υπάρχει νόμος για την απασχόληση ατόμων με αναπηρίες. Ωστόσο, οι εργοδότες εξακολουθούν να επιδεικνύουν έντονο επίπεδο δυσπιστίας απέναντι στην απασχόληση ατόμων με προβλήματα όρασης, με τα παραδείγματα απασχόλησης να παραμένουν σπάνια.

Κύπρος

Φυσικά και χωρικά εμπόδια

Δεν είναι μυστικό ότι υπάρχουν πολλά φυσικά και χωρικά εμπόδια που περιορίζουν τη συμμετοχή και την ενεργό ένταξη των νέων με αναπηρίες στην καθημερινή ζωή. Μεταξύ των πιο συνηθισμένων εμποδίων είναι οι σκάλες χωρίς ράμπες, οι στενοί διάδρομοι και τα περάσματα, οι δυσπρόσιτες τουαλέτες και οι κακές αρχιτεκτονικές λύσεις που δεν επιτρέπουν την ελεύθερη κυκλοφορία και μεγαλύτερη κινητικότητα όταν χρειάζεται. Αυτά τα εμπόδια υπάρχουν σε πολλούς χώρους που χρησιμοποιούνται συχνά, συμπεριλαμβανομένων σχολείων, δημόσιων κτιρίων και υποδομών μεταφορών. Παρόλο που οι προσβάσιμοι χώροι προβλέπονται από νεότερους νόμους και πρότυπα κατασκευής, οι παλαιότερες υποδομές, οι οποίες είναι πολύ διαδεδομένες στην Κύπρο, συχνά δεν επιτρέπουν απλές προσαρμογές. Ως αποτέλεσμα, η χωρική δυσπρόσιτη πρόσβαση παραμένει μια επίμονη πρόκληση. Παρόλο που οι δημόσιες συγκοινωνίες, όπως τα λεωφορεία και τα ταξί, γίνονται σταδιακά πιο προσβάσιμες, εξακολουθούν να υπάρχουν περιορισμοί που δεν επιτρέπουν πλήρη ανεξαρτησία στην κίνηση και τη συμμετοχή, ειδικά στις αγροτικές περιοχές του νησιού.

Κοινωνικές προκαταλήψεις και στερεότυπα

Οι κοινωνικές προκαταλήψεις και τα στερεότυπα αποτελούν σημαντικό εμπόδιο στην ένταξη των νέων με αναπηρίες. Εκδηλώνονται μέσω κοινωνικής περιθωριοποίησης, χαμηλών προσδοκιών και έντονου στιγματισμού από συνομηλίκους, εκπαιδευτικούς, εργοδότες και, μερικές φορές, μέλη της οικογένειας. Μύθοι και παρανοήσεις σχετικά με την αναπηρία μπορούν να οδηγήσουν στην υποτίμηση των ατόμων, στην ανεπαρκή ενθάρρυνση της ανάπτυξής τους και στην άρνηση ευκαιριών να επιδείξουν τις ικανότητές τους όπως όλοι οι άλλοι.

Τα νεαρά άτομα με αναπηρίες συχνά έχουν λιγότερες ευκαιρίες να συμμετέχουν σε κοινωνικές, επαγγελματικές και εκπαιδευτικές δραστηριότητες. Επιπλέον, η βία και οι διακρίσεις μεταξύ συνομηλίκων σε δημόσιους και εκπαιδευτικούς χώρους περιορίζουν περαιτέρω την κοινωνική ανάπτυξη και υπονομεύουν την αυτοπεποίθηση. Για το λόγο αυτό, η ευαισθητοποίηση του κοινού και η μείωση των διακρίσεων, των προκαταλήψεων και των στερεοτύπων έχει αναγνωριστεί ως μία από τις βασικές προτεραιότητες των υπευθύνων λήψης αποφάσεων.

Εμπόδια στον τομέα της εκπαίδευσης

Παρόλο που έχει σημειωθεί σημαντική πρόοδος στον τομέα της συμπεριληπτικής εκπαίδευσης, εξακολουθούν να υπάρχουν εμπόδια που περιορίζουν την ισότιμη συμμετοχή των νέων με αναπηρίες. Μία από τις πιο συνηθισμένες προκλήσεις σχετίζεται με την έλλειψη εξειδικευμένης υποστήριξης εντός του σχολικού συστήματος, όπως εκπαιδευμένοι εκπαιδευτικοί, βοηθοί διδασκαλίας και προσαρμοσμένο διδακτικό υλικό. Ορισμένα σχολεία δεν έχουν πρόσβαση σε σχολικά βιβλία με μεγάλη εκτύπωση ή σε γραφή Braille, προσβάσιμο ψηφιακό περιεχόμενο ή υποστηρικτικές τεχνολογίες.

Η έλλειψη συμπεριληπτικών μεθόδων διδασκαλίας μπορεί να οδηγήσει σε ένα διαχωρισμένο εκπαιδευτικό περιβάλλον, στο οποίο οι νέοι με αναπηρίες περιθωριοποιούνται, με αποτέλεσμα τη μειωμένη συμμετοχή και την ασθενέστερη εμπλοκή

στη μαθησιακή διαδικασία. Μια πρόσθετη πρόκληση είναι η μετάβαση από τη δευτεροβάθμια στην τριτοβάθμια εκπαίδευση, καθώς τα ιδρύματα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης συχνά δεν παρέχουν επαρκείς προσαρμογές, προσαρμοσμένο διδακτικό υλικό ή ακαδημαϊκή καθοδήγηση.

Εμπόδια στον τομέα της απασχόλησης

Για τους/τις νέους/ες με αναπηρίες στην Κύπρο, η απασχόληση αποτελεί ένα από τα βασικά ζητήματα. Παρά τα μέτρα, όπως το σύστημα ποσοστώσεων απασχόλησης, το ποσοστό ανεργίας μεταξύ των νέων με αναπηρίες παραμένει υψηλό, ενώ οι ευκαιρίες για επαγγελματική ανάπτυξη είναι περιορισμένες. Οι προσαρμογές στον χώρο εργασίας είναι συχνά άνισες, και οι εργοδότες συχνά δεν διαθέτουν επαρκείς γνώσεις ή εμπειρία στην προσαρμογή των συνθηκών εργασίας για τους εργαζόμενους με αναπηρίες.

Μια πρόσθετη πρόκληση είναι η αναντιστοιχία δεξιοτήτων, καθώς οι νέοι με αναπηρίες συχνά δεν έχουν πρόσβαση σε επαγγελματικό προσανατολισμό ή επαγγελματική κατάρτιση ευθυγραμμισμένη με τις ανάγκες της αγοράς εργασίας. Η μειωμένη αυτοπεποίθηση και οι χαμηλές προσδοκίες εκ μέρους των οικογενειών και των εργοδοτών περιορίζουν περαιτέρω τις ευκαιρίες απασχόλησης, επιβραδύνοντας τη διαδικασία κοινωνικής ένταξης και οικονομικής ανεξαρτησίας.

Εμπόδια στον τομέα της ψηφιακής προσβασιμότητας

Παρά την πρόοδο στη νομοθεσία που σχετίζεται με την προσβασιμότητα του δημόσιου τομέα, η πρόσβαση σε ψηφιακές πληροφορίες και τεχνολογίες παραμένει μια πρόκληση.

Δεν πληρούν πλήρως όλοι οι ιστότοποι, οι εφαρμογές για κινητά και οι ηλεκτρονικές δημόσιες υπηρεσίες τα πρότυπα προσβασιμότητας, και ορισμένες πλατφόρμες απασχόλησης και εκπαίδευσης δεν είναι συμβατές με προγράμματα ανάγνωσης οθόνης ή δεν προσφέρουν προσβάσιμες μορφές για άτομα με προβλήματα όρασης.

Αυτά τα ψηφιακά εμπόδια επιδεινώνουν περαιτέρω την κοινωνική απομόνωση και περιορίζουν τις ευκαιρίες για προσωπική ανάπτυξη, καθώς εμποδίζουν τους νέους να έχουν πρόσβαση σε σημαντικές πληροφορίες, να υποβάλλουν αιτήσεις για εργασία ή εκπαιδευτικά προγράμματα, να συμμετέχουν σε διαδικτυακή μάθηση και να συμμετέχουν ενεργά σε κοινωνικές διαδικασίες.

Θεσμικά και διοικητικά εμπόδια

Οι νέοι με αναπηρίες συχνά αντιμετωπίζουν πρόσθετες προκλήσεις στις διοικητικές και γραφειοκρατικές διαδικασίες. Η εγγραφή σε εξειδικευμένα προγράμματα, η απόκτηση πιστοποίησης αναπηρίας ή η άσκηση του δικαιώματος οικονομικής υποστήριξης συχνά περιλαμβάνει πολύπλοκες, χρονοβόρες και δυσνόητες διαδικασίες. Ο ανεπαρκής συντονισμός μεταξύ υπουργείων, σχολείων και παρόχων υπηρεσιών μπορεί να οδηγήσει σε κενά ή καθυστερήσεις στην παροχή υποστήριξης. Επιπλέον, ορισμένα προγράμματα είναι διαθέσιμα μόνο σε συγκεκριμένες γεωγραφικές περιοχές ή απαιτούν επίσημες αιτήσεις που δεν είναι πλήρως προσβάσιμες, περιπλέκοντας περαιτέρω την κατάσταση των νέων από αγροτικές περιοχές ή εκείνων που δεν έχουν ισχυρό δίκτυο υποστήριξης.

Οικονομικά εμπόδια

Οι οικονομικοί περιορισμοί εξακολουθούν να επηρεάζουν σημαντικά την πρόσβαση σε υπηρεσίες και την ικανότητα συμμετοχής των νέων με αναπηρίες. Το κόστος του εξειδικευμένου εξοπλισμού, των υποστηρικτικών τεχνολογιών, της μεταφοράς, των θεραπειών και των ιδιαίτερων μαθημάτων είναι συχνά σημαντικά υψηλότερο για τις οικογένειες νέων με αναπηρίες. Παρόλο που τα κρατικά επιδόματα παρέχουν ένα ορισμένο επίπεδο υποστήριξης, συχνά δεν επαρκούν για να καλύψουν όλα τα έξοδα και οι καθυστερήσεις στις πληρωμές αυξάνουν περαιτέρω την οικονομική πίεση. Η έλλειψη επαρκούς χρηματοδότησης για την ενταξιακή εκπαίδευση, τις εξωσχολικές δραστηριότητες και τα προγράμματα υποστηριζόμενης απασχόλησης επηρεάζει περαιτέρω την ικανότητα των νέων να συμμετέχουν ισότιμα σε εκπαιδευτικές, κοινωνικές και επαγγελματικές πορείες.

Εθνικές πρωτοβουλίες και παραδείγματα καλών πρακτικών

Παρά τις πολυάριθμες προκλήσεις και τα εμπόδια που αντιμετωπίζουν οι νέοι/ες με προβλήματα όρασης και οι νέοι/ες με αναπηρίες στο Μαυροβούνιο, τα τελευταία χρόνια έχει αναπτυχθεί μια σειρά πρωτοβουλιών που αποτελούν σημαντικά βήματα προς μια πιο συμπεριληπτική και προσβάσιμη κοινωνία. Οι πρωτοβουλίες αυτές έχουν προκύψει στο πλαίσιο θεσμικών μεταρρυθμίσεων, τοπικών πολιτικών και δραστηριοτήτων οργανώσεων της κοινωνίας των πολιτών, καθώς και μέσω της συνεργασίας με διεθνείς εταίρους, και συνολικά συμβάλλουν στη βελτίωση της ποιότητας ζωής των νέων.

Παραδείγματα καλών πρακτικών σε εθνικό πλαίσιο καταδεικνύουν ότι είναι δυνατόν να αναπτυχθούν λειτουργικά μοντέλα υποστήριξης που ανταποκρίνονται στις πραγματικές ανάγκες των νέων με αναπηρίες και των νέων με προβλήματα όρασης. Τα παραδείγματα αυτά καλύπτουν διάφορους τομείς – από την εκπαίδευση, την απασχόληση και την κινητικότητα έως την πρόσβαση σε πληροφορίες και δημόσιες υπηρεσίες, καθώς και την πολιτιστική και κοινωνική συμμετοχή. Αν και οι πρωτοβουλίες αυτές συχνά δεν κατανέμονται ομοιόμορφα ή δεν εναρμονίζονται συστηματικά, η σημασία τους έγκειται στις συγκεκριμένες αλλαγές που επιφέρουν στην καθημερινή ζωή των νέων.

Το παρόν κεφάλαιο παρέχει μια επισκόπηση των εθνικών πρωτοβουλιών και πρακτικών που έχουν αναγνωριστεί ως θετικά παραδείγματα στο Μαυροβούνιο. Η έμφαση δίνεται σε λύσεις που συμβάλλουν στη μεγαλύτερη προσβασιμότητα, στην ενδυνάμωση των νέων, στην ανάπτυξη της ανεξαρτησίας και στην πιο ενεργή ένταξή τους στην κοινότητα. Μέσα από την ανάλυση αυτών των παραδειγμάτων, εφιστάται η προσοχή στις δυνατότητες περαιτέρω βελτίωσης των υφιστάμενων μοντέλων και στην ευρύτερη εφαρμογή τους σε διαφορετικά περιβάλλοντα.

Μαυροβούνιο

Παρά το γεγονός ότι οι νέοι/ες με προβλήματα όρασης και οι νέοι/ες με αναπηρίες στο Μαυροβούνιο εξακολουθούν να αντιμετωπίζουν πολυάριθμες προκλήσεις και άνιση πρόσβαση σε υπηρεσίες, τα τελευταία χρόνια έχει αναπτυχθεί μια σειρά πρωτοβουλιών

που μπορούν να αναγνωριστούν ως παραδείγματα καλής πρακτικής σε εθνικό πλαίσιο. Οι πρωτοβουλίες αυτές προέρχονται από διάφορους τομείς δράσης – το θεσμικό σύστημα, τις τοπικές αυτοδιοικήσεις, τον εκπαιδευτικό τομέα, τις οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών και τη διεθνή συνεργασία – και υποδεικνύουν μια σταδιακή στροφή προς μια προσέγγιση που αναγνωρίζει πληρέστερα τις ανάγκες των νέων με αναπηρίες.

Ένα κοινό χαρακτηριστικό αυτών των πρωτοβουλιών είναι η προσπάθεια βελτίωσης της προσβασιμότητας, της ενδυνάμωσης και της κοινωνικής ένταξης των νέων στα υπάρχοντα συστήματα και πόρους, με μια ολοένα και πιο σαφή αναγνώριση ότι η ένταξη δεν συνεπάγεται μόνο την επίσημη υλοποίηση των δικαιωμάτων, αλλά και τη δημιουργία λειτουργικής υποστήριξης στην καθημερινή ζωή.

Το παρόν κεφάλαιο παρέχει μια επισκόπηση των σημαντικότερων πρωτοβουλιών που έχουν αναγνωριστεί ως θετικά παραδείγματα, με έμφαση στις αλλαγές που συμβάλλουν στη μεγαλύτερη προσβασιμότητα, στην ανάπτυξη ικανοτήτων και στην πιο ενεργή συμμετοχή των νέων με προβλήματα όρασης και των νέων με αναπηρίες στην κοινωνία.

Θεσμικές πρωτοβουλίες

Στο πλαίσιο των μεταρρυθμίσεων του εκπαιδευτικού συστήματος, το Μαυροβούνιο έχει βελτιώσει, την τελευταία περίοδο, ορισμένους μηχανισμούς υποστήριξης για μαθητές/τριες και φοιτητές/τριες με αναπηρίες. Ιδιαίτερα αξιοσημείωτες είναι η ενίσχυση του ρόλου των επαγγελματικών ομάδων στα σχολεία, η εισαγωγή και η εφαρμογή ατομικών εκπαιδευτικών σχεδίων, καθώς και η αυξημένη συμμετοχή κέντρων και υπηρεσιών που παρέχουν υποστήριξη σε παιδιά και νέους με αναπτυξιακές δυσκολίες. Τα μέτρα αυτά στοχεύουν στην προσαρμογή της εκπαιδευτικής διαδικασίας στις ποικίλες ανάγκες των μαθητών, συμπεριλαμβανομένων εκείνων των νέων με προβλήματα όρασης.

Η συνεργασία μεταξύ εκπαιδευτικών ιδρυμάτων και εμπειρογνομόνων στον τομέα των υποστηρικτικών τεχνολογιών γίνεται ολοένα και πιο έντονη, ενώ το διδακτικό προσωπικό ενθαρρύνεται να παρακολουθεί εκπαίδευση στην ενταξιακή εκπαίδευση. Παρόλο που οι πρωτοβουλίες αυτές δεν αναπτύσσονται ομοιόμορφα σε όλα τα περιβάλλοντα, στην πράξη αναγνωρίζονται συγκεκριμένα θετικά αποτελέσματα. Οι εκπαιδευτικοί εξοικειώνονται περισσότερο με τρόπους προσαρμογής του διδακτικού υλικού, τα σχολεία επενδύουν συχνότερα σε τεχνικό και υποστηρικτικό εξοπλισμό και οι μαθητές και οι φοιτητές με αναπηρίες λαμβάνουν πιο εξατομικευμένη υποστήριξη και περισσότερες ευκαιρίες για ισότιμη συμμετοχή στην εκπαιδευτική διαδικασία.

Στον τομέα της απασχόλησης, τα εθνικά προγράμματα επαγγελματικής αποκατάστασης αντιπροσωπεύουν μία από τις πιο συγκεκριμένες θεσμικές απαντήσεις στις ανάγκες των ατόμων με αναπηρίες. Μέσω προγραμμάτων επαγγελματικής κατάρτισης, πρακτικής άσκησης και ενδυνάμωσης, παρέχονται στους νέους με αναπηρίες ευκαιρίες να αποκτήσουν εργασιακή εμπειρία και να αναπτύξουν δεξιότητες που προηγουμένως ήταν δύσκολο να προσπελαστούν. Τα προγράμματα αυτά έχουν ιδιαίτερη σημασία για τους νέους με προβλήματα όρασης, καθώς συμβάλλουν στην ενίσχυση της απασχολησιμότητας και της αυτοπεποίθησής τους κατά τη μετάβαση από την εκπαίδευση στην αγορά εργασίας. Η θετική πρακτική αναγνωρίζεται επίσης μέσω οικονομικών κινήτρων για τους εργοδότες που απασχολούν άτομα με αναπηρίες. Το μέτρο αυτό έχει, σε κάποιο βαθμό, συμβάλει

στην αύξηση του ενδιαφέροντος των εργοδοτών και στη δημιουργία θέσεων εργασίας που μπορούν να προσαρμοστούν σε διαφορετικούς τύπους αναπηριών, συμπεριλαμβανομένης της οπτικής αναπηρίας. Παρόλο που εξακολουθούν να υπάρχουν εμπόδια, τέτοιοι μηχανισμοί αποτελούν ένα σημαντικό βήμα προς τη δημιουργία ενός πιο συμπεριληπτικού εργασιακού περιβάλλοντος.

Στον τομέα της προσβασιμότητας των δημόσιων υπηρεσιών, ορισμένοι κρατικοί φορείς και τοπικές αρχές έχουν ξεκινήσει διαδικασίες για τη βελτίωση της ψηφιακής και επικοινωνιακής προσβασιμότητας. Οι διαδικασίες αυτές περιλαμβάνουν την προσαρμογή ιστοσελίδων, τη βελτίωση της οπτικής και λειτουργικής ταυτότητας των ψηφιακών πλατφορμών και την παραγωγή υλικού συμβατού με υποστηρικτικές τεχνολογίες. Παρόλο που οι αλλαγές αυτές δεν είναι ακόμη συστημικά ομοιόμορφες, αντιπροσωπεύουν μια σαφή μετατόπιση σε σύγκριση με την προηγούμενη περίοδο και μπορούν να λειτουργήσουν ως θετικά παραδείγματα για περαιτέρω βελτίωση της θεσμικής πρακτικής.

Πρωτοβουλίες μη κυβερνητικών οργανώσεων

Σημαντική συμβολή στη βελτίωση της θέσης των νέων με προβλήματα όρασης και των νέων με αναπηρίες στο Μαυροβούνιο προέρχεται από το έργο των οργανώσεων της κοινωνίας των πολιτών, οι οποίες αναπτύσσουν συνεχώς προγράμματα που στοχεύουν στην ενδυνάμωση, την ανεξαρτησία και την ενεργό συμμετοχή των νέων στην κοινωνία.

Ιδιαίτερα αξιοσημείωτες είναι οι δραστηριότητες που υλοποιούνται από την Ένωση Τυφλών Μαυροβουνίου και τον Σύνδεσμο Νέων με Αναπηρίες Μαυροβουνίου, των οποίων το έργο αποτελεί αναγνωρίσιμο παράδειγμα καλής πρακτικής σε εθνικό επίπεδο.

Η Ένωση Τυφλών Μαυροβουνίου διαδραματίζει μακροχρόνιο ρόλο στην παροχή άμεσης υποστήριξης σε άτομα με προβλήματα όρασης, με ιδιαίτερη έμφαση στους νέους. Μία από τις βασικές πρωτοβουλίες της Ένωσης αφορά την εκπαίδευση για ανεξάρτητη κίνηση και προσανατολισμό, συμπεριλαμβανομένης της συστηματικής εκπαίδευσης στην κινητικότητα με τη χρήση λευκού μαστιγίου. Οι εκπαιδεύσεις αυτές έχουν ιδιαίτερη σημασία για τους νέους με προβλήματα όρασης, καθώς αποτελούν τη βάση για ανεξάρτητη λειτουργικότητα, πρόσβαση στην εκπαίδευση, την απασχόληση και τις κοινωνικές δραστηριότητες. Μέσω ατομικής και ομαδικής εργασίας, οι νέοι αποκτούν πρακτικές δεξιότητες για την πλοήγηση σε αστικά περιβάλλοντα, την κατανόηση καθημερινών διαδρομών και την ασφαλή μετακίνηση σε διαφορετικά περιβάλλοντα.

Εκτός από την κινητικότητα, η Ένωση Τυφλών του Μαυροβουνίου εφαρμόζει μια σειρά εκπαιδευτικών προγραμμάτων και προγραμμάτων ενδυνάμωσης που καλύπτουν τον ψηφιακό γραμματισμό, τη χρήση υποστηρικτικών τεχνολογιών, την ανάπτυξη δεξιοτήτων ζωής και εργασίας και την ψυχοκοινωνική υποστήριξη. Ιδιαίτερη σημασία έχει η συνεργασία με τους νέους μέσω της διοργάνωσης εργαστηρίων, εκπαιδεύσεων και δραστηριοτήτων συμβουλευτικής, οι οποίες συμβάλλουν στην ενδυνάμωση της αυτογνωσίας, της αυτοπεποίθησης, του αισθήματος ανεξαρτησίας και της αίσθησης του ανήκειν στην κοινότητα.

Μέσω του έργου της Επιτροπής Νέων, η Ένωση ενθαρρύνει περαιτέρω την ενεργό συμμετοχή των νέων με προβλήματα όρασης στον σχεδιασμό δραστηριοτήτων, στην υπεράσπιση των δικαιωμάτων τους και στη δημιουργία πρωτοβουλιών που

ανταποκρίνονται στις πραγματικές τους ανάγκες. Ένα ειδικό τμήμα του έργου της Ένωσης Τυφλών του Μαυροβουνίου σχετίζεται με τη διασφάλιση προσβάσιμων μορφών πληροφόρησης και εκπαιδευτικού υλικού, η οποία αποτελεί μία από τις βασικές προϋποθέσεις για την ισότιμη εκπαίδευση, την πολιτιστική συμμετοχή και την κοινωνική ένταξη των νέων με προβλήματα όρασης.

Παρόλο που η προσαρμογή του διδακτικού και άλλου υλικού αποτελεί νομική υποχρέωση, στην πράξη η μη προσβάσιμη λογοτεχνία παραμένει ένα από τα μεγαλύτερα εμπόδια που αντιμετωπίζουν οι νέοι κατά την πρωτοβάθμια, δευτεροβάθμια και τριτοβάθμια εκπαίδευση. Μέσω του έργου του τυπογραφείου Braille, η Ένωση Τυφλών του Μαυροβουνίου προσαρμόζει συνεχώς σχολικά βιβλία, σενάρια, εγχειρίδια και άλλο εκπαιδευτικό υλικό σε Braille, καθώς και σε διευρυμένες και ψηφιακά προσβάσιμες μορφές. Η υποστήριξη αυτή περιλαμβάνει μαθητές πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, καθώς και φοιτητές, επιτρέποντάς τους να παρακολουθούν μαθήματα σε ισότιμη βάση και να εκπληρώνουν τις ακαδημαϊκές τους υποχρεώσεις. Η προσαρμογή της λογοτεχνίας πραγματοποιείται συχνά σε συνεργασία με εκπαιδευτικά ιδρύματα και τους ίδιους τους νέους, ανταποκρινόμενη σε συγκεκριμένες ανάγκες σε πραγματικό χρόνο και μειώνοντας τον κίνδυνο αποκλεισμού από την εκπαιδευτική διαδικασία.

Εκτός από το έντυπο υλικό, η Ένωση ηχογραφεί και δημοσιεύει ποιητικό και πεζό περιεχόμενο σε ηχητική μορφή στο ραδιοφωνικό της στούντιο, αναγνωρίζοντας τη σημασία του ηχητικού περιεχομένου για τους νέους με προβλήματα όρασης. Μέσω της πρωτοβουλίας αυτής, διασφαλίζεται η πρόσβαση στη λογοτεχνία, ενώ παράλληλα οι νέοι δημιουργοί – ποιητές και συγγραφείς με προβλήματα όρασης και νέοι με αναπηρίες – αναδεικνύονται ενεργά. Μέσα από αυτή την πρακτική, η λογοτεχνική δημιουργικότητα καθίσταται διαθέσιμη σε ηχητική μορφή και ορατή στον πολιτιστικό χώρο, συμβάλλοντας στην κατάρτιση στερεοτύπων και στην ενίσχυση της πολιτιστικής ταυτότητας των νέων δημιουργών με αναπηρίες. Τέτοιες δραστηριότητες επιβεβαιώνουν ότι η προσβασιμότητα δεν αποτελεί απλώς ένα τεχνικό ζήτημα, αλλά προϋπόθεση για την πλήρη συμμετοχή στην κοινωνία.

Ο Σύνδεσμος Νέων με Αναπηρίες του Μαυροβουνίου έχει αναπτύξει ένα ισχυρό και αναγνωρίσιμο μοντέλο εργασίας που επικεντρώνεται στους νέους με αναπηρίες, συμπεριλαμβανομένων των νέων με προβλήματα όρασης, με ιδιαίτερη έμφαση στην εκπαίδευση, την απασχόληση, την ανεξάρτητη διαβίωση και τον κοινωνικό ακτιβισμό. Ο οργανισμός εφαρμόζει πολυάριθμα προγράμματα που παρέχουν υποστήριξη στους νέους κατά τη διάρκεια των σπουδών τους, καθώς και γενικότερη υποστήριξη μέσω κατάρτισης για την απασχόληση, ανάπτυξης επαγγελματικών δεξιοτήτων, καθοδήγησης και συμβουλευτικής.

Μία από τις σημαντικές συνεισφορές του Συνδέσμου αντικατοπτρίζεται σε προγράμματα που ενδυναμώνουν τους νέους ώστε να αναγνωρίζουν και να αξιοποιούν μηχανισμούς προστασίας των δικαιωμάτων τους, να συμμετέχουν ενεργά στη λήψη αποφάσεων και να εμπλέκονται σε δημόσιες και υπερασπιστικές διαδικασίες. Μέσω εργαστηρίων, εκπαιδεύσεων και εκστρατειών, οι νέοι με αναπηρίες αναπτύσσουν δεξιότητες δημόσιας ομιλίας, ηγεσίας και συμμετοχής, ενισχύοντας έτσι την προβολή και την επιρροή τους στην κοινωνία.

Ο Σύνδεσμος Νέων με Αναπηρίες του Μαυροβουνίου διαδραματίζει επίσης σημαντικό ρόλο στην προώθηση της προσβασιμότητας σε φυσικά και ψηφιακά περιβάλλοντα και, μέσω της συνεργασίας με κρατικούς φορείς, εκπαιδευτικά ιδρύματα και εργοδότες, συμβάλλει στη βελτίωση πρακτικών που επιτρέπουν την ισότιμη συμμετοχή των νέων.

Μέσω διεθνών έργων και της συνεργασίας με εταίρους από την περιοχή και την Ευρωπαϊκή Ένωση, οι νέοι/ες έχουν τη δυνατότητα να συμμετέχουν σε ανταλλαγές, εκπαιδευτικές δραστηριότητες και προγράμματα κινητικότητας, γεγονός που συμβάλλει περαιτέρω στην προσωπική και επαγγελματική τους ανάπτυξη.

Σημαντική συμβολή στη βελτίωση των δικαιωμάτων και της κινητικότητας των νέων με αναπηρίες προέρχεται επίσης από πρωτοβουλίες του Συνδέσμου που σχετίζονται με την ανεξάρτητη διαβίωση και τη μετακίνηση. Ιδιαίτερα αξιοσημείωτη είναι η υπεράσπιση του δικαιώματος χρήσης σκύλων-οδηγών, ως βασικού μέσου ανεξάρτητης κινητικότητας για άτομα με προβλήματα όρασης. Μέσω δημόσιων εκστρατειών, δραστηριοτήτων υπεράσπισης και συνεργασίας με φορείς, ο Σύνδεσμος υπογραμμίζει την ανάγκη άρσης των διοικητικών, υποδομικών και κοινωνικών εμποδίων που παρεμποδίζουν τη χρήση σκύλων-οδηγών σε δημόσιους χώρους, στις δημόσιες συγκοινωνίες, στα εκπαιδευτικά ιδρύματα και στο εργασιακό περιβάλλον. Η πρωτοβουλία αυτή έχει ιδιαίτερη σημασία για τους νέους με προβλήματα όρασης, καθώς το δικαίωμα σε σκύλο-οδηγό συνδέεται άμεσα με την ελευθερία μετακίνησης, την εκπαίδευση, την απασχόληση και την κοινωνική συμμετοχή.

Ο Σύνδεσμος Νέων με Αναπηρίες του Μαυροβουνίου είναι επίσης αναγνωρίσιμος για την πρωτοβουλία του που αφορά το δικαίωμα όλων των φοιτητών με αναπηρίες σε δωρεάν σπουδές σε όλα τα πανεπιστήμια του Μαυροβουνίου. Η πρωτοβουλία αυτή βασίζεται στην αρχή των ίσων ευκαιριών και στοχεύει στην άρση των οικονομικών εμποδίων που περιορίζουν περαιτέρω την πρόσβαση των νέων με αναπηρίες στην τριτοβάθμια εκπαίδευση. Μέσω της υποστήριξης αυτού του μέτρου, ο Σύνδεσμος επισημαίνει ότι το κόστος σπουδών, σε συνδυασμό με τα πρόσθετα έξοδα για υποστηρικτική τεχνολογία, προσαρμοσμένο υλικό και υποστηρικτικές υπηρεσίες, αποτελεί σοβαρό εμπόδιο για μεγάλο αριθμό νέων. Η υποστήριξη των δωρεάν σπουδών έχει ευρύτερη κοινωνική σημασία, καθώς συμβάλλει στην αύξηση του αριθμού των ατόμων με αναπηρίες υψηλού μορφωτικού επιπέδου, στην ενίσχυση της απασχολησιμότητάς τους και στην πιο ενεργή συμμετοχή τους στην κοινωνία.

Οι πρωτοβουλίες της Ένωσης Τυφλών του Μαυροβουνίου και του Συνδέσμου Νέων με Αναπηρίες του Μαυροβουνίου καταδεικνύουν σαφώς ότι οι οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών διαδραματίζουν βασικό ρόλο στην κάλυψη των κενών που υπάρχουν στο θεσμικό σύστημα. Το έργο τους όχι μόνο παρέχει άμεση υποστήριξη στους νέους, αλλά συμβάλλει και στην ανάπτυξη πιο συμπεριληπτικών πολιτικών, στη μεγαλύτερη κοινωνική ευαισθητοποίηση και στη δημιουργία συνθηκών για ενεργό, ανεξάρτητη και αξιοπρεπή συμμετοχή των νέων με προβλήματα όρασης και των νέων με αναπηρίες σε όλους τους τομείς της κοινωνικής ζωής.

Τα προγράμματα κινητικότητας και οι διεθνείς συνεργασίες αποτελούν σημαντικό πόρο για τη βελτίωση της θέσης των νέων με προβλήματα όρασης και των νέων με αναπηρίες στο Μαυροβούνιο.

Χάρη στη συνεργασία μεταξύ οργανώσεων της κοινωνίας των πολιτών, διεθνών οργανισμών και δωρητών, δόθηκε σε πολλούς νέους η ευκαιρία να συμμετάσχουν σε δραστηριότητες που υπερβαίνουν το πλαίσιο του εθνικού συστήματος και ανοίγουν χώρο για προσωπική, επαγγελματική και κοινωνική ανάπτυξη.

Μέσω προγραμμάτων όπως το Erasmus+ και άλλων διεθνών πρωτοβουλιών, νέοι με προβλήματα όρασης και νέοι με αναπηρίες συμμετέχουν σε ανταλλαγές νέων, εκπαιδεύσεις, σεμινάρια, εκπαιδευτικές επισκέψεις και εθελοντικά προγράμματα. Οι δραστηριότητες αυτές παρέχουν εμπειρίες που το εγχώριο σύστημα συχνά δεν μπορεί να διασφαλίσει πλήρως, όπως η διαμονή σε περιβάλλοντα χωρίς αποκλεισμούς και προσβάσιμα, η εξοικείωση με διαφορετικά μοντέλα υποστήριξης και η μάθηση μέσω άμεσης επαφής με συνομηλίκους από άλλες χώρες.

Η διεθνής κινητικότητα συμβάλλει στην ανάπτυξη διαπολιτισμικών ικανοτήτων, στην ενίσχυση των επικοινωνιακών και κοινωνικών δεξιοτήτων, καθώς και στην οικοδόμηση αυτοπεποίθησης και ανεξαρτησίας. Για πολλούς νέους με αναπηρίες, τέτοια προγράμματα αντιπροσωπεύουν την πρώτη τους εμπειρία ταξιδιού χωρίς να βασίζονται στην οικογένεια, γεγονός που έχει ισχυρό αντίκτυπο στην αντίληψή τους για τις δικές τους ικανότητες και τα όριά τους.

Οι γνώσεις και οι εμπειρίες που αποκτούν οι νέοι μέσω διεθνών προγραμμάτων μεταφέρονται συχνά στο τοπικό πλαίσιο μέσω της συμμετοχής τους στο έργο των οργανώσεων της κοινωνίας των πολιτών, της έναρξης νέων πρωτοβουλιών ή της πιο ενεργής συμμετοχής σε διαδικασίες υπεράσπισης και νεολαίας. Με αυτόν τον τρόπο, η διεθνής κινητικότητα δεν επηρεάζει μόνο τα άτομα, αλλά συμβάλλει και στην ανάπτυξη της κοινότητας στο σύνολό της.

Η συνεργασία μεταξύ διεθνών εταίρων, οργανώσεων της κοινωνίας των πολιτών και ιδρυμάτων στο Μαυροβούνιο έχει οδηγήσει στην ανάπτυξη καινοτόμων προγραμμάτων και μοντέλων εργασίας, ιδίως στους τομείς της προσβάσιμης εκπαίδευσης, των ψηφιακών δεξιοτήτων και της απασχολησιμότητας. Μέσω αυτών των συνεργασιών, αναπτύσσονται ψηφιακές πλατφόρμες για προσβάσιμη μάθηση, εφαρμόζονται προγράμματα κατάρτισης για επιχειρηματικές και επαγγελματικές δεξιότητες και δημιουργούνται προγράμματα επαγγελματικού προσανατολισμού προσαρμοσμένα σε νέους με αναπηρίες. Τα διεθνή προγράμματα και η συνεργασία καθίστανται έτσι ένας σημαντικός συμπληρωματικός μηχανισμός των εθνικών πολιτικών, καθώς παρέχουν στους νέους με προβλήματα όρασης και στους νέους με αναπηρίες συγκεκριμένες ευκαιρίες για ανάπτυξη, δικτύωση και ενεργό συμμετοχή στον ευρύτερο ευρωπαϊκό και διεθνή χώρο.

Πρωτοβουλίες των τοπικών αυτοδιοικήσεων

Παρόλο που η θέση των νέων με προβλήματα όρασης και των νέων με αναπηρίες στο Μαυροβούνιο ποικίλλει σημαντικά από δήμο σε δήμο, τα τελευταία χρόνια έχουν παρατηρηθεί ορισμένες πρόοδοι σε τοπικό επίπεδο που αποτελούν παραδείγματα καλής πρακτικής. Σε ορισμένα περιβάλλοντα, οι τοπικές αυτοδιοικήσεις αναγνωρίζουν όλο και περισσότερο την ανάγκη να ανταποκρίνονται στις συγκεκριμένες ανάγκες των νέων με αναπηρίες μέσω των πολιτικών, των υπηρεσιών και των έργων τους και να τους συμπεριλαμβάνουν στην κοινότητα με πιο ισότιμο τρόπο.

Σε ορισμένους δήμους, οι ανάγκες των ατόμων με αναπηρίες, συμπεριλαμβανομένων των νέων με προβλήματα όρασης, έχουν αναγνωριστεί σε τοπικά στρατηγικά έγγραφα και σχέδια. Η προσέγγιση αυτή ανοίγει χώρο για τον σχεδιασμό και τη χρηματοδότηση δραστηριοτήτων χωρίς αποκλεισμούς, τη βελτίωση της προσβασιμότητας των δημόσιων χώρων και την ανάπτυξη υπηρεσιών υποστήριξης που είναι διαθέσιμες σε τοπικό επίπεδο. Παρόλο που τα μέτρα αυτά δεν εφαρμόζονται πάντα συστηματικά, η ένταξή τους σε τοπικά έγγραφα αποτελεί ένα σημαντικό βήμα προς τη θεσμοθέτηση της υποστήριξης.

Ένα σημαντικό παράδειγμα καλής πρακτικής είναι η υπηρεσία «πόρτα-πόρτα» που εφαρμόζεται από τη Γραμματεία Κοινωνικής Πρόνοιας της πρωτεύουσας Ποντγκόριτσα. Η υπηρεσία αυτή παρέχει ένα προσβάσιμο όχημα που προορίζεται για άτομα που χρησιμοποιούν αναπηρικά αμαξίδια, καθώς και για άλλα άτομα με αναπηρίες που χρειάζονται υποστήριξη στην κινητικότητα.

Η υπηρεσία έχει ιδιαίτερη σημασία για τους νέους με αναπηρίες, καθώς επιτρέπει την πιο ανεξάρτητη εκτέλεση καθημερινών δραστηριοτήτων, την πρόσβαση σε ιδρύματα υγειονομικής περίθαλψης, κέντρα αποκατάστασης, εκπαιδευτικά ιδρύματα και τη συμμετοχή σε κοινωνικές και πολιτιστικές εκδηλώσεις. Αυτό το είδος υποστήριξης επηρεάζει άμεσα την αύξηση της ανεξαρτησίας και τη μείωση της κοινωνικής απομόνωσης των νέων.

Ένας σημαντικός τοπικός μηχανισμός υποστήριξης είναι επίσης η υπηρεσία συνοδού βλέποντα, η οποία εφαρμόζεται από την Ένωση Τυφλών του Μαυροβουνίου και υποστηρίζεται οικονομικά από τους δήμους της Ποντγκόριτσα και του Νίκσιτς.

Η υπηρεσία αυτή δίνει τη δυνατότητα σε νέους με προβλήματα όρασης να λαμβάνουν υποστήριξη στην κίνηση και στην εκτέλεση καθημερινών εργασιών, συμπεριλαμβανομένων επισκέψεων σε ιδρύματα, εκπαιδευτικές και υγειονομικές εγκαταστάσεις, πολιτιστικούς χώρους και άλλους δημόσιους χώρους. Η οικονομική υποστήριξη από τις τοπικές αυτοδιοικήσεις για την υπηρεσία αυτή καταδεικνύει την αναγνώριση της σημασίας της και αποτελεί παράδειγμα συνεργασίας μεταξύ των τοπικών αρχών και των οργανώσεων της κοινωνίας των πολιτών, με στόχο τη βελτίωση της ποιότητας ζωής των νέων με προβλήματα όρασης.

Εκτός από τις συγκεκριμένες υπηρεσίες, σε ορισμένους δήμους υλοποιούνται τοπικά έργα που περιλαμβάνουν εκπαιδευτικές εκστρατείες, δημόσιες εκδηλώσεις αφιερωμένες στην προσβασιμότητα και εργαστήρια που στοχεύουν στην ανάπτυξη πολιτικών για τη νεολαία, λαμβάνοντας υπόψη τις ανάγκες των νέων από ευάλωτες ομάδες. Οι πρωτοβουλίες αυτές συχνά υλοποιούνται σε συνεργασία με οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών και αποτελούν θετικό παράδειγμα σύνδεσης των τοπικών θεσμών, των εμπειρογνομόνων και της ίδιας της κοινότητας.

Παρόλο που τα παραδείγματα αυτά εξακολουθούν να είναι περιορισμένα και δεν εκπροσωπούνται ομοιόμορφα σε όλους τους δήμους, υποδεικνύουν τη δυνατότητα των τοπικών αυτοδιοικήσεων να συμβάλουν, μέσω στοχευμένων επενδύσεων, σχεδιασμού και συνεργασίας, στη δημιουργία ενός πιο συμπεριληπτικού περιβάλλοντος για τους νέους με αναπηρίες και τους νέους με προβλήματα όρασης. Όπου υπάρχει πολιτική βούληση, θεσμικό άνοιγμα και συνεργασία με οργανισμούς που εργάζονται άμεσα με τους νέους, το

τοπικό επίπεδο καθίσταται βασικός παράγοντας για τη βελτίωση της καθημερινότητάς τους και της κοινωνικής τους ένταξης.

Σλοβενία

Ένωση Τυφλών και Ατόμων με Μερική Απώλεια Όρασης της Σλοβενίας

Η Ένωση Τυφλών και Ατόμων με Μερική Απώλεια Όρασης της Σλοβενίας αποτελεί την ομπρέλα οργάνωση που συνδέει εννέα διαδημοτικές ενώσεις τυφλών και ατόμων με μερική απώλεια όρασης και δραστηριοποιείται σε εθνικό επίπεδο. Παράλληλα, αποτελεί αντιπροσωπευτική οργάνωση για τα άτομα με ολική ή μερική αναπηρία όρασης, γεγονός που σημαίνει ότι συμμετέχει σε συστημικά και νομοθετικά ζητήματα που αφορούν τα άτομα αυτά. Μέσω της συγχρηματοδότησης των δραστηριοτήτων της από το Ίδρυμα Χρηματοδότησης Οργανώσεων Ατόμων με Αναπηρία και Ανθρωπιστικών Οργανώσεων (FIHO), η UBPSS υλοποιεί δέκα ειδικά κοινωνικά προγράμματα που αποσκοπούν στην ενίσχυση της ανεξαρτησίας και της πιο ισότιμης συμμετοχής των ατόμων με ολική ή μερική απώλεια όρασης στην κοινωνία. Τα βασικά προγράμματα περιλαμβάνουν:

- Βιβλιοθήκη για Άτομα με Ολική ή Μερική Απώλεια Όρασης (Βιβλιοθήκη Minka Skaberne)
 - Ενημερωτικές Δραστηριότητες για Άτομα με Ολική ή Μερική Απώλεια Όρασης
 - Τεχνικά Βοηθήματα για Άτομα με Ολική ή Μερική Απώλεια Όρασης
 - Δίκτυο Συνοδών για την Πρόληψη του Κοινωνικού Αποκλεισμού Ατόμων με Ολική ή Μερική Απώλεια Όρασης
 - Συμβουλευτικό και Ενημερωτικό Κέντρο (Σύνδεσμος με την Οφθαλμολογική Κλινική)
 - Προγράμματα Διατήρησης της Υγείας για Άτομα με Ολική ή Μερική Απώλεια Όρασης
 - Προγράμματα για Παιδιά, Νέους και Οικογένειες Ατόμων με Ολική ή Μερική Απώλεια Όρασης
 - Αθλητισμός και Σκάκι για Άτομα με Ολική ή Μερική Απώλεια Όρασης
 - Διά Βίου Μάθηση για Άτομα με Ολική ή Μερική Απώλεια Όρασης
 - Πολιτιστική Συμμετοχή και Δημιουργικότητα για Άτομα με Ολική ή Μερική Απώλεια Όρασης
- Το πρόγραμμα για τη νεολαία φέρνει σε επαφή νέους με ολική ή μερική απώλεια όρασης και προσφέρει ασφαλείς χώρους για αλληλεπίδραση μεταξύ ομοτίμων, αμοιβαία υποστήριξη και ανάπτυξη δεξιοτήτων αυτοεκπροσώπησης. Το πρόγραμμα αυτό ανταποκρίνεται στο γεγονός ότι τα συμπεριληπτικά εκπαιδευτικά συστήματα συχνά παρέχουν περιορισμένες ευκαιρίες για άτυπη κοινωνικοποίηση και υποστήριξη από συνομηλίκους, οι οποίες ωστόσο είναι καθοριστικές για την προσωπική ανάπτυξη.

Οι νέοι συμμετέχοντες εμπλέκονται σε πολιτιστικές δραστηριότητες, ενώ οι αθλητικές διοργανώσεις που οργανώνονται από την UBPSS ενισχύουν το ομαδικό πνεύμα, την αυτοπεποίθηση και την ενεργό συμμετοχή.

Στον τομέα της εκπαίδευσης, η UBPSS διαδραματίζει καθοριστικό ρόλο (σε συνεργασία με το Κέντρο IRIS) μέσω της προσαρμογής και μετατροπής εκπαιδευτικών υλικών σε προσβάσιμες μορφές, συμβάλλοντας έτσι στην ισότιμη πρόσβαση στη μάθηση και την πληροφόρηση για μαθητές και εκπαιδευόμενους με ολική ή μερική απώλεια όρασης.

Το 2023, στο πλαίσιο του Προγράμματος Διά Βίου Μάθησης για Άτομα με Ολική ή Μερική Απώλεια Όρασης, η UBPSS δημιούργησε ομάδα συνηγορίας με επίκεντρο την απασχόληση ατόμων με ολική ή μερική απώλεια όρασης. Η ομάδα αποτελείται από μέλη με ολική ή μερική απώλεια όρασης, με διαφορετικά εκπαιδευτικά υπόβαθρα και ευρύ φάσμα επαγγελματικής εμπειρίας, και εστιάζει στη βελτίωση των ευκαιριών απασχόλησης για τα άτομα αυτά. Στο πλαίσιο αυτό, η ομάδα υλοποίησε την εκστρατεία «See You at Work», μέσω της οποίας

αναπτύσσονται διάφορα εκπαιδευτικά και ενημερωτικά υλικά, συμπεριλαμβανομένου του Οδηγού για την Απασχόληση Ατόμων με Ολική ή Μερική Απώλεια Όρασης για Εργοδότες. Πέραν της παρουσίασης των προσαρμογών στον χώρο εργασίας και των υποστηρικτικών τεχνολογιών που χρησιμοποιούν άτομα με ολική ή μερική απώλεια όρασης, η εκστρατεία αναδεικνύει επίσης παραδείγματα επιτυχημένης απασχόλησης ατόμων με ολική ή μερική απώλεια όρασης, καθώς και τις απόψεις των εργοδοτών τους. Η ομάδα θεωρεί ότι τα παραδείγματα καλών πρακτικών μπορούν να αποτελέσουν αποτελεσματικό μέσο ενημέρωσης των εργοδοτών και ενίσχυσης της προθυμίας τους να απασχολήσουν άτομα με ολική ή μερική απώλεια όρασης. Τα μέλη της ομάδας συμμετέχουν σε εκθέσεις καριέρας και απασχόλησης και λαμβάνουν μέρος σε δράσεις ευαισθητοποίησης που απευθύνονται σε εργοδότες. Παράλληλα, η ομάδα συνδέεται ενεργά με άλλους βασικούς φορείς στον τομέα της απασχόλησης ατόμων με ολική ή μερική απώλεια όρασης, ενισχύοντας τη συνεργασία και την ανταλλαγή γνώσεων και εμπειριών. Ταυτόχρονα, τα μέλη της ομάδας συνηγορίας παρέχουν αμοιβαία υποστήριξη μεταξύ τους και λαμβάνουν κατάρτιση που τους επιτρέπει να συμβουλεύουν άλλα άτομα με ολική ή μερική απώλεια όρασης που αναζητούν υποστήριξη ή πληροφόρηση σχετικά με την απασχόληση.

Πέραν των εξειδικευμένων κοινωνικών της προγραμμάτων, η UBPSS υλοποιεί επίσης εθνικά και διεθνή έργα που επικεντρώνονται στην ενίσχυση των δεξιοτήτων των νέων. Ενδεικτικό παράδειγμα αποτελεί το έργο Erasmus+ «Unanimously to Obtain Skills», το οποίο υλοποιήθηκε το 2022 και το 2023 σε συνεργασία με την Ένωση Τυφλών της Κροατίας και είχε ως στόχο την ενδυνάμωση ικανοτήτων και την ανάπτυξη δεξιοτήτων των νέων με ολική ή μερική απώλεια όρασης.

Διαδημοτικές ενώσεις τυφλών και ατόμων με μερική απώλεια όρασης – τοπική αποκατάσταση, κοινωνική ένταξη και συμμετοχή στην κοινότητα

Οι διαδημοτικές ενώσεις τυφλών και ατόμων με μερική απώλεια όρασης (MDSS) δραστηριοποιούνται σε εννέα τοπικές κοινότητες σε ολόκληρη τη Σλοβενία και παρέχουν άμεση, κοινοτικά βασισμένη υποστήριξη σε άτομα με ολική ή μερική απώλεια όρασης, συμπεριλαμβανομένων των νέων. Μέσω της συνεργασίας επαγγελματιών όπως τυφλοπαιδαγωγοί, κοινωνικοί λειτουργοί και εκπαιδευτές τεχνολογιών πληροφορικής, οι MDSS υλοποιούν τοπικά προσβάσιμα προγράμματα που ενισχύουν την ανεξαρτησία, τις λειτουργικές δεξιότητες και την κοινωνική συμμετοχή.

Οι δραστηριότητές τους συνδυάζουν την υποστήριξη αποκατάστασης με την κοινωνική και κοινοτική συμμετοχή και περιλαμβάνουν συμβουλευτική, εκπαίδευση σε ψηφιακές δεξιότητες, υποστήριξη στη χρήση προσβάσιμων τεχνολογιών, καθώς και συμμετοχή σε δραστηριότητες ελεύθερου χρόνου, αθλητισμού και πολιτισμού. Μέσω της συνεργασίας με δήμους, σχολεία και τοπικούς παρόχους υπηρεσιών, οι MDSS ενισχύουν τη συμπερίληψη σε τοπικό επίπεδο και προσφέρουν στους νέους ευκαιρίες αλληλεπίδρασης με ομοτίμους, ανάπτυξης πρακτικών δεξιοτήτων και καλλιέργειας αισθήματος του ανήκειν, συμβάλλοντας στη μείωση της κοινωνικής απομόνωσης.

Η Σλοβενική Ένωση Φοιτητών με Αναπηρίες (DŠIS) – ακαδημαϊκή υποστήριξη και ένταξη μέσω ομοτίμων φοιτητών με αναπηρίες

Η Σλοβενική Ένωση Φοιτητών με Αναπηρίες παρέχει υποστήριξη και ασκεί συνηγορία για τα δικαιώματα των φοιτητών με αναπηρίες, συμπεριλαμβανομένων των τυφλών φοιτητών και των φοιτητών με μερική απώλεια όρασης, στο πλαίσιο της ανώτατης εκπαίδευσης. Η οργάνωση υποστηρίζει την πρόσβαση σε ακαδημαϊκές προσαρμογές, σε προσβάσιμα μαθησιακά περιβάλλοντα και στην ουσιαστική άσκηση των φοιτητικών δικαιωμάτων μέσω μεντορικής υποστήριξης, δικτύων ομοτίμων και συνεργασίας με τα πανεπιστήμια και τους συντονιστές αναπηρίας.

Πέρα από το ακαδημαϊκό περιβάλλον, η DŠIS προωθεί επίσης τη συμπερίληψη υποστηρίζοντας τη συμμετοχή νέων με αναπηρίες σε προγράμματα Erasmus+ και στο Ευρωπαϊκό Σώμα Αλληλεγγύης, διασφαλίζοντας συμπεριληπτικές πρακτικές και την παροχή κατάλληλης εξατομικευμένης υποστήριξης.

Πρόγραμμα Prehod mladih + project (Youth Transition + Project)

PREHOD MLADIH + is a project aimed at reducing the share of inactive young people with disabilities by supporting their transition from education to the labour market. Through targeted project activities, it contributes to smoother and more inclusive pathways from school into employment. The project is implemented within a national partnership of 13 project partners, all providers of vocational rehabilitation services, and is coordinated by the Association of Vocational Rehabilitation Providers in the Republic of Slovenia (ZIZRS). During the project, 2,500 young people with disabilities from across Slovenia are expected to participate. The project runs from 25 August 2025 to 30 September 2029 and is co-financed by the Republic of Slovenia and the European Union under the European Social Fund Plus (ESF+), with EU co-financing amounting to 85% in the Eastern Slovenia cohesion region and 40% in the Western Slovenia cohesion region.

Vključen svet – Inclusive World Initiative

Το PREHOD MLADIH + είναι ένα έργο που στοχεύει στη μείωση του ποσοστού των ανενεργών νέων με αναπηρίες, υποστηρίζοντας τη μετάβασή τους από την εκπαίδευση στην αγορά εργασίας. Μέσω στοχευμένων δράσεων, το έργο συμβάλλει στη διαμόρφωση πιο ομαλών και συμπεριληπτικών πορειών από το σχολείο προς την απασχόληση. Το έργο υλοποιείται στο πλαίσιο εθνικής σύμπραξης 13 εταίρων, οι οποίοι είναι όλοι πάροχοι υπηρεσιών επαγγελματικής αποκατάστασης, και συντονίζεται από την Ένωση Παρόχων Επαγγελματικής Αποκατάστασης της Δημοκρατίας της Σλοβενίας (ZIZRS). Κατά τη διάρκεια του έργου, αναμένεται να συμμετάσχουν 2.500 νέοι με αναπηρίες από ολόκληρη τη Σλοβενία. Η υλοποίηση του έργου εκτείνεται από τις 25 Αυγούστου 2025 έως τις 30 Σεπτεμβρίου 2029 και συγχρηματοδοτείται από τη Δημοκρατία της Σλοβενίας και την Ευρωπαϊκή Ένωση στο πλαίσιο του Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Ταμείου Plus (ESF+), με ποσοστό συγχρηματοδότησης της ΕΕ 85% για την περιφέρεια συνοχής Ανατολικής Σλοβενίας και 40% για την περιφέρεια συνοχής Δυτικής Σλοβενίας.

National Center for Comprehensive Rehabilitation of the Blind and Visually Impaired (NC CRSS)

Το NC CRSS λειτουργεί στο πλαίσιο της Οφθαλμολογικής Κλινικής της Λιουμπλιάνας και αποτελεί το μοναδικό εξειδικευμένο κέντρο αποκατάστασης στη Σλοβενία που προσφέρει διεπιστημονική αποκατάσταση για τυφλά άτομα και άτομα με μερική απώλεια όρασης. Το Κέντρο παρέχει ολοκληρωμένη υποστήριξη σε έναν ενιαίο χώρο, η οποία περιλαμβάνει ιατρικές, ψυχολογικές, εκπαιδευτικές και κοινωνικές υπηρεσίες, και υλοποιείται από διεπιστημονική ομάδα που αποτελείται από οφθαλμίατρο, νοσηλεύτη, ψυχολόγο, ειδικό παιδαγωγό και κοινωνικό λειτουργό. Η ολοκληρωμένη αποκατάσταση για την τύφλωση και την αναπηρία όρασης αποτελεί παροχή του συστήματος υγείας και είναι διαθέσιμη σε όλα τα τυφλά άτομα και τα άτομα με μερική απώλεια όρασης που είναι ασφαλισμένα υγειονομικά, ανεξαρτήτως ηλικίας, κοινωνικής κατάστασης ή βαθμού απώλειας όρασης.

Πρόσθετα παραδείγματα συμπεριληπτικών πρακτικών

Συμπεριληπτικές πρακτικές εφαρμόζονται επίσης στο έργο οργανώσεων που δραστηριοποιούνται με διαφορετικές ομάδες ατόμων με αναπηρίες. Το CIRIUS Kamnik παρέχει ολοκληρωμένη εκπαίδευση, θεραπεία και αποκατάσταση για παιδιά και νέους με σωματικές και πολλαπλές αναπηρίες, ενώ τα Κέντρα Ακοής και Λόγου στη Λιουμπλιάνα και το Μάριμπορ προσφέρουν διαγνωστική, θεραπευτική και συμβουλευτική υποστήριξη σε παιδιά με προβλήματα ακοής και διαταραχές λόγου και ομιλίας.

Η συμπεριληπτική εργασία με τη νεολαία και η διεθνής κινητικότητα ενισχύονται περαιτέρω μέσω των δράσεων οργάνωσης όπως το Zavod ODTIZ, το οποίο ενσωματώνει τις αρχές της προσβασιμότητας και της συμπερίληψης σε ανταλλαγές νέων στο πλαίσιο του προγράμματος Erasmus+ και σε έργα διεθνούς συνεργασίας. Επιπλέον, αρκετά τοπικά κέντρα νεολαίας, με τη στήριξη του Συμβουλίου Νεολαίας της Σλοβενίας, ενισχύουν σταδιακά τις συμπεριληπτικές πρακτικές στην εργασία με τη νεολαία, βελτιώνοντας την προσβασιμότητα και συνεργαζόμενα με οργάνώσεις ατόμων με αναπηρίες, διευκολύνοντας έτσι τη μεγαλύτερη συμμετοχή νέων με αναπηρία όρασης και άλλων νέων με αναπηρίες σε προγράμματα γενικής νεολαίας.

Κροατία

Στη Δημοκρατία της Κροατίας, μια σειρά από εθνικές πρωτοβουλίες και στρατηγικά έγγραφα διαμορφώνουν το πλαίσιο για τη βελτίωση της κινητικότητας, της εκπαίδευσης, της απασχόλησης και της κοινωνικής συμμετοχής των νέων με προβλήματα όρασης και των νέων με αναπηρίες. Τα εθνικά σχέδια για την ισότητα των ευκαιριών, οι πολιτικές συμπεριληπτικής εκπαίδευσης και το νόμιμο δικαίωμα στην προσωπική βοήθεια αποτελούν τη βάση πάνω στην οποία αναπτύσσονται σύγχρονα μοντέλα υποστήριξης. Στον τομέα της κινητικότητας, παραδείγματα καλής πρακτικής περιλαμβάνουν τον εκσυγχρονισμό των δημόσιων συγκοινωνιών, την ανάπτυξη απτικών μονοπατιών καθοδήγησης, την ηχητική σηματοδότηση και τις οργανωμένες μεταφορές για άτομα με αναπηρίες, ιδίως σε μεγαλύτερα αστικά περιβάλλοντα. Στην εκπαίδευση, θετικά παραδείγματα αναγνωρίζονται σε συστήματα πρώιμης αναπτυξιακής υποστήριξης, σε δίκτυο εμπειρογνομόνων που παρέχουν υποστήριξη σε παιδιά και νέους/ες με προβλήματα όρασης, καθώς και στην επέκταση της ψηφιακής προσβασιμότητας και στην εφαρμογή υποστηρικτικών τεχνολογιών σε όλα τα επίπεδα της εκπαίδευσης. Στην αγορά εργασίας εφαρμόζονται μέτρα κινήτρων για επαγγελματική αποκατάσταση, απασχόληση και επιδότηση προσαρμογών των χώρων εργασίας, ενώ οι δημόσιες βραβεύσεις και τα έργα συνεργασίας παρακινούν περαιτέρω τους εργοδότες να απασχολούν άτομα με αναπηρίες. Ενθαρρύνονται ιδιαίτερα παραδείγματα ορθών πρακτικών στον δημόσιο τομέα, στις κοινωνικές επιχειρήσεις και σε ορισμένους κλάδους της οικονομίας που επιδεικνύουν μεγαλύτερο άνοιγμα στην απασχόληση χωρίς αποκλεισμούς.

Σε επίπεδο κοινότητας, το νόμιμο δικαίωμα στην προσωπική βοήθεια, η ανάπτυξη υπηρεσιών συνοδείας για άτομα με προβλήματα όρασης, η διαθεσιμότητα ψυχοκοινωνικής υποστήριξης και η συμμετοχή σε συμβουλευτικά όργανα συμβάλλουν στην ενδυνάμωση των νέων με αναπηρίες για ενεργό συμμετοχή στην κοινωνική και πολιτική ζωή. Επιπλέον, τα άτομα με προβλήματα όρασης και όλα τα άτομα με αναπηρίες ασκούν το δικαίωμα σε συμπεριληπτικό επίδομα, με τη δυνατότητα χρήσης της υπηρεσίας προσωπικής βοήθειας που παρέχεται από προσωπικούς βοηθούς, υπηρεσιών συνοδείας για άτομα με προβλήματα όρασης και μεσολαβητών επικοινωνίας· το δικαίωμα λήψης μέρους των τυφλοτεχνικών βοηθημάτων και των υποστηρικτικών τεχνολογιών· το δικαίωμα σε βοήθεια στο σπίτι· και, ανάλογα με τις ανάγκες, το δικαίωμα σε εγγυημένο ελάχιστο επίδομα, σύμφωνα με την κοινωνική θέση του ατόμου. Πρόσθετη και ολοκληρωμένη υποστήριξη

παρέχεται επίσης από τις βασικές οργανώσεις-μέλη στις τοπικές κοινότητες, σε όλα τα επίπεδα δράσης.

Από το 2025 και μετά, όλες αυτές οι πολιτικές ενισχύονται περαιτέρω μέσω της εφαρμογής 18 πυλώνων ανεξάρτητης διαβίωσης, οι οποίοι απορρέουν από ευρωπαϊκό πλαίσιο ευθυγραμμισμένο με τη Σύμβαση για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρίες. Μια ιδιαίτερα σημαντική εθνική πρωτοβουλία αφορά τη συνεχή υποστήριξη του Κροατικού Ταμείου Ασφάλισης Υγείας, με στόχο την τακτική και έγκαιρη ένταξη νέων, τεχνολογικά προηγμένων υποστηρικτικών τεχνολογιών και τυφοτεχνικών βοηθημάτων στον Κατάλογο Ορθοπεδικών και Άλλων Βοηθημάτων, σύμφωνα με τα σύγχρονα ευρωπαϊκά πρότυπα και την εξέλιξη των νέων τεχνολογιών. Στόχος των δραστηριοτήτων αυτών είναι να διασφαλιστεί ότι τα άτομα με προβλήματα όρασης και τα άτομα με αναπηρίες μπορούν, χωρίς καθυστέρηση, να χρησιμοποιούν σύγχρονες λύσεις που αυξάνουν την ανεξαρτησία, την ασφάλεια και τη συμμετοχή τους στην καθημερινή ζωή.

Όλες οι παραπάνω πρωτοβουλίες, συνολικά, αποτελούν μια ισχυρή βάση για τη δημιουργία ενός περιβάλλοντος στο οποίο οι νέοι με αναπηρίες καθίστανται ισότιμοι, ορατοί και ενεργοί συμμετέχοντες στην κοινωνία σε όλα τα επίπεδα.

Βοσνία και Ερζεγοβίνη

Τα περιορισμένα υφιστάμενα παραδείγματα ευκαιριών και πρωτοβουλιών προέρχονται αποκλειστικά από τοπικούς συλλόγους και συνδικαλιστικές οργανώσεις και διαμορφώνονται σύμφωνα με τις οικονομικές και οργανωτικές τους δυνατότητες. Θεσμικές πρωτοβουλίες στον συγκεκριμένο τομέα ουσιαστικά απουσιάζουν. Η Ένωση Τυφλών σε κρατικό επίπεδο υλοποιεί διαρκώς δράσεις υπεράσπισης και συμμετέχει ενεργά σε διαδικασίες που στοχεύουν στη βελτίωση και τον εκσυγχρονισμό του νομοθετικού πλαισίου.

Κύπρος

Πρωτοβουλίες στον τομέα της συμπεριληπτικής εκπαίδευσης

Ο Νόμος περί Ειδικής Αγωγής (113(I)/1999) αποτελεί το βασικό νομικό πλαίσιο για την προώθηση της συμπεριληπτικής εκπαίδευσης στην Κύπρο. Ο νόμος παρέχει εκπαιδευτικούς πόρους, επαγγελματική βοήθεια και προσβάσιμο διδακτικό υλικό σε μαθητές και φοιτητές με αναπηρίες. Στο πλαίσιο αυτό, αναπτύσσονται Ατομικά Εκπαιδευτικά Σχέδια (ΑΕΣ), τα οποία επιτρέπουν την παροχή ακαδημαϊκής υποστήριξης προσαρμοσμένης στις ατομικές ανάγκες των μαθητών. Με τον τρόπο αυτό, οι μαθητές με αναπηρίες μπορούν να συμμετέχουν πληρέστερα και ισότιμα στην εκπαιδευτική διαδικασία, καθώς και στην κοινωνική ζωή εντός των εκπαιδευτικών ιδρυμάτων.

Προγράμματα απασχόλησης και επαγγελματικής κατάρτισης

Στο πλαίσιο του Σχεδίου Ποσοστιακής Απασχόλησης, ορισμένες θέσεις στον δημόσιο τομέα προορίζονται για άτομα με αναπηρίες που διαθέτουν τα κατάλληλα προσόντα. Τα

προγράμματα επαγγελματικής κατάρτισης στοχεύουν στην ανάπτυξη δεξιοτήτων των νέων με αναπηρίες, ευθυγραμμισμένων με τις ανάγκες της αγοράς εργασίας, ενώ τα προγράμματα υποστηριζόμενης απασχόλησης προσφέρουν επαγγελματική συμβουλευτική, καθοδήγηση και προσαρμογές στον χώρο εργασίας.

Τα προγράμματα καθοδήγησης διευκολύνουν τη μετάβαση από την εκπαίδευση στην απασχόληση, συμβάλλοντας στην ενίσχυση της αυτοπεποίθησης, στην ανάπτυξη επαγγελματικών δικτύων και στη βελτίωση της μακροπρόθεσμης απασχολησιμότητας των νέων με αναπηρίες.

Προγράμματα υποστηρικτικής τεχνολογίας και προσβασιμότητας

Νόμοι όπως ο Νόμος για την Προσβασιμότητα Ιστοσελίδων και Κινητών Εφαρμογών του Δημόσιου Τομέα (50(I)/2019) και ο Νόμος για την Προσβασιμότητα Προϊόντων και Υπηρεσιών (57(I)/2024) έχουν συμβάλει στη βελτίωση της ψηφιακής και φυσικής προσβασιμότητας στην Κύπρο. Μη κυβερνητικές οργανώσεις, όπως η Παγκύπρια Οργάνωση Τυφλών (POB), παρέχουν εκπαίδευση στον ψηφιακό γραμματισμό, στη χρήση της γραφής Braille και σε υποστηρικτικές τεχνολογίες. Αυτές οι δράσεις επιτρέπουν σε νέους με προβλήματα όρασης να συμμετέχουν ισότιμα σε κοινωνικές, επαγγελματικές και εκπαιδευτικές δραστηριότητες, ενισχύοντας την ανεξαρτησία και την ποιότητα ζωής τους.

Προγράμματα συμμετοχής στην κοινότητα και νεολαίας

Τα προγράμματα που βασίζονται στην κοινότητα, συχνά υλοποιούμενα από δήμους και μη κυβερνητικές οργανώσεις, παρέχουν σε νέους με αναπηρίες ευκαιρίες συμμετοχής σε αθλητικές, καλλιτεχνικές, εθελοντικές και πολιτιστικές δραστηριότητες. Η συμμετοχή σε αυτές τις πρωτοβουλίες ενισχύει την προσωπική ανάπτυξη, καλλιεργεί ηγετικές δεξιότητες και προάγει την κοινωνική ένταξη και συμμετοχή στην κοινότητα.

Δραστηριότητες υπεράσπισης και ευαισθητοποίησης

Η υπεράσπιση και η ευαισθητοποίηση του κοινού αποτελούν κεντρικό μέρος του έργου πολλών μη κυβερνητικών οργανώσεων, όπως το POB και το KYSOA. Μέσω εργαστηρίων, εκστρατειών και άλλων πρωτοβουλιών, συμπεριλαμβανομένου του εορτασμού της Παγκόσμιας Ημέρας Ατόμων με Αναπηρίες, οι οργανισμοί αυτοί συμβάλλουν στη μείωση του στιγματισμού και στην ενίσχυση της κατανόησης θεμάτων που αφορούν την ένταξη, την προσβασιμότητα και τα ανθρώπινα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρίες.

Η Φωνή των Νέων με Προβλήματα Όρασης και των Νέων με Αναπηρίες: Συμπεράσματα Διακρατικών Συζητήσεων Πάνελ

Εισαγωγή στις διακρατικές συζητήσεις σε πάνελ

Οι συζητήσεις σε πάνελ αποτελούν ένα από τα βασικά στοιχεία αυτού του κεφαλαίου, καθώς προσφέρουν την ευκαιρία για άμεση ακρόαση των εμπειριών, των απόψεων και των αναγκών των νέων με προβλήματα όρασης και των νέων με αναπηρίες. Μέσω ανοιχτού διαλόγου και ανταλλαγής απόψεων, οι συμμετέχοντες μοιράστηκαν τις προκλήσεις που αντιμετωπίζουν στην καθημερινή ζωή, καθώς και τις ευκαιρίες και λύσεις που μπορούν να συμβάλουν σε μεγαλύτερη προσβασιμότητα και κοινωνική ένταξη.

Στόχος της διοργάνωσης των πάνελ ήταν η ταυτοποίηση βασικών εμποδίων στην πρόσβαση στην πληροφόρηση, την εκπαίδευση, την κινητικότητα και τη συμμετοχή σε κοινοτικές δραστηριότητες, καθώς και η αξιολόγηση των υφιστάμενων μηχανισμών υποστήριξης και των δυνατοτήτων βελτίωσής τους. Ιδιαίτερη αξία των συζητήσεων έγκειται στο γεγονός ότι τα συμπεράσματα βασίζονται στις προσωπικές εμπειρίες των νέων, παρέχοντας έτσι μια αυθεντική και άμεση εικόνα των πραγματικών αναγκών και προκλήσεών τους.

Η πρώτη συζήτηση σε πάνελ επικεντρώθηκε στην πρόσβαση στην πληροφόρηση και στον εντοπισμό βασικών εμποδίων στην παροχή πληροφοριών. Οι συμμετέχοντες υπογράμμισαν τη σημασία των ψηφιακών τεχνολογιών και των υποστηρικτικών εργαλείων, επισημαίνοντας παράλληλα τους περιορισμούς που προκύπτουν από μη προσβάσιμες ψηφιακές πλατφόρμες, ανεπαρκείς μορφές περιεχομένου και ανεπαρκή εφαρμογή προτύπων ψηφιακής προσβασιμότητας.

Η δεύτερη συζήτηση στρογγυλής τραπέζης επικεντρώθηκε στις ανάγκες, τις ευκαιρίες και τις πιθανές λύσεις για τη συμμετοχή των νέων με αναπηρίες στην εκπαίδευση, την κινητικότητα, την απασχόληση και τις κοινοτικές δραστηριότητες. Ιδιαίτερη έμφαση δόθηκε στη σημασία της συστημικής υποστήριξης, της έγκαιρης προσαρμογής εκπαιδευτικού και πληροφοριακού υλικού, καθώς και στον ενεργό ρόλο των ίδιων των νέων στις διαδικασίες λήψης αποφάσεων.

Τα συμπεράσματα που παρουσιάζονται σε αυτό το κεφάλαιο δεν πρέπει να θεωρηθούν ως μεμονωμένες απόψεις, αλλά ως σημαντική συμβολή στην κατανόηση της θέσης των νέων με προβλήματα όρασης και των νέων με αναπηρίες στις χώρες εταίρους. Σκοπός τους είναι να επισημάνουν συγκεκριμένες προκλήσεις και να αποτελέσουν σημείο εκκίνησης για την περαιτέρω βελτίωση πολιτικών, πρακτικών και προγραμμάτων που προάγουν τη μεγαλύτερη προσβασιμότητα και την ισότιμη συμμετοχή των νέων.

Συμπεράσματα της Πρώτης Διακρατικής Συζήτησης Πάνελ – Πρόσβαση στην Πληροφόρηση

Η πρώτη συζήτηση στρογγυλής τραπέζης αφιερώθηκε στην πρόσβαση των νέων με προβλήματα όρασης στην πληροφόρηση και στον εντοπισμό των βασικών εμποδίων που αντιμετωπίζουν. Στο πλαίσιο της πρώτης ομάδας ερωτήσεων, εξετάστηκαν οι τρόποι με τους οποίους οι νέοι αποκτούν πρόσβαση σε σημαντικές και σχετικές πληροφορίες. Οι εμπειρίες των συμμετεχόντων έδειξαν ότι οι βασικές πληροφορίες συγκεντρώνονται συχνότερα μέσω συνδυασμού διαφορετικών πηγών. Ένας από τους κύριους περιορισμούς που επισημάνθηκε ήταν η μη προσβασιμότητα ορισμένων μέσων, ψηφιακών πλατφορμών

και ιστοσελίδων, ενώ τονίστηκε ότι η διαθεσιμότητα των πληροφοριών εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από τον τύπο και τον σκοπό τους.

Παρά το γεγονός ότι οι νέοι με προβλήματα όρασης λαμβάνουν συχνά πληροφορίες μέσω διαδικτυακών πλατφορμών και η τεχνολογική πρόοδος έχει διευκολύνει σημαντικά την πρόσβαση, εκπαιδευτικά ιδρύματα, πανεπιστήμια και οργανώσεις ατόμων με αναπηρίες αναγνωρίστηκαν επίσης ως σημαντικές πηγές πληροφοριών. Επιπλέον, το ραδιόφωνο, η τηλεόραση και τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης συνεχίζουν να αποτελούν χρήσιμες πηγές. Όσον αφορά τα κοινωνικά δίκτυα, επισημάνθηκε ότι ορισμένες πλατφόρμες, αν και ευρέως χρησιμοποιούμενες, δεν είναι πλήρως προσβάσιμες για νέους με προβλήματα όρασης. Συγκεκριμένα, το Instagram δεν παρέχει επαρκές επίπεδο προσβασιμότητας, καθώς οι φωτογραφίες και τα βίντεο συνήθως δεν διαθέτουν περιγραφές ούτε δυνατότητα λήψης σαφούς και ολοκληρωμένης πληροφόρησης για το περιεχόμενο.

Στη συνέχεια, η συζήτηση επικεντρώθηκε στην αξιολόγηση πιο προσβάσιμων και λιγότερο προσβάσιμων πηγών. Το Facebook αναγνωρίστηκε ως πιο προσβάσιμη πλατφόρμα σε σχέση με το Instagram, κυρίως λόγω της επιλογής αυτόματης περιγραφής φωτογραφιών, που έχει ιδιαίτερη σημασία για χρήστες με προβλήματα όρασης. Παράλληλα, επισημάνθηκαν εμπόδια σε πολλούς ιστότοπους που βασίζονται σε οπτικό περιεχόμενο χωρίς περιγραφές ή εναλλακτικό κείμενο. Ωστόσο, αναφέρθηκαν θετικά παραδείγματα, κυρίως στον τομέα της υγειονομικής περίθαλψης, που καταδεικνύουν προσπάθειες προσαρμογής του περιεχομένου για μεγαλύτερη προσβασιμότητα.

Ένας συμμετέχων υπογράμμισε ότι μεγάλο μέρος του διαδικτυακού περιεχομένου είναι προσβάσιμο μέσω της Google χρησιμοποιώντας προγράμματα ανάγνωσης οθόνης, ενώ εφαρμογές ορισμένων ειδησεογραφικών πρακτορείων θεωρούνται καλά παραδείγματα προσβασιμότητας. Επιπλέον, εργαλεία τεχνητής νοημοσύνης, όπως το Bixi bot και οι εφαρμογές Be My Eyes, μπορούν να περιγράψουν φωτογραφίες και βίντεο που δεν έχουν προηγουμένως προσαρμοστεί, υπό την προϋπόθεση ότι το περιεχόμενο κοινοποιείται εντός της εφαρμογής.

Οι συμμετέχοντες ανέλυσαν επίσης τα παραδοσιακά μέσα ενημέρωσης, καταλήγοντας ότι το ραδιόφωνο είναι σημαντικά πιο προσβάσιμο από την τηλεόραση. Τα έντυπα μέσα θεωρήθηκαν από τα λιγότερο προσβάσιμα, αν και το περιεχόμενό τους μπορεί σε κάποιο βαθμό να προσαρμοστεί μέσω εφαρμογών που μετατρέπουν εικόνα σε κείμενο. Το συμπέρασμα ήταν ότι η κατάσταση βελτιώνεται σταδιακά, αλλά εξακολουθεί να υπάρχει σαφής διαχωρισμός μεταξύ προσβάσιμων και μη προσβάσιμων πηγών. Επισημάνθηκε ότι το διαδίκτυο, συνολικά, είναι προσβάσιμο, ενώ πολλές μεμονωμένες ιστοσελίδες παραμένουν προβληματικές.

Το TikTok αναφέρθηκε ως ένα σχετικά προσβάσιμο και ενδιαφέρον κοινωνικό δίκτυο, ενώ το Facebook και το Instagram παραμένουν προβληματικά από πλευράς προσβασιμότητας. Τονίστηκε η αξία εργαλείων όπως το ChatGPT, τα οποία μπορούν να χρησιμεύσουν ως χρήσιμη πηγή πληροφοριών για νέους με και χωρίς αναπηρίες. Η δυνατότητα ηχητικής επικοινωνίας σε συνδυασμό με γραπτή απομαγνητοφώνηση αξιολογήθηκε ως ιδιαίτερα χρήσιμη, ειδικά για νέους με μερική οπτική αναπηρία που δεν χρησιμοποιούν αναγνώστες οθόνης.

Ωστόσο, οι συμμετέχοντες συμφώνησαν ότι αυτά τα εργαλεία μπορούν να λειτουργήσουν ως σημείο εκκίνησης για την απόκτηση πληροφοριών, ενώ απαιτείται περαιτέρω έρευνα για την εξασφάλιση ακριβούς και επαληθευμένης πληροφόρησης. Τέλος, εξετάστηκε και το ζήτημα της πιθανής απώλειας ευκαιριών συμμετοχής των νέων σε συνέδρια, διαδικτυακές εκδηλώσεις ή εκπαιδευτικά προγράμματα λόγω περιορισμών στην πρόσβαση.

Οι συμμετέχοντες δήλωσαν ότι τέτοιες καταστάσεις συμβαίνουν συχνά, ιδίως όταν οι πληροφορίες σχετικά με γεγονότα ή εκπαιδευτικές δραστηριότητες δεν είναι διαθέσιμες ή δεν κοινοποιούνται έγκαιρα. Ένας συμμετέχων ανέφερε ότι δεν μπόρεσε να παρακολουθήσει μια διαδικτυακή εκπαιδευτική συνεδρία, η οποία βασιζόταν αποκλειστικά σε οπτικές παρουσιάσεις χωρίς πρόσθετες εξηγήσεις, ενώ κατά τη δια ζώσης παρακολούθηση της ίδιας εκπαίδευσης μπόρεσε να ανταλλάξει απόψεις και να λάβει σαφείς διευκρινίσεις. Ένα άλλο παράδειγμα αφορούσε μάθημα ξένης γλώσσας, στο οποίο ο εκπαιδευτής έγραφε αποκλειστικά στον πίνακα με μαρκαδόρο, καθιστώντας τη διαδικασία σχεδόν αδύνατη για άτομα με μερική οπτική αναπηρία, παρά το ενδιαφέρον και την υψηλή ποιότητα του διδακτικού περιεχομένου.

Οι συμμετέχοντες τόνισαν ότι οι εκπαιδευτές χωρίς αναπηρίες συχνά δεν γνωρίζουν επαρκώς πώς να προσαρμόσουν το περιεχόμενο, με αποτέλεσμα η μη προσβασιμότητα να είναι κατά κανόνα ακούσια. Η αυξημένη αλληλεπίδραση με νέους με προβλήματα όρασης συμβάλλει στην καλύτερη κατανόηση των αναγκών τους, οδηγώντας σε βελτιώσεις στις διδακτικές μεθόδους, στην προσαρμογή του υλικού και στην αναβάθμιση της συνολικής εκπαιδευτικής διαδικασίας. Τονίστηκε επίσης η ανάγκη ευρύτερης ενημέρωσης του κοινού σχετικά με τις προκλήσεις που αντιμετωπίζουν οι νέοι με προβλήματα όρασης και τις υποστηρικτικές τεχνολογίες και μορφές που απαιτούνται για την προσβασιμότητα. Ένα μέρος της συζήτησης επικεντρώθηκε στα εμπόδια πρόσβασης στην πληροφορία, όπως η ψηφιακή μη προσβασιμότητα, οι ακατάλληλες μορφές, η καθυστερημένη ενημέρωση και η ασαφής επικοινωνία. Οι διαφημίσεις σε ιστότοπους και εφαρμογές επισημάνθηκαν ως σημαντικό εμπόδιο, καθώς διακόπτουν τη λειτουργία των αναγνωστών οθόνης και παρεμποδίζουν τη συνέχεια της ανάγνωσης. Επιπλέον, πολλές ψηφιακές πλατφόρμες δεν συμμορφώνονται με τα πρότυπα προσβασιμότητας και τα οπτικά στοιχεία συχνά δεν διαθέτουν κατάλληλο εναλλακτικό κείμενο. Προβλήματα παρατηρούνται επίσης κατά τη διαδικασία συγκατάθεσης για cookies, λόγω περιορισμένων επιλογών και δυσκολίας εντοπισμού τους, αλλά και με τη δυσκολία διατήρησης σταθερής τοποθέτησης σε ιστοσελίδες που αλλάζουν συχνά το περιεχόμενο. Παρόλο που υπάρχουν εργαλεία αποκλεισμού διαφημίσεων, οι χρήστες συχνά τα αποφεύγουν λόγω ανησυχιών περί απορρήτου. Επιπλέον, οι ενημερώσεις εφαρμογών συχνά διαταράσσουν τα υπάρχοντα επίπεδα προσβασιμότητας, με αποτέλεσμα οι νέοι με προβλήματα όρασης να αποφασίζουν μερικές φορές να μην ενημερώσουν το λογισμικό που χρησιμοποιούν.

Οι συμμετέχοντες συμφώνησαν ότι οι προκλήσεις στην Κροατία, τη Σλοβενία, τη Βοσνία-Ερζεγοβίνη και το Μαυροβούνιο είναι πολύ παρόμοιες, με περιορισμένη διαθεσιμότητα προσβάσιμων πληροφοριών. Συχνά οι νέοι με προβλήματα όρασης αναγκάζονται να ζητήσουν βοήθεια ή να χρησιμοποιήσουν εναλλακτικούς τρόπους απόκτησης πληροφοριών, καθιστώντας τη διαδικασία πιο αργή και πολύπλοκη.

σε σύγκριση με τους νέους χωρίς αναπηρίες. Ιδιαίτερες δυσκολίες επισημάνθηκαν στον τραπεζικό τομέα, όπου τα προγράμματα ανάγνωσης οθόνης συχνά δεν αναγνωρίζουν βασικές πληροφορίες, οδηγώντας τους χρήστες να βασίζονται σε τηλεφωνική επικοινωνία. Αναφέρθηκε επίσης αρνητική εμπειρία κατά την επαλήθευση τραπεζικών καρτών μέσω τηλεφώνου, όπου η μη προσβασιμότητα της διαδικασίας καθυστέρησε σημαντικά την εισαγωγή του κωδικού ασφαλείας.

Το τελευταίο μέρος της συζήτησης επικεντρώθηκε στα κρίσιμα εμπόδια που επηρεάζουν τη συμμετοχή των νέων σε διάφορους τομείς της κοινωνικής ζωής. Ένα από τα μεγαλύτερα ήταν η μη προσβάσιμη βιβλιογραφία στην εκπαιδευτική διαδικασία, με μακροπρόθεσμες συνέπειες στην αυτοεκτίμηση, την αυτοπεποίθηση και τις μελλοντικές αποφάσεις των νέων. Συχνά οι μαθητές πρέπει να αναζητούν και να προσαρμόζουν μόνοι τους το εκπαιδευτικό υλικό, χάνοντας χρόνο, ενώ πολλά σενάρια περιλαμβάνουν μεγάλο αριθμό μη προσαρμοσμένων οπτικών αναπαραστάσεων. Ως θετικό παράδειγμα αναφέρθηκε η πρακτική στη Σερβία, όπου η εθνική βιβλιοθήκη διαθέτει αίθουσα ανάγνωσης για άτομα με ολική ή μερική οπτική αναπηρία, και οι καθηγητές παραδίδουν ηλεκτρονικά το υλικό στους φοιτητές.

Στην Κροατία, η προσβασιμότητα στην εκπαίδευση εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από το σχολείο και την ευαισθητοποίηση του διδακτικού προσωπικού. Οι συμμετέχοντες τόνισαν τη σημασία της συμμετοχής των γονέων για τη διευκόλυνση της συνεργασίας με τους εκπαιδευτικούς. Μία συμμετέχουσα ανέφερε ότι κατά την πρώτη σχολική φοίτηση δεν είχε την ευκαιρία να δώσει γραπτές εξετάσεις, περιορίζοντας την ικανότητά της να αποδείξει πλήρως τις δεξιότητές της. Το συμπέρασμα ήταν ότι οι εκπαιδευτικοί διαδραματίζουν καθοριστικό ρόλο στην ανεξαρτησία και την πρόοδο των νέων με προβλήματα όρασης, και είναι απαραίτητο να διασφαλιστούν ίσες ευκαιρίες για ανάπτυξη και έκφραση των δυνατοτήτων τους.

Τέλος, οι συμμετέχοντες επεσήμαναν την έλλειψη καθολικού σχεδιασμού στις σύγχρονες τεχνολογίες, ακόμη και σε μεγάλες παγκόσμιες εταιρείες. Ως παράδειγμα αναφέρθηκε η μετάβαση από το Touch ID στο Face ID, που αποτελεί σοβαρή πρόκληση για χρήστες με προβλήματα όρασης. Τέτοιες εμπειρίες καταδεικνύουν την ανάγκη για μια συστημική προσέγγιση στον καθολικό σχεδιασμό, ώστε οι ψηφιακές υπηρεσίες να είναι προσβάσιμες σε όλους με ισότιμο και υψηλής ποιότητας τρόπο.

Συμπεράσματα της Δεύτερης Διακρατικής Συζήτησης Πάνελ – Ανάγκες, Ευκαιρίες και Λύσεις για την Ισότιμη Συμμετοχή των Νέων με Αναπηρίες

Η δεύτερη στρογγυλή τράπεζα διοργανώθηκε με στόχο τον εντοπισμό της τρέχουσας κατάστασης σχετικά με τις ανάγκες, τις ευκαιρίες και τις πιθανές λύσεις που αφορούν τη συμμετοχή των νέων με αναπηρίες στην εκπαίδευση, την κινητικότητα, την απασχόληση, την εργασία με νέους και τις κοινωνικές διαδικασίες γενικότερα.

Η πρώτη σειρά ερωτήσεων επικεντρώθηκε στις ανάγκες ενημέρωσης των νέων με αναπηρίες, με ιδιαίτερη έμφαση στον ρόλο των οργανισμών, των σχολείων και των ιδρυμάτων, δηλαδή στην αναγκαιότητα προσαρμογής του υλικού και στη βελτίωση της

σαφήνειας της επικοινωνίας. Ένας συμμετέχων τόνισε ότι οι νέοι με επαρκές επίπεδο ψηφιακού γραμματισμού μπορούν συχνά να προσαρμόζουν μόνοι τους το απαιτούμενο υλικό, καθιστώντας σήμερα πιο εύκολη τη διαχείριση λογοτεχνίας και βιβλίων σε σχέση με το παρελθόν. Επίσης, αναφέρθηκε ότι η ύπαρξη προσαρμοσμένων περιοδικών μειώνει την ανάγκη για εκτεταμένες πρόσθετες προσαρμογές.

Ένας άλλος συμμετέχων συμφώνησε εν μέρει, αλλά υπογράμμισε ότι η ανεξάρτητη προσαρμογή του υλικού απαιτεί σημαντικό χρόνο, ο οποίος θα μπορούσε να αφιερωθεί στη μάθηση. Από προσωπική εμπειρία, ανέφερε ότι χρειάστηκε να επενδύσει οικονομικά για να σαρώσει και να καταστήσει προσβάσιμα τα βιβλία, επισημαίνοντας ότι αυτή η πρόκληση είναι συστημική και όχι ατομική. Τόνισε ότι τα ιδρύματα πρέπει να αναλαμβάνουν την ευθύνη για την έγκαιρη προσαρμογή του διδακτικού υλικού, ώστε οι νέοι με αναπηρίες να συμμετέχουν ισότιμα στα επόμενα στάδια εκπαίδευσης.

Παρόμοιες δυσκολίες παρατηρούνται και σε γυμνάσια και λύκεια, όπου οι εκπαιδευτικές κατευθύνσεις και η λογοτεχνία αλλάζουν συχνά, καθιστώντας αναγκαία μια συστημική προσέγγιση στην προσαρμογή του περιεχομένου. Ως θετικό παράδειγμα αναφέρθηκε η υπογραφή της Συνθήκης του Μαρακές από όλες τις χώρες εταίρους, με την παρατήρηση ότι οι διατάξεις της πρέπει να εφαρμόζονται στην πράξη. Τονίστηκε επίσης το πρόβλημα λανθασμένων θεσμικών προσεγγίσεων, όπου κάποιες πρωτοβουλίες για την υποστήριξη νέων με προβλήματα όρασης καταλήγουν σε μερικές και ανεπαρκείς λύσεις, όπως η προσαρμογή βιβλίων αποκλειστικά σε ηχητική μορφή, που μειώνει τις δεξιότητες ανάγνωσης και γραφής.

Στην Κροατία υπάρχουν προγράμματα προσαρμογής σχολικών βιβλίων σε προσβάσιμες μορφές για την πρωτοβάθμια εκπαίδευση, τόσο σε γραφή Braille όσο και σε μεγάλα γράμματα. Ωστόσο, η χρηματοδότηση παραμένει περιορισμένη, καθώς τα προγράμματα υλοποιούνται κυρίως μέσω έργων και οργανώσεων ατόμων με αναπηρίες, και όχι μέσω συστηματικής κρατικής υποστήριξης. Στην πράξη, οι μαθητές χωρίς αναπηρίες λαμβάνουν τα σχολικά τους βιβλία στην αρχή της σχολικής χρονιάς, ενώ οι μαθητές με προβλήματα όρασης συχνά περιμένουν μήνες για τα προσαρμοσμένα βιβλία. Αν και υπάρχει σημαντική υποστήριξη από οργανώσεις, γονείς και βοηθούς, το σύστημα δεν λειτουργεί ικανοποιητικά. Παρόμοια κατάσταση παρατηρείται στα πανεπιστήμια, όπου η προσαρμογή της λογοτεχνίας εξαρτάται από τη συμμετοχή των καθηγητών και των επιμέρους σχολών. Στη συζήτηση αναδείχθηκε η σημασία των υποστηρικτικών τεχνολογιών και των ατομικών στρατηγικών. Μια συμμετέχουσα ανέφερε ότι μπορεί συχνά να έχει πρόσβαση σε πληροφορίες ανεξάρτητα, αλλά σε ορισμένες περιπτώσεις βασίζεται σε τεχνικά βοηθήματα ή υποστήριξη από το περιβάλλον της. Τα βασικά εργαλεία περιλαμβάνουν λογισμικό μεγέθυνσης περιεχομένου, φορητούς και ηλεκτρονικούς μεγεθυντικούς φακούς, καθώς και τηλεσκόπιο για παρατήρηση από απόσταση, ειδικά για πίνακες και γραφήματα. Στις ψηφιακές τεχνολογίες, τα μεγαλύτερα εμπόδια είναι μη προσβάσιμες εφαρμογές, υπερβολικά οπτικά στοιχεία, κακή αντίθεση, διαφημίσεις και μηχανισμοί CAPTCHA. Ιδιαίτερα προβληματικές θεωρήθηκαν οι διαλέξεις που βασίζονται αποκλειστικά σε οπτικές παρουσιάσεις χωρίς επαρκή λεκτική εξήγηση. Η συμμετέχουσα επισήμανε ότι τα εκπαιδευτικά υλικά θα πρέπει να είναι διαθέσιμα σε ηλεκτρονική μορφή, ώστε να προσαρμόζονται ανεξάρτητα στις ανάγκες της.

Συμπερασματικά, οι πληροφορίες πρέπει να είναι διαθέσιμες σε προσβάσιμη μορφή και να προσαρμόζονται έγκαιρα, προκειμένου οι νέοι με αναπηρίες να συμμετέχουν ισότιμα στην εκπαιδευτική διαδικασία.

Η δεύτερη σειρά ερωτήσεων επικεντρώθηκε στην προσβασιμότητα στην εκπαίδευση, την κινητικότητα, την απασχόληση και την εργασία με νέους. Σημειώθηκε ότι το Μαυροβούνιο και η Βοσνία-Ερζεγοβίνη έχουν λιγότερη εμπειρία σε προγράμματα κινητικότητας όπως το Erasmus, ενώ η Κροατία και η Σλοβενία προσφέρουν ευρύτερο φάσμα ευκαιριών. Μια συμμετέχουσα από την Κροατία ανέφερε ότι αν και είχε ευκαιρίες για συμμετοχή σε προγράμματα κινητικότητας, οι νέοι με αναπηρίες συχνά δεν έχουν πρόσβαση σε προσβάσιμα προγράμματα, καθώς δεν προβλέπεται πρόσληψη βοηθού ή πρόσθετη οικονομική υποστήριξη. Η κινητικότητα θεωρήθηκε σημαντική για την εκμάθηση νέων πολιτισμών, την ανταλλαγή εμπειριών και την προσωπική ανάπτυξη, ενώ υπογραμμίστηκε η ανάγκη μεγαλύτερης πρωτοβουλίας από τους ίδιους τους νέους.

Στη συνέχεια, συζητήθηκε η συμμετοχή σε δραστηριότητες νεολαίας, εθελοντισμό και κοινοτικές δραστηριότητες. Ένας συμμετέχων μοιράστηκε την εμπειρία του από εθελοντική εργασία στην Ολλανδία, όπου νέοι με προβλήματα όρασης συμμετείχαν σε δραστηριότητες, ενισχύοντας το αίσθημα αποδοχής και ένταξης.

Σχετικά με τις απαραίτητες βελτιώσεις, επισημάνθηκε ότι οι χώρες εταίροι δεν διαθέτουν πλήρη πληροφόρηση για προγράμματα τυπικής και μη τυπικής μάθησης. Ιδιαίτερη έμφαση δόθηκε στην εκμάθηση ξένων γλωσσών, καθώς η διδασκαλία μαθητών με προβλήματα όρασης στο Μαυροβούνιο συχνά είναι αυτοσχέδια και δεν υπάρχουν προσαρμοσμένα βιβλία ξένων γλωσσών σε γραφή Braille.

Η εκπαίδευση προσωπικού σε σχολεία, οργανώσεις νέων και ιδρύματα επισημάνθηκε ως κεντρική δραστηριότητα, ιδίως σε θέματα στάσεων, προσεγγίσεων και επικοινωνίας με νέους με αναπηρίες. Η συνεχής κατάρτιση βοηθά το προσωπικό να κατανοήσει τις προκλήσεις των νέων και να προσαρμόσει βιβλιογραφία, πληροφορίες και δραστηριότητες στις ανάγκες τους.

Συμπερασματικά, η κοινωνία ωφελείται όταν η εστίαση μετατοπίζεται από τους περιορισμούς στις δυνατότητες και όταν οι νέοι με αναπηρίες συμμετέχουν ισότιμα σε όλες τις κοινωνικές διαδικασίες. Τονίστηκε επίσης η σημασία πρακτικών αλλαγών στην καθημερινή ζωή των νέων, όπως η αύξηση δραστηριοτήτων για κοινωνική ένταξη και η αποκατάσταση της περιφερειακής συνδεσιμότητας, που έχει χαθεί μετά τη δεκαετία του 1990. Η ανταλλαγή εμπειριών μέσω συναντήσεων με φυσική παρουσία θεωρήθηκε κρίσιμη, καθώς προωθεί αλλαγές στις τοπικές κοινότητες. Το συμπέρασμα ήταν ότι η αλλαγή ξεκινά από τους ίδιους τους νέους με αναπηρίες, οι οποίοι πρέπει να είναι ορατοί, ενεργοί και συνειδητοί ότι η συμμετοχή τους συμβάλλει στη βελτίωση της ποιότητας και της συμπερίληψης στην κοινωνία.

Συστάσεις για τη βελτίωση της θέσης των νέων με προβλήματα όρασης και των νέων με αναπηρίες

Η βελτίωση της θέσης των νέων με προβλήματα όρασης και των νέων με αναπηρίες στο Μαυροβούνιο απαιτεί μια ολοκληρωμένη, μακροπρόθεσμη και συντονισμένη προσέγγιση, η οποία υπερβαίνει τις μερικές λύσεις και τις περιστασιακές παρεμβάσεις. Η ανάλυση του νομοθετικού πλαισίου, των διαθέσιμων υπηρεσιών, των ευκαιριών για εκπαίδευση, απασχόληση, κινητικότητα και συμμετοχή, καθώς και των εντοπισμένων εμποδίων και παραδειγμάτων ορθής πρακτικής, αναδεικνύει με σαφήνεια την ανάγκη για συστημικά μέτρα που θα διασφαλίσουν την πραγματική, και όχι μόνο τυπική, ένταξη τους. Οι συστάσεις που παρουσιάζονται σε αυτό το κεφάλαιο βασίζονται στις εμπειρίες και τις ανάγκες που εκφράζουν άμεσα οι νέοι με προβλήματα όρασης και οι νέοι με αναπηρίες, καθώς και σε ευρήματα που συλλέχθηκαν μέσω εθνικών αναλύσεων και διακρατικών ανταλλαγών στο πλαίσιο του έργου Youth IMPACT. Αντικατοπτρίζουν τόσο τις πραγματικές προκλήσεις που αντιμετωπίζουν οι νέοι στην καθημερινή τους ζωή όσο και τις δυνατότητες που υπάρχουν εντός των θεσμών, των τοπικών κοινοτήτων και του αστικού περιβάλλοντος. Στόχος των συστάσεων αυτών δεν είναι μόνο η βελτίωση μεμονωμένων τομέων, αλλά η δημιουργία ενός διασυνδεδεμένου συστήματος υποστήριξης που περιλαμβάνει:

- την προσβασιμότητα στην πληροφόρηση,
- την υψηλής ποιότητας εκπαίδευση χωρίς αποκλεισμούς,
- τη μεγαλύτερη διαθεσιμότητα υπηρεσιών για κινητικότητα και ανεξάρτητη διαβίωση,
- την ισότιμη πρόσβαση στην αγορά εργασίας, και
- την ενεργό συμμετοχή των νέων στις κοινωνικές διαδικασίες και στη λήψη αποφάσεων.

Ιδιαίτερη έμφαση δίνεται στην ανάγκη ενίσχυσης της διατομεακής συνεργασίας και στη συνεπή εφαρμογή των υφιστάμενων νομικών και στρατηγικών λύσεων.

Αυτό το κεφάλαιο στοχεύει να λειτουργήσει ως πρακτικό και στρατηγικό πλαίσιο για τους υπεύθυνους λήψης αποφάσεων, τους θεσμούς, τις τοπικές αυτοδιοικήσεις, τις οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών και τους διεθνείς εταίρους, καθώς και ως εργαλείο για τους νέους με προβλήματα όρασης και τις νεολαίες με αναπηρίες στην υπεράσπιση των δικαιωμάτων τους. Οι συστάσεις αποσκοπούν στη δημιουργία ενός περιβάλλοντος όπου οι νέοι θα έχουν ίσες ευκαιρίες να μορφώνονται, να εργάζονται, να είναι κινητικοί, να συμμετέχουν ενεργά στην κοινωνία και να ζουν ανεξάρτητη και αξιοπρεπή ζωή.

Μαυροβούνιο

Η βελτίωση της θέσης των νέων με προβλήματα όρασης και των νέων με αναπηρίες στο Μαυροβούνιο απαιτεί μια συνεπή μετάβαση από τις κανονιστικές λύσεις στην πλήρη και μετρήσιμη εφαρμογή τους στην πράξη. Παρόλο που το νομοθετικό και στρατηγικό πλαίσιο αναγνωρίζει σε μεγάλο βαθμό τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρίες, οι καθημερινές εμπειρίες των νέων υποδεικνύουν την ύπαρξη σημαντικού χάσματος μεταξύ των προβλεπόμενων δικαιωμάτων και της πραγματικής τους διαθεσιμότητας. Οι συστάσεις σε αυτό το κεφάλαιο στοχεύουν στην ενίσχυση της γέφυρας μεταξύ των πολιτικών και της πραγματικής ζωής των νέων, βελτιώνοντας την προσβασιμότητα, την ανεξαρτησία, την απασχολησιμότητα και την κοινωνική συμμετοχή.

Προσβασιμότητα στις πληροφορίες και το ψηφιακό περιβάλλον

Η ψηφιακή προσβασιμότητα αποτελεί θεμελιώδη προϋπόθεση για την ανεξάρτητη λειτουργία των νέων στη σύγχρονη κοινωνία. Οι νέοι με προβλήματα όρασης και οι νέοι με αναπηρίες εξακολουθούν να αντιμετωπίζουν μη προσβάσιμες ιστοσελίδες, έγγραφα και ψηφιακές υπηρεσίες, γεγονός που συχνά τους αναγκάζει να βασίζονται στη βοήθεια τρίτων. Είναι απαραίτητο οι υποχρεώσεις που έχουν ήδη οριστεί σε νόμους και ευρωπαϊκά πρότυπα να εφαρμόζονται συστηματικά, με σαφώς καθορισμένη θεσμική ευθύνη για την προσβασιμότητα του ψηφιακού περιεχομένου.

Ιδιαίτερη προσοχή πρέπει να δοθεί στην ανάπτυξη ενοποιημένων, προσβάσιμων πηγών πληροφόρησης σχετικά με τα δικαιώματα, τις υπηρεσίες και τα προγράμματα για νέους με αναπηρίες, καθώς και στη συνεχή εκπαίδευση του θεσμικού προσωπικού στην προσβάσιμη επικοινωνία. Η ψηφιακή ένταξη δεν θα πρέπει να εξαρτάται από την καλή θέληση των ατόμων, αλλά να αποτελεί πρότυπο της δημόσιας διοίκησης και των τοπικών αυτοδιοικήσεων.

Εκπαίδευση και διαθεσιμότητα διδακτικού υλικού

Το εκπαιδευτικό σύστημα διαδραματίζει καθοριστικό ρόλο στη διαμόρφωση των ευκαιριών ζωής των νέων με αναπηρίες. Παρόλο που η συμπεριληπτική εκπαίδευση έχει θεσμοθετηθεί, η εφαρμογή της στην πράξη παραμένει άνιση και συχνά εξαρτάται από ατομικές πρωτοβουλίες των εκπαιδευτικών ή τις δυνατότητες των σχολείων. Είναι απαραίτητο να ενισχυθούν συστηματικά οι ικανότητες του διδακτικού προσωπικού, να βελτιωθεί η διαθεσιμότητα υποστηρικτικών τεχνολογιών και να διασφαλιστεί ότι το προσβάσιμο εκπαιδευτικό υλικό θα γίνει ο κανόνας και όχι η εξαίρεση.

Στο πλαίσιο αυτό, η τυποποίηση της γραφής Braille αποτελεί βασική προτεραιότητα. Η ολοκλήρωση αυτής της διαδικασίας θα επέτρεπε τη συνεπή χρήση της γραφής Braille στην εκπαίδευση, τις εκδόσεις, τη δημόσια επικοινωνία και την παροχή πληροφοριών, ενισχύοντας σημαντικά την ανεξαρτησία και την ισότητα των νέων με προβλήματα όρασης. Η γραφή Braille δεν είναι μόνο εκπαιδευτικό ζήτημα, αλλά θεμέλιο για τη δια βίου μάθηση, την απασχολησιμότητα και την ενεργό συμμετοχή στα κοινά.

Κινητικότητα και ανεξάρτητη διαβίωση

Η ανεξάρτητη κινητικότητα αποτελεί θεμέλιο για την εκπαίδευση, την απασχόληση και την κοινωνική ζωή των νέων με αναπηρίες. Παρά τις θετικές εξελίξεις, η προσβασιμότητα των δημόσιων χώρων, των συγκοινωνιών και των υπηρεσιών υποστήριξης παραμένει περιορισμένη και άνιση ανά περιοχή. Είναι απαραίτητο να αναπτυχθούν βιώσιμα προγράμματα εκπαίδευσης κινητικότητας και προσανατολισμού, με την υποστήριξη του κράτους και των τοπικών κοινοτήτων, καθώς και να βελτιωθεί συστηματικά η φυσική προσβασιμότητα των δημόσιων χώρων και των υποδομών των συγκοινωνιών.

Είναι σημαντικό οι νέοι με αναπηρίες να συμμετέχουν ενεργά στον σχεδιασμό και την αξιολόγηση αστικών και μεταφορικών λύσεων, καθώς οι εμπειρίες τους αναδεικνύουν άμεσα τα πραγματικά εμπόδια και προτείνουν πρακτικές λύσεις. Η κινητικότητα δεν πρέπει

να αντιμετωπίζεται ως προνόμιο, αλλά ως βασικό δικαίωμα που επιτρέπει την ανεξαρτησία και την αξιοπρεπή ζωή.

Απασχόληση και επαγγελματική ανάπτυξη

Παρά τα υφιστάμενα μέτρα επαγγελματικής αποκατάστασης και επιδοτήσεων απασχόλησης, οι νέοι με αναπηρίες εξακολουθούν να αντιμετωπίζουν προκαταλήψεις από εργοδότες, δυσπρόσιτα εργασιακά περιβάλλοντα και έλλειψη προσαρμοσμένων ευκαιριών για την απόκτηση εργασιακής εμπειρίας. Είναι απαραίτητο να ενισχυθούν τα προγράμματα επαγγελματικής πρακτικής, η συμβουλευτική σταδιοδρομίας και η καθοδήγηση, με ισχυρότερη συνεργασία μεταξύ των εκπαιδευτικών ιδρυμάτων, του ιδιωτικού τομέα και των οργανώσεων της κοινωνίας των πολιτών.

Ιδιαίτερη έμφαση πρέπει να δοθεί στην ανάπτυξη σύγχρονων και ψηφιακών επαγγελμάτων, καθώς και στην υποστήριξη της επιχειρηματικότητας μεταξύ των νέων με αναπηρίες. Η απασχόληση δεν θα πρέπει να αντιμετωπίζεται αποκλειστικά υπό το πρίσμα κοινωνικής προστασίας, αλλά ως επένδυση στο ανθρώπινο δυναμικό και ως συμβολή στην κοινωνική και οικονομική ανάπτυξη.

Διεθνής κινητικότητα και μη τυπική μάθηση

Τα προγράμματα διεθνούς κινητικότητας και μη τυπικής μάθησης αποτελούν ισχυρό μηχανισμό για την ενδυνάμωση των νέων με αναπηρίες, αλλά παραμένουν μόνο μερικώς προσβάσιμα. Είναι απαραίτητο να διασφαλιστεί ότι η συμπεριληπτική κινητικότητα θα αποτελεί αναπόσπαστο μέρος όλων των προγραμμάτων για τους νέους, με επαρκή υλικοτεχνική, οικονομική και βοηθητική υποστήριξη.

Η δημιουργία ενός εθνικού σημείου επαφής για την κινητικότητα χωρίς αποκλεισμούς θα συνέβαλε στην καλύτερη ενημέρωση και προετοιμασία των νέων για συμμετοχή σε διεθνή προγράμματα, ενισχύοντας την ανεξαρτησία, την αυτοπεποίθηση και την προβολή τους στο ευρωπαϊκό πλαίσιο.

Ενεργός συμμετοχή των νέων στην κοινωνία και τον πολιτισμό

Οι νέοι με αναπηρίες εξακολουθούν να μην συμμετέχουν επαρκώς στις διαδικασίες λήψης αποφάσεων, στην πολιτιστική ζωή και στις δημόσιες πολιτικές. Η συμμετοχή τους συχνά περιορίζεται σε έργα χωρίς συστηματική θεσμική υποστήριξη. Είναι απαραίτητο να διασφαλιστούν προσβάσιμοι μηχανισμοί συμμετοχής, όπως συμβούλια νέων, δημόσιες διαβουλεύσεις και συμβουλευτικά όργανα.

Στον τομέα του πολιτισμού, ιδιαίτερη προσοχή πρέπει να δοθεί στη φυσική, επικοινωνιακή και προγραμματική προσβασιμότητα των πολιτιστικών ιδρυμάτων και εκδηλώσεων, ώστε οι νέοι με αναπηρίες να μπορούν να είναι ισότιμοι καταναλωτές και δημιουργοί πολιτιστικού περιεχομένου. Η πολιτιστική συμμετοχή ενισχύει το αίσθημα του ανήκειν, την αυτοπεποίθηση και την κοινωνική ορατότητα των νέων.

Ευθυγράμμιση νόμων, πολιτικών και πρακτικών

Μία από τις βασικές προκλήσεις στο Μαυροβούνιο είναι η ανεπαρκής παρακολούθηση της εφαρμογής των νόμων και στρατηγικών στην πράξη. Είναι απαραίτητο να θεσπιστούν

σαφείς μηχανισμοί παρακολούθησης, αξιολόγησης και υποβολής εκθέσεων σχετικά με την εφαρμογή πολιτικών που αφορούν τους νέους με αναπηρίες, με ενεργό συμμετοχή των οργανώσεων της κοινωνίας των πολιτών και των ίδιων των νέων.

Η συνεπής εφαρμογή της ισχύουσας νομοθεσίας, σε συνδυασμό με τη συνεχή βελτίωση των πολιτικών βάσει των πραγματικών εμπειριών των χρηστών, αποτελεί τη βάση για τη βελτίωση της καθημερινής ζωής των νέων με αναπηρίες και τη δημιουργία ενός βιώσιμου συστήματος υποστήριξης.

Σλοβενία

Με βάση την ανάλυση του εθνικού πλαισίου, έχουν εντοπιστεί σειρά μέτρων που θα μπορούσαν να ενισχύσουν περαιτέρω την ένταξη, τη συμμετοχή και την αυτονομία των νέων με αναπηρία όρασης και γενικότερα των νέων με αναπηρίες στη Σλοβενία. Οι παρακάτω συστάσεις απευθύνονται στη χάραξη πολιτικών, την εκπαίδευση, τις υπηρεσίες υποστήριξης, την εργασία με τη νεολαία και την κινητικότητα. Βασίζονται στις δεσμεύσεις που ορίζονται στο Πρόγραμμα Δράσης για τα Άτομα με Αναπηρία 2022–2030 και ευθυγραμμίζονται με τις αρχές της Σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία.

Ενίσχυση της έγκαιρης αναγνώρισης και της εξειδικευμένης υποστήριξης στη γενική εκπαίδευση

Η Σλοβενία θα πρέπει να συνεχίσει να ενισχύει την έγκαιρη αναγνώριση των αναπηριών όρασης και να διασφαλίζει την έγκαιρη και συνεπή πρόσβαση σε εξειδικευμένη υποστήριξη από τα πρώτα κίβλας στάδια της σχολικής φοίτησης. Τα σχολεία γενικής εκπαίδευσης θα ωφελούνταν από σαφέστερες κατευθυντήριες οδηγίες για την προσαρμογή του διδακτικού υλικού και των διδακτικών μεθόδων, καθώς και από τακτική επαγγελματική επιμόρφωση του εκπαιδευτικού προσωπικού στον τομέα των συμπεριληπτικών πρακτικών, σύμφωνα με τον Νόμο για την Εκπαιδευτική Τοποθέτηση Παιδιών με Ειδικές Εκπαιδευτικές Ανάγκες. Ιδιαίτερη έμφαση θα πρέπει να δοθεί στην αύξηση της διαθεσιμότητας εξειδικευμένων επαγγελματιών, συμπεριλαμβανομένων των τυφλοπαιδαγωγών, καθώς και στην αντιμετώπιση των υφιστάμενων ελλείψεων δυναμικότητας και της άνισης περιφερειακής κάλυψης. Η ενίσχυση της συνεργασίας μεταξύ των σχολείων γενικής εκπαίδευσης και των εξειδικευμένων φορέων, όπως το Κέντρο IRIS, θα συνέβαλλε στην καλύτερη μεταφορά γνώσης και στη συνέχεια της επαγγελματικής υποστήριξης, διασφαλίζοντας πιο ομοιόμορφη και προβλέψιμη παροχή βοήθειας για τους μαθητές με αναπηρία όρασης σε ολόκληρη τη χώρα.

Ένα πιθανό μέτρο θα μπορούσε να είναι η υποχρεωτική, ομαδική συμμετοχή μαθητών με ολική ή μερική απώλεια όρασης στο τελικό στάδιο της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης. Το μέτρο αυτό θα μπορούσε να λάβει τη μορφή ενός προγράμματος «διαβίωσης στην κοινότητα» διάρκειας δύο έως τριών εβδομάδων, στο οποίο οι μεγαλύτεροι μαθητές της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης θα συμμετέχουν σε δομημένη εκμάθηση δεξιοτήτων ανεξάρτητης διαβίωσης, με την υποστήριξη εξειδικευμένων επαγγελματιών. Το πρόγραμμα

θα επικεντρώνεται στην ανάπτυξη πρακτικών δεξιοτήτων καθημερινής ζωής, τόσο στο πλαίσιο της οικογένειας όσο και ως προετοιμασία για την ανεξάρτητη διαβίωση, συμπεριλαμβανομένων του προσανατολισμού και της κινητικότητας, της πρόσβασης στην πληροφορία, της ενίσχυσης των ψηφιακών δεξιοτήτων και της χρήσης υποστηρικτικών τεχνολογιών. Μια τέτοια προσέγγιση θα υποστήριζε μια πιο σταδιακή και επαρκώς υποστηριζόμενη μετάβαση προς την αυτονομία και την ενηλικίωση.

Διασφάλιση έγκαιρης πρόσβασης σε προσβάσιμα διδακτικά υλικά και ψηφιακό περιεχόμενο

Η διασφάλιση ισότιμης πρόσβασης σε σχολικά βιβλία, τετράδια εργασίας και ψηφιακά διδακτικά υλικά σε προσβάσιμες μορφές είναι απαραίτητη για την πλήρη συμμετοχή μαθητών και φοιτητών με αναπηρία όρασης. Όταν οι προσβάσιμες εκδόσεις δεν διατίθενται ταυτόχρονα με τα τυπικά υλικά, οι οικογένειες συχνά επιβαρύνονται με πρόσθετες οργανωτικές απαιτήσεις, καθώς καλούνται να συντονιστούν με σχολεία και παρόχους υπηρεσιών. Η Σλοβενία θα ωφελούνταν από εθνικές πρωτοβουλίες που θα προωθούσαν την τυποποίηση των διδακτικών υλικών και τη συστηματική παραγωγή προσβάσιμων μορφών ήδη από το αρχικό στάδιο. Οι δράσεις συνηγορίας της Ένωσης Τυφλών και Ατόμων με Μερική Απώλεια Όρασης της Σλοβενίας αναδεικνύουν τη σημασία της ενσωμάτωσης προσβάσιμων εκδόσεων στις καθιερωμένες εκδοτικές διαδικασίες, γεγονός που θα βελτίωνε την προβλεψιμότητα, θα μείωνε την πίεση στις οικογένειες και θα δημιουργούσε πιο συνεκτικές και συμπεριληπτικές συνθήκες μάθησης.

Διεύρυνση της πρόσβασης σε υποστηρικτικές τεχνολογίες και ενίσχυση της ψηφιακής ένταξης

Οι προσβάσιμες τεχνολογίες —όπως οι αναγνώστες οθόνης, το λογισμικό μεγέθυνσης, οι οθόνες Braille και οι προσβάσιμες εφαρμογές για κινητές συσκευές— είναι καθοριστικής σημασίας για την ανεξαρτησία και τη συμμετοχή των νέων με αναπηρία όρασης. Η πρόσβαση στα εργαλεία αυτά μπορεί να διαφέρει ανάλογα με τα ατομικά δικαιώματα και τη δυνατότητα των σχολείων και των επαγγελματιών να υποστηρίξουν την αποτελεσματική χρήση τους. Η ενίσχυση της κατάρτισης εκπαιδευτικών, συμβούλων και εργαζομένων στη νεολαία, καθώς και η ευαισθητοποίηση εργοδοτών και δημόσιων φορέων, θα συνέβαλλαν σε πιο συνεπή αξιοποίηση των προσβάσιμων τεχνολογιών στην εκπαίδευση, την καθημερινή ζωή και την απασχόληση. Η διασφάλιση της συμμόρφωσης των ιστοτόπων του δημόσιου τομέα, των εκπαιδευτικών πλατφορμών και των ψηφιακών εργαλείων με τα πρότυπα προσβασιμότητας, σύμφωνα με τον Νόμο για την Ψηφιακή Προσβασιμότητα και τις κατευθυντήριες γραμμές WCAG, παραμένει βασικό βήμα προς την πλήρη ψηφιακή ένταξη.

Ενίσχυση της συμπεριληπτικής συμμετοχής των νέων και των δομών υποστήριξης από ομοτίμους

Η συμπεριληπτική συμμετοχή των νέων συμβάλλει στην ανάπτυξη αυτοπεποίθησης, κοινωνικών δεξιοτήτων και ανεξαρτησίας για τους νέους με αναπηρία όρασης και τους νέους με αναπηρίες. Οι διαδημοτικές ενώσεις τυφλών και ατόμων με μερική απώλεια όρασης (MDSS) παρέχουν σημαντικούς τοπικούς χώρους σύνδεσης και συμμετοχής μεταξύ

ομοτίμων, οι οποίοι συμπληρώνονται από τις εθνικές πρωτοβουλίες της Ένωσης Τυφλών και Ατόμων με Μερική Απώλεια Όρασης της Σλοβενίας. Η ενίσχυση της συνεργασίας μεταξύ οργανώσεων ατόμων με αναπηρίες, κέντρων νεολαίας γενικής κατεύθυνσης και οργανώσεων νεολαίας —μαζί με στοχευμένη κατάρτιση των εργαζομένων στη νεολαία— θα υποστήριζε πιο συμπεριληπτικές και βιώσιμες πρακτικές στην εργασία με τη νεολαία. Η διεύρυνση των ευκαιριών για καθοδήγηση από ομοτίμους, ηγεσία νέων και συμμετοχή στις διαδικασίες λήψης αποφάσεων ευθυγραμμίζεται με τους στόχους του Εθνικού Προγράμματος Νεολαίας 2023–2030.

Βελτίωση της κινητικότητας και της προσβασιμότητας στις τοπικές κοινότητες

Η εκπαίδευση στον προσανατολισμό και την κινητικότητα είναι ουσιώδης για την ανεξαρτησία των νέων με αναπηρία όρασης, ωστόσο η αποτελεσματικότητά της εξαρτάται από προσβάσιμα και προβλέψιμα περιβάλλοντα. Οι δήμοι θα μπορούσαν να υποστηρίξουν περαιτέρω την ασφαλή και ανεξάρτητη μετακίνηση μέσω της βελτίωσης των πεζοδρομίων, των διαβάσεων, των απτικών σημάτων και των ηχητικών σημάτων στις διασταυρώσεις, σύμφωνα με τις υποχρεώσεις προσβασιμότητας που προβλέπονται από τον Νόμο για την Εξίσωση των Ευκαιριών των Ατόμων με Αναπηρία. Η προώθηση της έννοιας των «προσβάσιμων δήμων» —προσέγγιση που έχει ήδη υιοθετηθεί σε ορισμένες τοπικές κοινότητες στη Σλοβενία— θα συνέβαλλε σε πιο συστηματικές βελτιώσεις της φυσικής προσβασιμότητας, της παροχής πληροφόρησης και των δημόσιων χώρων. Η διασφάλιση της προσβασιμότητας των ψηφιακών εργαλείων πλοήγησης και των συστημάτων δημόσιας πληροφόρησης θα ενίσχυε περαιτέρω την αυτονομία και την καθημερινή κινητικότητα των νέων με αναπηρία όρασης.

Λόγω της σαφούς ανάγκης, η UBPSΣ σχεδιάζει την ανάπτυξη ενός πλαισίου κατάρτισης τεχνικών αποκατάστασης, αξιοποιώντας το πρότυπο της Εθνικής Επαγγελματικής Πιστοποίησης «Τεχνικός Αποκατάστασης» που έχει αναπτύξει το Ίδρυμα ONCE (Ισπανία). Στόχος είναι η καθιέρωση ενός ειδικά καταρτισμένου επαγγελματικού προφίλ σε επίπεδο ανώτερης δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, προσανατολισμένου στην πρακτική εκπαίδευση και την επιτόπια άσκηση, με ισχυρή έμφαση στην υποστήριξη τυφλών και ατόμων με μερική απώλεια όρασης σε καθημερινές καταστάσεις και στο οικιακό περιβάλλον. Το πρακτικά προσανατολισμένο αυτό ανθρώπινο δυναμικό θα ενίσχυε τις δεξιότητες ανεξάρτητης διαβίωσης και θα συμπλήρωνε τις υφιστάμενες υπηρεσίες αποκατάστασης και υποστήριξης.

Ενίσχυση της διατομεακής συνεργασίας και του συντονισμού υπηρεσιών

Η συνεργασία μεταξύ του εκπαιδευτικού συστήματος, των υπηρεσιών αποκατάστασης, της κοινωνικής προστασίας, των οργανώσεων νεολαίας και των πολιτιστικών φορέων θα πρέπει να ενισχυθεί περαιτέρω, ώστε να διασφαλίζεται η συνέχεια της υποστήριξης για τους νέους με αναπηρία όρασης και τους νέους με αναπηρίες. Η καθιέρωση πιο δομημένων μηχανισμών συνεργασίας —όπως κοινά προγράμματα, κοινή επαγγελματική κατάρτιση και σαφέστερες διαδικασίες παραπομπής— θα συνέβαλλε στη μείωση του κατακερματισμού και στη βελτίωση του συντονισμού μεταξύ των υπηρεσιών. Τέτοιες προσεγγίσεις συνάδουν με τις ευρωπαϊκές συστάσεις πολιτικής για την αναπηρία και θα συνέβαλλαν σε ένα πιο συνεκτικό και βιώσιμο σύστημα υποστήριξης.

Βελτίωση των δεδομένων, της ψηφιακής προσβασιμότητας και της πρόσβασης στον πολιτισμό

Τα αξιόπιστα δεδομένα για τους νέους τυφλούς και τους νέους με μερική απώλεια όρασης στη Σλοβενία παραμένουν περιορισμένα, καθώς οι πληροφορίες είναι κατακερματισμένες μεταξύ διαφορετικών φορέων και η συμμετοχή στις διαδημοτικές ενώσεις τυφλών και ατόμων με μερική απώλεια όρασης είναι εθελοντική. Παρότι αναπτύσσεται εθνικό μητρώο τυφλών και ατόμων με αναπηρία όρασης στο πλαίσιο του Εθνικού Κέντρου Ολοκληρωμένης Αποκατάστασης Τυφλών και Ατόμων με Αναπηρία Όρασης, δεν έχει ακόμη εδραιωθεί επαρκώς για την πραγματοποίηση ολοκληρωμένων αναλύσεων. Η ενίσχυση του συντονισμένου συλλογής δεδομένων και της παρακολούθησης θα επέτρεπε καλύτερο σχεδιασμό υπηρεσιών και την ανάπτυξη τεκμηριωμένων πολιτικών.

Παράλληλα, η διασφάλιση ότι οι ψηφιακές πλατφόρμες, τα διαδικτυακά μαθησιακά περιβάλλοντα και οι πολιτιστικοί πόροι συμμορφώνονται με τα πρότυπα προσβασιμότητας είναι ουσιώδης για την πλήρη συμμετοχή των νέων με αναπηρία όρασης και των νέων με αναπηρίες. Η ενίσχυση της εφαρμογής του Νόμου για την Προσβασιμότητα Ιστότοπων και Εφαρμογών για Κινητές Συσκευές, καθώς και η συνεχιζόμενη επένδυση σε προσβάσιμες ψηφιακές βιβλιοθήκες και πολιτιστικό περιεχόμενο —συμπεριλαμβανομένων δομών όπως η Βιβλιοθήκη Minka Skaberne— θα υποστήριζαν περαιτέρω την ισότιμη πρόσβαση στην πληροφόρηση, τον πολιτισμό και τις δραστηριότητες ελεύθερου χρόνου.

Κροατία

Για τη συστηματική βελτίωση της θέσης των νέων με προβλήματα όρασης και των νέων με αναπηρίες στη Δημοκρατία της Κροατίας, είναι απαραίτητο να υπάρξει ταυτόχρονη δράση στους τομείς της υγειονομικής περίθαλψης, της εκπαίδευσης, της απασχόλησης, της προσβασιμότητας και της συμμετοχής στην κοινότητα. Ένα πραγματικά συμπεριληπτικό εκπαιδευτικό σύστημα πρέπει να διασφαλίζει έγκαιρη αναπτυξιακή υποστήριξη, υψηλής ποιότητας αξιολόγηση αναγκών, διαθεσιμότητα τυφοτεχνικών βοηθημάτων και υποστηρικτικών τεχνολογιών, καθώς και σχολικά βιβλία και διδακτικό υλικό σε προσβάσιμη μορφή. Παράλληλα, οι μαθητές πρέπει να έχουν συνεχή υποστήριξη από εξειδικευμένους επαγγελματίες. Το διδακτικό προσωπικό χρειάζεται πρόσθετη εκπαίδευση σε συμπεριληπτικές μεθόδους εργασίας, η οποία θα συνοδεύεται από σαφή πρότυπα, συστημική λογοδοσία και θεσμική στήριξη, ώστε η αποτελεσματική εφαρμογή των πρακτικών να μην εξαρτάται μόνο από την προσωπική δέσμευση των εκπαιδευτικών.

Στην αγορά εργασίας, η βελτίωση των προγραμμάτων για την απασχόληση και τη διατήρηση των νέων με αναπηρίες απαιτεί υψηλής ποιότητας και έγκαιρα κίνητρα για τους εργοδότες, την ανάπτυξη καθοδήγησης στον χώρο εργασίας, ευέλικτες μορφές απασχόλησης και συστηματικές προσαρμογές των χώρων και των εργασιακών περιβαλλόντων. Ιδιαίτερη σημασία έχει η ανάπτυξη προσβάσιμου επαγγελματικού προσανατολισμού για νέους που φοιτούν στο δευτεροβάθμιο σχολείο, συμπεριλαμβανομένης της πρακτικής άσκησης τόσο εντός των σχολικών δομών όσο και σε πραγματικό εργασιακό περιβάλλον. Παράλληλα, το κράτος και οι μονάδες τοπικής αυτοδιοίκησης πρέπει να διασφαλίσουν προσβάσιμες δημόσιες συγκοινωνίες, ψηφιακή προσβασιμότητα στις δημόσιες υπηρεσίες και περαιτέρω ανάπτυξη υπηρεσιών προσωπικής βοήθειας και οδικής υποστήριξης, ώστε οι νέοι να μπορούν να σπουδάζουν, να εργάζονται και να συμμετέχουν ισότιμα στην κοινωνική ζωή.

Η συμμετοχή των νέων με προβλήματα όρασης και άλλων αναπηριών στις διαδικασίες λήψης αποφάσεων είναι επίσης θεμελιώδης. Αυτό μπορεί να επιτευχθεί μέσω συμβουλευτικών οργάνων, ομάδων εργασίας και δημόσιων διαβουλεύσεων, με σταθερή και μακροπρόθεσμη οικονομική υποστήριξη για τις οργανώσεις τους. Η ουσιαστική βελτίωση της θέσης των νέων απαιτεί έναν συνδυασμό νομοθετικών μέτρων, συγκεκριμένων και προσβάσιμων υπηρεσιών υποστήριξης και γνήσιας συνεργασίας με οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών. Για την εφαρμογή αυτών των συστάσεων με υψηλή ποιότητα και βιωσιμότητα, είναι απαραίτητη η ισχυρή διατομεακή συνεργασία, η ενεργός συμμετοχή όλων των υπουργείων και η στενή εταιρική σχέση μεταξύ τους, σύμφωνα με τα υψηλότερα πρότυπα.

Δυστυχώς, η κοινωνική ευαισθητοποίηση και η υπευθυνότητα ορισμένων τομέων δεν βρίσκονται ακόμη στο απαιτούμενο επίπεδο, καθώς τα ζητήματα αναπηρίας εξακολουθούν να θεωρούνται κυρίως ως αποκλειστική ευθύνη του συστήματος κοινωνικής πρόνοιας. Η οπτική βλάβη επηρεάζει όμως όλες τις πτυχές της ζωής ενός ατόμου και απαιτεί συντονισμένη και υπεύθυνη δράση από όλους τους τομείς, από την εκπαίδευση και την υγειονομική περίθαλψη, μέσω της απασχόλησης, των μεταφορών και της ψηφιοποίησης, έως τον πολιτισμό, τον αθλητισμό και τη δημόσια διοίκηση.

Βοσνία - Ερζεγοβίνη

Η βελτίωση της κατάστασης των ατόμων με προβλήματα όρασης απαιτεί την εναρμόνιση του νομοθετικού πλαισίου με τις πραγματικές τους ανάγκες, καθώς και την προσαρμογή του στις δυνατότητες και τις δραστηριότητες των οργανώσεών τους, κυρίως των μη κυβερνητικών ενώσεων. Οι αρμόδιοι φορείς πρέπει να φέρουν σαφή και δεσμευτική ευθύνη για τη διασφάλιση της κατασκευής και της ανάπτυξης δημόσιων υποδομών που είναι πλήρως προσαρμοσμένες στις ανάγκες των ατόμων με προβλήματα όρασης. Παράλληλα, είναι σημαντικό να αυξηθεί ο αριθμός των εκπαιδευτικών προγραμμάτων και των εκπαιδευτικών ιδρυμάτων που είναι προσαρμοσμένα σε άτομα με προβλήματα όρασης, ώστε να παρέχονται στους νέους περισσότερες ευκαιρίες για εκπαίδευση, επαγγελματική κατάρτιση και πρόσβαση στην αγορά εργασίας.

Ιδιαίτερη έμφαση πρέπει να δοθεί στην ενίσχυση των δυνατοτήτων των οργανισμών που φέρνουν σε επαφή άτομα με προβλήματα όρασης, ώστε να μπορούν να υλοποιούν ανεξάρτητα προγράμματα μη τυπικής εκπαίδευσης και να παρέχουν καθοδήγηση και υποστήριξη υψηλής ποιότητας. Παράλληλα, είναι απαραίτητη η ανάπτυξη ενός σαφούς και επίσημου πλαισίου για την εκπαίδευση των βοηθών που εργάζονται με άτομα με προβλήματα όρασης, το οποίο θα περιλαμβάνει κατάλληλα προγράμματα σπουδών και εκπαιδευτικές διαδικασίες.

Η συνεργασία και η ανταλλαγή εμπειριών με οργανώσεις ατόμων με προβλήματα όρασης από άλλες χώρες αποτελεί επίσης κρίσιμο στοιχείο για τη βελτίωση του συστήματος υποστήριξης. Ένα καλό παράδειγμα είναι η κοινή εργασία στο πλαίσιο του έργου Youth IMPACT, που παρέχει σταθερή βάση για διεθνή συνεργασία, ανταλλαγή βέλτιστων πρακτικών και ενίσχυση των δυνατοτήτων των νέων με προβλήματα όρασης σε εθνικό και διεθνές επίπεδο.

Κύπρος

Η ενίσχυση της θέσης των νέων με αναπηρίες απαιτεί τη συνεπή εφαρμογή και βελτίωση των υφιστάμενων νόμων και κανονισμών, προκειμένου να διασφαλιστεί η ένταξη, η ισότητα και η προστασία των δικαιωμάτων τους σε όλους τους τομείς της κοινωνίας. Το κράτος οφείλει να εγγυάται ότι οι νομικές διατάξεις δεν παραμένουν μόνο θεωρητικές, αλλά εφαρμόζονται στην πράξη με συνέπεια, παρέχοντας σαφή και δεσμευτική ευθύνη στους αρμόδιους φορείς για τη δημιουργία δημόσιων υποδομών προσαρμοσμένων στις ανάγκες των ατόμων με αναπηρίες.

Η εκπαίδευση και η κατάρτιση αποτελούν βασικές προτεραιότητες για τη στήριξη των νέων με αναπηρίες, με στόχο τόσο την πρόσβαση στη μάθηση όσο και την προσωπική και κοινωνική ανάπτυξη. Ένα πραγματικά συμπεριληπτικό εκπαιδευτικό σύστημα περιλαμβάνει έγκαιρη αναπτυξιακή υποστήριξη, υψηλής ποιότητας αξιολόγηση αναγκών, διαθέσιμα τυφοτεχνικά βοηθήματα και υποστηρικτικές τεχνολογίες, καθώς και σχολικά βιβλία και διδακτικό υλικό σε προσβάσιμη μορφή. Το διδακτικό προσωπικό χρειάζεται πρόσθετη κατάρτιση σε συμπεριληπτικές μεθόδους διδασκαλίας, ενώ απαιτούνται σαφή πρότυπα, συστημική λογοδοσία και θεσμική υποστήριξη, ώστε η ευθύνη για την ένταξη να μην βασίζεται αποκλειστικά στην προσωπική πρωτοβουλία των εκπαιδευτικών. Παράλληλα, η ανάπτυξη προγραμμάτων επαγγελματικού προσανατολισμού και πρακτικής άσκησης διευκολύνει τη μετάβαση των νέων στην αγορά εργασίας και ενισχύει τις δυνατότητές τους να λαμβάνουν τεκμηριωμένες αποφάσεις για την επαγγελματική τους πορεία.

Στην αγορά εργασίας, η συνεργασία του δημόσιου και του ιδιωτικού τομέα είναι κρίσιμη για την αύξηση των ευκαιριών απασχόλησης. Η εφαρμογή προγραμμάτων ποσοστώςσεων, η προώθηση υποστηριζόμενης απασχόλησης, η παροχή ευέλικτων μορφών εργασίας και η διασφάλιση εύλογων προσαρμογών στους χώρους εργασίας ενισχύουν την πρόσβαση σε ποιοτικές και βιώσιμες θέσεις. Ιδιαίτερη έμφαση πρέπει να δοθεί στην ευαισθητοποίηση των εργοδοτών και στην παροχή κινήτρων για την απασχόληση νέων με αναπηρίες, ώστε να μειωθούν οι προκαταλήψεις και να ενισχυθεί η ένταξη στην αγορά εργασίας.

Η προσβασιμότητα και η χρήση υποστηρικτικών τεχνολογιών αποτελούν κρίσιμα στοιχεία για την ανεξαρτησία και τη συμμετοχή των νέων. Η επένδυση σε βοηθήματα κινητικότητας,

προσβάσιμες ψηφιακές πλατφόρμες και υποστηρικτικά εργαλεία, καθώς και η εκπαίδευση των νέων στον ψηφιακό γραμματισμό, βελτιώνει τις εκπαιδευτικές και επαγγελματικές τους προοπτικές και διευκολύνει την καθημερινή τους ζωή.

Η ευαισθητοποίηση και η υπεράσπιση των δικαιωμάτων των ατόμων με αναπηρίες συμβάλλουν καθοριστικά στην αλλαγή κοινωνικών στάσεων και την καταπολέμηση του στιγματισμού. Η συμμετοχή των νέων σε δημόσιες συζητήσεις, διαβουλεύσεις και διαδικασίες λήψης αποφάσεων μέσω συμβουλευτικών οργάνων και πρωτοβουλιών υπεράσπισης εξασφαλίζει ότι οι φωνές τους ακούγονται και λαμβάνονται υπόψη. Τέλος, η βελτίωση των υπηρεσιών υποστήριξης προϋποθέτει ενισχυμένη συνεργασία μεταξύ τοπικών αρχών, κρατικών φορέων και μη κυβερνητικών οργανώσεων. Η απλούστευση διαδικασιών για την πρόσβαση σε προγράμματα, οικονομική υποστήριξη και πιστοποίηση αναπηρίας, καθώς και η παροχή εξατομικευμένης συμβουλευτικής και καθοδήγησης, συμβάλλουν στην ενεργή συμμετοχή και επιτυχημένη ένταξη των νέων με αναπηρίες στον κοινωνικό, εκπαιδευτικό και επαγγελματικό τομέα.

Συμπεράσματα

Το Εγχειρίδιο Inclusive Horizon αποτελεί μια ολοκληρωμένη αποτύπωση των κοινών πραγματικοτήτων, προκλήσεων και φιλοδοξιών των νέων με προβλήματα όρασης και των νέων με αναπηρίες στις χώρες-εταίρους. Αναπτύχθηκε στο πλαίσιο του έργου Youth IMPACT και συγκεντρώνει θεσμικές αναλύσεις, ευρωπαϊκά πλαίσια πολιτικής και, κυρίως, τις βιωμένες εμπειρίες των ίδιων των νέων, των οποίων η καθημερινότητα διαμορφώνεται από την προσβασιμότητα, τα συστήματα υποστήριξης και τις κοινωνικές στάσεις. Η αξία του έγκειται στην ικανότητά του να συνδέει αυτές τις διαστάσεις σε μια συνεκτική αφήγηση, η οποία αναδεικνύει τόσο τις συστημικές αδυναμίες όσο και τις συγκεκριμένες ευκαιρίες για μακροπρόθεσμη αλλαγή.

Σε όλα τα εθνικά πλαίσια, οι νέοι με αναπηρίες, συμπεριλαμβανομένων των νέων με προβλήματα όρασης, εξακολουθούν να αντιμετωπίζουν δομικά εμπόδια που περιορίζουν την πλήρη συμμετοχή τους στην εκπαίδευση, την απασχόληση, την κινητικότητα και την κοινωνική ζωή. Παρότι τα νομοθετικά πλαίσια αναγνωρίζουν ολοένα και περισσότερο τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία και ευθυγραμμίζονται με διεθνή και ευρωπαϊκά πρότυπα, η εφαρμογή αυτών των δικαιωμάτων παραμένει άνιση. Στην πράξη, η πρόσβαση στην υποστήριξη συχνά εξαρτάται από τον τόπο διαμονής, τη θεσμική επάρκεια ή πρωτοβουλίες που βασίζονται σε έργα, αντί να στηρίζεται σε σταθερά και συντονισμένα συστήματα. Αυτός ο κατακερματισμός έχει άμεσο αντίκτυπο στην ικανότητα των νέων να σχεδιάζουν τις εκπαιδευτικές τους διαδρομές, να μεταβαίνουν στην αγορά εργασίας και να αναπτύσσουν ανεξάρτητες και ουσιαστικές ζωές.

Ένα κεντρικό θέμα που διατρέχει ολόκληρο το εγχειρίδιο είναι η θεμελιώδης σημασία της προσβασιμότητας ως προϋπόθεσης για την ισότητα. Για τους νέους με αναπηρίες, η προσβασιμότητα υπερβαίνει κατά πολύ το φυσικό περιβάλλον και περιλαμβάνει τους ψηφιακούς χώρους, τα κανάλια επικοινωνίας, την πληροφόρηση και τις στάσεις. Οι νέοι τονίζουν σταθερά ότι οι μη προσβάσιμοι ισότοποι, οι εκπαιδευτικές πλατφόρμες, οι δημόσιες υπηρεσίες και οι διοικητικές διαδικασίες τους αποκλείουν ήδη από το πρώτο σημείο επαφής. Χωρίς πρόσβαση στην πληροφορία σε αξιοποιήσιμες μορφές, η συμμετοχή

στην εκπαίδευση, στα προγράμματα απασχόλησης, στις πρωτοβουλίες νεολαίας και στις διαδικασίες λήψης αποφάσεων παραμένει περιορισμένη, ανεξάρτητα από τα τυπικά κατοχυρωμένα δικαιώματα. Από τη δική τους οπτική, η προσβασιμότητα δεν αποτελεί μια πρόσθετη διευκόλυνση, αλλά το θεμέλιο πάνω στο οποίο οικοδομούνται η αυτονομία, η συμμετοχή και η αξιοπρέπεια.

Η συγκριτική επισκόπηση των χωρών-εταίρων δείχνει ότι, παρά τις διαφορές στα νομικά συστήματα και στην οργάνωση των υπηρεσιών, οι εμπειρίες των νέων με αναπηρίες είναι εντυπωσιακά παρόμοιες. Η συμπεριληπτική εκπαίδευση προωθείται σε θεσμικό επίπεδο, ωστόσο η ποιότητα και η αποτελεσματικότητά της συχνά εξαρτώνται από την ατομική δέσμευση, τη διαθεσιμότητα εξειδικευμένων επαγγελματιών και τους τοπικούς πόρους. Πολλοί νέοι περιγράφουν καθυστερήσεις στην παροχή προσβάσιμου εκπαιδευτικού υλικού, ανεπαρκή αξιοποίηση υποστηρικτικών τεχνολογιών και άνιση κατανόηση της αναπηρίας από το εκπαιδευτικό προσωπικό. Αυτές οι προκλήσεις γίνονται ιδιαίτερα εμφανείς κατά τις μεταβάσεις μεταξύ διαφορετικών εκπαιδευτικών βαθμίδων και από την εκπαίδευση στην απασχόληση, όπου συχνά απουσιάζει η συντονισμένη και συνεχής υποστήριξη. Οι νέοι επισημαίνουν ότι αυτή η συνέχεια είναι απαραίτητη για τη διατήρηση του κινήτρου, της αυτοπεποίθησης και των ίσων ευκαιριών.

Η απασχόληση και η ανεξάρτητη διαβίωση αποτελούν βασικές επιδιώξεις για τους νέους με αναπηρίες, αλλά και τομείς στους οποίους τα συστημικά κενά είναι περισσότερο εμφανή. Οι νέοι αναφέρουν ότι αντιμετωπίζουν προκαταλήψεις, χαμηλές προσδοκίες, περιορισμένες προσαρμογές στον χώρο εργασίας και πολύπλοκες διοικητικές διαδικασίες. Ταυτόχρονα, οι εμπειρίες τους δείχνουν ξεκάθαρα ότι, όταν παρέχεται επαρκής υποστήριξη, υποστηρικτικές τεχνολογίες και συμπεριληπτικά εργασιακά περιβάλλοντα, είναι πλήρως ικανοί να συμβάλλουν επαγγελματικά και κοινωνικά. Η ανεξαρτησία, όπως την αντιλαμβάνονται οι νέοι με αναπηρίες, δεν ορίζεται αποκλειστικά από την απασχόληση ή την οικονομική αυτονομία, αλλά από την ικανότητα λήψης αποφάσεων, την ελεύθερη μετακίνηση, την πρόσβαση σε υπηρεσίες και τη συμμετοχή στην κοινοτική ζωή με ίσους όρους.

Το εγχειρίδιο αναδεικνύει τον κρίσιμο ρόλο των οργανώσεων της κοινωνίας των πολιτών και των οργανώσεων ατόμων με αναπηρία ως χώρων ενδυνάμωσης, αλληλοϋποστήριξης και διεκδίκησης δικαιωμάτων. Από την οπτική των νέων, οι οργανώσεις αυτές συχνά αποτελούν τα πρώτα περιβάλλοντα στα οποία οι φωνές τους ακούγονται και οι εμπειρίες τους αναγνωρίζονται. Μέσα από προγράμματα νεολαίας, δράσεις καθοδήγησης (mentoring), διεθνή κινητικότητα και πρωτοβουλίες συνηγορίας, οι νέοι με αναπηρίες αναπτύσσουν δεξιότητες, αυτοπεποίθηση και αίσθημα του ανήκειν. Ωστόσο, το εγχειρίδιο καθιστά σαφές ότι η συμπερίληψη δεν μπορεί να βασίζεται πρωτίστως στον μη κυβερνητικό τομέα. Η βιώσιμη πρόοδος απαιτεί ισχυρή θεσμική ευθύνη, σταθερή χρηματοδότηση των υπηρεσιών υποστήριξης και αποτελεσματικό συντονισμό μεταξύ των εκπαιδευτικών συστημάτων, της κοινωνικής προστασίας, των υπηρεσιών απασχόλησης και των πολιτικών για τη νεολαία.

Σε ευρωπαϊκό επίπεδο, τα διεθνή πλαίσια και τα προγράμματα θεωρούνται από τους νέους με αναπηρίες σημαντικές πηγές ευκαιριών και ενδυνάμωσης. Τα ευρωπαϊκά πρότυπα προσβασιμότητας και τα προγράμματα κινητικότητας, όπως το Erasmus+ και το European

Solidarity Corps, δείχνουν πώς η συμπερίληψη μπορεί να λειτουργήσει στην πράξη όταν η ευελιξία και η εξατομικευμένη υποστήριξη ενσωματώνονται στον σχεδιασμό των προγραμμάτων. Η συμμετοχή στη διεθνή κινητικότητα περιγράφεται συχνά ως μετασχηματιστική εμπειρία, που ενισχύει την ανεξαρτησία, την αυτοπεποίθηση και την ενεργό ιδιότητα του πολίτη. Αυτές οι εμπειρίες ενισχύουν το συμπέρασμα ότι τα εμπόδια δεν προκύπτουν από έλλειψη ικανοτήτων ή κινήτρων των νέων, αλλά από συστήματα που δεν έχουν ακόμη προσαρμοστεί πλήρως στη διαφορετικότητα.

Ένα καθοριστικό πλεονέκτημα του Εγχειριδίου Inclusive Horizon είναι η έμφαση που δίνει στις οπτικές των ίδιων των νέων. Οι συμβολές τους αποκαλύπτουν όχι μόνο τις προκλήσεις που αντιμετωπίζουν, αλλά και την ανθεκτικότητα, την αποφασιστικότητα και την έντονη επιθυμία τους να συμμετέχουν ενεργά στη διαμόρφωση πολιτικών και πρακτικών που επηρεάζουν τη ζωή τους. Οι νέοι με αναπηρίες εκφράζουν σταθερά ότι δεν επιθυμούν να αντιμετωπίζονται αποκλειστικά ως αποδέκτες υποστήριξης, αλλά ως ισότιμοι εταίροι στις διαδικασίες λήψης αποφάσεων. Η οπτική τους προκαλεί τους θεσμούς να υπερβούν τη τυπική ή συμβολική συμπερίληψη και να κινηθούν προς την ουσιαστική συμμετοχή και τη συλλογική ευθύνη.

Υπό αυτή την έννοια, το εγχειρίδιο λειτουργεί τόσο ως αναλυτικό έγγραφο όσο και ως κάλεσμα για δράση. Καλεί τους φορείς χάραξης πολιτικής, τους δημόσιους οργανισμούς, τους εκπαιδευτικούς, τους εργοδότες και τις οργανώσεις νεολαίας να αναγνωρίσουν τη συμπερίληψη ως μια συνεχή και συντονισμένη διαδικασία που απαιτεί λογοδοσία, διάλογο και διαρκή δέσμευση. Τα νομικά πλαίσια και οι στρατηγικές παρέχουν μια ουσιαστική βάση, ωστόσο η πραγματική συμπερίληψη επιτυγχάνεται μόνο όταν αυτά τα πλαίσια μεταφράζονται σε προσβάσιμες υπηρεσίες, συμπεριληπτικά περιβάλλοντα και καθημερινές πρακτικές που σέβονται τη διαφορετικότητα.

Βιβλιογραφία

1. United Nations. Convention on the Rights of Persons with Disabilities (CRPD).
2. European Commission. EU Disability Strategy 2021–2030.
3. World Wide Web Consortium. Web Content Accessibility Guidelines (WCAG) 2.1.
4. World Health Organization. World Report on Vision.
5. European Union. Directive (EU) 2016/2102 on the accessibility of the websites and mobile applications of public sector bodies.
6. European Union. European Accessibility Act (Directive (EU) 2019/882).
7. European Committee for Standardization. EN 301 549 – Accessibility requirements for ICT products and services.
8. European Blind Union. Policy papers and recommendations on accessibility, inclusion and youth participation.
9. Government of the Republic of Slovenia. Act on the Equalisation of Opportunities for Persons with Disabilities (ZIMI).

10. Government of the Republic of Slovenia. Act on the Guidance of Children with Special Needs (ZUOPP-1).
11. Government of the Republic of Slovenia. Accessibility of Websites and Mobile Applications Act (ZDSMA).
12. Government of the Republic of Slovenia. Action Programme for Persons with Disabilities 2022–2030.
13. Government of the Republic of Slovenia. National Youth Programme 2023–2030.
14. Statistical Office of the Republic of Slovenia (SURS).
15. University Medical Centre Ljubljana.
16. Center IRIS – National Resource Centre for Blind and Partially Sighted Children.
17. Inter-municipal Associations of the Blind and Partially Sighted (MDSS).
18. Slovenian Union of the Blind and Partially Sighted (ZDSSS).
19. Minka Skaberne Library for the Blind and Visually Impaired.
20. Zavod ODTIZ.
21. ŠENT – Slovenian Union for Mental Health.
22. YHD – Association for Independent Living.
23. Government of Montenegro. Constitution of Montenegro.
24. Government of Montenegro. Law on Prohibition of Discrimination of Persons with Disabilities.
25. Government of Montenegro. Law on Social and Child Protection.
26. Government of Montenegro. Law on Electronic Administration.
27. Government of Montenegro. Strategy for the Integration of Persons with Disabilities in Montenegro.
28. Government of Montenegro. Youth Strategy of Montenegro.
29. Ministry of Labour, Employment and Social Dialogue.
30. Ministry of Public Administration.
31. State Election Commission of Montenegro.
32. Statistical Office of Montenegro (MONSTAT).
33. Gov.me.
34. Savez slijepih Crne Gore.
35. Udruženje mladih sa hendikepom Crne Gore.
36. Government of the Republic of Croatia. Constitution of the Republic of Croatia.
37. Government of the Republic of Croatia. Anti-Discrimination Act.
38. Government of the Republic of Croatia. Act on the Register of Persons with Disabilities.
39. Government of the Republic of Croatia. Act on Inclusive Allowance.
40. Government of the Republic of Croatia. Act on Personal Assistance.
41. Government of the Republic of Croatia. National Plan for the Development of Social Services.
42. Government of the Republic of Croatia. National Youth Programme.
43. Ministry of Labour, Pension System, Family and Social Policy.
44. Croatian Institute of Public Health.
45. Office of the Ombudsman for Persons with Disabilities.

46. National Centre for External Evaluation of Education.
47. Croatian Union of the Blind.
48. Croatian Union of Associations of Persons with Disabilities.
49. Government of Bosnia and Herzegovina. Constitution of Bosnia and Herzegovina.
50. Federation of Bosnia and Herzegovina. Law on the Protection of Persons with Disabilities.
51. Republic of Srpska. Law on Social Protection.
52. Brčko District of Bosnia and Herzegovina. Law on Social Welfare.
53. Council of Ministers of Bosnia and Herzegovina. Policy on Disability in Bosnia and Herzegovina.
54. Ministry of Civil Affairs of Bosnia and Herzegovina.
55. Institute for Statistics of the Federation of Bosnia and Herzegovina.
56. Republic Institute of Statistics of Republika Srpska.
57. Union of the Blind of Federation of Bosnia and Herzegovina.
58. Union of the Blind of Republika Srpska.
59. Union of the Blind of Herzeg-Bosnia.
60. Ministry of Education, Sport and Youth. Special Education.
61. Department for Social Inclusion of Persons with Disabilities. National Strategy and Action Plan on Disability.
62. European Commission. Students and staff with physical, mental or health-related conditions (Erasmus+).
63. European Disability Forum. Accessible DATA Project – Cyprus country report.
64. Open University of Cyprus. Internal Regulations for Persons with Disabilities.

